

ФИРДОУСҢ
ШАХ-НАМЕ

Ш

غلطنامہ

صفحہ	سطر	غلط	صحیح
۶	۱۶	ترا — VI ^۹	اگر داد ماند کی آید — IV ^۹
۶	۱۹	вторые мисра 66. 9 и 10	второе мисра 6. 9 и 6. 10
۲۴	۶	کند آوری	کندآوری
۱۰۰	۲۷-۲۶	VI— оп. также 6. 1535	VI— здесь оп. также 6. 1535, см. прим. 24 к 6. 1523.
۱۱۱	۱۶	ز کوس و — VI و IV ^۲	ز کوس و قبیہ — IV ^۲ ز کوس و ز نیمزہ — VI
۱۶۴	۱۳	Б— доб.	сп. Б—
۱۸۰	۲۳	VI— ;پادا — T, IV و I ¹⁸	;پادا دو دیدہ پر آب — T, IV و I ¹⁸ بود و دو دیدہ پر آب — VI
۱۹۳	۲۰	2964—2965	2966—2967
۱۹۴	۲۱	ساددل	سادہدل
۲۲۰	۲۴	الی شط النہر — Б	و رجع عایدا الی شط النہر — Б
۲۳۶	۱۷	سرافر از ترکس	سرافراز ترکس
۲۳۷	۱۰	پر خواست	پر خاست
۲۴۷	۱۴	جای زرسپ	جای زربست (؟) رس *

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Большая серия

II

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ НАРОДОВ АЗИИ

ФИРДОУСӢ
ШӒХ-НАМЕ

КРИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ

Т о м III

СОСТАВИТЕЛЬ ТЕКСТА О.И.СМИРНОВА

ПОД РЕДАКЦИЕЙ А. НУШИНА

МОСКВА • 1965

СОДЕРЖАНИЕ

Указатель	5
Текст	1-261

Ф и р д о у с й

ШАХ-НАМЕ

том III

На персидском языке

Утверждено к печати Институтом народов Азии Академии наук СССР

Редакторы *В. В. Влагина* и *М. М. Хасман*
Художник *А. М. Олевский*

Технический редактор *С. В. Цветкова*
Корректор *Г. Н. Николаенко*

Сдано в набор 26/II 1964 г. Подписано к печати 31/VIII 1965 г. Формат 84×108¹/₁₆.

Печ. л. 17,25. Усл. п. л. 28,98. Уч.-изд. л. 20,97. Тираж 3500 экз. Изд. № 999.

Зак. 3130. Темплан 1963 г. № 223. Цена 1 р.66 к.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука».
Москва, Центр, Армянский пер., 2

Московская типография № 7 Главполиграфпрома
Государственного Комитета Совета Министров СССР по печати.
Пер. Аксакова, 13.

УКАЗАТЕЛЬ

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН И ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ

Т

آذر گشسپ (Āzar-Gushasp)

1869, 2723, 3735.

آفریدون (Āfrīdun), царь Фарйдун

35, 2305. См. فریدون

آхарман (Āharman)

2047, 2257, 2995, 3184, 3210, 3656, 3657,

3678, 3697, 3702, 3707.

اختر کاویان (Axtar-i Kavīyan)

621, 624, 2654, 3610.

ارجاسپ (Ardjāsp), туранский витязь

1326.

اردیل (Ardābil)

3655.

اروند (Arvand), река Тигр

3465, 3639 (رود ~).

اصفهان (Isfahān)

3516, 3528.

اغریرث (Ağrīras), брат Афрасийаба

2041, 2069.

افراسیاب (Afrāsīyāb), царь Турана, сын Пашанга

569, 573, 585, 604, 649, 660, 673, 688,

705, 711, 713, 723, 768, 830, 832, 858,

870, 908, 933, 949, 952, 960, 1002, 1054,

1099, 1141, 1197, 1224, 1251, 1266, 1269,

1295, 1299, 1342, 1444, 1454, 1486, 1496,

1536, 1667, 1670, 1713, 1734, 1771, 1908,

1914, 1959, 1980, 2030, 2037, 2057, 2121,

2132, 2144, 2155, 2160, 2168, 2186, 2220,

2227, 2312, 2356, 2367, 2384, 2397, 2440,

2502, 2516, 2528, 2531, 2549, 2651, 2666,

2699, 2757, 2764, 2768, 2772, 2802, 2862,

2871, 2873, 2878, 2908, 2917, 2928, 2946,

2964, 2977, 2986, 3007, 3029, 3181, 3296,

3304, 3306, 3314, 3378, 3399, 3434, 3472,

3497, 3503, 3522, 3597, 3618, 3622.

اندريمان (Andarīmān), туранский витязь, брат

Арджаспа

1326.

اھرمين (Aharman)

287, 397, 402, 1003, 1040, 2406. См. آھرمن

اھريمين

اھريمين (Ahrīman)

393, 443, 3218.

ايران (Īrān)

50, 51, 98, 117, 141, 175, 270, 294, 579,

618, 648, 650, 655, 657, 675, 692, 731,

792, 805, 809, 816, 880, 925, 988, 1164,

1167, 1234, 1250, 1297, 1329, 1363, 1390,

1396, 1412, 1416, 1417, 1459, 1468, 1469,

1497, 1503, 1646, 1683, 1685, 1688, 1698,

1723, 1792, 1797, 1811, 1860, 1903, 1904,

1937, 1950, 2037, 2075, 2126, 2130, 2146,

2195, 2199, 2212, 2229, 2281, 2288, 2402,

2601, 2654, 2656, 2696, 2715, 2728, 2807,

2838, 2866, 2868, 2911, 2913, 2986, 3003,

3015, 3027, 3031, 3138, 3148, 3149, 3158,

3170, 3245, 3246, 3248, 3249, 3278, 3303,

3440, 3467, 3505, 3509, 3543, 3580, 3592,

3610, 3617, 3636, 3739, 3742; شهر ايران

479, 570, 811, 1233, 2608, 2629, 2767.

ایران زمین (Ирāн-замин)
598, 865, 913, 958, 2100, 2403, 2937,
2998, 3585.

ایرج (Ирадж), младший сын Фаридуна
808, 1920, 2036.

ایزد (Йизд)
16, 258, 574, 1090.

ب

بازمان (Барман), туранский витязь
646, 647, 671, 2787.

بخارا (Бухара)
882.

برزین (Барзйн), иранский витязь, сын Гаршаспа
2264.

بلخ (Балх)
645, 654, 657, 659, 661, 669, 697, 824,
907, 970, 1030.

کوج و بلوچ (Булуч) см. بلوچ
بهرام (Бахрам), иранский витязь, сын Гударза
620, 1021, 1061, 1187, 1200, 1461, 1793,
2309, 2632; بهرام گودرز 1057.

بهزاد (Бихзād), конь Сийавуша
2205, 3192, 3195, 3201, 3226, 3459.

بهمن دژ (Бахман-диз)
3674; دژ بهمن 3656.

بیژن (Бйжан), иранский витязь, сын Гива
3063.

پ

پارس (Пāрс)
3005, 3755.

پاشنگ (Пашанг), царь Турāна, отец Афрāsийāба
1930, 3598.

پولاد (Пулād), иранский витязь
1323, 3251.

پیران (Пйрāн), военачальник Афрāsийāба
1101, 1106, 1130, 1132, 1136, 1197, 1217,
1221, 1235, 1238, 1250, 1263, 1281, 1324,
1406, 1407, 1432, 1433, 1445, 1457,

1466, 1499, 1508, 1510, 1514, 1518, 1520,
1521, 1536, 1540, 1557, 1572, 1574, 1578,
1586, 1590, 1605, 1669, 1679, 1693, 1734,
1738, 1745, 1749, 1777, 1789, 1815, 2193,
2252, 2269, 2332, 2333, 2368, 2370, 2379,
2392, 2393, 3395, 2418, 2425, 2430, 2435,
2482, 2487, 2489, 2510, 2516, 2520, 2530,
2808, 2815, 2851, 2910, 3247, 3250, 3272,
3281, 3282, 3292, 3300, 3301, 3317, 3333,
3346, 3369, 3373, 3390, 3406, 3412, 3417,
3435, 3568.

پيلتن (Пилтан), прозвище Рустама
88, 446, 599, 636, 640, 648, 651, 817, 826,
844, 894, 914, 1009, 1065, 1733, 2265,
2606, 2671, 2696, 2738, 2744, 2804, 2869,
2874, 2885, 2898, 2982, 3506, 3592. См.
رستم
پيلسم (Пйлсам), туранский витязь
2253, 2254, 2330, 2365, 2381, 2797, 2815,
2822, 2826, 2829, 2834, 2837, 2841, 2845,
2851.

ت

ترمذ (Тирмиз)
671, 1204.

تور (Тур), сын Фаридуна
807, 1271, 1920, 2035, 2306, 2449, 2458,
3026, 3028, 3445, 3635.

تور (Тур)
25, 3187, 3454. См. توران

توران (Турāн)
592, 763, 792, 809, 866, 917, 1016, 1085,
1313, 1356, 1366, 1390, 1412, 1446, 1462,
1493, 1497, 1503, 1683, 1685, 1688, 1705,
1716, 1723, 1739, 1780, 1860, 1909, 2001,
2011, 2026, 2037, 2075, 2189, 2200, 2213,
2243, 2290, 2308, 2318, 2459, 2592, 2658,
2695, 2697, 2798, 2805, 2807, 2838, 2848,
2852, 2865, 2879, 2909, 3004, 3024, 3044,
3095, 3097, 3112, 3162, 3310, 3496, 3509,

1513, 3557, 3563, 3636; شهر توران 1153,
1274, 2316.

توران زمین (Туран-замин)
593, 1384, 1695, 1792, 2139, 2174, 2361,
2491, 2918, 2956, 2973, 3564.
تهمتن (Тахмтан), прозвище Рустама
74, 79, 94, 607, 638, 839, 950, 1460, 2308,
2603, 2625, 2732, 2737, 2812, 2832, 2872,
2881, 2897, 2906, 2907, 2919, 2949, 2966,
2971, 2992, 2997. См. رستم и بيلتين

ج

جريره (Джарира), жена Сийавуша, дочь Пйрана
1424, 1427, 1434, 1441, 1817.
جهم (Джамм)
210. См. جمشيد
جمشيد (Джамшид), царь Ирана
2933.
جهن (Джахн), сын Афрасийаба
1323, 1403.
جیحون (Джайхун), река
672, 689, 806, 822, 1001, 1203, 2196,
2638, 3441, 3443, 3481, 3486, 3500, 3573,
3574, 3638.

چ

چاچ (Чач)
882, 1205, 2927.
چين (Чин)
709, 1565, 1738, 1780, 1918, 2100, 2127,
2147, 2274, 2945; دريای چين 1160, 1549,
1625, 1706, 1774, 2918.
چين و ماچين (Чин-у Ма́чин)
2947, 3508.

ح

حيدر (Хайдар), прозвище Али—четвертого «пра-
ведного» халифа
2585.

خ

خاور (Хавар)
1770.
ختن (Хутан)
1573, 1765, 2420, 2945.
خراد (Харрад), иранский витязь
102.
خراسان (Хура́сан)
130.
خزر (Хазар)
1708.
خسرو (Хусрау)
2475, 2488, 2522, 3125, 3165, 3171, 3211,
3246, 3279, 3283, 3303, 3443, 3447, 3480,
3482, 3554, 3596, 3599, 3615, 3709, 3733,
3758, 3762, 3766. См. کی خسرو

د

دريای چين см. چين
دريای روم см. روم
دريای سند см. سند
دريای قلزم см. قلزم
دريای گنگ см. گنگ
دژ بهمن см. دژ بهمن
دستان (Дастан), прозвище Зала
636, 637, 639, 640, 1442, 1460, 2307, 3004
См. زال
دشت ترکان (Дашт-и туркán)
2998.
دغوی دشت دغوی см. دغوی
دشت سروج см. سروج
دغوی (Дагуй)
22 (دشت ~)
دمور (Дамур), туранский витязь
1887, 1889, 1892, 1905, 2278.

ر

رخش (Рахш), конь Рустама
600, 2200, 2887.

رستم (Рустам), сын Зāла, витязь Систана и
Ирана

78, 86, 92, 116, 651, 698, 794, 818, 832,
846, 853, 863, 879, 884, 899, 925, 931,
966, 974, 975, 994, 1010, 1023, 1733, 2262,
2263, 2307, 2629, 2634, 2635, 2646, 2696,
2707, 2755, 2756, 2781, 2789, 2800, 2823,
2825, 2834, 2867, 2870, 2874, 2876, 2879,
2883, 2886, 2890, 2896, 2899, 2900, 2909,
2912, 2947, 2965, 3007, 3158, 3278, 3289,
3506, 3592; رستم زابلی 2655, 2792.

رضوان (Ризвāн)
1767.

روم (Рум)
1918, 2127, 2147, 2164, 2274, 2973; دریای
1774.

رویین (Руййн), туранский витязь, сын Пйрāна
1325, 2388.

رهام (Руххāм), иранский витязь, сын Гударза
2598, 2632.

ز

زابل (Зāбул)
641, 2603.

زابلیستان (Зāбулистан)
79, 636, 1232, 3004.

زال (Зāл), отец Рустама
540, 1733, 2604, 2709 (پور ~).

زره (Зирих) см. گروی زره
زم (Зам)
3511, 3515, 3517.

زنگه (Занга), иранский витязь
1082, 1084, 1093, 1096, 1170; زنگه شاوران
620, 643, 1021, 1053, 1062, 1104, 1149,
1172, 1461, 2309.

زواره (Завāра), брат Рустама
638, 2758, 2951, 2955, 2958, 2963.

س

سپهرم (Сипахрām), туранский витязь
647, 660, 671.

سپیدجابه (Сипиджаб), Б — اسفیدجابه
882, 2659, 2936, 2941.

سهرک (Сурха), К и Б — سرکه, Табари
сын Афрасийāба
2707, 2713, 2720, 2722, 2726, 2729, 2734,
2744, 2750, 2765.

سروج (Сарудж)
616 (دشت ~).

سروش (Сурӯш)
1768, 1778, 1785, 3022, 3040, 3706.

سغد (Сугд)
673, 709, 806, 882, 1031.

سغد (Сугд), испиджабский
2936.

سقلاب (Сақлаб)
2973.

سلم (Салм), старший сын Фарйдūна
807, 2306.

سمرقند (Самарқанд)
882.

سند (Синд)
1707 (دریای ~).

سودابه (Судāба), вар. سوداوه (Л), царица, жена
царя Кай-Кāvуса
134, 141, 149, 158, 171, 177, 193, 197,
214, 217, 220, 237, 238, 244, 247, 255,
263, 271, 291, 302, 311, 331, 339, 341,
351, 356, 357, 373, 375, 379, 385, 400,
407, 409, 415, 426, 442, 444, 455, 457,
464, 467, 473, 504, 518, 530, 536, 546,
549, 550, 555, 589, 1020, 1026, 2614, 2625.

سور (сӯр)
32 (دشت ~).

سیاوخش (Сийāвуш), вар. سیاوش (I), Бундари
(VI), سیاوخش, сын Кāvуса

70 (سیاوخش), 84, 93, 100, 103, 106, 118, 128, 135, 137, 148, 153, 159, 172, 176, 179, 182, 184, 191, 197, 202, 208, 215, 226, 239, 242, 249, 251, 252, 255, 260, 267, 272, 285, 291, 303, 316, 328, 342, 348, 351, 352, 356, 371, 374, 382, 394, 445, 464, 469, 471, 493, 499, 507, 508, 519, 521, 522, 527, 539, 548, 553, 554, 559, 587, 595, 601, 603, 608, 613, 619, 635, 650, 654, 658, 661, 692, 697, 761, 764, 770, 795, 801, 826, 828, 830, 834, 846, 855, 856, 885, 891, 898, 918, 929, 942, 957, 963, 971, 1007, 1010, 1078, 1103, 1120, 1139, 1173, 1174, 1203, 1216, 1231, 1245, 1262, 1263, 1267, 1276, 1278, 1279, 1289, 1291, 1295, 1297, 1299, 1303, 1305, 1315, 1322, 1325, 1327, 1332, 1335, 1337—1339, 1345, 1350, 1358, 1367, 1368, 1378, 1383, 1391, 1398, 1402, 1404, 1406, 1429, 1433, 1434, 1441, 1443, 1445, 1457, 1480, 1500, 1501, 1511, 1515, 1518, 1536, 1541, 1552, 1557, 1562, 1568, 1586, 1594, 1597, 1624, 1673, 1678, 1711, 1714, 1720, 1744—1746, 1749, 1754, 1769, 1775, 1776, 1792, 1805—1808, 1810, 1813, 1819, 1821, 1827, 1835, 1844, 1847, 1854, 1868, 1872, 1880, 1885, 1889, 1916, 1929, 1956, 1970, 1972, 1990, 1999, 2000, 2005, 2006, 2011, 2017, 2021, 2023, 2051, 2079, 2104, 2124, 2135, 2137, 2156, 2165, 2172, 2176, 2203, 2214, 2216, 2218, 2226, 2231, 2234, 2251, 2274, 2279, 2298, 2312, 2317, 2322, 2325, 2327, 2331, 2352, 2362, 2373, 2401, 2426, 2431, 2440, 2454, 2499, 2505, 2560, 2562, 2588, 2597, 2618, 2636, 2639, 2672, 2688, 2694, 2748, 2751, 2767, 2908, 2943, 2956, 3025, 3140 (پور ~), 3152, 3194, 3202, 3227, 3239, 3372, 3522, 3538, 3540, 3542, 3633, 3766.

سیاوخش گرد (Сийавуш-гирд), вар. سیاوخش گرد
город
1739, 1790, 2159, 2242, 2547, 3177.

ش

شاپور (Шапур), иранский витязь
2598, 2632.

زنگه شاوران (Шаваран) см.

طوس شه نوذری см.

شیدوش (Шядуш), иранский витязь, сын Гударза
2632.

شیده (Шйда), сын Афрасийаба
1299, 1325.

ص

صطخر (Ситахр)
3576.

ض

ضحاک (Зуххак), царь Ирана, узурпатор
2305 (تازی ~).

ط

طالقان (Талиқан)
644.

طراز (Тараз)
258.

طورگ (Тавург), туранский витязь
1095.

طوس (Тус), сын Наузара, царя Ирана
20, 26, 101, 610, 969, 972, 975, 977, 978, 997, 1004, 1009, 1018, 1058, 1189, 2264, 2598, 2631, 2749, 2754, 2790, 2865, 2866, 2872, 2899, 2927, 3005, 3590, 3591, 3604, 3606, 3609, 3616, 3624, 3626, 3629, 3643, 3659, 3664, 3672, 3673, 3675, 3686, 3745; 42, 45, 3580, 3584, 3646, 3663; 43. شه نوذری

ف

ک

فرامرز (Фарамурз), сын Рустама
2657, 2662, 2668, 2678, 2683, 2684, 2714,
2720, 2722, 2725, 2727, 2729, 2733, 2742,
2828, 2869, 2872; فرامرز رستم 2634.
فرشید ورد (Фаршйд-вард), туранский витязь, брат
Пирана
2366, 2388.
فری کیس (Фарангис), Бундари کیس, дочь
Афрасийаба, жена Сийавуша
1451, 1485, 1535, 1540, 1542, 1545, 1571,
1755, 1764, 1782, 1795, 1802, 1823, 1824,
1973, 1993, 2112, 2113, 2138, 2141, 2163,
2173, 2292, 2320, 2354, 2382, 2385, 2390,
2411, 2423, 2430, 2556, 3178, 3180, 3224,
3226, 3244, 3249, 3253, 3256, 3309, 3310,
3378, 3410, 3440, 3473, 3481.
فرو (Фируд), сын Сийавуша и Джарйры
1815.
فرهاد (Фархад), иранский витязь
2598, 2632.
فریبرز (Фарйбурз), сын Қай-Кавуса
3605, 3663, 3667, 3671, 3673, 3679, 3686,
3742; فریبرز کاوس 2266, 2633, 2942, 3601.
فریدون (Фарйдун), царь Ирана
210, 814, 1421, 1507, 2450, 2506, 2515,
3465, 3639. См. آفریدون

کابل (Кабул)
641, 1454, 2606.
کابلستان (Кабулистан)
1232.
کاوس (Кавус), царь Ирана
52, 108, 373, 393, 404, 424, 497, 506,
635, 736, 737 (پور~), 772, 895, 916, 965,
978, 1009, 1049, 1091, 1102, 1119, 1138,
1155, 1281, 1319, 1417, 1442, 1459, 1496,
1646 (پور~), 1699, 1732, 1917, 1918, 2001,
2262, 2588, 2594, 2602, 2607, 2623, 2633,
2985, 2987, 3165, 3169, 3577, 3648, 3652,
3673, 3762; کاوس شاه 100, 411, 413, 498,
520, 547, 571, 591, 625, 630, 980, 1410,
1793, 2307, 2627, 3518, 3524, 3549, 3620;
کاوس کی 66, 302, 473, 2612, 3523, 3554,
3756. См. فریبرز کاوس
کویانی درفش (Кавйани дирафш)
2783, 3581, 3665, 3672, 3745, 3747, 3751.
کشمیر (Кашмир)
1454, 2606.
کشواد (Кашвад), иранский витязь
2791, 3143, 3576, 3646. См. گیو و گودرز
گودرز. کشواد گان см.
کلباد (Кулбад), туранский витязь
1323, 3251, 3271, 3276, 3282, 3284, 3390,
3402.

ق

قاف (Қаф)
3644 (کو~).
قباد (Қубад), иранский витязь
1052, 1435 (پور قباد).
قچقارباشی (Қачқарбашы)
1207, 1237, 2983 (قچقارباشی).
قلزم (Қулзум)
3029 (دریای~).
قلو (Қулу), вар. قلا
2470 (کو~).

کوچ و بلوچ (Куч-у Булуч)
616.
قاف см. کوه قاف
قلو см. کوه قلو
کهرم (Кухрам), туранский витязь
2788.
کهستان (Кухистан)
132.
کی آرش (Кай-Араш)
224, 234.
کی پشین (Кай-Пашин)
224, 233.

کیخسرو (Кай-Хусрау)

2184, 2198, 2208, 2428, 2432, 2491, 2556,
3024, 3044, 3098, 3109, 3121, 3136, 3144,
3147, 3196, 3204, 3254, 3274, 3319, 3377,
3386, 3437, 3440, 3449, 3475, 3511, 3517,
3525, 3550, 3613, 3696, 3722, 3740;
3464. *См.* خسرو

کیقباد (Кай-Қубад)

1242, 1507, 2458, 3026, 3155, 3445, 3513.

ک

گرسیوز (Гарсйваз), туранский витязь, брат
Афрāsийаба

35, 58, 646, 656, 696, 706, 715, 722, 741,
769, 799, 813, 821, 823, 825, 827, 829,
831, 841, 844, 854, 869, 873, 886, 889,
917, 1030, 1323, 1361, 1403, 1420, 1734,
1789, 1790, 1804, 1809, 1826, 1836, 1841,
1852, 1860, 1871, 1878, 1884, 1894, 1896,
1899, 1903, 1911, 1916, 1928, 1949, 1959,
1969, 1986, 1990, 1998, 2006, 2008, 2009,
2016, 2032, 2060, 2088, 2118, 2133, 2136,
2140, 2150, 2162, 2164, 2169, 2215, 2223,
2227, 2250, 2271, 2280, 2336, 2339, 2352,
2358.

گرگین (Гургин), иранский витязь

102, 2632, 3506.

گروی (Гуруй), туранский витязь

1889, 1905, 2278, 2344, 2374, 2376, 2640;
1881, 1883, 1890, 2239, 2339,
2342.

گلزارئون (Гулзаррийун), река Зеравшан

2941, 3358.

گلشهر (Гулшахр), жена Пйрāна

1433, 1436, 1521, 1540, 1543, 1767, 2421,
2429, 2433, 3394, 3397.

گنگ (Ганг)

883, 2166, 2706, 2925; 3008 دریای ~
1265. (هوخت گنگ — I, IV) *См.*
گنگ دژ

گنگ دژ (Ганг-ддж)

1622, 1623, 1629, 1660.

گودرز (Гударз), иранский витязь, сын Кашвада

1733, 1793, 2264, 2598, 2631, 2936, 3005,
3021, 3022, 3033, 3045 (پور~), 3058, 3095,
3142, 3158, 3168, 3506, 3529, 3578, 3582,
3606, 3611, 3626, 3632, 3647, 3659; گودرز
گودرز کشواد گان 2791, 3604; کشواد
3516, 3624, 3730. *См.* بهرام و گيو

گیلان (Гилан)

616.

گیو (Гйв), иранский витязь, сын Гударза

26, 30, 44, 46, 101, 2264, 2310, 2598,
2632, 2790, 2824, 2827, 3005, 3031, 3037,
3045, 3053, 3057, 3096, 3133, 3137, 3139,
3142, 3143, 3148, 3151, 3154, 3156, 3159,
3174, 3176, 3198, 3208, 3209, 3213, 3215,
3220, 3233, 3239, 3248, 3253, 3257—3259,
3265, 3266, 3270, 3283, 3285, 3295, 3303,
3308, 3309, 3311, 3316, 3322, 3342, 3349,
3350, 3353, 3354, 3361, 3367, 3377, 3379,
3383, 3389, 3392, 3410, 3413, 3418, 3419,
3437, 3443, 3447, 3450, 3452, 3455, 3464,
3481, 3492, 3511, 3512, 3520, 3526, 3536,
3537, 3545, 3563, 3566, 3583, 3588, 3589,
3603, 3711; گيو گودرز 21, 2826, 3409,
3141.

ل

لهآк (Лаххак), туранский витязь

2366.

م

چین و ماچین *См.* ماچین

مازندران (Мазандарāн)

1848.

ماوراء النهر (Мавара'аннахр)

133.

مرورود (Марврӯд), река
644.

مکران زمین (Макрāн-замйн)
1706.

منوچهر (Манӯчиҳр), царь Ирана
2306, 3131, 3593.

ن

نارون (Нарван)
2656 (پيشۀ ~).

نستيهن (Настйхан), туранский витязь
1324, 3251, 3270, 3276, 3294.

نوزر (Наузар), царь Ирана
3641; نوزر نژادی. См. طوس

نيرم (Найрам), иранский витязь
2874.

نيل (Нйл), река
447, 453, 600, 3612.

نيمروز (Нймрӯз)
2600.

هجير (Хаджйр), иранский витязь, сын Гударза
2791.

هرمزد (Хурмузд), Ормузд
3430.

هري (Харй)
642 (شهر ~).

هند (Хинд)
1707, 1738.

هندوستان (Хиндустāн)
3566.

هوشنگ (Хушанг), царь Ирана
210.

هومان (Хӯмāн), туранский витязь, брат Пйрāна
1324, 2884, 2887, 2902, 3442, 3504.

هیرد (Хйрбад), Бундари هرزید, казначей Қай-
Кавӯса
173, 181, 184, 249, 251.

ی

يزدان (Йаздāн)
73, 111, 150, 200, 209, 502, 513, 676,
777, 810, 1015, 1039, 1043, 1070, 1071,
1088, 1161, 1168, 1223, 1239, 1259, 1457,
1468, 1676, 1820, 1859, 2191, 2639, 2681,
2683, 2968, 3040, 3083, 3145, 3209, 3386,
3475, 3541, 3697, 3703, 3706, 3708, 3710,
3713, 3718.

يمن (Йаман)
194 (سهيل ~).

و

ورازاد (Варāзād), царь Испиджаба
2660, 2662, 2674, 2680, 2683, 2692, 2697,
2734.

وصی (Васй), эпитет Али
2584.

ه

هاماوران (Хāmāварāн)
269, 377, 415, 461, 1062.

Т Е К С Т

ПРИМЕЧАНИЕ

صفحه ۶، بیت ۱۰ - ما از انجبت واریانت نسخه لندن را مرجع دانستیم که در شاهنامه واژه دیر بمعنای جهان، دنیا بکار نرفته است. فردوسی این واژه‌ها و ترکیبات را بکار میبرد: روزگار، جهان، گیتی، خاک خونخوار، مرکزماه، پرگار (همی نام کوشم که ماند نه ننگ * بدین مرکزماه و پرگار ننگ - مقدمه پادشاهی اسکندر)، زمانه، سرای، سرای سپنجی، سرای گزند، سرای فریب، سرای درشت، سرای افسوس، سرای کهن، این پر فریب، این چرخ پیر، این گوژ پشت، گردنده دهر، گیهان ناپایدار، چرخ روان، دور زمان، تیره خاک، خاک نژند، رهگذر، ایدر (چو دانی که ایدر نمائی دراز...)، زمین (چو ما دید و بسیار بیند زمین). فردوسی در آغاز یا میانه و یا پایان برخی از داستانها مفهوم دو بیت دهم و یا ز دهم متن را تکرار میکند و در هیچیک از آنها واژه دیر بکار نرفته است. نمونه:

اگر مانم اندر سپنجی سرای	روان و خرد باشدم رهنمای
سرارم من این نامه باستان	بگیتی بمانم یکی داستان
	(رستم و شغاد)
همی خواهم از روشن کردگار	که چندان زمان یابم از روزگار
کزین نامور نامه باستان	بمانم بگیتی یکی داستان
	(کیخسرو)

در آنچه که از آثار رودکی باقیمانده است نیز واژه دیر بمعنای دنیا بکار نرفته است. رودکی این واژه‌ها را بکار میبرد: جهان، گیتی، سرای سپنج، خاکدان، عالم، دنیا، دیرند. واژه وین نه تنها در نسخه لندن ضبط است بلکه نسخه قاهره نیز آنرا تایید میکند ولی در نسخه قاهره این واژه با دال ابجد ضبط شده که بیگمان مصحف وین است. اگر چه وین در فرهنگها بمعنای انگور ثبت شده است ولی رز در ادبیات بمعنای انگور و تاک و تاکستان و مطلق باغ استعمال شده است. پس معنای مصراع دوم بیت دهم چنین است که اگر در این تاکستان یا باغ خرم زمانی دراز بمانم، یکی میوه داری بماند ز من... (رداکتور)

بگودرز¹ شه بر² گرفت آفرین
یکی خلعتش داد کاندز جهان
نمشتند منشور بر پرنیان
5 ورا داد سالار جمشید فر
کشیدی ورا گفت بسیار رنج
همانگاه گودرز و گودرزین
نهادند سر یکسره بر زمین
10 فرنگیس را گلشن زرنگار
در ایوانها گاه زرین نهاد
بدو گفت کای بانو بانوان
بر و بوم و پیوند بگذاشتی
کنون شهر ایران سرای تو است
15 منم مهربان تر ز افراسیاب
مرا چیمز و گنج و روان آن تست
مه بانوان خواندش آفرین
چو کاوس هر روز بر خاستی
برفتی و دیدی و کردی سلام
20 سپهدار کیخسرو و مهتران
دو هفته شب و روز بودند مست
چو کاوس کی خورد چندی نمید
به پیش جهانجوی خسرو نهاد

بران کشور و بوم و بر همچنین
نبد دیده کس از³ کهان و مهان
خراسان و روم و⁴ قم و اصفهان
دلور بخورشید بر برد سر
کنون بر خور ای رنج دیده ز گنج
گشادند بر آفرینها زبان
همی خواند هر کس برو⁵ آفرین
بیاراست با طوق و با گوشوار
فرازش همه دیه چین نهاد
مبادی ز انده هرگز نوان
فراوان بره رنج برداشتی
مرا ره نهانده رای تو است
بروی تو بینم مه و آفتاب
درین مرز فرمان روان آن تست
که بی تو مبادا زمان و زمین
نخستین فرنگیس را خواستی
فراوانش دادی درود و خرام⁶
نشستند و خواندند رامشگران
گاهی جام باده گهی جامه دست
بیاورد مر گنجها را کلید
همان هر زمان هدیه نو نهاد

IV - 5 ری تا IV - 4 ندیده کسی از IV - 3 برشه IV - 2 بگودر IV - 1

پیام IV - 6 براو

بمن داد گردنکشی نامدار
 سرم را بچرخ برین برکشید
 مه بانوان شهر بانو ارم
 ز گیتی ندارم² کسی هم نبرد
 بمایید ترا نوحه آراستن
 گرانه‌ایه مغفر کلاه منست
 کنم پیش چشم جهان قیرگون
 ز من نام مردی بگیتی⁴ مغواه
 بنزدیک شاه دلیران برم
 نه‌م بر سرش بر دلفروز تاج
 کنم شهر توران کنام هژبر
 به بندم بکین سیاوش میان⁵
 کنم شهر توران چو دریای آب
 سر سرکشان گیو آزادگان
 که مه تاج بادت مه تخت و مه بوم
 بگرید بتو جوشن و مغفرت
 کفن بی‌گمان جوشن و ترک تست
 دلش گشت پر بیم و دم درکشید
 هم از جان شیرین بید ناامید
 جهانگیر و شیراژن اندر نبرد
 بدان تا که پشت که آرد⁶ بزیر

V

(I и IV после 6. 3575)

رخانش بکردار گل بشکفید
 بموسید روی و برش بی شمار

مهرین دخت بانو گشسب سوار
 ز چندان بزرگان مرا برگزید
 سپردم برستم¹ یکی خواهرم
 بجز پیلتن رستم شیرمرد
 چو با رستم آیم بکین خواستن
 مرین³ رزمگه بزمگاه منست
 هم اکنون بدین خنجر آبگون
 اگر زنده مانم کسی زین سپاه
 شهرنشاه خسرو بایران برم
 نشانمش بر نامور تخت عاج
 و زانپس بپوشم گرانه‌ایه گبر
 بیایم بتوران چو شیر زیان
 نه توران بهانم نه افراسیاب
 منم پور گودرز گشوادگان
 تویی ترک بدبخت پیران شوم
 بدین تیغ هندی بمژم سرت
 که خم کمندم کنون مرگ تست
 چو پیران ز گیو این سخنها شنید
 بلرزید برسان لرزنده بید
 فغان کرد ازان پس که ای شیرمرد
 بیا تا بگردیم هر دو چو شیر

بگیتی مردی- IV⁴ مر این- IV³ ندارم بگیتی- IV² برستم سپردم- IV¹
 آید- IV⁶ بکین سیاوش کمر برمیان- IV⁵

IV

(I, IV, VI и T после б. 3341)

- ازان پس بغزید گینو سترگ
 کنه ای بدگوهـر دیـوزاد
 بـکـیـن سیـاوش مـرا دیدۀ
 که چندان بزرگان هم از ترک و چین
 5 بتـاراج دادم همـه¹ خان تو
 دو مهتر زنت بود در انجمن
 یکی خواهرت بود و دیگر زنت
 دو ترک دژم چونک² من دیدمش
 من اندر فراز و تو اندر نشیب
 10 نمودی بمن پشت همچون زنان
 ترا خود همی مرد باید چو زن
 بـسـان زنان مرد باید ترا
 کزین ننگ تا جاودان مهتران
 که تنها همی گینو خسرو بـمـرد
 15 و دیگر بزرگان روی زمـین
 بزرگان و خویشان کاوس شاه
 همه دخت رستم همی خواستند
 بدامادیش کس فرستاد طوم
 تهمتین ز پیمانشان سر بتافت
 20 بگیتی نگه کرد رستم³ بسی
 بـمـردی و دانش بـفـر و نژاد
 بمن داد رستم کزین دخترش
- سر سرکشان پهلوان بزرگ
 که چون تو سپهبد بگیتی مباد
 همانا که رزمم پسندیده
 که شد کشته بر دست من روز کین
 گزند آمد از من ابر جان تو
 اسیر آوریدم کشان از ختن
 که لرزان بدندی بجان و تمنت
 بکـهـتر یکی بنده بخشیدمش
 تو اندر شتاب⁴ و من اندر شکیب
 برفتی غریوان و مویه کنان
 میـان یـلان لاف⁵ مـردی مـزن
 کجا مرد دانا ستاید ترا
 بگـویـند با رود⁶ رامشگران
 همی نامتان ننگ باید شمرد
 چه فغفور و قیصر چه خاقان چین
 دلـیـران و گردان زریـن کلاه
 همی بردلش خواهش آراستند
 تهمتین برو کرد چندی فسومی
 ازیرا سزاوار خود کس نیافت
 ز گردان پسندش نیامد کسی
 بخورد و به بخشش مرا⁷ کرد یاد
 که بودی گرامیتر از افسرش⁸

IV—⁶ و. IV—⁵ نام IV—⁴ شهاب IV—³ چون که IV—² (описка). I—¹ همه. доб. (описка). IV—⁷ همی IV—⁸ فسرش

- 15 همی رفت تازان بکردار دود
 پیامد بنزدیک خسرو رسید
 فراوانش بستود و بردش نماز
 چو بشنید خسرو سراسر سخن
 پیامد دوان و بمادر بگفت
 همانکه بگفت انچ بد گفتنی
 بمادر چنین گفت کافراسیاب¹
 چه سازیم و اینرا چه درمان² کنیم
 فراوان بگفتند و انداختند
 جز از رفتن آنجا ندیدند روی
 همه راه غمگین و دیده پر آب
 25 چنین تا بنزدیک پیران رسید
 فرود آمد از تخت و شد پیشماز
 فراوانش بستود و بنواختش
 هر انچش بمایست از خوردنی
 ز خرگاه و از³ خیمه و بارگی
 چو هرچش بمایست شد ساخته
 پیامد بگفتش بافراسیاب
 مرین⁴ کودک خرد بی⁵ فرهی
 چنین گفت پس شاه توران زمین
 فرستاد بایدهش تا سرکشان
 چو خورشید بر زد سر از کوهسار
 و زانسو چو رستم بدین روی آب
 چنان شد گریزان که کس را ندید
 35 بیاورد لشکر بدریای چین
- چنانچون سپهبدش فرموده بود
 بدان فر و اورنگ اورا بدید
 همی بود پیشش زمانی دراز
 نه سر دید پیدا مر اینرا نه بن
 سراسر بر آورد راز از نهفت
 همه در پذیرفت پذیرفتنی
 فرستاد و خواند⁶ مرا نزد آب
 بدانش مگر چاره⁷ جان کنیم
 مر آن⁸ کار را چاره نشناختند
 بناکم رفتند پس پوی پوی⁹
 زبان پر ز نفرین افراسیاب¹⁰
 چو پیران ویسه مر اورا بدید
 بپرسیدش از رنج¹¹ راه دراز
 بنزدیک خود جایگاه ساختش
 ز پوشیدنی و ز گسترده
 بسازید پیران به یکبارگی
 و زان ساخته شاه پرداخته
 که ای شاه بادانش و جاه¹² و آب
 بیاوردم اکنون چه فرمان دهی
 به پیران کزین¹³ روی دریای چین
 نیاید ازو هیچ گونه نشان
 بگسترد یاقوت بر پشت قنار
 پیامد برفته بد افراسیاب¹⁴
 بخود زار گریان و رخ ناپدید
 بدو تنگ شد پهن روی زمین

توی — IV 5 مرین — IV 4 (описка). درمانی — I 3 خواندش — IV 2 افراسیاب — I 1

با — IV 11 من این — IV 10 فر — IV 9 وز — IV 8 و — IV 7 بافراسیاب — IV 6

کزان — IV 12 — этот б. и два последующих оп. — IV 13

ز کاخ و ز ایوان شوم بی‌نیاز
کند بینگنده بخت^۳ بر من شتاب^۴
گاهی شاد دارد گهی مستمند
مکن خیره اندیشه در^۵ دل دراز
بشاهی نگین اندر انگشت تست
بکوشم که پیمان تو نشکنم
و گر موی بر تو هوا بشمرد

نیاید^۱ مرا زنگازی دراز
شود تخت من گاه^۲ افراسیاب
چنین است راز سپهر بلند
بدو گفت پیران که ای سرفراز
که افراسیاب از بلا^۶ پشت تست
مرا نیز تا جان بود در تنم
نمانم که بادی بتو بگذرد

65

70

III

(I, IV после б. 2908)

بران زار و گریان و رخ ناپدید
به پیران چنین گفت افراسیاب
هشیوار بنا من یکی رای زن
مر اورا سوی شهر ایران برد
نشانند با تاج بر گاه نو
در افکن و زین رای من سر متاب
که بر کشتن او نیاید شتاب
پسندد ازین بنده نیکخواه
بریم و نشانیمش اندر ختن
بود شاه را جاودان سرزنش
مرا بر نکویی توپی رهنمای
نیاید درنگ اندرین کار هیچ
یکی دانشی مرد آزاده
فرستاده بفرید آن راه را

چنان شد کز ایران کسی را ندید
بدانکه کجا خواست بگذاشت آب
که در کار این کودکی شوم تن
که گر رستم اورا بچنگ آورد
ازین دیوزاده یکی شاه نو
مر اورا بی‌یاور برین روی آب
چنین گفت پیران بافراسیاب
من اورا یکی چاره سازم که شاه
مر اورا بیاریم با خویشتن
نیاید که یکباره از بدکنش
بدو گفت شاه ای خداوند رای
بزودی برین کار کردن بسیج
پس آنگاه پیران فرستاده
فرستاد تا آورد شاه را

5

10

^۱ I و T — نپاشد ^۲ T — کاخ من تخت ^۳ I و T — مرگ ^۴ I — б. стоит после б. 66 настоящего приложения. ^۵ I و T — بر ^۶ I — جهان

[بران آفرین کن که آن آفرید
جز او را مغوان کردگار جهان
زمینها ابا آسمان آفرید
جز او را مدان آشکار و نهان¹]

ازان بوم² خرّ چو گشتند باز
از اخترشناسان بپرسید شاه
ازو فرّ و بختم بسامان بود
بگفتند یکسر بشاه زمین
از اخترشناسان برآورد خشم⁴
عنان تگاور همی داشت نرم
بدو گفت پیران که ای شهریار
چنین داد پاسخ که چرخ بلند
کنون شارستان آن⁷ دلرای نیست
مرا فرّ نیکی دهش یار بنود
برانسان¹⁰ یکی شارستان ساختم
کنون ایندر این هم بجای¹² آورم
چو خرّ شود بجای آراسته
نمباشد مرا شاد بودن بسی
نه من شاد باشم نه فرزندان من

سیاوش همی بود با دل برار
که ایندر یکی ساختم جایگاه³
و یا دل ز کرده پشیمان شود
که بس نیست فرخنده بنیاد این
دلش گشت پر درد و پر آب⁵ چشم
همی ریخت از دیدگان آب گرم
چه بودت که گشتی چنین سوگوار
دلم کرد پر درد و جان پر نژند⁶
که چون من همی⁸ در جهان جای نیست⁹
حردمندی و بخت بیدار بود
سرش را¹¹ پروین بر افراختم
ببرو آفرین خدای آورم¹³
همان گنج و هم کناخ و هم¹⁴ خواسته
نشیند بدینجای کمتر¹⁵ کنسی
نه پرمایه گردی ز پیوند من

سرش را بابر: IV — доб. здесь повторно бб. 58 и 59 приложения, но с вар. 2-го мисра: ¹ Так в T; I, IV — бб. 50, 51 и 52 оп. ² جای — T ³ ز پروین بر افراختم вместо ایندر افراختم

دلش پر ز درد و پر از آب — T — доб. бб.: ⁴ I — T; доб. бб.: ⁵ IV и T — ⁶ چشم — IV ⁷ دگژند — I

که هر چندت گرد آورم خواسته * همان کناخ و هم گنج آراسته
بفرجام یکسر بدشمن رسد * بدی بد بود مرگ بر تن رسد

که چون گنگ دژ — T — ⁸ چنو شارسانی — T — ⁹ обратный порядок мисра; I — бб. 57, 58
برو بر فراوان نگار — T — ¹³ اندرین هم بکار — T — ¹² به — T — ¹¹ ازینسان — T — ¹⁰ I и T — ¹⁴ آورم
برین کاخ دیگر — T — ¹⁵ برین جای دیگر — I — ¹⁵ پدید آید از هر سوی — I — ¹⁴ آورم

- تندروان و طاوس و کبک دری
 نه گرمایش گرم و نه سرمایش سرد 35
 نیمینی دران شهر بیمار کس
 همه آبها روشن و خوشگوار
 درازا و پهنایش سی بار سی
 یک و نیم فرسنگ بالای کوه
 برفتش سیاوش⁵ و آن را بدید 40
 تن خویشتش را نام بردار کرد
 ز سنگ و ز گچ بود و چندی ز خام⁸
 نیاید برو¹⁰ منجنیق و نه تیر
 ز تیغش دو فرسنگ تا بوم خاک
 [نه بیند ز بن¹⁴ دیده بر تیغ کوه 45
 و زان روی هامتونی آید پدید
- بیاید که از¹ کوهها بگذری
 همه جای شادی و آرام و خورد
 یکی بوستان² بهشتست و بس
 همیشه برو بوم او چون³ بهار
 بود گر بپیمایش پارسای
 که از رفتنش مرد گردد ستوه⁴
 مر او را ز توران همی⁶ برگزید
 فزونی برو⁷ نیز دیوار کرد
 و زان گوهری کش ندانیم نام⁹
 بنیاید ترا دیدن¹¹ آن ناگزیر¹²
 همی¹³ گرد بر گرد خاکش مغای
 هم از بر شدن مرد¹⁵ گردد ستوه
 کزان خوبتر جایها¹⁶ کس ندید¹⁷

IV — доб. бб.: 4 پر — I³ بوستان از — T بوستانی — I² بیایی چو — T¹

بران آفرین کو چنان آفرید * زمین و بلند آسمان آفرید
 همه گلشن و باغ و ایوان بود * که ایوانها سر یکپایان بود
 مر آنرا ز توران زمین — T⁶ سیاوش — T⁵ T — доб. здесь б. 46 настоящего приложения.
 T — доб. б.: 9 ز سنگ و ز کچ ساخته وز رخام — T — вар. мисра: رخام — I⁸ یکی — T⁷

ز صد رش فزونست بالای اوی * همان سی و هشتست پهنای اوی
 T — доб. б.: 12 نیاید ترا دید آن — IV¹¹ نیاید بدو — T نیاید بدو — IV¹⁰

که آنرا کسی تا نیمند بچشم * قو گویتی ز گوینده آید بچشم
 T — бб. 46—49 оп., доб.: 17 جایگاه — T¹⁶ مرغ — T¹⁵ زمین — T¹⁴ همه — T¹³

بسی رنج برد اندران جایگاه * ز بهر بزرگی و قنط و کناله
 بنا کرد جایی چنان دلگشای * یکی شارسستان اندران خوب جای
 بدو کاخ و ایوان و میدان بساخت * درختان بسپارش اندر نشاخت
 بسازید جایی چنان چون بهشت * گل و سنبل و نرگس و لاله کشت

کزییشان¹ جهان یکسسر آباد بود بدانگه که اندر جهان داد بود
کنون بشنو از گنگدژ داستان بدین داستان باش همداستان²
که آنرا سیلوش برآورده بود بسی اندرو رنجهها برده بود

20

بیکماهه ز آنروی دریای چین که بی نام³ گشت آن زمانرا زمین⁴
بیابان بپاید چو دریا گذشت بیینی⁵ یکی پهن بی آب دشت
کزین⁶ بگذری بیینی آباد شهر کزین⁷ شهرها بر توان داشت بهر
و زانپس⁸ یکی کوه بیینی بلند که بالای او⁹ برتر از چون و چند
مردین کوه را گنگدژ در میان بدان کت ز دانش نیاید زیان¹⁰
چو فرسنگ صد گرد بر گرد کوه ز بالای او چشم گردد ستوه
ز هر سو که پویی¹¹ برو راه نیست همه گرد بر گرد او بر یکپست
برین¹² گونه سی و دو¹³ فرسنگ تنگ ازین روی و¹⁴ آن روی دیوار سنگ
برین¹⁵ پنج¹⁵ فرسنگ اگر پنج¹⁵ مرد بمشدد¹⁶ براه از پی کار کرد
نیابد برایشان گذر یک سوار¹⁷ زره دار و برگستوانور¹⁸ سوار
کزین بگذری شهر بیینی فراخ همه گلشن و باغ و ایوان¹⁹ و کاخ
همه شهر گرمابه و رود و جوی بهر برزنی رامش و رنگ و بوی
همه کوه نخچیر و آهو بدشت

25

30

¹ T — и обратный порядок мисра. ² IV — мисра оп. с оставлением пробела; T — доб. здесь вар. б. 57 настоящего приложения (повтор):

که چون گنگدژ در جهان جای نیست * برانسان زمین دلاری نیست
³ I — کنان نام — IV; ⁴ T — б. оп.; ср. в разночтениях к нему (б. 1719):

بیک ماه زن روی دریای چین * که بی نام گشت این زمان آن زمین
بدان — IV¹⁰ آن — T⁹ ازانپس — I⁸ کزان — I, T⁷ چو زین — I, T⁶ بتنگی — I⁵
— T¹⁵ оп. و — I¹⁴ سه — T¹³ بدین — T¹² بیینی — I¹¹ لب ز دانش نیاید زبان
سو — I, IV²⁰ T¹⁹ میزدان — T¹⁹ وز — IV¹⁸ صد هزار — T¹⁷ نباشد — IV¹⁶ چند
نیاید — T; ²¹ IV — نیاید

II

(Редакция текста 66. 1597—1672 по рук. I и IV и по T)

- [کنون برگشایم در داستان
ز گنگ سیماوش بگویم² سخن
بران³ آفرین کو جهان آفرید
خداوند دارنده هست و نیست⁴
به پیغمبرش بر کنیم⁵ آفرین
که گیتی نماد هم⁶ از راستان
کجا آن سر و تاج شاهنشهان
کجا آن حکیمان و دانندگان
کجا آن بتان⁷ پر از طرم⁸ و شرم
کجا آن که در⁹ کوه بودش کنام
ز خاکی¹² و باید شدن زیر¹³ خاک
تو رفتی و گیتی بماند دراز
تو چنگ فزونی زدی در جهان
جهان سر بر سر حکمت و عبرتست
چو شد سال بر شست و شش چاره جوی
نمایشی برین نیز همداستان
چو زان نامداران جهان شد تھی
- سخنهای شایسته باستان¹
و زان شهر و آن داستان کهن
ابا آشکارا نهان آفرید
همه چیز جفتست و ایزد یکیست
بیارانش بر هر یکی همچنین
تو ایدر بمودن مزن داستان
کجا آن دلاور گرامی مهان
همان رنج بردار خوانندگان
سخن گفتن خوب و آوای نرم
رمیده¹⁰ ز آرام وز نام و کام¹¹
همه جای ترست و بیمار¹⁴ و باک
کسی آشکارا نداند ز¹⁵ راز
گذشتند بر¹⁶ تو بسی مهرهان¹⁷
چرا بهر من زو¹⁸ همه غفلتست
ز بیشی و ز رنج برتاب روی
بدین داستان باش همداستان¹⁹
تو تاج فزونی چرا بر نهی

¹ Так в T; I, IV — б. оп. ² T — سیاوخش ³ I — بدان; T — پرو ⁴ I, IV — یکپست و⁵ T — بریده ⁶ T — مانده ⁷ T — بتانی ⁸ T — ناز ⁹ T — بر ¹⁰ T — بریده¹¹ T — доб. бб.:کجا آن که سودی سرش را بابر * کجا آن که بودی شکارش هژبر
همه خاک دارند بالین و خشت * خنک آنکه جز تخم نیکی نکشت¹² T — از ¹³ IV — سوی ¹⁴ IV — بیمار ¹⁵ T — بدانشی ¹⁶ T — کجا آشکارا¹⁷ T — یکی بشنو از ¹⁸ I — چرا بهره ما ¹⁹ T — چرا بهره ازوIV — б. оп. ¹² T — б. после б. 14 прил.

ملحقات¹

I

(Т после б. 133)

بهرفت از جهان مادر شهریار
بر آورد بر چرخ گردان غریو
بسر بر پراگند تار یک خاک
همی کرد با جان شیرین ستم
بسی روز نگشاد بر خنده لب
نمی جست یک دم ز انده فراغ
بپیش سیاوخش بشتافتند
چه شهزاده چه پهلوانان نیو
ز دل باز آه دگر برکشیدند
در انده‌هان دلش باز کرد
دژم شد چو آن سرو آزاده دید
شنو پند و از نو مکن سوگ یاد
ز دست اجل هیچکس جان نبرد
بمینوسست جان وی انده مدار
دل آورد شهزاده را باز جای

بفرمان شه چون بسیمچید کار
سیاوش ز گاه اندر آمد چو دیو
بتن جامه خسروی کرد چاک
همی بود با سوگ مادر دژم
بسی نوحه کردش بروز و بشب
همی بود یک ماه با درد و داغ
ازان چون بزرگان خبر یافتند
چو طوس و فربرز و گودرز و گیو
سیاوش چو رخسار ایشان بدید
ز نو گرینه دیگر آغاز کرد
چو گودرز آن سوگ شهزاده دید
بخرجید و گفتش که ای شاهزاد
هر آنکس که زاد او زمادر بمرد
کنون گرچه مادرت شد یادگار
بصد لایه و پند و افسون و رای

5

10

15

¹ Приложения III, IV и V подготовлены О. Ф. Акимускиным.

تبرا داد و¹ فرزند را هم دهد درختی که از² پیخ تو بر جهد
 نمپینی که گنجش پر از خواستست³ جهانی بخوبی پیاراستست⁴
 کمی نیست در بخشش داد گر فزونی بخوردست انده⁵ مغور 3775

گیتی ترا-IV؛ گیتی پر از خواسته است-I³ همان شاخ کز-T² و-I, VI¹ оп.
 خواستست⁴ I, IV-доб. б.:
 خردمند را بخشش دادگر * فزونی نجستست و هنگ و هنر [اهل هنر-IV]
 همی شادی آرای و انده-T؛ فزونی بخوردست اندر-VI؛ فزونی نیابی تو اندوه-I, IV⁵

بغندید و شادان دلش بر دمید
بدیدار او بد نیما را نیاز
نیمایش¹ سزاوار او بر² گرفت³
بتخت جهاندار دیهیم ساز

چو از دور خسرو نیما را بدید
پیماده شد و برد پیشش نماز
3760 بغندید و اورا بر در گرفت
و زانجا سوی کاخ رفتند باز

گرفت آن زمان دست خسرو بدست⁴
ز گنجور تاج کیان خواست پیش
بکرسی شد از نامور⁵ تخت عاج
بسی گوهر شاهوار آورد
که خسرو بنچهره جز اورا نماند⁷
سپهبد سران و گران مایگان⁹
همه¹⁰ زر و گوهر بر افشانند
ز یکدست بستد بدیگر بداد
زمانی فراز و زمانی نشیب
بشادی چرا نگذرانی زمان¹³
مکن روز را بر دل خویش رخشی¹⁵

چو کاوس بر تخت زرین نشست
بیاورد و بنشانند⁵ بر جای خویش
بموسید و بنهاد بر سرش تاج
3765 ز گنجش زبرجد نثار آورد
بسی آفرین بر سیاوش بخواند
ز پهلوی بر رفتند آزادگان⁸
بشاهی برو آفرین خواندند
جهان را چنین است ساز و نهاد
3770 بدردییم ازین رفتن اندر¹¹ فریب
اگر دل توان¹² داشتین شادمان
بخوشی بنواز و بخوبی¹⁴ به بخش

¹ I, IV و T— بستایش ² در—VI ³ I, IV, VI—доб. здесь б. 3754 текста. ⁴ I, IV و T—
چوشاهان [بشادی—IV و T] زاسپان فرود آمدند * زبان و روان پسر درود آمدند
بشد خسرو و دست کاوس شاه * به موسید و مالید رخ را بگاه
و زان پس نیما دست اورا بدست * گرفت و برادرش بجای نشست
برافروخت—VI ⁵ نشاندهش دلا فروز—⁶ I, IV و T—⁷ VI—б. оп.; Б—перевод б. отсутствует. ⁸ I, IV, VI و T—
⁹ I, IV و T—
پرمایگان ¹⁰ I—بسی; Б—перевод бб. 3769—3775 отсутствует.
همان ای پسر در جهان جاودان [شادمان—IV]—¹¹ I, IV ¹² بران—I ¹³ ایدر—IV
بخوبی مبارای—VI; بخوشی بیمارای و بیشی—¹⁴ I, IV ¹⁵ نداری همی رخت آمد زیان—VI
زبر دل خویش بخش—T; زبرتن خویش بخش—VI ¹⁵ بخوبی بیمارای و بیشی—T; و بیشی
T—доб. б.:

بخور هرچه داری فزونی بده * تو رنچیده بهر دشمن منه

- نشاندش¹ بر تخت زر شهریار
همان طوس³ با کاویانی درفش 3745
بیآورد و پیش جهاندار⁵ برد
بدو گفت کین کوس و زرینه کفش
ز لشکر بمین تا سزاوار کیست
ز گفتارها پوش⁸ آورد پیش
جهاندار⁹ پیروز بنواختش 3750
بدو گفت کین¹¹ کاویانی درفش
نمینم سزای کسی در¹² سپاه
ترا پوش اکنون نیاید¹⁵ بکار
چو پیروز بر گشت شیر از نبرد
سوی پهلوی پارس¹⁸ بنهاد روی 3755
چو زو آگهی یافت کاوس کی
پذیره شدش با رخی ارغوان²²
- که بود از در یاره و گوشوار²
همی رفت با کوس و زرینه کفش⁴
زمین را بموسید و اورا سپرد⁶
بنیکاختری کاویانی درفش
یکی پهلوان از در کار کیست⁷
بپیچید زان بیمده رای خویش
بغندید و بر تخت¹⁰ بنشاختش
هم آن پهلوانی و زرینه کفش
ترا زیبد این کار¹³ و این دستگاه¹⁴
نه بیگانه¹⁶ خواستی شهریار
دل و دیده دشمنان تیره کرد¹⁷
جوان بود¹⁹ و²⁰ بیدار و دیهیم جوی²¹
که آمد ز ره پور فرخنده پی
ز شادی دل پیر گشته جوان²³

VI—⁴ طوق—IV³ VI—6. оп. ; بسر بر یکی تاج گوهرنگار—I, IV, T² نشست از—I, IV и T¹

همان طوس نوذر بزرنه کفش * همیرفت با کاویانی درفش
I, IV и T—جهانجوی—⁵ VI—66. 3746 и 3747 оп. ⁷ VI—6. оп.; Б—перевод б. дается; I, IV
и T—доб. б.:

بدو ده که مارا ازین مایه [پایه—I] بس * گنه کرده را عمر بس [سر—IV] مایه بس
I, IV и T—ورا گفت پس—I¹¹ بران تخت پیروزه—VI¹⁰ جهانگیر—I, IV⁹ نورش—VI⁸
ترا زیبد—T؛ تو از بند این نام—VI؛ ترا زیبد این تاج—I¹³ از—I¹² ورا گفت کین
نام این نام—I, IV и T—доб. б.:

جز از تو کسی را سزاوار نیست * بدل در مرا از تو آزار نیست
I, IV, VI—6. здесь VI—6. оп.; کور کرد—VI؛ بخیره کرد—I, IV¹⁷ بیگانه را—I, IV¹⁶ نباید—Л¹⁵
оп. (ср. прим. 3 к б. 3760); I, IV—доб. б.:

نهادند پیمان و عهده تمام * برو کرد لشکر بشاهی سلام
I, IV, VI—6. оп. و—VI²⁰ جوان بخت—T¹⁹ و زانجا سوی پارس—T؛ زانجا سوی کاخ—I, IV¹⁸
I, IV—доб. б. :²³ رخ ارغوان—IV²² بفرموده [بنزدیک—IV] کاوس فرخنده خوی—IV
دلی شاد از اسپان فرود آمدند * همه با نثار و درود آمدند

- بفرمود خسرو بدان جایگاه¹ یکی گنبدی تا بابر سپاه²
 درازی و پهنای او³ ده کمند
 3735 ز بیرون دو نیمی تگ تازی اسپ⁴
 نشستند گرد اندرشی موبدان
 دران⁵ شارستان کرد چندان درنگ
 چو يك سال بگذشت لشکر برانند
 ازان ایزدی فر و آن دستگاه⁶
 3740 که کیخسرو آن فر و بالا گرفت
 برفتند شادان بر شهریار
 از ایران سپاهی بکردار کوه
 بوسید روی برادر پدر
 چو آگاهی آمد بایران ز شاه⁷
 جهانی فرو ماند⁸ اندر شکفت
 همه مهربان يك يك با نثار
 فریبرز پیش آمدش با گروه
 چو دیدش فرود آمد از تخت زر⁹

سر بچرخ — IV؛ سر بچرخ روان — I² بران بارگاه — VI؛ بایران سپاه — IV؛ بایرانیمان — I¹
 ز بیرون در هر — I⁴ پهنایش را — VI؛ پهنای آن — I و T³ تا بر ابر سپاه — VI؛ نو بجه
 چو آراست زانگونه جای زرسپ — VI؛ ز بیرون یک از تگ تازی اسپ — IV؛ یک تازی اسپ
 و بنی فیها للنار بیتا عظیمها و قبة عالیة و مبانی — B؛ ز بیرون چو نیم از تگ تازی اسپ — T
 I, IV —⁵

نشستند گردان بگرد اندرشی * بزرگان که بودند در کشورش
 VI —⁷ بدان — J⁶ و أسكنها الموابدة و الهرابة و أصحاب النجوم و أرباب العلوم — B
 بدو — VI؛ فرو مانده — IV¹⁰ فراوان دستگاه — IV⁹ ز ایران بشاه — VI⁸ سپه را نشانند
 I, IV و هم از پشت شبرنگ شاه دلیر — I, IV¹² درآمد ز گلرنگ زیر — I, IV, T¹¹ مانده
 T — доб. бб.:

بوسید رویش برادر پدر * همانجا بیفگند تختی ز زر
 بران تخت پیروزه بنشانندش * بشاهی برو آفرین خوانندش

چو بنشست شاه آفرین خوانندش: VI — доб. второй из этих двух бб. с вариантом второго мисра:
 B — перевод бб. 3743 и 3744 отсутствует.

- تو گفستی که رعدست وقت بهار¹ جهان گشت چون روی زنگی³ سیاه 3720
تو گفستی برآمد یکی تیره ابر بر انگیخت کیخسرو اسپ⁵ سینه
که بر دژ⁷ یکی تیرباران کنیید بر آمد یکی میخ⁹ بارش تگرگ
ز دیوان بسی شد به پیکان هلاک¹¹ 3725
ازانپس یکی روشنی بر دمید جهان شد بکردار تابنده ماه
بر آمد یکی باد با آفرین برفتند دیوان¹⁸ بفرمان شاه
بدژ در شد²⁰ آن شاه آزادگان²¹ 3730
یکی شهر دید²² اندر آن دژ فراخ بدانجای کان²³ روشنی بردمید
- خروش آمد از دشت وز کوهسار² چه از باره دژ چه گرد سپاه⁴
هوا شد بکردار کام هژیر چنین گفت با پهلوان سپاه⁶
هوارا⁸ چو ابر بهاران کنیید تگرگی که بر دارد¹⁰ از ابر مرگ
بسی زهره گفته¹² فتاده بخاک¹³ شد آن تیرگی سر بسر ناپدید¹⁴
بنام جهاندار پیروز شاه¹⁵ هوا گشت خندان و روی¹⁶ زمین¹⁷
در دژ پدید آمد از جایگاه¹⁹ ابا پیر گودرز کشتوادگان
پر از باغ و میدان و ایوان و کاخ سر باره دژ بشد²⁴ ناپدید

بهمن VI — 3 I — обратный порядок мисра. T — جهان و باد بهار — I, IV, VI
نه — T — چو آن باره دژ چه گردی سپاه — VI; ابا پهلوانان چنین گفت شاه — I, IV
I, IV — доб. б.: خورشید پیدا نه پروین و ماه
جهان چون شب تیره تاریک [نزدیک — IV] شد * تو گفستی بشب روز نزدیک شد
جو — Б; کمانرا — I, IV и T — 8 پریشان — VI 7 I — б. стоит после б. 3720. 6 I — 6 ابر — IV, VI 5
Л — 12 بسی دیو گشته ز دیوان هلاک — VI 11 برداشت — IV; بارید — I 10 و I, IV — доб. 9
Так в Л; 15 Л — б. 3726 стоит перед б. 3725. 14 بسی ز اهرمن اوفتاده بخاک — K 13 رفته
بنام جهاندار واز فر شاه — VI; فرود آمد آن گرد لشکر پناه — IV; بفرمان برفتند دیوان ز راه — I
آن — I, IV, VI 19 گردان — I 18 I, IV и T — б. следует за б. 3728 текста. 17 بروی — VI 16
VI — 22 نبد شاه در آذرآبادگان — VI 21 رفت — I, IV 20 I — обратный порядок мисра. I — جایگاه
برو [بدو — IV] تیرگی شد — I, IV 24 ازینجا یکی — VI و زانجا که آن — I, IV и T 23 کرد
شد آن تیرگی سر بسر — T; سر باره نیزه بشد — VI همه

در گاو تا برج¹ ماهی مراسم
جهان آفرین را بدل³ دشمنست
سراسر بگزر⁴ اندر آرم بخاک
مرا⁵ خود جادو نماید سپاه
سر جادوانرا به بند آورد
بفرمان یزدان یکی لشکرست
که از فتر و برزست⁹ جان و تنم
که اینست پیمان¹¹ شاهنشاهی
همان نامه را بر سر نیزه بست¹³
بگیتی بجز فتر یزدان¹⁴ نخواست
بنزدیک آن برشده باره رفت
بهر¹⁶ سوی دیوار حصن بلند¹⁷
بگردان عنان تیز و لغتی همان¹⁹
پس از آفرین²² جان²³ یزدان پرست
بنام²⁸ جهانجوی خسرو نژاد²⁷
پس آن²⁹ چرمه تیزرو باد³⁰ کرد
خروش آمد و خاک دژ بردمید
ازان باره دژ برآمد تیراک³¹

جهانی سراسر بشاهی مراسم
گر این دژ بر و² بوم آهرمنست
بفر و بفرمان یزدان پاک
و گر جادوانراست این دستگاه
چو خج دوال⁶ کردند آورم
و گر خود خجسته سروش اندرست⁷
همان من نه از دست⁸ آهرمنم
بفرمان یزدان کند این¹⁰ تھی
یکی نیزه بگرفت خسرو بدست¹²
بسان درفش بر آورد راست
بفرمود تا گپو با نیزه تفت
بدو¹⁵ گفت کین نامه پندمند
بنه نامه و¹⁸ نام یزدان بخوان
بشد گپو²⁰ نیزه²¹ گرفته بدست
چو نامه²⁴ بدیوار دژ بر نهاد²⁵
ز دادار²⁸ نیکی دهش یاد کرد
شد آن نامه نامور ناپدید
همانکه بفرمان یزدان پاک

3705

3710

3715

I, IV 4 بجان VI-3 اگر اندرین VI-2 سر گاو تا برج T- در گاو تا پشت VI-1
چرا VI-5 سرش را بگردانم اندر مغای - cp. K سرش را از چرخ VI- سرش را از ابر T- و
فتر یزدانست VI-9 پشت T-8 ایدرست IV, VI-7 خم در دوال T-6 Так во всех рук;
I, IV, 12 فرمان T- VI-11 کنم دژ T- کننیدش VI- کننم آن IV- کننم این I-10
I, IV, 14 نیمیره سر نامه را بست باز VI- نیرو بست آن نامه سرافراز I, IV-13 دراز VI-
بران I, 18 في حائط القلعة B-17 بهر VI-16 پرو VI- زورا I, IV-15 شاهی T- VI و
بگردان عنانرا و VI- عنانرا بگردان و آنجا بمان I, IV-19 بنه نیزه و T- I, IV و نامه بر
بران آفرین I-22 نامه VI-21 و I, IV, VI-20 (و آمره آن) ... يرجع B- لغتی بمان
پیام جهانجوی T- VI-27 بفر I, IV-26 در نهاد T- I, IV-25 نیزه VI-24 کرد I, IV-23
هلاک I-31 یاد IV, VI-30 و زان VI-29 یزدان T- I, IV, VI-28 خسرو بداد

- 3685 چو آگاهای آمد به آزادگان
 که طوسی و فریمرز گشتند باز
 بیاراست پیلان³ و بر خاست غو
 یکی تخت زرین زبرجدنگار
 بگرد اندرش با⁶ درفش بنفش⁷
 3690 جهانجوی بر تخت زرین نشست
 دو یاره ز یاقوت و طوقی بزر¹⁰
 همی رفت لشکر گروهها گروه
 چو نزدیک دژ شد همی¹³ بر نشست
 نویسنده خواست¹⁴ بر پشت زین
 3695 ز عنبر نوشتند بر پهلوی
 که این نامه از بنده کردگار
 که از بند آهرمن بد بچست¹⁷
 که اویست جاوید¹⁹ برتر خدای
 خداوند بهرام و کیوان و هور
 3700 مرا داد اورند²² و فر کیان

نبدل گفت باید شدن سرفراز — I, IV, 2 بنزدیک گودرز — VI, 1; نگویو و بگودرز — I, IV, 1
 سپید — I, IV, 4 بر آراست گودرز — I, IV, 3 ترا رفت باید همی رزم ساز — VI و T
 — I, IV, 6 نهادند بر پیل چندی سوار — VI, 1; نهادند بر پیل جنگی سوار — I, IV, 5
 3689, I, IV, VI — порядок бб.: 3689, I, IV, VI — کشیده بلندیش سر سوی ماه — VI, 8 سیاه — VI, 7 بد
 ز بیجاده طوقی و تاجی — I, IV, 10 بسر بر یکی تاج — I, IV, VI, 9 3691, 3692, 3690, 3693.
 — I, IV, VI, 12 چند گونه — VI, 11 ز بیجاده تاجی و طوقی بزر — VI, 1; بزر
 همی گفت کامروز روز نوست * نشست جهانجوی [شهنشاه — VI] کیخسروست
 بدپرست — I, 17 VI — б. оп. 18 مایه — VI, 15 خواند — I, IV, 14 بزین — T; سپه — I, IV, VI, 13
 و هم اویست نیکی ده و — I, IV, 20 و — I, IV, 19 رست — VI, 18 بست پرست — IV
 اورنگ — I, IV, VI و T, 22 VI — б. оп. 21 و — VI, 20 هم اویست روزی ده — T

بشد طوسی با کاویانی¹ درفش
 فریبرز کاوس در قلابگاه
 چو نزدیک بهمن دژ اندر⁴ رسید
 بشد طوسی⁶ با لشکری⁷ جنگجوی 3675
 سر باره دژ بد اندر هوا
 سنانها ز گرمی همی بر فروخت
 جهان¹³ سر بر سر گفتی از آتش است
 سپهبد فریبرز را گفت مرد
 بگزرز گران¹⁵ و بتیغ و کماند 3680
 بپیرامین دژ یکی راه نیست
 میان زیر جوشن بسوزد¹⁹ همی
 بگشتند یک هفته گرد اندرش
 بنومیدی از جنگ²³ گشتند باز

Порядок бб.:³ بپای اندرون کرد—VI. زلشکر چهل مرد—² I, IV. با گاه و گرز—¹ VI. I, IV.—3674, 3673, 3675, 3677, 3678, 3677, 3679; VI.—3673, 3674, 3675, 3677 и далее как в I и IV. برابر سپه را—⁵ I, IV, VI. نزدیک آن حصن بهمن—VI. نزدیک حصن بهمن—⁴ I, IV, T. لشکر—⁷ IV и T. فرود آورد—⁶ VI. به تیزی—⁸ I, IV и T. доб. б.:⁹ I, IV.—چو لشکر به تنگ دژ اندر رسید. * زمین همچو دریا [آتش—IV]. همی بردمید VI—доб. вариант того же б.:

سپه چون بنزدیکی دژ رسید * زمین همچو آتش یکی برآمدید
 زنوا—¹² Так в Л; VI—¹¹ I, IV, VI دیدند—¹⁰ VI (ср. б. 3674 текста).
 Наши рук.—¹⁴ زمین—¹³ I, IV, VI и T—б. стоит после б. 3678 текста.
 I, IV, VI и T—¹⁶ I, IV, VI и T بگرز و کمان VI ذبه تیر و کمان—¹⁵ I, IV и T. خرامد
 I,¹⁹ I, IV, VI و گر هست بر ما کسی آگاه نیست—¹⁸ I, IV دل شاه—¹⁷ VI که بر دشمن آرد
 IV и—²² I دیدند بند اندرش—²¹ I, IV برخروشد—²⁰ Л, IV نازکشی—²⁴ I, IV, VI
 Rزم—²³ I, IV, VI и T دیدند پیدا بجایی درش—²⁴ I, IV, VI
 و—²⁴ I, IV, VI و—²⁴ I, IV, VI
 L и IV—доб. و—²⁴ I, IV, VI
 VI—ذبه بر رنج
 L и IV—доб.

- 3660 چو بشنید¹ گودرز و طوسی این سخن
برین هر دو گشتند همداستان
برین یکسخن⁴ دل بیماراستند
- 3665 چو خورشید بر زد سر از برج شیر
فریبرز با⁶ طوسی نوذر دمان
چنین گفت با شاه هشیار⁸ طوسی
همان من کشم¹⁰ کاویانی درفش
کنون همچنین¹² من ز درگاه شاه
پس اندر فریبرز و کوسی و درفش
چو فرزند را فرّ و برز کیان
بدو گفت شاه ار تو رانی¹⁶ ز پیش
3670 برای خداوند¹⁸ خورشید و ماه
فریبرز را گر چنین است رای
- سپهر اندر آورد شب را بزیار
بنزدیک شاه آمدند آن زمان⁷
که من با سپهبد⁹ برم پیل و کوسی
رخ لعل دشمن کنم چون بنفش¹¹
بنده بر نهیم برنشاند سپاه¹³
هوا کرده از سم اسپان بنفش¹⁴
بمابد نیمیره نمند میان¹⁵
زمانه نگرده ز آیین خویش¹⁷
توان ساخت¹⁹ پیروزی و دستگاه²⁰
تو لشکر بیارای و منشین ز پای²¹

¹ I, IV و T— شنیدند ² I, IV, VI و T— بیدار ³ I, IV و T— نزد زن نکوتر ⁴ I, IV—
⁵ I, IV و T— سپهدار ⁶ I— فریبرز را ⁷ I, IV—
B—перевод дальнейшего текста до б. 3675 отсутствует. [ز نزدیک] IV— شاه جهان
کنون با T— که چون با سپه من VI— کجا با سپه من I, IV— ⁸ I, IV— کاوسی ⁹ I, IV—
کنم لعل رخسار T— IV و T— کنم لعل رخشان ز تیغ بنفش I— ¹⁰ I, IV— برم ¹¹ I, IV—
در زمان VI— I, IV, VI— T— 3666—3668 оп. T— رخ لعل روشن کنم زان بنفش VI— دشمن بنفش
جهانی شده I, IV— ¹² I, IV, VI— مکرر ¹³ Л— этот б. повторен после б. 3667 текста, где над ним надписано
¹⁴ I, IV и T— ¹⁵ I, IV и T— سرخ و زرد و بنفش
بفرّ فریبرز و زور کیان * بمندم کیانی کمر بر میان
نگردد شمار ایچ بر [شمارا نه VI—] I, IV, VI و T— ¹⁶ I, IV و T— هر کسی که راند ¹⁷ I, IV, VI و T—
¹⁸ I, IV و T— سزاوار VI— و ¹⁹ Л— доб. ²⁰ I, IV— گاه ²¹ I, IV, VI— доб. б.:
T— یافت ²² I, IV—
به پیشی [به پستی IV—] نباشد سخن کم و بیش * زمانه نگرده ز آیین خویش
(ср. б. 3669 текста).

- 3645 و گر گرز تو هست با سنگ¹ و تاب
و گر تو ز کشتواد داری نژاد
بدو گفت گودرز چندین مگوی
بکاوسی گفت ای جهاندار² شاه
دو فرزند پرمایه را پیشی خوان
3650 بهین تا ز هر دو سزاوار کیست
بدو تاج بسپار و دل شاد دار
بدو گفت کاوسی کین رای نیست
یکی را چو من کرده باشم گزین
یکی کار سازم³ که هر دو ز من
3655 دو فرزند مارا کنون بر⁴ دو خیل
بمرزی که آنجا دژ بهمنست⁵
برنجست⁶ ز آهرمن آتش پرست
ازیشان یکی کان بگیرد بتیغ

نیاک زاد — VI⁴ شه — I, IV, VI³ به دژد سنانم دل آفتاب — I, IV² کوه — I, IV

I, IV и T (вариант) — доб. б.:

مرا و ترا گفت پیگار چیست * شهنشاه داند که خود شاه کیست
VI — доб. этот б. с заменой во втором мисра خود شاه на слалр после б. 3647 текста, а здесь доб. бб.:

پدرت از سپاهان بد آهنگری * نه خسرو نژادی و نه وان سری
چو با ما هم آواز و همکاره گشت * ازان گله داری سپهدار گشت
которые могут принадлежать тексту Фирдоуси. VI — см. разночтение к б. 3646. I, IV⁶

I, IV⁹ بر خویش بنشان برونش روان — I⁸ دل بد — IV⁷ دل بر — I⁷ جهان دیده — T — доб. б.:

سزاوار را بخش گنج و کلاه * اگر سپهر گشتی ز تخت و سپاه
که فرزند بر دل — VI¹¹ مرا هر دو فرزند بر دل — I, IV¹¹ T — б. оп. I, IV, VI¹⁰ که;
چاره باید — VI¹³ چاره دادم — I, IV¹³ دل دیگری گردد از من گزین — VI¹² بهر دو
قلعة بهمن التي هي بنواحي أردبیل — B¹⁶ باید گرفتن رو — IV¹⁵ با — I, IV, VI¹⁴ T —
I, IV¹⁸ برنجد — T¹⁷ من بلاد آذربایجان

برنجست از آهرمن ایزدپرست * که نتواند ایمن بگنبد نشست
گنج — I, IV¹⁹ نیارد بدان مرز موبد نشست VI и T — вариант второго мисра:

چنو راد و آزاد¹ و خامش نبود
 همویست گویی به چهر² و بیوست
 هم از تخم⁴ شاهي نپیچد ز داد⁵
 چنین خام گفتارت از بهر چیست⁷
 چنان برز و⁹ بالا و آن مهر او
 بغر کیانی و رای درست
 گذشت و بکشتی نیامد¹¹ فرود
 ازو دور شد چشم و دست بدی¹²
 پدر تیز¹³ بود و تو دیوانه
 بر و یالت آغشته گشتی بخون¹⁴
 سخن گوی لیکن همه دلپذیر¹⁶
 سنانم¹⁷ بدرد دل کوه قاف¹⁸

بگیتی کسی چون سپاوش نبود
 کنون این جهانجوی فرزندان اوست
 گر³ از تور دارد ز مادر نژاد
 بتوران و ایران چنو نیو کیست⁶
 دو چشمیت نمیند همی⁸ چهر او
 بجیحون گذر کرد و کشتی نخست
 بسان فریدون کز¹⁰ ارون درود
 ز مـردی و از فـرّه ایـزدی
 تو نوزد نژادی نه بیگانه
 سلیح من ار با منستی کنون
 بدو گفت طوس ای جهان دیده¹⁵ پیر
 اگر تیغ تو هست سندان شکاف

هم از تخم⁵ VI- تخت-⁴ II- که-³ VI- بغر و بیای و بجز-² VI- بیدار-¹ I, IV-
 از بهر کیست-⁷ VI- چو او شاه کیست-⁶ VI- چنو مرد نیست-⁵ I, IV- شاه فرخ قباد
 چو شاه آفریدون ز [کز-¹⁰ IV-] I, IV- و-⁹ I, IV- ندیدست خود-⁸ T- به بیند همی-⁴ IV-
 به بند دل و دست و چشم بدی-¹² I, IV- نباید بکشتی-¹¹ VI- چو شاه فریدون کز-¹³ VI-
 I, IV- доб. 66.:

دگر کو بخون پدر بر میان * به بنده بکردار شیر ژبان
 از ایران بگرداند این رنج و تاب * بود بر کفش هوش افراسیاب
 مرا گفت در خواب فرخ سروش * که فرش نشاید از ایران خروش
 چو آراید او تاج و تخت مهان * بر آساید از رنج و سختی جهان
 I, IV, VI- تند-¹⁴ I و T-¹³ I و T- کمر همچو * بکردار на доб. те же бб. с заменой в первом б.
 I, IV- доб. 66.:

به تیغ نبرد ترا جستمی * و زین گفت بیهموده وارستمی
 میان کیان دشمنی افگنی * و زین خویشان بر زمی [در منی-^{VI}] افگنی
 شه نشه نداند بدانکش هواست * دهد تخت شاهي که او پادشاست
 چه گوی-¹⁶ I- سپهدار-¹⁵ T- سرافراز-^{VI} و خردمند-¹⁵ I- доб. варианты тех же бб. T-
 I, IV- порядок бб.: 3646, 3644, 3645; VI- 3644, 3646, 3645.
 خدنگم-¹⁷ VI- سخنهای نادلپذیر

یکی کینه خیزد که افراسیاب
چو بشنید زین گونه گفتار شاه
بر طوس و گودرز کشتوادگان
که بر درگاه آیند بی⁴ انجمن
3625 بشد طوس و گودرز نزدیک شاه
بدو گفت شاه ای خردمند پیر⁹
بنه تیغ و بگشای ز آهن¹¹ میان
چنین گفت طوس سپهبد بشاه
3630 بفرزند باید که ماند جهان
چو فرزند باشد نبیره کلاه
بدو گفت گودرز کای کم خرد

¹ I, IV — شب و روز بیند مرین را بخواب — ² I, IV, VI —

چو بشنید [پیرسید - VI] کاؤں گفتار راست * فرستاد کس هر دو آنرا بخوابست

 $^3\text{I, IV, VI, и T—}$

فرستاده از نزد کاوسی شاه * پیامد بر پهلوان مسیحیاب

دیباپند هر دو - I, IV⁵ سییه پهلوانان ابی - T؛ شهما پهلوانان با - IV؛ شهما پهلوانان این - I⁴

T—خرامند هر دو⁶ I, IV и T—66. 3625 и 3626 стоят после б. 3628 текста; VI—б. оп. ⁷ I, IV—

که کاوس میگوید ای نَره شیر- I, IV; جهان‌دیده پیر- VI.⁹ ز نزدیک راه- VI.⁸ سخن

که این I, IV و T-¹³ نباشد-¹² VI بند از-¹¹ I, IV, VI و T- در جام-¹⁰ VI و T- و بر جان-¹⁰ IV-

¹⁴ I, IV и T — گردد; VI — خیمزد. ¹⁵ I, IV, VI и T — قاج. ¹⁶ I, IV — گنج مہان; VI — مہان.

IV, VI и Т (после б. 3631) — доб. б.:

فریبرز بنا فر و برز کیمان * میان بسته دارد چو شیر زینان

после которого IV—доб. еще б.:

چو فرزند با فرّ و پرز کیان * نباشد نه پیره نه بنده میان

I — доб. варианты тех же бб. после б. 363I текста:

فریدبرز با فرّ و برز کیان * نباشد نمیره به بندد میان

میان بسته دارد چو شیر زیان * که فرزند شاهست و پشت کیان

17 I, IV — доб. б.:

چرا می کنی بر تن خود فسوس * نه ترسی چو بر پیمیل بندد کوس

- بر آشفت گودرز و¹ گفت از مهران
 نیمیره پسر⁴ داشت هفتاد و هشت⁵
 سواران جنگی ده و دو هزار
 و زان رو⁸ پیامد سپهدار طوسی
 بیستند گردان ایران⁹ میان 3610
 چو گودرز را دید و¹¹ چندان سپاه
 یکی تخت بر کوهه ژنده پیل
 جهانجوی کیخسرو تاجور¹⁴
 بگرد اندرش¹⁸ ژنده پیلان دویست
 همی تافت زان تخت¹⁸ خسرو چو ماه 3615
 غمی شد زان طوسی و اندیشه کرد
 بستی کشته آید ز هر دو سپاه
 تماشد جز از²¹ کام افراسیاب
 پیدیشان²⁴ رسد تخت شاهنشاهی
 خردمند مردی و جوینده راه 3620
 که از مایکی گر برین دشت جنگ
- همی طوسی کم پاد² اندر جهان³
 بزد کوسی ز ایوان بمیدان گذشت⁶
 برون رفت⁷ برگستوانور سوار
 به بستند بر کوهه پیل کوسی
 به پیش سپاه¹⁰ اختر کاویان
 کزو¹² تیره شد روی خورشید و ماه¹³
 ز پیمروزه تابان بگردار نیل
 نشست بران تخت¹⁵ و بسته کمر
 تو گفتی بگیتی جز آن¹⁷ جای نیست
 ز یاقوت رخشنده بر سر کلاه
 که امروز اگر من بسازم¹⁹ نبرد
 ز ایران نه بر خیزد این کینه گاه²⁰
 سر تخت²² ترکان برآید²³ ز خواب
 سر آید بما²⁵ روزگار مهی²⁶
 فرستاد نزدیک کاوسی شاه
 نهد بر کمان پر²⁷ تیر خدنگ

1 Л — оп. 2 پاید — Л 3 I, IV и T (T доб. еще б. после б. 3608) — доб. б.:

نمایم که اورا بفرمان و تخت * کرا زبید و فیر و اورنگ و تخت
 و کان — B: نو ز [I] ایوان بهامون گذشت — VI⁶ هفت — VI⁵ نیمیر و پسر — T⁴
 برفتند — I, IV⁷ له ثمانية و سبعون ابنًا فرکبوا فی اثنی عشر ألفًا و خرجوا بالمحاربة طوسی
 Tak¹¹ به پیش اندزون — VI¹⁰ فراوان — I, IV⁹ و زان سو — VI⁸ نو زان پس — I, IV⁸
 گوردش هوز و ماه — I, IV¹³ همی — VI¹² و پرو — IV¹² و پرو — I¹² و — I, IV, VI¹² و — I, IV, VI¹²
 I¹⁸ که اندر زمین — I, IV¹⁷ بگردش درون — I, IV¹⁶ پیل — I, IV¹⁵ تاج زر — VI¹⁴
 — I, IV¹⁹ بران تخت همی تافت — T¹⁹ همی تافت از تخت — VI¹⁹ و بران تخت میتاخت — IV¹⁹
 درآید — IV, VI²³ سر تخت — VI²² بجز — VI²¹ این گونه خواه — VI²⁰ اگر سازم اینجا
 بر کمان — I و T²⁷ 66. 3619—3622 оп. VI²⁶ زبهی — I, IV²⁶ همه — I, IV²⁵ بتوران — I, IV²⁴
 در کمان چوبه — IV²⁴ چوب

همان شیر پرخاش جویم بچنگ 3595
 همی بی² من آیین و رای آورید
 نباشم بدین کار همداستان
 جهاندار کز تخم³ افراسیاب
 نخواهیم شاه از نژاد پشنگ
 تو این رنجه را که بردی برست⁶
 کسی کو بود شهریار زمین 3600
 فریبرز⁷ کاوس فرزند⁸ شاه
 بهر سو ز دشمن ندارد نژاد
 دژم گیو برخواست از پیش او
 پیامد بگودرز کشواد گفت
 دو چشمش تو گویی نه بیند همی 3605

نسل — B³ همی بر — VI² دل ببر و چرم — VI¹ دل شیر و چرم — I, IV و T¹
 زبردی درست — IV⁶ فسیله نه خرم بود با نهنگ [پلنگ — VI] I, IV, VI⁵ و L — доб.⁴
 I, ¹⁰ سرافرازتر — L, I, IV⁹ فرزند کاوس — I, IV, VI⁸ فرامرز — VI⁷ دیدی برست — VI
 همیشه فتر و برز و هم نام داد — VI¹³ مهر — IV¹² زیبست — I, IV¹¹ زو — IV, VI و T¹¹
 I, IV — доб. бб.:¹⁴ و هذا أمر شنيع لا أوافقكم عليه: B — доб.

بدو گفت کای نامور نیو طوس * نباید که پیچی گه زخم کوس
 چو بیمنی سنانهای گودرزیان * ازین سود جستن سر آری زیان
 بسی رنج بردیم هر دو بهم * کنون دادی آنرا بنماد و بدم
 ترا گر بدی فتر و رای درست * ز البرز شاهی نمایست جست
 ز افسر سر تو ازان شد تهی * که نه مغز بودت نه رای بهی
 بگفتش سخنها ازینسان درشت * به تندی از آنجای بنمود پشت
 B — слова Гйва (бб. 3604 —¹⁶ رای — IV¹⁵ T — доб. те же бб. и доб. еще один б. после пятого.
 I, IV — доб. бб.:¹⁷ فرجع جیو الی أبیه بجوابه: 3609) передает:

بر ایوان نباشد چو خسرو نگار * نه بر زین زرین چنو شهریار
 بایران نیامد چو خسرو سوار * نه بر تخت با طوق و با گوشوار
 تاج на طوق نباشد و во втором мисра نیامد VI — доб. второй из этих бб., заменяя в первом
 T — доб. вариант того же б.

یکی کاغ کشواد بد در صطغر
 چو از تخت کاوس بر خاستند
 همی رفت گودرز با شهریار
 بر اورنگ³ زرینش بنشانند
 به بستند گردان ایران کمر
 که او بود با کوس⁶ و زرینه کفش⁷
 ازان کار گودرز شد تیز مغز
 پیچمر¹⁰ سرافراز¹¹ گیو دلیر
 بدو گفت با طوسی نوذر بگوی
 بزرگان و گردان¹³ ایران زمین
 چرا سر کشی تو بفرمان دیو
 اگر تو پیچی¹⁶ ز فرمان شاه
 فرستاده گیوست¹⁸ پیغام من
 ز پیش پدر گیو بنمود پشت
 پیامد بطوس سپهبد بگفت
 چو بشنید پاسخ چنین داد طوس
 بایران پس از رستم پیلتن
 نپیره منوچهر شاه دلیر

که آزادگان را بدو¹ بود فخر
 بایوان نو² رفتن آراستند
 چو آمد بدان گلشن زرنگار
 برو بر بسی⁴ آفرین خواندند
 بجز⁵ طوسی نوذر که پیچید سر
 هم او داشتی⁸ کاویانی درفش⁹
 بر او پیامنی فرستاد مغز
 که چنگ یلان داشت و بازوی¹² شیر
 که هنگام شادی بهانه مجوی
 همه¹⁴ شاه را خواندند آفرین
 نه بینی همی فر¹⁵ گیهان خدیو
 مرا با تو کین خیزد و¹⁷ رزمگاه
 بدستوری نامدار انجمن¹⁹
 دلش پر ز گفتارهای درشت²⁰
 که این رای را با تو دیوست جفت²¹
 که بر ما نه²² خوبست کردن فسوس
 سرافر از ترکس²³ منم ز انجمن²⁴
 که گیتی بتیغ اندر آورد زیر²⁵

I-⁵ بشاهی بر او-I, IV, VI-⁴ باورنگ-IV, VI-³ بآیین نو-VI-² بران-VI-¹

هم اورا بُدی-I, IV, VI و T-⁸ کاویانی درفش-IV-⁷ گرز-VI-⁶ جزان-IV-⁴ نجز از
 و هو صاحب الکوس و المدامس الذهبی و حافظ الدرفش-B-⁹ کوس و زرینه کفش-IV-⁹

I, IV, VI و T-¹¹ پیامد-T-¹⁰ (؟) پیامد: неразобранное слово: VI-¹⁰ بدست-I, IV-¹⁰ الجاویانی

به پیچی سر-T-¹⁵ همی-VI-¹⁴ شیران-I, IV, VI-¹³ آهنگ-I, IV و T-¹² جهانجوی
 و-VI-¹⁸ از-VI-¹⁷ اگر سر به پیچی-VI-¹⁶ اگر زانکه پیچی-I, IV-¹⁶ از راه

B-¹⁹ Б — перевод бб. 3588 и 3589 отсутствует; T-²⁰ доб. б. I, IV-²⁰ доб. бб.:

بگفتند[چنین گفت-IV] باطوس کینهجوی نیو * که آمد سرافراز [سپهدار-IV] بیدار گیو
 پذیره شد اورا بیاورد شاد * ز یل نیو پیغام مهتر بداد

سرافراز لشکر-I, IV-²³ که پرمایه-IV-²² رای تو با خرد نیست جفت-I, IV-²¹

VI-²⁴ ó. стоит после б. 3593. T-²⁵ доб. б.

3565 کنون گيو چندی به سختی بمود
 اگر نیز رنجی نمودی³ جزین
 سرافراز دو پهلوان با سپاه⁵
 من آن دیدم از گيو کز پیل مست
 گمانی نبردم که هرگز نهنگ
 از انپس که پیران پیامد چو شیر
 باب اندر آمد بسان نهنگ
 3570 بینداخت بر یال او بر¹⁰ کمند
 بغوازشگری رفتم ای شهریار
 بدان کو ز درد پدر خسته بود
 چنین¹⁴ قالب رود جیحون بچنگ¹⁵
 سرانجام بگذاشت جیحون بخشم
 3575 کسی را که چون او بود پهلوان

بتوران مرا جست¹ و رنج آزمود²
 که با من پیامد ز توران⁴ زمین
 پس ما پیامد چو آتش براه
 نمیند بهندوستان بت پرست
 ز دریا برانسان بر آید⁶ بچنگ⁷
 میان⁸ بسته و بادپایی بزیر
 که گفתי زمین را بسوزد⁹ بچنگ
 سر پهلوان اندر آمد بمند
 و گر نه بکندی سرش را ز بار¹¹
 ز بد گفتن ما¹² زبان بسته بود¹³
 نیاسود با گرز¹⁶ گاورنگ¹⁶
 بآب و بکشتی¹⁷ نیفگند چشم¹⁸
 بود جاودان شاد و روشن روان¹⁹

ز گيو ار بگویم به پیشست خبر * هر آنچه از وی آمد همه در بدر
 T—доб. варианты тех же бб.

به توران—IV, VI⁴ نبردی—VI³ به توران و را جست و رزم آزمود—VI² بود—IV¹
 5 I, VI—доб. бб.: بر آید بدینسان—VI; بپاید بدانسان—I, IV⁶ دو پهلوان سپاه—I, VI⁵
 چنین لشکری گشن و دو پهلوان * هزیمت گرفتند پیر و جوان
 سپاهی بیاورد پیران گرد * نمودش به پیران همان دست برد
 بر یال و—I, IV, VI¹⁰ به شورد—IV⁹ جهان—VI⁸ T—доб. только первый из этих бб.
 من—I, IV, VI¹² و گر نه سرش را ربودی ز بار—VI¹¹ بپالشی بینداخت پیچان—T; ترگش
 13 I, IV—доб. бб.:

مر اورا رهانید و مادر بهم * ز چنگال آشفته شایر درم
 اگر نه مرا هم بسان پدر * همی خواست از تن جدا کرد سر
 VI¹⁶ ز چنگ—I, IV¹⁵ کنون—VI¹⁴ همی—I, IV¹⁴ T—доб. варианты тех же бб.
 16 VI—б. оп.; I—доб. здесь
 بخشکی—T; بدریا—I, IV¹⁷ همی کرد کوشش میان پلنگ
 سزد گر بماند—T و VI; همیشه جوان باد و روشن روان—I, IV¹⁹ 3569 текста.
 I و IV—доб. отрывок в 23 бб., ср. T. (см. приложение V). همیشه جوان

- 3555 چو کاوس کی روی خسرو بدید
 فرود آمد از تخت و شد پیش او
 جوان جهانجوی بردش نماز
 فراوان ز ترکان بپرسید شاه
 چنین پاسخ آورد⁴ کان کم خرد
 مرا چند بمسود⁶ و چندی بگفت⁷
 3560 بترسیدم⁸ از کار و کردار او
 اگر ویژه ابری شود دربار¹¹
 نخواند مرا موبد از آب پاک
 سرشکشی ز مژگان برخ بر چکید¹
 بمالید بر چشم او چشم و روی
 گرازان سوی تخت رفتند² باز
 هم از تخت سالار³ توران سپاه
 ببد روی گیتی همی بسپرد⁵
 خرد با هنر کردم اندر نهفت⁸
 بپیچیدم از رنج و تیمار او¹⁰
 کشنده پدر چون بود دوستدار
 که بپرستم او را پدر زیر خاک¹²

داد پاسخ — I, IV, VI⁴ وز تاج — VI³ گشتند — VI² سوی خون چکید — VI¹

⁵ I, IV — доб. бб.:

سپهبد چه پرسد ازان شوم بخت * که مه کام بادش مه تاج و مه تخت
 پندرا بدان زارواری بکششت * زنان مادرم را بزخم درشت
 که تا من شوم کشته اندر شکم * که او را رهایی مبادا ز غم
 چو گشتم من از پای مادر جدا * بکوهم فرستاد با ناسزا
 میان بز و گاو میش و ستور * سپردم [شمرم — IV] شب و روز گردنده هور
 سرانجام پیران بیامد ز کوه * مرا برد نزدیک آن کین پژوه
 بستود — VI; بمسود — I, IV, VI (ред.); VI⁶ Так в K (ред.); VI⁶ T — доб. варианты тех же бб.

⁷ I, IV и T — б. стоит после б. 3560 текста.

⁸ I, IV и T (варианты) — доб. бб.: I, IV — آزار او¹⁰ بپرسیدم — IV⁹

ز سر گر بپرسید گفتم ز پای * ز خورد ار بپرسید گفتم ز جای
 بمردش و راهوش و دانش خدای * مرا بی خرد یافت آن تیره رای
 چو بی مایه ور یافت مغز سرم * ز عمری فرستاد زی مادرم
 بود رودبار — T; شود دربار — VI; بود دربار — IV; بود دربار — I¹¹
 T — б. заменен двумя

другими; I — доб. бб.:

دگر گفت خسرو بکاوس شاه * که ای شهریار جهان دیده گاه
 ز گیو ار بگویم بخسرو سخن * همانا چه جایست از وی سخن
 عجب ماند و هست جای شگفت * کزین برتر اندازه نتوان گرفت
 IV — доб. первый и третий бб. по I, но дает вариант второго бб.:

- 3540 فرو ریخت از دیدگان آب زرد
ستودش فراوان و کرد آفرین
ز تو چشم بدخواه تو دور باد
جهاندار یزدان گوی منست
سیاوش را زنده گر دیدمی
بزرگان ایران همه پیش او
و ز انجاییکه شاد گشتند باز
بموسید چشم و سر گیو⁷ گفت
3545 گزارنده خواب و جنگی⁹ تو
سوی خانه پهلوان آمدند
بموندند يك هفته با می بدست
بهشتم سوی شهر کاوسی شاه¹²
- ز درد سیاوش بسی یاد کرد¹
چنین گفت کای شهریار زمین²
روان سیاوش پر از نور باد
که دیدار تو رهنمای³ منست
بدین⁴ گونه از دل نخندیدمی
یکایک نهادند بر خاک⁵ روی
فروزنده شد بخت⁶ گردن فراز
که بیرون کشیدی سپهر از نهفت⁸
که چاره مرد درنگی تو
همه شناد و روشن روان آمدند
بیاراسته بزمگاه و¹⁰ نشست¹¹
همه شاد دل¹³ برگرفتند راه
- 3550 چو کیخسرو آمد بر شهریار
بر آیین¹⁶ جهانی شد آراسته
نشسته بهر جای رامشگران
همه یال اسپان پر از مشک و می
- جهان گشت پر بوی و¹⁴ رنگ و نگار¹⁵
در و بام و دیوار پر خواسته¹⁷
گلاب و می و مشک با زعفران
درم با شکر ریخته زیر پی

¹ VI — کرد; Б — перевод б. отсутствует. I, IV и T — доб. б.:

فروید آمد از بارگی پهلوان * گرفتشی به یر شهریار جهان

² I, IV и T — доб. б.:

تو بیدار دل باش و بیدار بخت * بجای تو کشور نخواهم نه تخت
(پیروز بخت на بیدار بخت в первом мисра (с заменой в первом мисра VI — доб. после б. 3540 текста тот же б. (с заменой в первом мисра

I, IV ⁷ تخت — IV, VI ⁶ نهادند یکایک بران خاک — VI ⁵ برین — VI ⁴ جان فرای — T ³
и T — доб. و ⁸ T — бб. 3544 и 3545 стоят перед б. 3543 текста. ⁹ I — خواب جنگی — IV

IV — ¹³ و توجهوا نحو اصطغر — B ¹² VI — б. оп. ¹¹ I, IV — و ¹⁰ خواب خیلی

بآذین — I, IV, VI ¹⁶ جهان پر ز رنگ و ز بوی بهار — VI ¹⁵ оп. و — ¹⁴ شادمان

¹⁷ VI — پیراسته

بران نامه گيو گوهر فشاند
 بهر¹ جای رامشگران خواستند²
 برفتند يکسر⁴ سوی اصفهان
 همه ديبه خسروانی فگند
 بدو⁵ اندرون چند گونه گهر⁶
 يکی طوق⁸ پر گوهر شاهوار
 چنانچه چون بيايد سزاوار شاه¹⁰
 بياراست ميدان⁴ و جای نشست¹²
 پذيره شدن را بياراستند
 پذيره شدندش¹⁴ بآيين خویش¹⁵
 همان گيو را دید¹⁸ با او پراه
 پياده شدند آن¹⁹ سواران نيو

سپهبد فرستاده را پيش خواند
 جهانی بشادی بياراستند
 از انپس ز کشور مهران جهان³
 بياراست گودرز کاخ بلند
 يکی تخت بنهاد پيگر بزر
 يکی تاج با ياره⁷ و گوشوار
 بزر⁹ و بگوهر بياراست گاه
 سراسر همه شهر آيين¹¹ به بست
 مهران سرافراز برخاستند
 برفتند هشتاد¹³ فرسنگ پيش
 چو چشم سپهبد¹⁶ برآمد بشاه¹⁷
 چو آمد پديدار با شاه گيو

3530

3535

1 VI — ز هر 2 I, IV (кроме четвертого б.) — доб. бб.:

و زين آگهی شد سوی نيمروز * بغيروزی گيو گيتی فروز
 که آمد خرامان بايران زمين * به پيروزی خسرو پاکدين
 به بخشيد رستم بدرويش زر * که نامد گزندی بران شيرنر
 وز انپس گسی کرد بانوگشسپ * ابا خواسته همچو آذرگشسپ
 هزار و دوصد نامور مهتران * ابا تخت و با جامهای [تاجهای — IV] گران
 پرستنده سيصد غلامان دو شست * همان هر يکی جام زرین بدست
 برون رفت بانو ز [با پور — IV] پيش پدر * بر گيو شد همچو مرغی پير
 فرستاد گيوش سوی اصفهان * پراگنده نامش بگرد جهان
 و زانروی يکسر مهران جهان — I, IV³ T — доб. те же бб., кроме второго; ср. прим. 20 к б. 3055.

بدان — VI بزور — I, IV⁵ جمله — IV⁴ B — как текст. و زانروی گيتی جهان در جهان — VI
 VI — ياره با طوق و با — IV ياره با طوق با — I⁷ VI — I, IV — б. стоит после б. 3532 текста. T — ياره با طوق با — I, IV — б. стоит после б. 3529. VI — I, IV, VI — آيين¹¹ خود بر نشست — VI و T — پيس بر نشست — I, IV, VI¹²
 I — ب. оп. زير آيين خویش — IV¹⁵ پذيره شدن را — VI¹⁴ ثمانين — B هفتاد — IV, VI و T¹³
 شدندش — VI¹⁹ گيو و گودرز — IV گيو گودرز — I¹⁸ بماه — VI¹⁷ جودرز — B¹⁶

- چو با گيو كيخسرو آمد بزم^۱ نوندى بهر^۳ سو پرافگند گيو كه آمد ز توران جهاندار شاد^۵ فرستاده بختيار و سوار^۷ گزيين كرد ازان نامداران زم 3515 بدو گفت ز ايدر برو باصفهان بگويش كه كيخسرو آمد بزم^{۱۰} يكي نامه نزديك كاوس شاه هيونان كفك افگن^{۱۴} بادپاي 3520 فرستاده گيو روشن روان پيامش همي گفت و نامه^{۱۵} بداد ز بهر سیاوش بباريد^{۱۶} آب فرستاده شد نزد كاوس كي چو آمد بنزديك^{۱۹} كاوس شاه خبر شد بگيتي كه فرزند شاه 3525
- جهان چند ازو شاد و چندی دژم^۲ يكي نامه از شاه وز گيو نيو^۴ سر تخته نامور^۶ كيخسرو خردمند و بينادل و دوست دار بگفت آنچ بشنيد^۸ از بيش و كم بر نيو گودرز كشوادگان^۹ كه بادی نجست از بر او دژم^{۱۱} فرستاده چست^{۱۲} بگرفت راه^{۱۳} بچستند پارسان آتش ز جای نخستين بيامد بر پهلوان جهان پهلوان نامه بر سر نهاد همي كرد نفرين بر^{۱۷} افراسياب ز يال هيونان بپالود^{۱۸} خوي ز شادی خروش آمد از بارگاه^{۲۰} جهانجوی كيخسرو آمد ز راه^{۲۱}

I, IV — ۲ و لما وصل كيخسرو و جيو الى خراسان B — ۱ خسرو در آمد بزم — VI ۱
 T — ۳ جهان شد ازو خنده چندی دژم — VI ۱; كه بادی نجست از بر او دژم
 از گيو — IV ۱; از گيو واز شاه نيو — I, VI ۴ نویدی ز هر — VI ۱; نوندى ز هر — I, IV ۳
 VI — ۶ سپهدار شاه — IV, VI ۱; سپهدار شاد — I و T ۵ از شاه وز گيو نيو — T ۱; ووز شاه نيو
 فرستاد — VI ۱; چست و گرد و سوار — IV و T ۱; چست گرد و سوار — I ۷ سر نامور تخته
 بدان مرز شاهان و — I, IV و T ۹ آنچ پيش آمد — I, VI و T ۸ (так). نو بختيان شهریار
 I, IV و T — ۶. ۱; همه راه تازان به بزم جهان — VI ۱; جای مهران
 بگودرز گو [گفت — IV] ای جهان پهلوان * بغفتی و بيدار بودت [بودم — VI] روان
 جهان چند ازو شاد و — IV ۱; جهان چند خندان شد و چند شاد — I ۱۱ چو باد — I ۱۰
 فرستاد و — VI ۱; فرستاده بر جست و — I, IV, T ۱۲. ۱; 3511 ср. 6. چندی دژم
 I, ۱۶ رسانيد و مژده — VI ۱۵ كف افگن — IV ۱۴; آمد بره — I, IV ۱۳ برجست و
 برآمد — VI ۲۰ بدرگاه — I, IV, VI و T ۱۹ نپالود — VI ۱۸ به — II ۱۷ دو دیده پر — I و T ۱۸
 I, IV — ۶. 3525 21. ۱; خروشی از سپاه

چنان برگزشتند هر سه سوار
ازان پس بفرمود³ افراسیاب
بدو گفت هومان که ای شهریار
تو با این سواران بایران شوی
چو گودرز و چون رستم پیلتن
همانا که⁴ از گاه سیر آمدی
ازین روی⁵ تا چین و ماچین تراست
تو توران نگه دار و تخت بلند
پر از⁶ خون دل از رود⁷ گشتند باز

تو¹ گفستی هوا داشت شان بر کنار²
که بشتاب و کشتی برافکن باب⁴
بر اندیش و آتش مکن در کنار
همی در دم گاوشیدان⁵ شوی
چو طوس و چو گرگین و⁶ آن انجمن⁷
که ایندر بچنگال شیر آمدی
خور و ماه و کیوان و پروین تراست
ز ایران کنون نیست بیم گزند
برآمد برین روزگار دراز¹²

¹ I, IV — که ² VI — گفتی اندر کنار I, IV и T — доб. бб.:

و یا خود ز باد بزان [وزان—I] زاده اند * بمردم ز یزدان فرستاده اند
چو بشنید از ایشان رخش گشت زرد * برآورد از انده یکی باد سرد
IV — доб. первый б. настоящего разночтения с заменой в первом мисра **هوا** на **بزان** ³ VI —
I, IV и T — доб. бб.: **زدر آب** T — **زبر آب** IV, VI — ⁴ **بفرمودش**

بـمـیـن تـا کـجـا یـابـی آن رـفـتـگـان * شـدـسـتـنـد یـا مـانـده اـنـد خـفـتـگـان
 بـدـان تـا بـیـایـیـم شـان زود باش * بـیـاور تـو کـشـتی و [در رود—IV] پـدـرود باش
 следует: 5 Л, I и T—در دم و گاوشیران—VI; 4—در دم و چنگ شیران—IV; 3—در دم و چنگ شیران—L, I и T; 2—در دم و گاوشیران—VI; 1—در دم و چنگ شیران—L, I и T. 6
 имени сказочного дракона, долго опустошавшего Иран и причинявшего его населению разные бедствия. Согласно древним сказаниям, дракон был убит Киrom, который в память об этом событии выстроил великолепный храм огня. У Фирдоуси в нарицательном смысле—драконы, могучие змеи (ср. Vullers, Lexicon, II, 946). Переписчики, не понимая текста и постепенно искажая его, заменили образ, данный Фирдоуси, стандартным 7
 فانما تلقى نفسک فی—ср. перевод мисра Б—در دم و چنگ شیران; 8—در دم و چنگ شیران—L, I и T; 9—در دم و چنگ شیران—L, I и T; 10—در دم و چنگ شیران—L, I и T; 11—در دم و چنگ شیران—L, I и T; 12—در دم و چنگ شیران—L, I и T. 13
 همـانـگـاه—VI 8 گـر گـیـن لـشـکـر شـکـن—IV, I 7 و—IV, VI, I 6 أـفـوا الثـعـابـیـن
 بـدین—VI زـرـوز گـاری دـراز—I 12 و دـرد—VI زـاز دـرد—IV, I 11 جـگر—IV 10 رـود—T
 اندر آمد زمان دراز

- بدان نیستان در¹ نیایشی گرفت
چو از رود کردند هر سه گذر
بیماران چنین گرفت کاینست شگفت 3485
بهاران و⁵ جیحون و آب روان
بدین⁷ ژرف دریا چنین بگذرد
پشیمان شد از کار و⁸ گفتار خویش
بیمار است کشتی چیزی که داشت
بپوشش برفت از پس¹⁰ شهریار 3490
همه هدیهها نزد¹¹ شاه آورد
بدو گفت گیو ای سگ بیخرد¹²
چنین مایه ور پرهنر¹⁵ شهریار
ندادی کنون¹⁶ هدیه تو مباد
چنان خوار برگشت زو رودبان 3495
چو آمد بنزدیک بازارگاه
چو نزدیک رود آمد افراسیاب
یکی بانگ زد تند بر بازخواه
چنین داد پاسخ که ای شهریار
ندیدم نه هرگز شنیدم چنین 3500
بهاران و این آب با موج تیز
- جهان آفرین را ستایش گرفت²
نگهبان کشتی شد آسمه سر³
کزین برتر اندیشه⁴ نتوان گرفت
سه جوشن ور و اسپی و⁶ برگستوان
خردمندش از مردمان نشمرد
تبه دید ازان کار بازار خویش
ز باد هوا بادبان برگذاشت⁹
چو آمد بنزدیک رودبار
کمان و کماند و کلاه آورد
تو گفتی¹³ که این آب مردم خورد¹⁴
همی از تو کشتی کند خواستار
بود¹⁷ روز کین روزت آید مباد
که جانرا همی گفت پدرود مان¹⁸
هم آنگه ز توران بیامد سپاه
ندید ایچ مردم نه کشتی بر آب¹⁹
که چون یافت این دیو بر²⁰ آب راه
پدر بازبان بود و من بازدار
که کردی کسی ز آب جیحون²¹ زمین
چو اندر²² شوی نیست راه گریز

б. оп. VI — 2 بران داستان بر — T بران نیستان بر — IV بدان نیستان بر — I — 1

3 VI — заменяет бб. 3484 и 3485 одним б.:

چو آن رودبان آن شگفتی بدید * بگفتا بس است این که آمد پدید

برین — I, IV, 7 سه اسپی و سه جوشن سه — I, IV, T, 6 و — IV, 5 اندازه — I, IV, 4

IV — 11 برفت او بر — VI بیامد بر — I, IV, T, 10 بر فراشت — I, IV, 9 خام — I, IV, VI, T, 8

چه گفتی — VI نگفتی — I, IV, 13 سگ کم خرد — VI, T گم کم خرد — I, IV, 12 پیش

رسد — I, IV, T, 17 تو و — VI, 16 با گهر مایه ور — I, IV, VI, T, 15 برد — IV, T, 14

آنچه مردم ز کشتی بر آب — VI ایچ کشتی نه مردم در آب — I, IV, T, 19 بی رود مان — VI, 18

ایدر — IV, 22 آب دریا — T آب جیحون — I, IV, 21 از — VI, 20

که با روشنی بود و با¹ فرهی
 سر نامداران² و شیران قوی
 که با فر و برزی و زیمای گاه⁴
 گزندی⁶ نباید که گیرد سرت
 که بیکار بد تخت⁸ شاهنشهان
 ازین کار¹⁰ بر دل مکن هیچ یاد
 پیایید دمان تا لب رود آب
 فرنگیس را با تو ای شهریار
 و گر¹² زیر نعل اندرون بسپرنند¹³
 پنهانهم بیـزدان فریادرمی
 بمالید¹⁴ و بنهاد بر خاک روی
 نمایند¹⁵ رای و راهم قوی¹⁸
 روان و خرد سایه¹⁷ پرت¹⁸ تست¹⁹
 بخشکی همان رهنمایم²⁰ قوی
 چو کشتی همی راند تا بازگاه²²
 نترسد ز جیحون و زان آب شیر²⁴
 جهانجوی خسرو سر و تن بشست

جهانی شد. اورا سراسر فرهی
 چه اندیشی ار شاه ایران قوی
 به بد³ آب را کی بود بر تو راه
 اگر من شوم غرقه گر⁵ مادرت
 ز مادر تو بودی مراد جهان⁷ 3470
 مرا نیز مادر⁹ ز بهر تو زاد
 که من بیگمانم که افراسیاب
 مرا برکشد زنده بر دار خوار
 بآب افکند ماهیان تان خورند¹¹
 بدو گفت کیخسرو اینست و بس 3475
 فرود آمد از باره¹² راه جوی
 همی گفت پشت و پنهانم قوی
 درستی و پستی¹⁷ مرا فر تست
 بآب اندرون دل فزایم قوی
 بآب اندر افکند خسرو سیاه²¹ 3480
 پس او²³ فرنگیس و گیو دلیر
 بدان سو گذشتند هر سه درست

چنین—Так в I, IV и T; J—سوار دلیران—VI؛ پناه دلیران—I, IV—² بادی و—I, IV—¹
 ز مادر—VI—⁷ گرانی—I, IV, VI и T—⁶ شوم کشته یا—I, IV—⁵ زیبا. کلاه—VI—⁴ بد—VI
 مادرم هم—VI—⁹ بخت—IV, VI—⁸ بهانه تو بودی مرا در جهان—T—¹⁰ زادی ز بهر جهان
 باب افکند ماهیان درخورند—VI؛ باب افگندت و ماهی خورد—I, IV—¹¹ باره—I, IV, VI и T—¹⁰
 VI—¹² نمایند¹⁵ داد—I, IV и T—¹⁵ بنالید—I, IV и T—¹⁴ بسپرد—I, IV—¹³ و یا—I, IV—¹²
 VI—¹⁷ درستی و کژی—I, IV—¹⁷ 3479 текста. б. следует за этим б. IV—¹⁶ نمایند¹⁵ بر داد
 3479; б. стоит после б. I, IV—¹⁹ مایه¹⁷ پرت—J—¹⁸ درشتی و نرمی—T—¹⁸ درستی [و] گشتی
 I, IV и T—доб. б.:

بگفت این و بر پشت شیرنگ شد * بچه ره بسان شب آهنگ شد
 تا بارگاه—VI—²² زبا. بارگاه—IV—²² الادهم—B—²¹ بخشکی همه غم روانم—VI—²⁰
 برون شد ز جیحون—T—²³ نترسد ز جیحون و از آب سیر—I, IV, VI—²⁴ پس اندر—VI—²³
 B—перевод мисра отсутствует. و از آنگیر

- 3450 چنین گفت با گپو پس¹ باج خواه
همی گر گذر² بایدت ز آب رود³
بدو گفت گپو آنچ خواهی⁴ بخواه
بخواهم⁵ ز تو⁶ باج گفت اندکی
زره خواهم از تو گر⁷ اسپ سیاه
3455 بدو گفت گپو ای گسسته خرد¹¹
بهر باز گر شاه¹³ شهری بدی
که باشی که شه را کنی خواستار
و گر مادر شاه خواهی همی
سه دیگر چو شیرنگ بهزاد را
3460 چهارم چو¹⁷ جستی بخیره زره¹⁸
نگردد چنین آهن از آب تر
نه نیزه نه شمشیر هندی نه تیر
کنون آب مارا و کشتی ترا²²
بدو²⁴ گفت گپو ار تو کیخسروی
3465 فریدون که بگذاشت²⁵ ارونند رود

1 I, IV и T— پس گپو را 2 رهگذر— VI 3 Конъектура редактора. Л, VI— زود; I, IV, T—
آب روی 4 I, IV и T— доб. б.: باید— VI 5
چو بشنید ازو بازبان گفتگوی * سوی گپو کرد آنگهی تپیز روی
6 Так в VI; Л— بخواهم; I, IV и T— بخواهم 7 VI— بدو 8 I, IV— بماید 9 IV, VI—
پرستار گر— VI; و گر این پرستار افسر ز ماه— I, IV— تـور— Л: تصحیح قیاسی (رداکتور) 10
سـخـن— I 12 سبک کم خرد— VI 11 پرستار یا ریدک همچو ماه— T; بر سر سر و ماه
13 I, IV, VI и T— سخن زین نشانرا کی اندر خورد— IV; زین نشانت کی اندر خورد
14 اگر با شهنشاه 15 Л— б. оп.; VI— доб. этот б. после б. 3458
VI— بکشتی زره— I, IV— که 17 I, IV, VI— که در یابد او روز تگ— T 16
زره را بدان— VI; زره باید [ماند— IV] از هر کسی با گره— I, IV и T 19 بکشتی بره
20 I, IV, VI— همی 21 I— برین 22 IV, VI— برین (против размера) 23 I, IV, VI— تراست
24 I, IV— بشه 25 I, IV— همی داد تخت تپی را— IV; همی داد تخت مپی را— I и T 26
بگذشت ز— VI; بگذشت از
همی داد نیکی دهش را— VI

به پیچید^۱ پیران و خامش بماند
بدشنام و سوگند لب برگشاد
شوند ابر غرنده گر تیز^۳ باد
بزد دست وز گرز^۵ بگشاد بپند^۶
بماهی دهم فنا کند ریز ریز
فرنگیس باری^۸ چه پوید همی^۹

3435 یکی بانگ برزد ز پیشش براند
از انپس بمغز اندر افگند باد
که گر گیو و کیخسرو² دیوزاد
فرود⁴ آورمشان ز ابر بلند
میانشان⁷ بمرم بشمشیر تیغ
3440 چو کیخسرو ایران بچوید همی

همی دامن از خشمم در خون کشید
 عنان را بکشی¹¹ تا لب رود آب
 غم و¹⁸ رنج ما پاد گردد بدشت
 که دانا بگفت از گه باستان¹⁵
 یکی شاه خیزد ز هر دو نژاد¹⁶
 نماید برین¹⁸ بوم و بر شیارستان¹⁹
 همی بودشان بر گذشتن شتاب
 که کشتی کدامست بر بازگاه²³
 بخوبی سزاوار کیخسرو اوست²⁵

خود و سرکشان سوی جیحون کشید
به هومان بفرمود کاند¹⁰ر شتاب
که چون گیو و خسرو¹² ز جیحون گذشت
نشان آمد از گخته¹⁴ راستان¹⁴
3445 که از تخته¹⁶ تور و ز کیقباد
که توران زمین را¹⁷ کند خارستان
رسیدند پس گیو و خسرو بر آب²⁰
گرفتند پیگار با²¹ با خواه²²
نوندی کجا پادشاهش نکوست²⁴

۱ I, IV و این - ۲ بیژمرد - VI ۳ I, IV و این - ۴ گویو گودرز آن - VI ۵ گویو گودرز و این - I, IV ۶ زیبا تمند - VI ۷ I, IV و این - ۸ وز تیغ - I, IV و این - ۹ فراز - I ۱۰ I, IV و این - ۱۱ فرنگیس را چون بچنگ آورم * بچشمش جهان تار و تنک آورم ۱۲ I, IV و این - ۱۳ با وی - I و این - ۱۴ T - ۱۵ T - ۱۶ T - ۱۷ T - ۱۸ T - ۱۹ T - ۲۰ T - ۲۱ T - ۲۲ T - ۲۳ T - ۲۴ T - ۲۵ T - ۲۶ T - ۲۷ T - ۲۸ T - ۲۹ T - ۳۰ T - ۳۱ T - ۳۲ T - ۳۳ T - ۳۴ T - ۳۵ T - ۳۶ T - ۳۷ T - ۳۸ T - ۳۹ T - ۴۰ T - ۴۱ T - ۴۲ T - ۴۳ T - ۴۴ T - ۴۵ T - ۴۶ T - ۴۷ T - ۴۸ T - ۴۹ T - ۵۰ T - ۵۱ T - ۵۲ T - ۵۳ T - ۵۴ T - ۵۵ T - ۵۶ T - ۵۷ T - ۵۸ T - ۵۹ T - ۶۰ T - ۶۱ T - ۶۲ T - ۶۳ T - ۶۴ T - ۶۵ T - ۶۶ T - ۶۷ T - ۶۸ T - ۶۹ T - ۷۰ T - ۷۱ T - ۷۲ T - ۷۳ T - ۷۴ T - ۷۵ T - ۷۶ T - ۷۷ T - ۷۸ T - ۷۹ T - ۸۰ T - ۸۱ T - ۸۲ T - ۸۳ T - ۸۴ T - ۸۵ T - ۸۶ T - ۸۷ T - ۸۸ T - ۸۹ T - ۹۰ T - ۹۱ T - ۹۲ T - ۹۳ T - ۹۴ T - ۹۵ T - ۹۶ T - ۹۷ T - ۹۸ T - ۹۹ T - ۱۰۰ T - ۱۰۱ T - ۱۰۲ T - ۱۰۳ T - ۱۰۴ T - ۱۰۵ T - ۱۰۶ T - ۱۰۷ T - ۱۰۸ T - ۱۰۹ T - ۱۱۰ T - ۱۱۱ T - ۱۱۲ T - ۱۱۳ T - ۱۱۴ T - ۱۱۵ T - ۱۱۶ T - ۱۱۷ T - ۱۱۸ T - ۱۱۹ T - ۱۲۰ T - ۱۲۱ T - ۱۲۲ T - ۱۲۳ T - ۱۲۴ T - ۱۲۵ T - ۱۲۶ T - ۱۲۷ T - ۱۲۸ T - ۱۲۹ T - ۱۳۰ T - ۱۳۱ T - ۱۳۲ T - ۱۳۳ T - ۱۳۴ T - ۱۳۵ T - ۱۳۶ T - ۱۳۷ T - ۱۳۸ T - ۱۳۹ T - ۱۴۰ T - ۱۴۱ T - ۱۴۲ T - ۱۴۳ T - ۱۴۴ T - ۱۴۵ T - ۱۴۶ T - ۱۴۷ T - ۱۴۸ T - ۱۴۹ T - ۱۵۰ T - ۱۵۱ T - ۱۵۲ T - ۱۵۳ T - ۱۵۴ T - ۱۵۵ T - ۱۵۶ T - ۱۵۷ T - ۱۵۸ T - ۱۵۹ T - ۱۶۰ T - ۱۶۱ T - ۱۶۲ T - ۱۶۳ T - ۱۶۴ T - ۱۶۵ T - ۱۶۶ T - ۱۶۷ T - ۱۶۸ T - ۱۶۹ T - ۱۷۰ T - ۱۷۱ T - ۱۷۲ T - ۱۷۳ T - ۱۷۴ T - ۱۷۵ T - ۱۷۶ T - ۱۷۷ T - ۱۷۸ T - ۱۷۹ T - ۱۸۰ T - ۱۸۱ T - ۱۸۲ T - ۱۸۳ T - ۱۸۴ T - ۱۸۵ T - ۱۸۶ T - ۱۸۷ T - ۱۸۸ T - ۱۸۹ T - ۱۹۰ T - ۱۹۱ T - ۱۹۲ T - ۱۹۳ T - ۱۹۴ T - ۱۹۵ T - ۱۹۶ T - ۱۹۷ T - ۱۹۸ T - ۱۹۹ T - ۲۰۰ T - ۲۰۱ T - ۲۰۲ T - ۲۰۳ T - ۲۰۴ T - ۲۰۵ T - ۲۰۶ T - ۲۰۷ T - ۲۰۸ T - ۲۰۹ T - ۲۱۰ T - ۲۱۱ T - ۲۱۲ T - ۲۱۳ T - ۲۱۴ T - ۲۱۵ T - ۲۱۶ T - ۲۱۷ T - ۲۱۸ T - ۲۱۹ T - ۲۲۰ T - ۲۲۱ T - ۲۲۲ T - ۲۲۳ T - ۲۲۴ T - ۲۲۵ T - ۲۲۶ T - ۲۲۷ T - ۲۲۸ T - ۲۲۹ T - ۲۳۰ T - ۲۳۱ T - ۲۳۲ T - ۲۳۳ T - ۲۳۴ T - ۲۳۵ T - ۲۳۶ T - ۲۳۷ T - ۲۳۸ T - ۲۳۹ T - ۲۴۰ T - ۲۴۱ T - ۲۴۲ T - ۲۴۳ T - ۲۴۴ T - ۲۴۵ T - ۲۴۶ T - ۲۴۷ T - ۲۴۸ T - ۲۴۹ T - ۲۵۰ T - ۲۵۱ T - ۲۵۲ T - ۲۵۳ T - ۲۵۴ T - ۲۵۵ T - ۲۵۶ T - ۲۵۷ T - ۲۵۸ T - ۲۵۹ T - ۲۶۰ T - ۲۶۱ T - ۲۶۲ T - ۲۶۳ T - ۲۶۴ T - ۲۶۵ T - ۲۶۶ T - ۲۶۷ T - ۲۶۸ T - ۲۶۹ T - ۲۷۰ T - ۲۷۱ T - ۲۷۲ T - ۲۷۳ T - ۲۷۴ T - ۲۷۵ T - ۲۷۶ T - ۲۷۷ T - ۲۷۸ T - ۲۷۹ T - ۲۸۰ T - ۲۸۱ T - ۲۸۲ T - ۲۸۳ T - ۲۸۴ T - ۲۸۵ T - ۲۸۶ T - ۲۸۷ T - ۲۸۸ T - ۲۸۹ T - ۲۹۰ T - ۲۹۱ T - ۲۹۲ T - ۲۹۳ T - ۲۹۴ T - ۲۹۵ T - ۲۹۶ T - ۲۹۷ T - ۲۹۸ T - ۲۹۹ T - ۳۰۰ T - ۳۰۱ T - ۳۰۲ T - ۳۰۳ T - ۳۰۴ T - ۳۰۵ T - ۳۰۶ T - ۳۰۷ T - ۳۰۸ T - ۳۰۹ T - ۳۱۰ T - ۳۱۱ T - ۳۱۲ T - ۳۱۳ T - ۳۱۴ T - ۳۱۵ T - ۳۱۶ T - ۳۱۷ T - ۳۱۸ T - ۳۱۹ T - ۳۲۰ T - ۳۲۱ T - ۳۲۲ T - ۳۲۳ T - ۳۲۴ T - ۳۲۵ T - ۳۲۶ T - ۳۲۷ T - ۳۲۸ T - ۳۲۹ T - ۳۳۰ T - ۳۳۱ T - ۳۳۲ T - ۳۳۳ T - ۳۳۴ T - ۳۳۵ T - ۳۳۶ T - ۳۳۷ T - ۳۳۸ T - ۳۳۹ T - ۳۴۰ T - ۳۴۱ T - ۳۴۲ T - ۳۴۳ T - ۳۴۴ T - ۳۴۵ T - ۳۴۶ T - ۳۴۷ T - ۳۴۸ T - ۳۴۹ T - ۳۵۰ T - ۳۵۱ T - ۳۵۲ T - ۳۵۳ T - ۳۵۴ T - ۳۵۵ T - ۳۵۶ T - ۳۵۷ T - ۳۵۸ T - ۳۵۹ T - ۳۶۰ T - ۳۶۱ T - ۳۶۲ T - ۳۶۳ T - ۳۶۴ T - ۳۶۵ T - ۳۶۶ T - ۳۶۷ T - ۳۶۸ T - ۳۶۹ T - ۳۷۰ T - ۳۷۱ T - ۳۷۲ T - ۳۷۳ T - ۳۷۴ T - ۳۷۵ T - ۳۷۶ T - ۳۷۷ T - ۳۷۸ T - ۳۷۹ T - ۳۸۰ T - ۳۸۱ T - ۳۸۲ T - ۳۸۳ T - ۳۸۴ T - ۳۸۵ T - ۳۸۶ T - ۳۸۷ T - ۳۸۸ T - ۳۸۹ T - ۳۹۰ T - ۳۹۱ T - ۳۹۲ T - ۳۹۳ T - ۳۹۴ T - ۳۹۵ T - ۳۹۶ T - ۳۹۷ T - ۳۹۸ T - ۳۹۹ T - ۴۰۰ T - ۴۰۱ T - ۴۰۲ T - ۴۰۳ T - ۴۰۴ T - ۴۰۵ T - ۴۰۶ T - ۴۰۷ T - ۴۰۸ T - ۴۰۹ T - ۴۱۰ T - ۴۱۱ T - ۴۱۲ T - ۴۱۳ T - ۴۱۴ T - ۴۱۵ T - ۴۱۶ T - ۴۱۷ T - ۴۱۸ T - ۴۱۹ T - ۴۲۰ T - ۴۲۱ T - ۴۲۲ T - ۴۲۳ T - ۴۲۴ T - ۴۲۵ T - ۴۲۶ T - ۴۲۷ T - ۴۲۸ T - ۴۲۹ T - ۴۳۰ T - ۴۳۱ T - ۴۳۲ T - ۴۳۳ T - ۴۳۴ T - ۴۳۵ T - ۴۳۶ T - ۴۳۷ T - ۴۳۸ T - ۴۳۹ T - ۴۴۰ T - ۴۴۱ T - ۴۴۲ T - ۴۴۳ T - ۴۴۴ T - ۴۴۵ T - ۴۴۶ T - ۴۴۷ T - ۴۴۸ T - ۴۴۹ T - ۴۵۰ T - ۴۵۱ T - ۴۵۲ T - ۴۵۳ T - ۴۵۴ T - ۴۵۵ T - ۴۵۶ T - ۴۵۷ T - ۴۵۸ T - ۴۵۹ T - ۴۶۰ T - ۴۶۱ T - ۴۶۲ T - ۴۶۳ T - ۴۶۴ T - ۴۶۵ T - ۴۶۶ T - ۴۶۷ T - ۴۶۸ T - ۴۶۹ T - ۴۷۰ T -

بسوی ختن رفت پیران نژند * و زین سو همی قناخت شاه بلند
 چو آید خبر - I, IV, ¹² بکین - IV, زمکش - II, ¹¹ به هومان چنین گفت کایدر - VI, ¹⁰
 و سر برزند با نژاد - I, IV, ¹⁶ و بزد داستان - VI, ¹⁵ باستان - VI, ¹⁴ همه - T, ¹³ کو
 همی - I, IV, ¹⁸ بلاد توران - B, که او شهر ایران - VI, ¹⁷ فیروز هر دو نشاد - VI
¹⁹ I, IV, T - доб. б.:

دل او بایران گراید ————— * بتوران نماند [بماند — IV] پر از کینه چهر
 و گذارد پیاپد پراه — I²³ یاج خواه — Л²² بر — I²¹ الی شاطی جیعون — Б — باب — IV, VI²⁰
 IV — первое мисра б. 3450 и второе мисра этого б. 3449 VI — گذر داشت بر باژگاه — IV
 نشست که زیمای که خسروست — T, IV و I²⁵ بادپایشی نوست — IV — و بادپانشی نوست — I²⁴

3420 بر آفسان کجا¹ بر دمد روز جنگ
نخست اندر آمد بگزرز گران
باسپ و بگزرز و بپای³ و رکیب
همانا که باران نبارد⁵ ز میخ
چو اندر گلسستان بزین بر بغفت⁶
3425 سرانجام برگشت یکسر سپاه
گریزان ز من تـاب داده کمند
پراگنده شد دانش و هوش من
از اسب اندر آمد دو دستم بـست
زمانی سر و پایم¹² اندر کمند
3430 بجان و سر شاه و خورشید و ماه
مرا داد زین گونه سوگند سخت
که کس را نگوئی که بگشای¹⁷ دست
ندانم چه رازست نزد²⁰ سپهر
چو بشنید گفتارش افراسیاب

¹ I, IV, VI و T—که ² I, IV, VI—ز پیمش ³ I, IV و T—پپای و بیال ⁴ IV, VI—
نشیب; I, IV و T—доб. б.:

همی زد همی کشت گردان ما * نه اندیشه بودش ز مردان ما
— I, IV⁸ ابا خاک— VI؛ بیا گرز— IV, I⁷ بر نغخت— T؛ در نغخت— I⁶ بیارد— IV⁵
سرم را— VI؛ سر من— IV, I⁹ جز از من نشد— T؛ وچیز من نبود— VI؛ چو از من نبود
بیمگند— VI؛ زبر خاک و خود بر نشست— L¹¹ سرو قوش— VI؛ تن و قوش— T و IV, I¹⁰
درد و —L¹⁴ زمانی دگر— VI¹³ یالم— IV, I¹². T-доб. 3 66.؛ از زین و بر خرد نشست
(название) خرد— L¹⁵. VI—после б. 3432. I, IV, б. 3430 текста; I, IV, б. 3430 текста;
б. 3430 текста; I, IV, б. 3430 текста;
одного из зороастрийских храмов); I, IV—кам—T. هر کام—T.
بگشاد—VI¹⁷ چو—VI¹⁶ خود کام—T.
چنین میروی—VI؛ همیدون پرو—IV, I¹⁸
—T (ср. б. 3394)—I¹⁹

که نگشاید این دست من هیچ کس * بجز جفت گلشهر در دهر و بس
 I, IV — доб. б.: زبودن ز من یاک مهر — T زبیدت بنایاک مهر — VI²¹ زیر — I, IV²⁰

یکی تن به آید ز چندین [چندی-I] سوار * همانا که برگشت [بردارد-IV] این روزگار
 خواب-VI²²

- 3405 پیماورد لشکر بران رزمگاه همه مرز لشکر پراگنده دید
 بپرسید کین پهلوان با سپاه² کی³ آمد ز ایران بدین رزمگاه
 که بگذشت زین سان⁵ سپاهی⁶ گران که کس را دل و مغز⁷ پیران مباد⁸
 ندیدی دو چشم من این روزگار اگر دل ز لشکر¹² هراسان بدی
 سوار ایچ با او ندیدند¹⁴ کس همی¹⁶ رفت گیو و فرنگیس و شاه¹⁷
 سپاهی ز پیش¹⁸ اندر آمد پدید سر و روی و یالشی¹⁹ همه پر ز خون
 بپیروزی از پیش بشتافتست چنان خسته بد پهلوان سپاه
 دو دست از پس پشت²¹ پالهنک غمی گشت و اندیشه اندر گرفت
 نه درنده گرگ²² و نه بمر بیان کجا گیو تنها بد ای شهریار
 نمیند جهان دیده مرد دلیر²⁴ 3410 نبود⁴ آگهی کس ز جنگ آوران
 که برد آگهی نزد آن دیوزاد اگر⁹ خاک بودیش پروردگار¹⁰
 سپهرم بدو گفت کسان¹¹ بدی یکی گیو گودرز بودست و¹³ بس
 ستوه آمد از جنگ یکتن¹⁵ سپاه سپهبد چو گفت سپهرم شنید
 سپهدار پیران بپیش اندرون گمان برد کو گیو را یافتست
 چو نزدیکتر شد نگه کرد شاه 3415
 ورا دید بر زین بسته چو سنگ²⁰ بپرسید و زو ماند اندر شکفت
 بدو گفت پیران که شیر زیان نباشد چنان در صف کارزار
 [من آن دیدم از گیو کز پیل²³ و شیر

زین رو — IV⁵ نبود — I, IV⁴ که — I, IV, VI³ پهلوان سپاه — VI² پر — IV¹
 که گر — IV⁹ که آنجا سیاوشی دارد نژاد — T⁸ رای — I, IV⁷ سپاه — IV, VI⁶
 I, IV, 14. I, IV, 13. هر کس — IV¹² آسان — I, IV, VI و T¹¹ آموزگار — I, IV و T¹⁰
 B — 6. op.; IV و T — 6. op.: 17 چنان — I, IV¹⁶ از جنگ و کیش و — VI¹⁵ ندیدیم — VI
 چو بشنید رنگ رخس زرد شد * ز گردون دل او پر از گرد شد
 ورا داد پاسخی که آمد پدید * سخن هرچه گوشم ز دانا شنید
 چو یزدان کسی را کند نیک بخت * ابدی کوشش او [را] رساند به تخت
 I — 20 ریش و جامه — VI زوی و پایش — IV¹⁹ به پیش — I, IV, VI¹⁸ T — 6. op. те же бб.
 چون — VI زبر — I, IV²¹ بسته بزین بر چو سنگ — IV و T²² بسته بزین همچو سنگ
 VI, T — 6. op. 24 از وی که از گرگ — I, IV²³ شیر — VI, VI²²

بدو گفت گیو ای دلیر سپاه
بسوگند یابی مگر باره باز¹
که نگشاید این بند تو³ هیچکس
کجا مهتر بانوان تو اوست 3395
بدان⁶ گشت همداستان پهلوان
که نگشاید آن بندرا کس⁹ براه
بدو داد اسپ و دو دستش به بست¹¹
چرا سست گشتی باوردگاه
دو دستت بستم به بند دراز²
گشاینده گلشهر خواهیم⁴ و بس
و زو نیست پیدا⁵ ترا مغز و پوست
بسوگند بخزید اسپ و⁷ روان⁸
ز گلشهر سازد وی آن¹⁰ دستگاه
ازان پس بفرمود تا بر نشست¹²

۱۹

چو از لشکر آگه شد افراسیاب
بزد کوس و نای و¹⁴ سپه برنشاند 3400
دو منزل یکی کرد و آمد دوان¹⁵
برو تیره شد تابش آفتاب¹³
ز ایوان بکردار آتش براند
همی ساخت¹⁶ بر سان تیر از کمان

بگیو آنگهی گفت شاه دلیر * که اسپش مرا بخش ای نره شیر
ثم تشفع کیخسرو الیه فی آن یرد فرسه علیه B-

I, IV و² به سوگند خوردن دگر باره باز-VI؛ اگر خواهی این بادپای دوان-I, IV و T-
و گوان-I, IV و T-دوب. ب.:

یکی سخت سوگند را یاد کن * به پیمان تن بسته [خسته-IV] آزاد کن
زو زیست پیدا-IV و زو زیست بند-I⁵ خواهم-T؛ دانیم-VI⁴ من-I, IV و T-³
این بند-I, IV و⁹ IV-ب. оп. و⁷ VI, J-⁸ و⁶ VI- و زو زیست پنهان-T
VI-¹¹ ورا-VI؛ وی این-IV¹⁰ آن بند من کس-T؛ آن بند ازو کس-VI؛ کس را
I, IV و¹² بدو داد دو دست و او را به بست-دوب. ب.:

برفت و همی خواند او آفرین * ابر شاه و بر پهلوان زمین
فرنگیس و کیخسرو خوب چهر * به بر در گرفتند او را به هر
بدو گفت خسرو که پدرود باش * جهان جاودان تار و تو پود باش
اگر دادگستر دهمان توان * نباشد دریغ از تو چیز و روان
VI-دوب. ب. VI¹³-دوب. ب. T-دوب. первые два из этих бб.

بزد کوس و بوق و بنه بر نهاد * از ایوان بیامد بکردار باد
اندر-VI؛ آمد دمان-I, IV و¹⁵ کوس و بوق و VI-؛ نای روپین-IV؛ کوس و روپین-I¹⁴
جست-I, IV و T-¹⁶ دوان

فرنگیس را دید دیده پر آب
 بگیو آن زمان¹ گفت کای سرفراز
 چنان دان که این پیرسر پهلوان 3380
 پس از داور دادگر رهنمون
 ز بد مهر او پرده⁴ جان ماست
 بدو گفت گیو ای سر بانوان
 یکی سخت سوگند خوردم به ماه 3385
 که گر دست یابم برو روز کین⁸
 بدو گفت کیخسرو ای شیرفشی
 کنونش¹¹ بسوگند گستاخ کن
 چو از خنجرت خون چکد بر زمین
 بشد گیو و گوشش بخنجر بسفت
 چنین گفت پیران از انپس بشاه 3390
 بفرمای کاسپم دهد باز نیز

کشیدی - IV؛ چشیدی چنین رنج - I؛ و Л, VI - доб. 2 آنکهی - T؛ این چنین - I, IV, 1
 3 VI - оп. و - VI 4 بود⁴ - IV 5 I, IV и T - доб. б.:
 چشیدی بسی رنج - VI؛ چنین رنج
 بهما بخششی ای نامور تو کنون * که هرگز نبرد بر بدی رهنمون
 I, IV, VI - 7 انوشه بزی شاد و روشن روان - T؛ کاذوشه روان پادشاه جهان - I, IV, VI 6
 IV - 8 ز خونش کنم لعل روی - I 9 بزور و بکین - VI 8 سرافراز شاه
 I, IV - 13 آید و - IV 12 کنون دل - T, I, IV, VI 11 روان را - T, I, IV, VI 10 بخونش
 доб. бб.:

دل شاه خسرو بدو [برو - IV] گرم دید * رخانش [روانش - IV] پر از آب و آرم دید
 بدو گفت کای شاه دل شاد دار * روان را ازین کنار آزاد دار
 چو او صد هزاران فدای تو باد * خرد آفرینشش روای تو باد
 بدو گفت کای نیکویی پهلوان * بوی [برین - IV] شادودل شاد [شاد دل شاه - IV]
 تا جاودان

VI - 14 ز سوگند بر تن درستی نهفت [گرفت - IV] - I, IV - 14 T - доб. первый из этих бб.
 که بالا - I, IV - 15 ز سوگند بر تن درستی بغفت - T؛ به سوگند برتر درستی نجست
 که نتوان پیاده شدن تا سپاه - T؛ که بالای شد بیگمان با سپاه - VI؛ شدی از کمان سپاه
 I, IV и T - доб. бб. 16

- 3365 از افگنده شد روی هامون چو کوه
قفای یلان سوی او شد² همه
چو لشکر هزیمت شد از پیش گیو⁴
چنان خیره برگشت و بگذاشت آب⁶
دمان تا بنزدیک پیران رسید
3370 بخواری پیاده ببردش کشان
چنین گفت کین بددل و¹¹ بی وفا
سیاوش بگفتار او سر بداد
ابر شاه پیران گرفت آفرین
همی گفت کای شاه دانش پژوه
3375 تو دانسته⁸ درد و تیمار من
سزد گر من از چنگ این ازدها
بکیخسرو اندر¹⁶ نگه کرد گیو
- ز یکتن¹ شدند آن دلیران ستوه
چو شیر اندر آمد پیش³ رمه
چنان لشکری⁵ گشن و مردان نیو
که⁷ گفتی ندیدست لشکر⁸ بخواب
همی خواست از تن سرش را برید
دمان⁹ و پر از درد چون بیهمشان¹⁰
گرفتار شد در دم ازدها
گر او باد شد¹² این شود نیز باد
خروشان بوسید¹³ روی زمین
چو خورشید تابان میان گروه¹⁴
ز بهر تو با شاه پیگار من¹⁵
ببخت و بفر تو یابم رها
بدان تا چه فرمان دهد شاه نیو

گريزان — I, IV — 4 میان — I, IV, VI و T — 3 بد — I, IV, VI و T — 2 ز گرزش — I, IV — 1

3367 стоит после б. 3368; VI — б. оп.; T — переставлены мисра. и б. برفتند از پیش گیو

I, IV, 9 که لشکر ندیدش — VI — 8 تو — VI — 7 بگذشت از آب — I — 6 لشکر — IV و T — 5

VI و T — دوان 10 I, IV و T (вар.) — доб. бб.:

بر شاه بردش دل افگار [ابر زار — IV] و خوار * دو رخساره زرد و درافگنده زار [خوار — IV]

پیاده بنزدیک خسرو زمین * بوسید و بر شاه کرد آفرین

کین — I, IV و T — 11 فطرح عند ذلک پیران نفسه بین یدی کیخسرو و قبل الارض — ср. Б.

I, IV, 13 گر او خاک شد — VI — 12 I, IV و T — 12 کای بدرگ — VI — 12 بد تن

и T — доб. бб.: I — 15 دو کوه — IV — 14 خروشید و بوسید — T — 14

اگر بنده بودی بدرگاه شاه * سیاوش خسرو نگشتی تباه

همان گر نپیوستمی ناگهان * فرنگیس را خاک بودی نهان

IV و T — доб. первый из этих бб., IV — также вариант второго:

همان گونه پیوستمی ناگهان * فرنگیس را جان بودی نهان

T — доб. другой б.:

تو و مادرت هر دو از چنگ دیو * برون آوردم برای و بریدو

I, IV و T — 16 آنگه

- 3350 ز بالا¹ بپستی بپیچید گیو
چو از آب وز لشکرش دور کرد
گریزان ازو پهلوان بلند
هم آورد با گیو نزدیک شد
بپیچید گیو سرافراز یال
3355 سر پهلوان اندر آمد به بند
پیماده بپیشش اندر افگند خوار
نیفگند بر خاک و دستش به بست
درفشش⁹ گرفته بچنگ¹⁰ اندرون
چو ترکان درفش سپهدار خویش
3360 خسروش آمد و ناله کز نای
جهان دیده¹⁴ گیو اندر آمد بآب
بر آورد گرز گران را بکفت
سبك شد عنان و گران شد رکیب
بشمشیر و با نیزه سرگرای
- گریزان همی شد ز² سالار نیو³
بزیغ اندر افگند گرز نبرد⁴
ز فترک بگشاد پیچان کمند⁵
جهان چون شب تیره تاریک شد
کمند اندر افگند و⁶ کردش دوال
ز زین برگرفتیش بغم کمند
ببردش دمان تا لب رودبار⁷
سلیحش بپوشید و خود بر⁸ نشست
بشدد تا لب آب گلزریون¹¹
بدیدند رفتند ناچار پیش¹²
دم نای رویین¹³ و هندی درای
چو کشتی که از باد گیرد شتاب¹⁵
سپه ماند از¹⁶ کار او در شگفت
سر سرکشان خیره گشت از نهیب
همی کشت ازیشان یل رهنمای¹⁷

¹ I, VI и T — جنگش ² T — رفت ³ IV — б. оп. ⁴ I, IV и T — доб. б.:

یکی حمله آورد بر پهلوان * تو گفتی که بود ازدهای دمان
IV — доб. еще б.:

هزیمت شد از گیو پیران شیر * پس اندر همی تاخت گیو دلیر
⁵ VI — б. 3352 стоит после б. 3353 текста; I, IV — делят б. на два.:

نهانی از آن پهلوان [نامدار — IV] بلند * ز فترک بگشاد پیچان کمند
بینداخت آنگه بسالار گیو * بدان تا به بند آورد گرد نیو

بر خود — VI⁸ بدور از لب جویبار — VI и T; بدور از لب رودبار — I, IV⁷ افکنده — VI⁶
الی شط النهر — B¹¹ گرفته بدست — I, IV, VI и T¹⁰ وأخذ رمحه — B — درفش — J⁹

چنان دید — VI¹² چو آن دید — I, IV¹⁴ سرغین — I, IV, VI¹³ ناچار رفتار خویش — VI¹²
— VI¹⁶; مانده از — IV¹⁸ و T¹⁸ کز آب اندر آرد شتاب — VI¹⁶ ز آب اندر آمد بتاب — I, IV¹⁵

— I, IV, VI, T¹⁷ ماند از آن

به تیغ و رکیب و بگرز و بباد * همی ترکرا خاک بر سر نهاد

بدو گفست کای پدرگ دیوزاد²
 دلاور بپیشش سپاه آمدی
 برت را کفن چنگ شاهین بود
 چو مور اندر آید بگردش⁷ هزار
 نه مورست پوشیده مرد و ستور⁸
 چو مردار گردد کشندش بخاک¹⁰
 که چون بر گوزنی سر آید زمان¹¹
 بیاید دمان پیشش من بگذرد¹³
 همان پیشش این نامدار آنچه¹⁵
 سزد گر بآب اندر آیی دلیر
 چه آید ترا بر سر ای نامدار¹⁷
 سر سرکشان اندر آرم بزییر²⁰
 سرانرا²² همه زیر پای آورم
 دلش گشت پر خون²³ و پر آب چشم
 بگردن بر آورد گرز گران
 همی داد نیکی دهش را درود
 بدان تا بر آمد سپهبد²⁶ ز آب

چو بشنید پیرانش¹ دشنام داد
 چو³ تنها بدین رزمگاه⁴ آمدی
 کنون خوردنت نوک⁵ ژوپین بود 3335
 اگر کوه آهن بود⁶ یک سوار
 [شود خیره سر گرچه خردست مور
 کنند این زره بر تنش⁹ چاک چاک
 یکی داستان زد هژیر دمان
 زمانه برو دم همی¹² بشمرد 3340
 زمان آوردت¹⁴ کنون پیشش من
 بدو گفت گیو ای سپهدار شیر
 به بینی کزین پرهنر¹⁶ یک سوار
 هزارید¹⁸ و من نامور یک دلیر¹⁹
 چو من گرز²¹ سرگرای آورم 3345
 چو بشنید پیران بر آورد خشم
 برانگیخت اسب و بیفشازد ران
 چو کشتی زدشت اندر آمد²⁴ برو
 نکرد ایچ²⁵ گیو آزمونرا شتاب

فلما رآه پیران من ذلك الجائب صاح عليه — ср. Б. زیر آشفست پیران و — I, IV, VI и T —
 T —⁵ برین روزگار — VI —⁴ تو — I, IV, VI —³ کای بدتن بدنژاد — I, IV, VI —² و جعل یشتمه
 تو گر کوه آهن بوی — T — اگر کوه اگر آهنی — VI — اگر ز آهنی کوه ای — I, IV —⁶ زخم
 و لو كنت من الحديد فلسيت الا رجلا واحدا — ср. перевод Б — بگردت — I, IV, VI и T —⁷
 چو مرداری — I —¹⁰ در برت — I, IV и T —⁹ Так в K; Л — (ред.); I, IV, VI — б. оп. —⁸ سپهبد
 — VI — چو مردار بی سر کشتندت بخاک — IV — اندر کشتندت بخاک
 کنند آن زره بر تنت پاره پار * چو مردی تننت برکشیدن بخاک
 همی — VI — نفسهاش را — I, IV —¹² (без рифмы). —¹¹ که چون گور خورا سر آید همی — VI —
 — б. оп. —¹⁵ آوردنت — IV —¹⁴ بپاید [نباید — IV] که بر شیر نر بگذرد — I, IV —¹³ دم برو
 — VI — هوشیار — IV —¹⁷ نامور — I, IV —¹⁶ I, IV, VI, T — доб. отрывок в 43 бб. (см. приложение IV). —
 б. оп. —¹⁸ هزارند و — IV —¹⁹ هزبرم من نامور یکسوار — VI —²⁰ 3342, 3343, 3344 оп. —
 VI —²⁴ درد — VI — جوش — I, IV и T —²³ سرانتان — I, IV, VI —²² گرز و — VI —²¹ 25 VI —²⁶ نکرد آنچه — VI —²⁵ آرد

- جهاندار پیروز یار منست بدو گفت کیخسرو ای رزمساز²
 3320 ز دام بلا یافتم من رها بهامون مرا رفت باید کنون
 بدو گفت گیو ای شه سرفراز پدر پهلوانست و من⁹ پهلوان
 برادر مرا هست هفتاد و هشت بسی پهلوانست و شاه اندکی 3325
 اگر من شوم کشته دیگر بود اگر تو شوی دور از ایدر تپاه
 شود رنج من هفت ساله بماد تو بالا گزین و سپهرا به بین 3330
 بپوشید درع و پیامد چو شیر ازین سوی شه بود¹⁷ ز آنسو¹⁸ سپاه
 چو رعد بهاران بغرید گیو سر اختر اندر کنار منست¹
 کنون بر تو بر کار من شد³ دراز⁴ تو چندین⁵ مشو در دم ازدها⁶
 فشاندن بشمشیر بر شید⁷ خون جهانرا بنام⁸ تو آمد نیاز
 بشاهی نه پیچیم جان و روان¹⁰ جهان شد چو نام تو اندر گذشت
 چه باشد چو پیدا نباشد یکی¹¹ سر قاجور باشد¹² افسر بود
 نیمینم کسی از در تاج و گاه¹³ دگر آنک ننگ¹⁴ آورم بر نژاد¹⁵
 مرا یار باشد جهان آفرین¹⁶ همان باره دستکشرا بزیر
 میانچی شده رود و بر بسته راه ز سالار لشکر همی جست نیو¹⁹

¹ I, IV и T — доб. б.:

به نیروی یزدان جان آفرین * سواری نمانم بر افراز زمین
 جهانرا بتاج تو آمد—VI⁴ کار من بر تو گردد—I, IV³ پس خسرو رزم ساز—VI²
 ز شمشیر—I, IV и T; شیر—Л; Так в К;⁷ VI—66. 3320—3322 оп.⁸ خیره—I⁵ نیاز
 T—بشاهی نه پیچید نژادی روان—I, IV, VI¹⁰ ما—VI⁹ بتاج—I, IV и T⁸ بر چرخ
 B—چه اندک چه [که—T] پیدا نه بینم یکی—I, IV, VI и T¹¹ همیشه بر شاه بسته میان
 перевод бб. 3325—3329 отсутствует.¹² IV, VI—باید¹³ VI—

و گر دور از ایدر تو گردی تپاه * نباشد بگیتتی یکی پادشاه
 I, IV, T — доб. б.:¹⁶ بدژاد—VI¹⁵ و دیگر که عیب—I, IV, VI¹⁴
 چو پیروز باشم هم از فتر تست * جهان دیده [جمله—T] در سایه پتر تست
 I—¹⁸ ازین سو سپهبد—VI, T; ازین رو سپهبد—I¹⁷ و زان رو—IV¹⁹ B — перевод б. отсутствует.

چنین تا بیامد یکی¹ ژرف رود
 بنش⁴ ژرف و پهناش کوتاه بود
 نشسته فرنگیسی بر پاسگاه⁶
 3310 فرنگیسی زان جایگاه بنگرید
 دوان شد بر گیو و آگاه کرد
 بدو گفت کای مرد با رنج خیز
 ترا گر بیابند بیجان کنند
 مرا با پسر دیده گرد¹¹ پر آب
 3315 و زان پس ندانم چه آید گزند¹³
 بدو گفت گیوای مه¹⁵ بانوان
 تو با¹⁶ شاه برشو به بالای تند

سپه شد پراگنده چون² تار و پود⁸
 بدو بر برافتن دژ آگاه بود⁵
 بدیگر کران خفته بد گیو⁷ و شاه⁸
 درفش سپهدار توران⁹ بدید
 بران خفتگان خواب کوتاه کرد
 که آمد ترا روزگار گریز¹⁰
 دل ما ز درد تو پیچان کنند
 برد بسته تا پیش¹² افراسیاب
 نداند¹⁴ کسی راز چرخ بلند
 چرا رنجه کردی بدینسان روان
 ز پیران و لشکر مشو هیچ کند

I—доб. бб.: رسیدند با جوشن و درع و خود—IV³ بی—IV, VI² بنزدیکی—IV¹
 بررفتند ترکان چو باد روان * بفرمان آن نامور پهلوان
 و زانروی گیو و فرنگیسی و شاه * شدندی شتابان بدان شاهراه
 * چنین تا بنزدیکی ژرف رود * رسیدند با جوشن و درع و خود
 بدو رفتن گیو—Л⁵ همی—IV⁴ مغی—I⁴ (ср. прим. 13 к б. 3304 и прим. 15 к б. 3306).
 и доб. б.: بدان رفتن مرد گمراه بود—T; فرو رفتن گیو بیگاه بود—VI; بی راه بود
 بدان آب را نام گلزارینون * بدی در بهاران چو دریای خون
 و قعدت فری کیس علی: мисра передано: Б—دیدگاه—VI⁶ Б—перевод б. отсутствует.
 I, IV—обратный порядок: 8 I, IV, VI—дью—VI⁷ الرصد تحفظ الطريق
 мисра. 9 Л—ترکان—VI¹⁰ I, IV—ستیز—VI¹⁰ доб. здесь вариант б. 3309:
 نشسته فرنگیسی بر دیدهگاه * بدیگر کران خفته بد ديو و شاه
 Б—дальнейший текст, содержащий разговор Фарангис с Гивом (бб. 3312—3317), отсутствует,
 вместо него здесь доб. перевод первого мисра б. 3330: 11 I, IV—فقام جيو و لبس الدرع
 ز بد—T; زچند—VI; زبند—IV, I¹³ نزدیک—I, IV, VI¹² هر دو دیده—T; دیده کرده
 گفت گیو ای شه—VI; گفت گیو ای سر—IV; گفت ای سرور—I¹⁵ چه داند—IV, I¹⁴
 16 VI—پر

که ننگست ازین یاد کردن بکس
تو آهننگ آورد مردان¹ مکن
سپاهی بکردار شیران نر
میان یلان گشت نام تو پست
بیندازد آن² قاج شاهنشاهی
چنین لشکری از در کارزار
بسی از دلیران ترکان⁴ بکشت
نه مرد نبردی⁶ و گوپال و کوس

بر آشفت پیران بدو گفت بسی
نه از يك سوارست چندین سخن
تو رفتی و نستیهن نامور
کنون گیورا ساختی پیل مست
3295
چو زین یابد افراسیاب آگهی
که دو پهلوان دلیر و سوار
ز پیش سواری نمودید³ پشت
گوازه بسی باشدت⁵ با فوسوی

۱۸

همه جنگجوی و همه نامدار⁷
عنن تگاور بپاید بسود⁸
نباید گشادن بره بر میان¹¹
زنان اندر ایران چو شیران شوند¹²
و زین داغدل گردد افراسیاب¹³
شب و روز یکسر همی تاختند
وزین آگهی شد بافراسیاب¹⁵

سواران گزین کرد پیران هزار
بدیشان چنین گفت پیران که زود
شب و روز رفتن چو⁹ شیر ژیان¹⁰
که گر گیو و خسرو بایران شوند¹²
نماند برین بوم و بر خاک و آب
3305
بگفتار او سر برافراختند
نچستند روز و شب آرام و¹⁴ خواب

از افکنده شد روی هامون چو کوه * ز یکتن شدند آن دلیران ستوه
IV-³ این VI-؛ از IV-² آورد پیگار گردان VI-؛ آهنگ آورد گردان I, IV و T-¹
درفشی - I, IV, VI و T-⁶ باشدش IV-⁵ ایشان I, IV, VI-⁴ نمودند VI و T-؛ نمودست
T-⁷

ز لشکر گزین کرد پیران سوار * دلیران و جنگی دو ره سه هزار
بیامد شدن بر پی بدگمان VI-¹⁰ بر سان I, IV و T-⁹ VI-ب. оп.؛ بپایدت سود I-⁸
IV-¹³ доб. б.: VI-¹² شود [نیامد IV-] گشادن میان I, IV, VI و T-¹¹
برفتند ترکان چو باد روان * بفرمان آن نامور پهلوان
و زان آگهی VI-¹⁵ و VI-¹⁴ оп. 3308 текста (см.). I-добр. тот же б. и два других после б. 3307; T-б. оп.; IV-добр. б.:
یافت افراسیاب I-б. стоит после б. 3307; T-б. оп.; IV-добр. б.:

و زان روی گیو و فرنگیسی و شاه * شدندی شتابان بریدند راه

یکی لشکر آمد بر¹ ما بچنگ
چنان باز گشتند آن² کس که زیست
گذشته ز رستم بایران سوار
ازو شاد شد خسرو پاک دین
3280 بخوردند چیزی کجا³ یافتند
چو ترکان بنزدیک پیران شدند
بر آشفست پیران بکلمباد گفت
چه⁴ کردید با گیو و⁵ خسرو کجاست
بدو گفت کلمباد کای پهلوان
3285 که گیو دلاور بگردان⁶ چه کرد
فراوان ببلششکر مرا دیده
همانا که گوپال پیش از هزار
سرش ویژه گفتی که سندان شدست
من آورد رستم بسی دیده ام
3290 بزخمش ندیدم چنمین پایدار⁷
همی هر زمان تیز و جوشان بدی⁸

چو کلمباد و نستیهن تیزچنگ
که بر یال و برشان بپاید گریست
ندانم که با من کند کارزار
ستودش فراوان و کرد آفرین
سوی راه بی راه پشتافتند
چنان خسته و زار و گریان⁹ شدند
که چنمین شگفتی نشاید نهفت¹⁰
سخن بر چه سانس¹¹ برگوی راست
بپیش تو گر بر گشایم زبان
دلت سیر گردد به¹² دشت نبرد
نبرد مرا هم پسندیده¹³
گرفتی ز دست من آن نامدار¹⁴
بر و ساعدش پیل دندان شدست
ز جنگ آوران نیز بشنیده ام
نه در کوشش و پیچش¹⁵ کارزار¹⁶
بنوی چو پیل¹⁷ خروشان بدی¹⁸

IV и I — پیران⁴ که در — I, IV, VI и T — هر² پس — I, IV, VI и T —
چو — VI — (сп. б. 3271). که این کوه خارا است با یال و سفت — VI —
IV, VI — 7
I, IV — доб. б.: 11
I, VI и T — 10
Л — 9
رفت — I, IV, VI — 8
оп. و
برانسانش آوردم اندر رکیب * که گفتم نه [به-IV] بینم هم اکنون نشیب
چنان نامدار — IV; چنان پایدار — I¹³ زدندی بران تارک ترگدار — VI; ای نامدار — T¹²
I, IV — доб. бб.: 15
VI — 16
روزگار — I, IV — доб. бб.: 15
چنیش و گردش — VI; پیچش و گردش — I, IV и T — 14
گر آن گرزها موم بودی بسنگ * سنان سواران ز چرم پلنگ
کنون خیره آهرمن دلگسل * ورا از تو بر کرد [کردست-IV] و شد داغ دل
نبودی شگفتی بر و یال اوی * شدی کوفته خرد چنگال اوی
VI и T — доб. вариант первого б.:

گر آن گرزها کور [موم-T] بودی بچنگ * سنان سواران چو چنگ [چرم-T] پلنگ
и третий из этих бб. 16
I, IV, VI и T — شدی 17
I, IV, VI — 18
چو پیل — I, IV, VI —
شدی; I, IV и T — доб. б.:

- زمانی به‌خنجر زمانی بگزر
ازان زخم گوپال گپو دلیر 3265
دل گپو خندان شد از زور³ خشم
ازان پس گرفتندش اندر میان
ز نیزه نیستان شد آوردگاه
غمی شد دل شیر در نیستان
ازیشان پی‌فگند بسیار⁹ گپو 3270
به نستین گد گرد کلباد گفت
همه خسته و بسته¹² گشتند باز
همه غار و¹⁴ هامون پر از کشته بود¹⁵
چو نزدیک¹⁶ کیخسرو آمد دلیر
بدو گفت¹⁸ کای شاه دل شاد دار 3275

خندان — VI؛ چندان شد از زور — IV³ همه سر شد — I, IV, VI و T² پولاد — I¹
چوژان شد از درد و — T؛ زدی روز
IV, VI و T — شیر لشکر گشن و — I⁵ LI — б. оп.⁴ چنان لشکر گشن و
VI — доб. б.:⁶
ز نیزه هوا گشت چون نیستان * همه خاک آورد چون می‌ستان
ср. б. 3269 текста. VI — ماه و خورشید دریا و بجوشید 3268 б. стоит после б. 3270 текста.
I, IV, ¹⁰ فراوان پی‌فگند — I, IV, VI و T⁹ I, IV, VI — б. здесь оп., ср. прим. б. VI — ب. گلستان — I⁸
I, IV — доб. бб.:
I, IV, VI و T — سفت و پا یال و سفت — I¹¹ VI — з оп.
بدان کین همه فر کیخسروست * نه از تیغ و گوپال گپو گوست
ندانم چه آید برین بوم و بر * ز حکم خداوندان بر [گروگر نشاید — IV] گذر
ز گفتار اخترشناسان نشان * بد آید بدین نامور سرکشان
یکی حمله کردند بر سان شیر * بران لشکر گشن با دار و گیر
خروش آمد و ناله کزنای * همی کوه را دل برآمد ز جای
IV — ¹⁴ I, IV — б. стоит после б. 3273. ¹³ I, IV — б. گشته — IV, VI¹² T — доб. варианты тех же бб.
I, IV و T — ¹⁵ I, IV и T — доб. после этого б. еще б.: همانا و — VI؛ همه غار
گریزان برفتند یکسر سپاه * ز گپو سرافراز لشکرپناه
خرد یاد [یار — IV] — I, IV, VI¹⁹ بگفتا — VI¹⁸ بود — VI¹⁷ به نزدیک — I, IV, VI¹⁶ و T
دار و دل [تن — VI] آباد دار

- 3250 چو بشنید پیران غمی گشت سخت
ز گردان³ گزین کرد کلبادرا
بفرمود تا⁶ ترک سیصد سوار⁷
سر گیو بر نیزه سازید گفت
به بندید کیخسرو شوم را
3255 سپاهی برین گونه گرد و جوان
فرنگیس با رنج دیده پسر
ز پیمودن راه و رنج شبان
دو تن خفته و گیو با رنج و خشم
بمرگستوان اندرون اسب گیو
3260 زره در بر و بر سرش بود¹⁴ ترک
چو از دور گرد سپهر را بدید
خروشی برآورد بر سان ابر
میان سواران بیامد¹⁸ چو گرد
- بلرزید بر سان برگ¹ درخت²
چو نستیمهن و⁴ گرد پولادرا⁵
برفتند تازان بران کارزار⁸
فرنگیس را خاک باید نهفت
بداختر پی او⁹ بر و بوم را¹⁰
برفتند بیدار دو پهلوان
بخواب اندر آورده بودند سر
جهانجوی را¹¹ گیو بد پاسمان
براه سواران¹² نهاده دو چشم
چنان چون بود ساز مردان¹³ نیو
دل ارغنده و تن¹⁵ نهاده بمرگ
بزد دست و تیغ از میان برکشید
که تاریک¹⁶ شد مغز و چشم¹⁷ هژبر
ز پرخشاش او خاک شد لاژورد

¹ I, IV, VI и T — شاخ ² I, IV и T — доб. бб.:

همی گفت با دل که آمد پدید * سخن هرچه گوشم ز مهتر شنید
چه گویم کنون پیشش افراسیاب * مرا گشت نزدیک او تیره آب
³ I, IV и ⁴ Л, I — و оп. ⁵ VI — کشوادر ⁶ IV — با ⁷ VI — هزار ⁸ I, IV и
T — دو گرد از در کارزار — VI — گرد از در کارزار — доб. б.:

سپهبد چو نستیمهن و بارمان * کجا پیل را گفت بی کارمان [بیدارمان — VI]
I, IV и T — доб. еще б.:

چنین گفت پیران بلشکر که هین * مغارید سرها ابر پشت زین
و اُرکب امراءه بولاد و کلباد و نستیمهن فی ثلثمائة فارس من اعیان العسکر و —
¹⁰ I, IV, ¹¹ T — پی بی — و بدو این — VI ⁹ — امهرم بالركض فی آثار القوم و القبض علیهم
VI — доб. б.:

اگر آب بگذارد آن [این — VI] بدنشان * چه آرد برین مرز بر [بوم و این — VI] سرکشان
زهر سر شیر — I, IV, VI ¹⁴ رسم سالار — I, IV и T ¹³ بیابان — VI ¹² مر آن هر دو را — T ¹¹
دل آغنده و تن — T — دل و جان ز کینه — VI — دل و جان و تن را — J ¹⁵ بر سرش نیز — T
درآمد — I, IV, VI и T ¹⁸ چشم و جان — VI — مغز و جان — I, IV и T ¹⁷ کنارنگ — I, IV — ¹⁶

همان گنج گوپال¹ و برگستوان
 در² گنج بگشاد پیش پسر
 چنین گفت با گیو کای برده رنج³
 ز دینار وز گوهر شاهوار
 بموسید پیشش زمین پهلوان
 همه⁴ پاسبازیم و گنج آن تست
 زمین از تو گردد بهار⁵ بهشت
 جهان پیش فرزند تو بنده باد
 چو افتاد بر خواسته چشم گیو
 ز گوهر که پرمایه تر یافتند
 همان ترک و پرمایه برگستوان
 سر⁶ گنج را شاه کرد استوار

3235

3240

چو این کرده شد بر نهادند زین
 فرنگی پس ترکی⁷ بسر بر نهاد
 سران سوی ایران نهادند گرم
 به شد⁸ شهر یکسر پر از گفت و گوی
 نهاد این سخن یکزمان در نهفت
 که آمد ز ایران سرافراز گیو
 سوی شهر ایران نهادند روی

3245

با دیو — VI 4 دل — I, IV 3 سر — VI و T 2 گنج و یال — VI گنج و گوپال — IV 1
 رنج و گنج — VI 7 که ما — I, IV و T 6 3236. ب. стоит после б. I, IV, VI و T 5 کای دیده رنج
 بدسگالان — T بدسگالانت افکنده — I, IV, VI 10 راند — VI دارد — IV 9 بهاران — I, IV و T 8
 نهبان — VI 14 تاجی — VI 13 در — I, IV و T 12 لسیاوخش — B سواران — VI 11 تو کنده
 یل — I, IV و T 17 بیدار شد — VI 16 چو شد — VI همه — I, IV 15 چون بود آنچنان

- که شاید که اندیشه پهلوان
 بدو گفت گیو ای شه سرفراز¹ 3215
 تو از⁴ ایزدی فَر و برز کیان
 بدو گفت زین اسب فَرخ نژاد
 چنین بود⁷ اندیشه پهلوان
 کنون رفت و رنج مرا باد کرد⁹
 ز اسب اندر آمد جهان دیده گیو 3220
 که روز و شبان بر تو فرخنده باد
 که با برز و اورندی¹² و رای و فَر¹³
 ز بالا بایوان نهادند روی
 چو نزد فرنگیس رفتند باز
 بدان تا نهانی¹⁹ بود کارشان 3225
 فرنگیس چون روی بهزاد دید
 دو رخرا بیال و برش بر نهاد
 چو آب دو²³ دیده پراگنده کرد
 بایوان یکی گنج بودش²⁴ نهان
 یکی گنج آگنده دینار بود 3230
- کنم آشکارا بروشن روان
 سزد² کاشکارا بود بر تو راز³
 بموی اندر آیی⁵ به بینی میان⁶
 یکی بر دل اندیشه آمدت یاد
 که اهریمن آمد بر این جوان⁸
 دل شاد من سخت ناشاد کرد¹⁰
 همی آفرین خواند بر شاه نیو
 سر¹¹ بدسگالان تو کنده باد
 ترا داد داور¹⁴ هنر با گهر¹⁵
 پر اندیشه مغز¹⁶ و روان راهجوی¹⁷
 سخن رفت چندی ز راه¹⁸ دراز
 نباشد کسی آگه از رازشان²⁰
 شد از آب دیده رخش ناپدید
 ز درد سیاوش بسی²¹ کرد یاد²²
 سبک سر سوی گنج آگنده کرد
 نمد زان کسی آگه اندر²⁵ جهان
 زره²⁶ بود و یاقوت بسیمار بود

یکی بر دل اندیشه — VI³ شود — IV². شاد, описка, должен быть شاه — VI¹.
 آری — I⁵ بدین — I, IV и T⁴. 3217. ошибочно повторено второе мисра б. 3218 текста; VI — бб. 3216, 3217 оп. I, IV, VI и T⁷ —
 IV, VI — I и T⁹ آید بر این جوان — VI; آمد بچنگ جوان — I, IV⁸ کردی
 پر از رنج جان من و دیو شاد — VI; زیر از غم روان من و دیو شاد — I, IV и T¹⁰ کرد یاد
 که با — VI; که با فَر و اورنگ و با جاه و فَر — IV¹³ اورنگی — I¹² دل — I, IV, VI¹¹
 I — I¹⁷ طبع — VI¹⁶ گهر با هنر — IV¹⁵ بر آمیخت زیبا — VI¹⁴ ایزدی رای داری و فَر
 VI — کسی آگه ز بازارشان — I, IV и T²⁰ نهادی — VI¹⁹ گفت چندی براه — VI¹⁸ б. оп.
 I, IV, VI — I²³ б. оп. VI²² روان سیاوش همی — I, IV, VI и T²¹ کس آگه ز گفتارشان
 گهر — T²⁶ نه بودی کسی آگه ازان در — VI²⁵ یکی گنج آگنده بد در — VI²⁴ آب از دو

پناده همی رفت بر¹ پیش گیو
چنان چون بود مردم چارهجوی²
بخوردند سیراب و⁴ گشتند باز⁵
یکی باد سرد از جگر برکشید⁶
رکیب دراز و جناغ خدنگ⁸
از آنجا که بد دست¹⁰ ننهاده پیش
بپوید و با زین سوی او شتافت¹¹
بر و یال بپسود و بشخود موی¹³
بسی¹⁵ از پدر کرد با درد یاد
برآمد ز جا آن هیون¹⁷ گران
بپژید و¹⁸ گیو شد ناپدید¹⁹
بدان خیرگی نام یزدان بخواند
یکی بارگی گشت و بنمود روی
همین²³ رنج بد در جهان گنج من
گران کرد باز آن عنان²⁶ سپاه
چنین گفت بیدار دل شاه نیو

نشست از بر اسب سالار نیو
بدان قند بالا نهاده روی
فسیلده چو آمد بتنگی فراز³ 3200
نگه کرد بهزاد و کی را بدید
دید آن نشست سیاوش پلنگ⁷
همی داشت در⁹ آبخور پای خویش
چو کیخسرو او را بآرام یافت
بمالید بر چشم او دست¹² و روی 3205
لگامش بدو داد و¹⁴ زین بر نهاده
چو بنشست بر باره¹⁶ بفشارد ران
بکردار باد هوا بردمید
غمی شد دل گیو و²⁰ خیره بماند
همی گفت کاهرمین²¹ چارهجوی 3210
کنون جان خسرو شد و²² رنج من
چو یک نیمه بپژید زان²⁴ کوه شاه²⁵
همی بود تا پیش او رفت گیو

1 I, IV, VI – در 2 راهجوی – VI 3 هزار – VI 4 I, IV – و. оп. 5 I, IV и T – доб. б.:

شتابان بشد خسرو سرفراز * بنزدیک آن چشمه چون شد فراز
به بهزاد بنمود زین و لگام * بدان تا برآیدش ازان کار کام
که زان – I¹⁰ بر – I, IV, VI и T 9 پلنگ – Л 8 گنگ – IV; خدنگ – Л 7 VI – б. оп.
6 I, IV и T – доб. бб.: 11 از آنجا که بد پای – T; ازان خاک بر پای – VI; ججا که بد دست
همی بود بر جای شبزنگ زاد * ز دو چشم او چشمهها برگشاد
سپهدار با گیو گریان شدند * چو بر آتش تیز بریان شدند
گشادند از دیدگان هر دو آب * زبان پر ز نغزین افراسیاب
14 I, IV – بر و یال و گپسو و پخشیده موی – VI; زوی – IV¹³ دستش ابر چشم – IV¹² I, IV –
بپوسید – VI¹⁸ هیونی – VI¹⁷ بر زین – I, IV, VI¹⁶ همی – I, IV, VI¹⁵ بسر کرد
همه – I, IV²³ شدی – VI²² اهرمین – VI²¹ و. оп. 20 VI – نامید – VI¹⁹ و از
رکاب – VI²⁶ راه – VI²⁵ از – VI²⁴ همی – T

دل از جان شیرین شود ناامید
 نمیند کسی² آشکار و نهان
 همه مرز ما جای آهرمنست
 نگر تا نیوشی³ یکی پند من⁴
 برانگیزد آتشی ز آباد بوم
 بیکسو ز راه سواران تور⁶
 که از دیدنش تازه⁷ گردد روان⁸
 برو سوی آن مرغزاران پگاه¹⁰
 که خواب و خورد سپهبد شود¹²
 بآبشخور آید سوی جویبار
 چو او رام گردد تو بگذار گام¹³
 بیارای و بهسای رویش بمهر¹⁵
 برو تیره شد روی روز سپید
 که فرمان مبر زمین سپس بادرا
 چو کیخسرو آید ترا خواستار
 ز دشمن زمین را بنعلت بروب¹⁸

بیاید¹ بکردار دیو سپید
 یکی را ز ما زنده اندر جهان
 جهان پر ز بدخواه و پر دشمنست
 تو ای بافرین شاه فرزند من 3185
 که گر⁵ آگهی یابد آن مرد شوم
 یکی مرغزارست ز ایدر نه دور
 همان جویبارست و آب روان
 تو بر گیر⁹ زمین و لگام سپاه
 چو خورشید بر تیغ گنبد شود¹¹ 3190
 گله هرچ هست اندر آن مرغزار
 به بهزاد بنمای زمین و لگام
 چو آبی برش¹⁴ نیک بنمای چهر
 سیاوش چو گشت از جهان ناامید
 چنین گفت شیرنگ بهزاد را 3195
 همی باش بر¹⁶ کوه و در¹⁷ مرغزار
 ورا بارگی باش و گیتی بکوب

نماند همی - T؛ نه بینند نیز - VI؛ نمایند نیز - IV؛ نماند نه نیز - I² بیامد - VI¹

3187-3189 оп. VI - 66. اگر - VI؛ وگر - IV⁵ I, IV, VI - б. оп. شنو تا بگویم - T³

پراه - I¹⁰ با گیو و - IV؛ با گیو - I⁹ I, IV и T - б. оп.; ср. прим. 10. دیده - Л⁷

I, IV и T - доб. бб.:

به بینی یکی کوه سر بر سپهر * که بروی بساید همی ابر چهر
 ببالا برآیی یکی مرغزار * به بینی بکردار خرم بهار
 یکی جویبارست و آب روان * ز دیدار او تازه گردد روان
 در خواه راه - VI؛ در خواب راه [رای - T] سپهبد کشید - I, IV, T¹² کشید - I, IV¹¹
 I, IV¹⁴ چو آرام گردد تو بردار گام - VI؛ چنو رام گردد تو بردار گام - I, IV¹³ سپهبد شود
 بیارای و پیش آی - VI؛ بخوان و برو مال دستت بمهر - I, IV, T¹⁵ برو پیش او - IV
 I, IV - доб. б. 18 VI - 17 و بر - VI؛ در - I, IV, T¹⁶ (так!). رویش بمهر

کجا یابد او مر ترا بی گمان * چو بشنید خسرو چو شیر دمان [ژیان - IV]

- 3165 که داند بگیتی¹ که من زنده ام سپاسی از جهاندار کین رنج سخت برفتند زان بیشه هر دو برادر و زان هفت ساله غم و درد او همی گفت با شاه یکسر⁵ سخن همان⁶ خواب گودرز و رنج دراز ز کاوسی کشی سال بفرگند فر ز ایران⁹ پراگنده شد رنگ و بوی دل خسرو از درد و رنجش¹⁰ بسوخت بدو گفت کاکنون ز رنج دراز مرا چون پدر باش و با کس مگوی
- 3170 سپهبد¹⁴ نشست از بر اسپ¹⁵ گیو یکی تیغ هندی گرفته بچنگ زدی گپیو بییداردل گردنش برفتند سوی سیماوش گرد فرنگیس را نیز کردند یار که هر سه برادر آرد روی فرنگیس گفت ار درنگ آوریم ازین آگهی یابد افراسیاب
- 3175 پیاده همی رفت بر پیش نیو¹⁶ هر آنکس که پیش آمدی¹⁷ بی درنگ بزیر گل و خاک کردی تنش چو آمد دو تن را دل و هوش گرد¹⁸ نهانی بران بر نهادند کار نهان از دلیران پرخاشجوی جهان بر دل¹⁹ خویش تنگ آوریم²⁰ نسازد بخورد و نیازد²¹ خواب

¹ I, IV و T—بایران ² IV—آتش ³ I, IV, VI و T—دوب. ب.:

سیماوش را زنده گر دیدمی * ز تیمار و رنجش پیروسیدمی گشته I—⁸ خورد JI—⁷ هم از VI—⁶ گیو آن VI—⁵ I, IV و T—این VI—⁴ و VI—³ T—¹⁰ ایوان T—⁹ VI—¹¹ I, IV—دوب. و ¹² VI—بدان ¹³ VI—دارد ¹⁴ JI—شهنشه ¹⁵ VI—تخت ¹⁶ I, IV, VI و T—همی رفت پیش اندرون گیو نیو—¹⁷ I—آمدش ¹⁸ IV—برد و دوب. ب.: برفتند سوی فرنگیس نیز * چو او را بدیدند گفتند خیمز نسازد VI—²¹ إن لم یبادر علی الفور فاعتنا الفرصة و ضاق بنا الأمر—²⁰ B—سر I, IV—¹⁹

- ز کشواد¹ و گیوت که داد آگهی بدو گفت کیخسرو ای شیرمرد که از فرّ یزدان گشادی سخن 3145
 همی گفت با نامور مادرم سر انجام کیخسرو آید پدید بدانگه که گردد جهاندار نیو مر اورا سوی تخت ایران برد⁵
 جهانرا⁶ بهمردی پپای آورد بدو گفت گیو ای سر سرکشان نشان سپاوش پدیدار بود تو بگشای و بنمای بازو بمن برهنه تن خویش بنمود شاه که میراث بود از گه⁹ کیقباد 3155
 چو گیو آن نشان¹² دید بردش نماز گرفتش بهر شهریار زمین از ایران بپرسید وز تخت و گاه¹⁴ بدو گفت گیو ای جهاندار کی جهاندار¹⁸ دارنده¹⁷ خوب و زشت همان هفت کشور بشاهنشاهی¹⁹ نبود²¹ دل من بدین خرمی
- که با خرمی بادی و فرهی مرا مادر این از پدر یاد کرد بدانگه که اندرزش² آمد بمن کز ایدر چه آید ز بد بر سرم بجای³ آورد بندها را کلید ز ایران بیاید سرافراز⁴ گیو بر نامداران و شیران برد⁵ همان کین مارا بجای آورد ز فرّ بزرگی چه داری⁷ نشان چو بر گلستان نقطه⁸ قار بود نشان تو پیداست بر انجمن نگه کرد گیو آن نشان سپاه درستی¹⁰ بدان بد کیانرا نژاد¹¹ همی ریخت آب و همی گفت راز ز شادی¹³ برو بر گرفت آفرین ز گودرز وز رستم نیک خواه¹⁵ سرافراز و بیدار و فرخنده پی مرا گر نمودی¹⁸ سراسر بهشت نهاد بزرگی و تاج مهی²⁰ که روی تو دیدم بتوران زمی

1 I, 4 (против метра) پدیدار — IV; 2 I, VI و T اندرزش — IV; 3 گودرز — VI; 4 ما الذی معک من علامة — B; 5 دانای — VI; 6 جهانی — VI; 7 بود — VI; 8 بیاید به توران — IV; 9 کی — I, VI; 10 نقطه من المسک — B; 11 بزرگی — VI; 12 بزر نقطه گلستان قار — VI; 13 الکیمیائی پشادی — IV; 14 آنچنان — VI; 15 و تلك علامة صحة النسب و اتصاله بکیقباد — B; 16 نگرهار و — VI; 17 کینه خواه — IV; 18 رزم خواه — I, VI و T; 19 تخت شاه — I, IV, VI و T; 20 به شادی جهان — IV; 21 بهشاهی جهان — I; 22 سپردی — I, IV, VI و T; 23 دانده — I, IV, VI و T; 24 مهران — I, IV; 25 به مردی — VI.

- سرش¹ پر ز غم گرد آن مرغزار
یکی چشمه دید تابان³ ز دور
یکی جام پر می گرفته⁵ بچنگ
ز بـالای او فـرّۀ ایـزدی 3130
تو گفتی منوچهر بر⁹ تخت عاج
همی بوی مهر آمد¹¹ از روی او
بدل گفت گیو این بجز¹³ شاه نیست
پیماده بدو تیـز بنهاد روی
گره سست¹⁸ شد بر در رنج او 3135
چو کیخسرو از چشمه اورا بدید
بدل گفت کاین گرد جز گیو نیست
مرا کرد خواهد همی خواستار
چو آمد برش گیو بردش نماز
برانم²⁰ که پرور سیاوش تووی 3140
چنین داد پاسخ ورا شهریار
بدو گفت گیو ای سر راستان

شهرآ شده - T؛ شاه کند غمگسار - IV؛ شاه کند خواستار - I²؛ دل - T؛ سری - VI¹
- I, IV⁶ جام می برگرفته - T و I⁵؛ دل انجام تور - JI⁴؛ رخشان - T³؛ خواستار
که با طوق - I, IV⁹؛ خسروی - IV⁸؛ آید و - VI⁷؛ آمده - I, IV⁴؛ گل بزنک - VI⁷؛ رزنگ رزنگ
نشسته - VI⁶؛ و [و - оп. IV] بر سرش بیجاده تاج - I, IV¹⁰؛ که با طوق و با - VI⁶؛ پر
بوی - VI¹²؛ آید - I, VI و T¹¹؛ T - разбивает б. пятью другими бб.؛ پس بر ز بیجاده تاج
زدل شاهجوی - I¹⁵؛ شاه - VI¹⁴؛ این جز که آن - VI¹⁴؛ زکین جز از - IV¹⁴؛ زکین را بجز - I¹³
- VI¹⁷؛ نیست - IV¹⁶؛ به نزدیک اوی - T؛ بذل شاهجوی - VI¹⁶؛ دلش شاهجوی - IV¹⁶
- I, IV و T¹⁹؛ کند تا بزد - VI¹⁹؛ ببرد تا بر - IV¹⁹؛ ببرد تا دوم - I¹⁸؛ آن نور و آن گنج او
بدو گفت گیو ای شه [سر - T] سرافراز * جهانرا بمهر تو آمد نیاز
VI -

بدو گفت گیو ای گو سرفراز * خردرا بنام تو آید نیاز
I, 21²¹ - بدانم - I, IV²⁰؛ فتلقاه گیو و قال أيتها الملك الشهريار الكبير ب.: ср. Б - перевод
مرا یاد کن: такийми بدو گفت گیو T - след. б. оп. а в б. 3142, заменяет слова IV и T -

- چنان بد که روزی پر اندیشه بود
بدان مرغزار اندر آمد دژم
زمین سبز و چشمه پر از آب⁴ دید⁵
فرود آمد و اسب را بر⁷ گذاشت⁸
همی گفت مانا که دیو پلید
3120 ز کیخسرو ایدر نمینم¹¹ نشان
کنون گر¹⁴ برزم اند یاران من
یکی نامجوی و یکی¹⁵ شادروز
همی بر فشازم بخیره روان¹⁷
همانا که خسرو ز مادر نژاد
3125 ز جستن مرا رنج و سختیست بهر
- بمیشش یکی بارور¹ پیشه بود²
جهان خرم و مرد را دل³ بغم
همی⁶ جای آرامش و خواب دید
بخفت و همی بر دل⁹ اندیشه داشت
بر پهلوان بد که آن خواب دید¹⁰
چه¹² دارم همی خویشتن را کشان¹³
بمزم اندرون غمگساران من
مرا بخت بر گنبد¹⁶ افشاند گوز
خمیدست پیشتم¹⁸ چو خم کمان
و گر زاد دادش زمانه بباد¹⁹
انوشه کسی کو بمیرد بزر

بدانگه که رستم ازین روی آب * بیاورد لشکر هم اندر شتاب
سپهدار توران بگنگ [بچنگ - IV] آمدش * دگر باره توران بچنگ آمدش
به پیران بفرمود کای شهریار [هوشیار - IV] * تو کیخسرو شوم از ایدر بیار [شومرا ایدر آر - IV]
ز ماچین بیاور بمادر دهش * برو هر سویی دار بسته رهش
فرستاد پیران هم اندر زمان * فرستاده بر هیونی چمان
بیاورد پور سیاهوش را * جوان و خردمند با هوش را
سپردش بمادر همان جایگاه * برآمد برین نیز یک چند گاه
چو گیو دلاور بتوران زمین * برانسان همی گشت اندوهگین
T — доб. варианты тех же бб.

فانتهی جیو ذات الیوم الی — 3119-3116 бб. ср. Б перевод نامور — VI, I, IV; 1
T — 2 مرج کنیر النبات و معشب الجنبات
چنان شد که روزی پراندیشه شد * به نزدیکی نامور پیشه شد
بود VI — 5 زمین سبز و جوی پر آب — I, IV, VI 4 دل مر ورا — VI; 3 گیو را دل — I, IV 3
T — I و 9 از اسب و اندر گذاشت — I, IV 8 در — VI 7 همه — VI; 6 همان — IV; 6 چنان — I 6
.: 10 I, IV — доб. бб. 10 بخفت و همه دل پر — VI; 10 همی خفت و دل پر — IV; 10 بخفت و همی دل پر
دگر گفت با دل که از چند گاه * شدستم بدین مرز جویای شاه
VI — 16 دگر — I, IV, VI 15 تا — I, IV, VI 14 نهان — IV 13 چو — VI 12 نیام — T 11
بداد — VI 19 خمیده روانم — I, IV, VI و T 18 زمان — I, IV, VI و T 17 پرکند و

تنش را ز جان زود کردی تھی¹
 سمک از بیرش خاک بر بیختی²
 همان نشش نمود نام و آواز او
 ورا⁴ رهنمون بود زان انجمن
 برو راز نگشاد تا چند گاه
 سخن پرسیم از تو یکی در⁵ نهان
 بشویی بدانش دل از⁶ کاستی
 ندارم دریغ از تو پرمایه تن
 و لیکن پراگنده با هر کسست
 ز پاسخ زبان را نیابی⁸ تھی
 بیاید بمن بر گشادنت راست
 چنین¹⁰ نام هرگز نه پرسیده ام
 بزد تیغ و انداختش سرنگون¹²

چو گفتمی ندارم ز شاه آگهی
 3100 بخم کمندش بیاویختی
 بدان تا نداند کسی راز او
 یکی را³ همی برد با خویشتن
 همی رفت بیدار با او بر راه
 بدو گفتم روزی که اندر جهان
 3105 گر ایدونک یابم ز تو راستی
 بهخشم ترا هرچ خواهی ز من
 چنین داد پاسخ که دانش بسست
 اگر ز انک⁷ پرسیم هست آگهی
 بدو گفتم کیخسرو اکنون⁹ کجاست
 3110 چنین داد پاسخ که نشنیده ام
 چو پاسخ چنین یافت از رهنمون¹¹

مگر یابد از شاه جایی¹⁴ نشان
 میان سوده¹⁵ از تیغ و بند¹⁶ دوال
 گیاه خوردن¹⁷ باره و¹⁸ آب شور¹⁹
 برنج و بسختی و دور از گرو²⁰

بتواران همی رفت¹³ چون بیپهشان
 چنین تا بر آمد برین هفت سال
 خورش گور و پوشش هم از چرم گور
 3115 همی گشت گرد بیابان و کوه

ز دور از درش خاک — VI زبر ریختی — I, IV² فان قال «لا أعرفه» طبر رأسه — B¹
 ز دل کژی و — I, IV⁶ بر — IV⁵ کجا — T — که او — I, IV⁴ (так) یا — IV³ بر ریختی
 ایدر — I, IV, VI و T⁹ نیابی زبانم — I, IV, VI و T⁸ اگر زانچه — VI زگر ایدونک — J⁷
 سر بیای — VI¹² گفتم آن رهنمون — T زیافت از رهنمای — VI¹¹ خود این — T¹⁰
 بسته — VI¹⁵ از شاهزاده — T از شاهپاسی — VI¹⁴ همی رفت هر جای — T¹³ что под-
 держивается арабским переводом, ср. Б — حتی أنت علیه سبع سنین لم یضع فیها ساعة —
 و — L¹⁷ و — VI — از بند و تیغ و — IV از تیغ بند و — I¹⁶ سلاحه و لا أراح یوما فرسه
 Б — перевод мисра; گیاه خورد گاهی و گاه آب شور — T¹⁹ و پاداشی — I, IV¹⁸ оп.
 отсутствует. I, IV — доб. бб.:²⁰

نشاید خور و خواب با آن نشست
دلش کور باشد سرش² بی خرد
3085 ز هستی نشاندست بر آب و خاک
توانا و دانا و دارنده اوست
[جهان آفرید و مکان و زمان
چو سالار ترکان⁵ بدل گفت من
چنان شاهزاده جوانرا⁷ بکشت
هم از پشت او روشن¹⁰ کردگار
3090 که با او بگفت آنک¹³ جز تو کسی است
خداوند خورشید و کیوان و ماه
[خداوند هستی و هم راستی
جز از¹⁶ رای و فرمان او راه نیست

3095 پسرا بفرمود گودرز پیور
بفرمان او گیو بسته میان
همی تاخت تا مرز¹⁸ توران رسید
زبان را بترکی بیاراستی

کفش را مکن — IV؛ کنش راه در هر مغاک — I³ دلش — VI² خشنود باید — I, IV¹
I, IV, VI و T — 6. op.⁴ مکن خویشتن در مغاک — T؛ منش را مگردان هلاک — VI؛ در مغاک
جنگ — I, IV⁸ جوان شهریار جهانرا — VI⁷ سر انجمن — IV⁶ توران — I, IV و T⁵
IV — 12 نو آورد — T¹¹ داور — I, IV و T¹⁰ به پیش آمدش روزگار درشت — T⁹ گرز — VI
— T¹⁴ آنچه — I, IV, VI¹³ روشن بیمار — VI؛ باران بیمار
که با او بکرد آنچه بایست کرد * برآورد از مغز و ایوانش گیرد
ازو بست پیشی و هم — T؛ اگر پیش خواهی و گر کاستی — I, IV, VI؛ B — 6. op. 15
VI — 16 بجز — VI¹⁷ I, IV, VI و T — 6. op.؛ B — перевод б. 3095 также отсутствует и
повествование начинается с б. 3096 текста. 18 I, IV — شهر؛ ср. перевод мисра B — مضی
و خسرو بخوبی — IV؛ ز خسرو بچربی خبر — I²⁰ رسید — VI¹⁹ حتی دخل بلاد التبرک
ز کیخسرو از وی خبر — VI؛ خبر

3070 پدر پیرسر بود و برنا دلیر¹
ندانست کو³ باز بیند پسر⁴

۷۷

بسا رنجه‌ها کنز جهان دیده اند
 سرانجام بستر جز از^۶ خاک نیست
 چو^۷ دانی که ایدر نمادی^۸ دراز
 همان آزا زی‌ر خاک^۹ آوری
 ترا زین جهان شادمادی بس است
 تو رنجی و آسان^{۱۱} دگر کسی خورد
 برو نیز شادی سر آید همی
 ز روز گذر کردن اندیشه کن
 بترسی از خدا^{۱۴} و می‌آزار کسی
 کنون ای خردمند بیداردل^{۱۶}
 ترا کردگارست پروردگار
 چو گردن باندیشه زیر^{۲۰} آوری

3069 и 3070 и весь последующий отрывок, содержащий сетования на бренность всего земного, до б. 3094 включительно отсутствуют. ¹ VI—پير بود برنا و پير—² T—میانرا بکردار شیر—³ I, IV, VI و T—کـش—⁴ VI—پدر—⁵ I, IV, VI و T—دگر—⁶ VI—گشت—⁷ VI—سرافجام گیتی بجز—⁸ VI—تو—⁹ I, IV, VI—بمانی—¹⁰ I, IV, VI—خاک—¹¹ I, IV, VI—رنجی بری و—¹² I, IV, VI—بسوی مغاک—¹³ I—обратный порядок мисра. ¹⁴ T—به نیکی گرای—¹⁵ I, IV, VI—б. оп.; I, IV و T—доб. бб.: اگر چند مانی بپاید شدن * پس این شدن نیست باز آمدن منه هیچ دل بر جهنده [خمیده—IV] جهان * که با تو نماند همی جاودان VI—доб. те же бб., но с вариантом первого из них:

که گر چند مانی بمایند شدن * پس از رفتنت نیز (Takl) باز آمدن
 زنده و بنده - VI¹⁹ برکش - I, IV, VI و T¹⁸ بد گمان - VI¹⁷ پاکیزه دل - I, IV, VI¹⁶
 همیشه - I, IV²⁰ بنده کرده - T

- 3060 چو¹ مردم برم² خواستار آیدم ازان پس مگر³ کارزار آیدم⁴
 مرا دشت و کوهست یکچند جای مگر پیشم آید یکی رهنمای⁵
 به پیروزبخت⁶ جهان پهلوان نیمایم جز از⁷ شاد و⁸ روشن روان
 تو مر بیژن خردرا در کنار بهرور نگهدارش از روزگار⁹
 ندانم که دیدار باشد جزین که داند چنین جز جهان آفرین
 تو پردود باشی و مرا یار دار روان را ز درد مـــــن آزاد دار
 چو شوویی ز بهر پرستش رخان¹⁰ بمن بر جهان آفرین را بخوان¹¹
 مگر باشد دادگر¹² رهنمای بنزدیک آن نامور کدخدای¹³
 بفرمان بیاراست و آمد برون پدر دل پر از درد و رخ¹⁴ پر ز خون¹⁵

1 I, IV — که 2 I — برو 3 T — مرا 4 I و T — доб. б.:

کمندی بفتراک [بمازو-I] و اسپه دوان * پزندآوری [پزند آور و-T] جامه هندوان
 IV — доб. тот же б. с вариантом первого мисра: کمندی بیاورد و اسپ روان
 IV و T — доб. б.:

نشاید که در شهرها بگذرم * مرا باز دانند و کیفر برم
 VI — б. оп. و شاه-VI⁸ بیایم برت-T; نیمایم بجز-I, IV, VI⁷ پیروز بختی-VI⁶
 стоит после б. 3067 текста; I, IV — доб. бб.:

بیایم موزش آرایش رزم را * بشاید [نشاید-I] مگر رزم یا بزم را
 بدین کودکی آن ازو دیده ام * ز مردی که از کس بنشنیده ام
 VI — доб. вариант второго из этих бб. после б. 3067 текста (см.); T — доб. варианты тех же бб.; I,
 IV — б. 3065 стоит непосредственно после добавочных бб. 10 T — جهان 11 I, IV — доб. бб.:

که اویست برتر ز هر برتری * همان بنده اوست هر مهتری
 نه بی امر او گردد این روزگرد * نه بی رای او باشد این خواب و خورد
 زمین و زمان و مکان آفرید * توانایی و ناتوان آفرید
 بدویست امید و بدویست پاک * خداوند آب و گل و باد و خاک
 T — доб. варианты тех же бб. 12 I, IV, VI و T — یاور 13 VI — доб. б.:

درین کودکی این آرزو دیده ام * که از هیچکس نیز نشنیده ام
 و خرج و هو یبکی-B¹⁵ پر از درد دل دیدگان-VI¹⁴ 9 к б. 3063 по I و IV. 14
 I, IV و T — б. стоит после б. 3069 текста. و یتوجع

3045 چو کیخسرو آید ز توران¹ زمین
 نمینند³ کس اورا ز گردان نیو
 چنین کرد بخشش سپهر بلند
 همی نام جستی میان دو صف
 که تا در جهان مردمست و سخن
 زمین را همان با⁸ سپهر بلند
 3050 برنجست گنج و بنامست رنج¹⁰
 اگر جاودانه نمانی¹² بجای
 جهانرا یکی شهریار آوری
 بدو گفت گیو ای پدر بنده ام
 خریدارم این را گر آید¹⁸ بجای
 3055 بایوان¹⁸ شد و ساز رفتن گرفت

سوی دشمنان افگند رنج و² کین
 مگر⁴ نامور پور گودرز گیو
 که از تو گشاید غم و رنج⁵ بند
 کنون نام جاویدت آمد⁶ بکف
 چنین نام هرگز⁷ نگردد کهن
 بدست تو خواهد گشادن ز بند⁹
 همانا که نامت به آید ز گنج¹¹
 همی¹³ نام به¹⁴ زین سپنجی سرای
 درخت و فـرا را بیـار آوری
 بنکوشم به رای تو¹⁵ تا زنده ام
 بفرخنده نام و پی¹⁷ رهنمای
 ز خواب پدر مانده¹⁹ اندر شکفت²⁰

چو خورشید رخشنده آمد پدید
 بیامد کمر بسته گیو دلیر
 بگودرز گفت ای جهان پهلوان
 کمندی و اسپـی مرا یار²² بس
 زمین شد بسان گل شنبلید
 یکی بارکش بادپایـی بزیر²¹
 دلیر و سرافراز و روشن روان
 نشاید کشیدن بدان مرز کس

1 I, IV — بایران 2 I, IV — رزم و 3 T — نیارد 4 VI — چو از 5 VI — درد
 I, IV, VI — доб. و 6 VI — آید 7 T — نیکو 8 I — آسمان با 9 VI — بند و درد و 10 I, IV و T — گنج
 و با رنج نامست و گنج 11 I, IV — بمانی 12 I, VI — برآید ز گنج 13 I, IV — نامست
 14 VI — نامور 15 I, IV — بفرمانت 16 VI — بکام تو 17 VI — آری 18 VI — همان 19 IV — بایران
 20 T — доб. 8 бб.: прощение же- 21 VI — کمندی بدست ازدهای دلیر 22 VI — доб. б.:
 ны Гйва с мужем и отъезд ее в Сйстан. همه دل پر از کین افراسیاب * دورخ را پر از خون و دل چون کباب
 T — доб. б.:

بدو گفت گودرز یار تو چیست * بره اندرون با تو همراه کیست
 22 VI — باز

- 3030 میا نرا به بندد بکین پدر
 بدریای قلزم² بجوش آرد آب
 همه ساله در جوشن کین بود
 ز گردان ایران و⁴ گردنکشان
 چنین است فرمان گردان⁶ سپهر
 چو از خواب گودرز بیدار شد
 بمالید بر خاک ریش سپید
- 3035 چو خورشید پیدا شد از پشت زاغ¹¹
 سپهرید نشست از بر تخت عاج¹³
 پر اندیشه مر¹⁵ گپو را پیش خواند
 بدو گفت فرخ پی¹⁶ و روز تو
 تو تا زادی از مادر بآفرین¹⁷
 3040 بفرمان یزدان خجسته سروش
 نشست بر ابری¹⁸ پر از باد¹⁹ و نم
 مرا دید و²¹ گفت این همه غم چراست
 ازیرا²³ که بی فر و برزست شاه
- کند کشور قور زیر و زیر¹
 بخارد³ سر از کین افراسیاب
 شب و روز در جنگ بر زمین بود
 نیابد جز از گپو ازو کس⁵ نشان
 بدو دارد⁷ از داد گسترده مهر
 نیایش⁸ کنان پیش⁹ دادار شد
 ز شاه جهاندار شد پر امید¹⁰
- برآمد بکردار زرین چراغ¹²
 بیماراست ایوان بکرسی ساج¹⁴
 وزان خواب چندی سخنها براند
 همان اختر گیتی افروز تو
 پر از آفرین شد سراسر زمین
 مرا روی بنمود در خواب دوش
 بشستی جهانرا²⁰ سراسر ز غم
 جهانی پر از کین و²¹ بی نم²² چراست
 ندارد همی راه شاهان نگاه

نشوید — LI³ ز دریای بی پن — VI² Б — перевод этого мисра и б. 3029 отсутствуют. ⁴ VI — оп. ⁵ I, IV — кс — I, IV, VI — джз; ⁶ I, IV — گردان; ⁷ T — فرجام کار; ⁸ I, IV, VI — ستایش; ⁹ VI — نزد; ¹⁰ I — ناامید; ¹¹ I — ز شاه جهان شد دلش پر امید; ¹² VI — از پیر زاغ; ¹³ B — весь отрывок (бб. 3035—3056) передан в сокращенном пересказе. ¹⁴ I — ساج; ¹⁵ I, IV — دل; ¹⁶ VI — оп. ¹⁷ I, IV — پاک دین; ¹⁸ VI — و — IV²¹ شده شسته گیتی — VI²² شدی شسته گیتی — I, IV²⁰ آب — VI¹⁹ باری
 از ایران — VI²³ ماتم — VI²²

بر آراست بر¹ هر سوی تاختن
همی سوخت آباد بوم و³ درخت
ز باران هوا خشک شد هفت سال
شد از رنج و سختی⁷ جهان پر نیاز 3020

ندید ایچ² هنگام پرداختن
به⁴ ایرانیان بر شد آن⁵ کار سخت
دگر گونه شد بخت⁶ و برگشت حال
برآمد برین روزگار⁸ دراز⁹

۱۶

چنان دید گودرز یکشب بـخواب
بران ابر باران خجسته¹¹ سروش
چو خواهی که یابی ز تنگی رها
بتوران یکی نامداری¹³ نوست
ز پشت سپاوش یکی شهریار¹⁶
ازین تخمه از گوهر کیمباد¹⁸
چو آید بایران پی فرخشی

که ابری بر آمد ز ایران¹⁰ پر آب
بگودرز گفستی که بگشای گوش
و زین نامور ترک نر اژدها¹²
کجا نام آن¹⁴ شاه کیخسروست¹⁵
هنرمند و از گوهر نامدار¹⁷
ز مادر سوی تور دارد نژاد
ز چرخ آنچ پرسد¹⁹ دهد پاسخی

ز هر سو سلیج و سپاه آوریم * دگر رزم را دل بجای آوریم
T—доб. его вариант и два других бб. (ср. выше прим. 16 к б. 3015):

بزودی یکی لشکری گرد کرد * همه با سنان و سلیج نبرد
خود و لشکرش سوی ایران کشید * بکین دلبران و شیران کشید
VI—⁵ بر— I, IV, VI⁴ شاخ و همی زد— I, IV³ نهد هیچ— VI² از— I و T¹
B—⁹ перевод бб. روزگاری— I⁸ خشک و تنگی— VI⁷ رنگ— T; کار— VI⁶ بر شده
3019—3020 отсутствует; VI—доб. дважды б.:

کنون زین سپس خواب گودرز [پ]یر * بگو ای پسندیده تییر بییر
так в рукописи; последние два слова второго мисра следует, возможно, читать тизр пир, а сам байт представляется вводным к следующему сказанию; T—доб. б.:

نشسته بزابل یل پیلتن * گرفته جهان ترک شمشیرزن
زابر باران نشسته— T; زابر و باران خجسته— VI; زابر پزان خجسته— I, IV¹¹ گیتی— VI¹⁰
VI—¹⁶ б. оп. VI—¹⁵ او— I, IV, VI¹⁴ شهریار— I, IV¹³ б. оп. IV, B—¹² و فیه— B
ازین گوهر از تخمه کیمباد— I, IV¹⁸ هنرمند و هم گو و هم بابها— VI¹⁷ اژدها
خواهد— I, IV¹⁹ سرافراز و ز تخمه کیمباد— T; ازین تخمه گوهر کیمباد— VI

- و زان پس چو بشنید¹ افراسیاب
شد از باختن سوی دریای گنگ
همه بوم زیر و زیر کرده دید
نه اسپ⁶ و نه گنج و نه تاج و نه تخت
3010 جهانی بآتش⁸ بر افروخته
ز دیده بیمارید خونا¹⁰ به شاه
که هر کس که این را¹¹ فرامش کند
همه یک بیک دل پر از کین کنید
3015 بایران سپه¹⁴ رزم و کین آوریم¹⁵
بیک رزم اگر باد ایشان بجست¹⁷
که بگذشت رستم بران² روی آب³
دلی پر ز کینه⁴ سری پر ز جنگ
مهان کشته و کهتران برده دید⁵
نه شاداب در باغ⁷ برگ درخت
همه کاخها کنده و سوخته⁹
چنین گفت با مهتران سپاه
همی جان بیدار خامش¹² کند
سپر بستر و تیغ¹³ بالین کنید
بنیزه خور اندر زمین آوریم¹⁶
نباید چنین کردن¹⁸ اندیشه پست¹⁹

Б—пере- شد طوس و رستم بدان— I, IV, VI 1 چو بشنید بدگوهر— I, IV, VI و I, IV, VI 2 3007—3008 так: و لما رجع الایرانیان و خلعت منهم بلاد التبرک ظهر افراسیاب 4 I, IV 5 من اقصى المشرق 6 VI 7 آب— I, IV 8 ز کین و— I, IV 9 Б—доб.: ز آتش— T: زید آتش— IV: زیر آتش— I, VI 10 نوم و نه— VI: فجیع من اصحابه و أهل مملکتهم ممن أفلتوا من مغالب المنون جماعات مجمعة و أوشابا مختلفة. فاستأنف الأمر و جعل يستعد و یحتشد الی أن کثف سواده و کثرت عدده و عتاده 11 I, IV, VI 12 این بد— I, IV, VI 13 خوباب— T, VI 14 I, IV, VI 15 I, IV, VI 16 I, IV, VI 17 I, IV, VI 18 I, IV, VI 19 I, IV 20 обратный порядок мисра; I, IV—доб. здесь три бб.:

ز بهر بر و بوم و پیوند خویش * همان از پی گنج و فرزند خویش
همه کاخهاشان به پای آوریم * چو شیران سوی جنگ رای آوریم
ز هر سو سلاح و سپاه آوریم * بنوی یکی تازه راه آوریم
VI—доб. вариант первых двух из этих бб.:

همه کاخهاشان به پای آوریم * دگر گونه بر رسم و رای آوریم
ز بهر بر و بوم و فرزند خویش * همان از پی گنج و پیوند خویش
T—доб. вариант двух первых бб. по I и IV, а варианты третьего б. VI и T доб. после б. 3016 (см.).
VI—نباید چنین— I 18 یکی رزم و باد ایشان نغست— VI: بغست— IV 19
VI—نباید چنین دل در اندیشه بست— IV 19 کرد

چنین گفت خرم‌دل رهنمای
بنوش و بناز و بپوش² و بخور
سوی آرم‌نگر که او⁴ دشمنست⁵ 2995
نگه کن که در خاک بجفت تو کیست
تهدمتن چو بشنید شرم آمدش
نگه کرد ز اسپان بهر سو⁹ گله
غلام و پرستندگان ده¹² هزار
همان نافه¹ مشک و موی سمور¹⁴ 3000
برنگ¹⁶ و بیموی و بدیبا و زر
ز گسترده‌نیها و از بیش و کم
ز گنج سلیم¹⁸ ز تاج و ز تخت
ز توران سوی زابلستان کشید¹⁹
سوی پارس شد طوسی و گودرز و گیو 3005
نهادند سر سوی شاه جهان

197

بـا بـر سـت گـر² در دم اژدها سـت
 به پیـچـچـید بـیـنـادل³ پـیـلـتن
 سران سـپـه را سـراسـر بـخـواند
 بـزـرگـان و کـسـار آزـمـوده رـدان⁷
 نـشـسـت سـت⁹ بر تـغـت بـی رهنمای
 یـکـی لـشـکر آرد بـایـران¹² بـجـنگ¹³
 شـود کـنـام و آرام مـا جـمـله¹⁵ پـسـت
 هـمـه شـهـر آبداد او¹⁷ سـو خـتـیم
 کـه نـگـذشـت بـر مـا یـکـی رـوز¹⁸ خـوش¹⁹
 چـو رزم اندر آید هـمـه²¹ نو شویم²²
 کـنـد نـاز²³ و ز تو بـپـوشـد سـغـن²⁴
 کـه فـرخـنـده مـوید زـد این²⁵ داسـتـان

نـدانـیم مـا کـان جـفـا گـر¹ کـجـاسـت
 چـو بـشـنـید گـفـتـار آن انـجـمن
 سـوی مـر ز قـچـغـار بـاشـی⁴ بـر اند⁵
 شـدند انـجـمن پـیـش⁶ او بـخـردان
 کـه کـاوس بـی دسـت و بـی فـر⁸ و پـای 2985
 گـر¹⁰ افراسیاب از رهی بـی دـرنگ¹¹
 بـیـاد¹⁴ بـران پـیـر کـاوس دسـت
 یـکـایـک هـمـه فـام کـیـن¹⁶ تـو خـتـیم
 کـجـا سـالـیـان اندر آمد بـشـش
 کـنـون نـزد آن پـیـر خـسـرو شویم²⁰ 2990
 چـو دل بـرنـهـی بـر سـرای کـهن
 تـهـمـتن بـران گـشـت هـمـداسـتـان

در آب—VI؛ بـر اسـب اسـت یا—I, IV, VI و T نـدانـد کـسی کـان سـپـهید—I, IV, VI و T؛
 قـچـغـار تـاشـی—I؛ قـچـغـار بـاشـی—Л؛ بـیدار دل—I, IV, VI؛ دـرست سـت یا—T؛ اسـت یا
 و رـحل و سـاق—Б؛ سـپـه سـوی قـاچـار بـاشـی بـراند—T⁵؛ قـچـغـار بـاشـی—VI؛ قـچـغـار تـاشـی—IV
 و جـمع: B—так؛ زـوان—VI⁷؛ گـرد—VI⁶؛ عـساکـره حـتـی نـزل فـی بـلد سـماه مـن ثـلک البـلاد
 بـی فـر و بـی دسـت—VI؛ بـی فـر و بـی پـر—I, IV, VI⁸؛ عـنـده الـمـراء و القـوادم و الـصـبـهیدیه
 —I, IV, VI¹²؛ از رهی بـیگـمان—VI؛ از ره بـی دـرنگ—IV¹¹؛ کـه—IV, VI¹⁰؛ نـشـست از—VI⁹
 نـیوم کـیـن—I¹⁶؛ پـاک—I, IV, VI¹⁵؛ بـیامـد—VI¹⁴؛ دمان—VI¹³؛ بـایـران یـکـی لـشـکر آرد
 شـهـر و آبداد و—VI؛ نـیوم آبداد او—IV؛ نـیوم آبداد او—I¹⁷؛ نام و کـیـن—T؛ نـوام کـیـن—IV
 —VI²⁰؛ B—перевод б. отсутствует. 2990 текста; б. стоит после б. 2990 I, IV, VI¹⁹؛ یاد—VI¹⁸
 چـو بـزم آیدش—T؛ چـو رزم آورد هر یـکـی—VI؛ چـو رزم آیدش هر کـسی—I, IV²¹؛ شـدید
 I—доб. бб.; VI²²؛ بـغـنـویم—VI²²؛ هر یـکـی

بـایـران پـرسـتـنـده تـغـتـگاه * هـمـانـچـا نـگـیـن و هـمـانـچـا کـلاه
 چـنـیـن بـرده جـسـتـیم بـر خـواسـتـه * دل آراسـتـه شـد رـوان کـاسـتـه
 —I, IV, VI²⁴؛ بـاز—VI؛ راز—I, IV²³؛ доб. варианты тех же бб. IV, VI²³
 —VI²⁵؛ مـوید زـدش—I, IV²⁵؛ 2991—2996 отсутствует. B—перевод бб. 2994—2995 (см.);
 مـوید بـزد—T؛ زـد مـوید این

فرو ریخت از دیدگان آب زرد¹
 نپردازم از کین افراسیاب
 همی کینه² را کرد باید بسیج
 خروشید چون روی اورا بدید
 و گر³ لب پر از آفرین آمیدیم
 از اختر ترا گوردش هور داد
 یکی را برین بوم و بر شاد ماند
 که چون او نمیند دگر روزگار⁴
 تهمتن هم آن کرد کو دید رای
 همه بوم و بر دست بر سر گرفت
 نماندند⁵ يك مرز⁶ آباد بوم
 زن و كودك خرد كردند⁷ اسیر⁸
 بر آمد ز كشور سراسر دمار⁹
 همه پیش رفتند بر خاك سر
 نخواهیم¹⁰ دیدار اورا بـغـواب
 کسی را نبود اندر آن روی راه¹¹
 همه پیش تو چاکر و¹² بنده ایم
 مکن جنگ گردون گردنده تیز¹³

زواره یکی سخت سوگند خورد
 کزین پس نه نخچیر جویم نه خواب
 نه انم که رستم بر آساید¹ ایچ 2965
 همانکه چو نزد تهمتن رسید
 بدو گفت کایدر² بکین آمیدیم
 چو یزدان نیکی دهش زور³ داد
 چرا باید این کشور آباد ماند
 فرامش مکن کین آن شهریار⁴ 2970
 بر اندگیخت آن پیلتن را ز جای⁵
 همان⁶ غارت و کشتن اندر گرفت
 ز توران زمین تا بسقلاب و⁷ روم
 همی⁸ سر بریدند برنا و پیر
 برین گونه فرسنگ بیش از هزار 2975
 هر آنکس که بد مهتری⁹ باگهر
 که بیزار گشتیم ز افراسیاب
 ازان خون که او ریخت بر بیگناه
 کنون انجمن گر¹⁰ پراگنده ایم
 چو چیره شدی بیگنه خون مریز 2980

همی - VI؛ همه جنگ - I, IV, 3؛ بپاساید - I, IV, 2؛ آب از دو دیده بدر - I, IV, VI, 1
 جنگ - I, IV و T, 8؛ شاه را - VI, 7؛ روز - Tak в Л; IV, T, 6؛ و یا - I, IV, 5؛ ایتر - VI و T, 4؛ جنگ - IV؛
 آن ساد دل را ز جای - I, 9؛ که او چون نه بیند کسی گاه را - VI؛ نبینی بصد روزگار - Л, 11؛ همه - I, IV, 10؛
 دل آرمیده ز جای - T؛ آن زنده دل را بجای - VI؛ از کین دل را ز جای - IV, 14؛ مهتر - VI, 13؛
 دیدند - I, IV, VI و T, 12؛ الی حدود الروم و سقلاب - B. и. у. و - VI, IV, 14؛
 مهتر - I, IV و T, 17؛ дважды - 2975 - 2974 - Л - 66, 16؛ برده - I, 15؛ همه - VI و T, 17؛
 نه تخم - VI, 21؛ رای و راه - IV, VI؛ رای راه - I, 20؛ نه بینیم - VI, 19؛ مهتر - VI, 18؛
 مکن جا - T, 23؛ که ما سر بسر پیش تو - VI؛ همه پیش تو - I, IV, 22؛ بدی ما -
 جهاندار یزدان ستیز

که بنشست رستم بشاهنشهی
 ز دینار وز گوهـر شاهـوار¹
 بدید آن روانهای بیـدارشان
 برآمد برین روزگاری⁴ دراز

به نخچیر گوران خرامید تفت⁵
 به پیش اندر افگند و آمد بجای
 که گفتی برو بر نشاید گذشت
 همی نو شد از باد گفتی روان⁸
 به پیش زواری همی¹⁰ کرد یاد
 برین بود مهرش بتوران¹¹ زمین
 جز ایدر¹² همه جای¹³ با غم بدی
 برو تازه شد روزگار کهن
 ز اسب اندر افتاد و¹⁴ زو رفت هوش¹⁵
 رها کرد و مژگان شدش جوی خون¹⁷
 غمی یافتندش پر از آب روی
 بزخمش فگندند¹⁹ هر یک ز پای²⁰

بماچین و چین آمد این آگهی
 همه هدیهها ساختند و نثار
 تهمتن² بجان داد زنهـارشان
 و زان پس بنخچیر³ با یوز و باز 2950

چنان بد که روزی زواریه بررفت
 یکی ترک تا باشدش رهنمای
 یکی پیشه دید⁶ اندران پهن دشت
 ز بس بوی و بس رنگ و آب⁷ روان
 پس آن ترک خیره زبان⁹ برگشاد 2955
 که نخچیرگاه سپاوش بد این
 بدین جایگاه شاد و خرم بدی
 زواریه چو بشنید زو این سخن
 چو گفتار آن ترکش آمد بگوش
 یکی باز بودش بچنگ¹⁸ اندرون 2960
 رسیدند یاران¹⁸ لشکر بدوی
 گرفتند نفرین بران رهنمای

¹ I, IV и T— доб. б.:

بگفتند ما بنده و چاکریم * زمین جز بفرمان تو نسپـریم
 و. Л— доб. ⁵ روزگار— IV, VI ⁴ همی کرد نخچیر— I, IV, VI и T ³ سپید— I, IV, VI и T
 فقال له أخوه زواریه ذات یوم لما لم نقصد: 2964—2965 ب. начало эпизода оп. и начинается с бб.
 رنگه و پر می— VI; رنگ و بوی پر آب— I, IV ⁷ بود— VI ⁶ هذه البلاد إلا للآخذ بالثأر
 T— بتن در همی تازه شد زو روان— VI; کزو توشه آورد گویی روان— I, IV ⁸ (так!). آب
 — I, IV ¹¹ سخن— I, IV и T ¹⁰ زبان ترک خیره همی— VI ⁹ تو گفتی کزو تازه گردد روان
 فرود آمد— I, IV и T ¹⁴ دگر جای— T; همه روز— I, IV, VI ¹³ اندر— Л, VI ¹² ز توران
 مژگان شدش— I, IV ¹⁷ بدست— I, IV, VI и T ¹⁸ обратный порядок мисра. — IV ¹⁵ از اسب
 گرفتند— I, IV ¹⁹ و. IV, VI— доб. ¹⁸ مژگانش پر شد ز خون— VI; پر ز خون
 فگندند هر کس بزخمش ز جای— VI; نپای— IV

- که گیتی سپنجست و¹ جاوید نیست
 سپهر بلندش پیا آورد
 یکی تاج پر³ گوهر شاهوار
 سپیچاب و سغدش⁵ بگودرز داد
 ستودش فراوان و کرد آفرین
 بزرگی و فرّ و بلندى و داد⁹
 ترا با هنر گوه‌رست و خرد
 روا باشد از پند من بشنوی
 سپیچاب تا آب¹³ گل‌زریون
 فریبرز¹⁴ کاس را تاج زر
 بدو گفت سالار و¹⁷ مهتر توی
 میان را بکین برادر ببند
 [بچین و ختن اندر آور سپاه
 میاسای از کین²¹ افراسیاب
- فری² برتر از فرّ جمشید نیست
 جهان را جزو کدخدا آورد
 دو تا یاره و طوق⁴ با گوشوار
 بسی پند و منشور آن مرز⁶ داد
 که چون تو کسی نیست ز ایران⁷ زمین⁸
 همان بزم و رزم از تو داریم یاد¹⁰
 روانت همی از تو رامش¹¹ برد
 که آموزگار¹² بزرگان توی
 ز فرمان تو کسی نیاید برون
 فرستاد و¹⁵ دینار و تخت و کمر¹⁶
 سیاوش رد را¹⁸ برادر توی
 ز فترک مگشای بند کمند¹⁹
 بهر جای از دشمنان کینه خواه²⁰
 ز تن²² دور کن خورد و آرام و خواب²³

1 Так в I, IV, VI, T — оп. 2 سری — VI 3 با — VI 4 I, IV, VI, T — оп. 5 یکی تخت با طوق و — I, IV, VI, T — оп. 6 I, IV, VI, T — оп. 7 I, IV, VI, T — оп. 8 I, IV, VI, T — оп. 9 I, IV, VI, T — оп. 10 I, IV, VI, T — оп. 11 I, IV, VI, T — оп. 12 I, IV, VI, T — оп. 13 I, IV, VI, T — оп. 14 I, IV, VI, T — оп. 15 I, IV, VI, T — оп. 16 I, IV, VI, T — оп. 17 I, IV, VI, T — оп. 18 I, IV, VI, T — оп. 19 I, IV, VI, T — оп. 20 I, IV, VI, T — оп. 21 I, IV, VI, T — оп. 22 I, IV, VI, T — оп. 23 I, IV, VI, T — оп.

هنر [همان — VI] بهتر از گوهر نامدار * هنرمند را گوهر آید بکار
 سپنجاب با مرز — I; ز بلغار تا آب — VI; 13 Так в VI; 14 I, IV, VI, T — оп. 15 I, IV, VI, T — оп. 16 I, IV, VI, T — оп. 17 I, IV, VI, T — оп. 18 I, IV, VI, T — оп. 19 I, IV, VI, T — оп. 20 I, IV, VI, T — оп. 21 I, IV, VI, T — оп. 22 I, IV, VI, T — оп. 23 I, IV, VI, T — оп.

همه داد کن تو بگیتی درون * که از داد هرگز نشد کسی نگون

- 2915 [که با مادر آن هر دو تن را بهم
[نوندی پیامد ببردندشان
[بنزدیک افراسیاب آمدند
[و ز آنجایگه شاه توران زمین
بیارد بگوید سخن پیش و کم
شدند آن دو بیچاره چون بپیشان
پر از درد و قیمار و تاب آمدند
بیاورد لشکر بدریای چین]
- 2920 تهمتن نشست از بر تخت او
یکی داستانی بگفت از² نخست
چو بدخواه پیش آیدت کشته به
از ایوان همه گنج او باز جست
غلامان و اسپی و پرستندگان
در گنج دینار و⁸ پرمایه تاج
یکایک ز هر سو بچنگ آمدش
سپه سر بسر زان¹¹ توانگر شدند
یکی طوس را داد زان¹⁵ تخت عاج
ورا¹⁷ گفت هر کس که تاب آورد
همانگه سرش را ز تن دور کن
کسی کو خرد جوید و ایمنی
چو فرزند باید که داری بنواز²⁰
تو درویش را²¹ رنج منمای هیچ
- 2925
2930
- بغاک اندر آمد سر¹ بخت او
که پرمایه آنکس که دشمن نجست³
گر آواره از پیش⁴ برگشته به⁵
بگفتند با او⁶ یکایک درست
همان مایه ور⁷ خوبرخ بندگان
همان گوهر و دیبه⁹ و تخت عاج¹⁰
بسی گوهر از گنج گنگ آمدش
ابا¹² یاره و تخت¹³ و افسر شدند¹⁴
همان یاره و طوق و منشور چاچ¹⁶
وگر نام¹⁸ افراسیاب آورد
ازو کرگسانرا یکی سور کن
نیازد¹⁹ سوی کیش آهرمنی
ز رنج ایمن از خواسته بی نیاز
همی داد و بر داد دادن بسیج²²

یکی داستان زد گوی در — T یکی داستان زد برین بر — I, IV² و — Л, IV¹ —
VI⁵ جنگ — I, IV, VI⁴ — 2920 — 2921 отсутствует. Б — перевод бб. 2920 — 2921 отсутствует. VI³ —
оп. VI⁸ نامور — I, IV, VI⁷ — بیفگند با وی — VI⁶ — 2922. б. 2921 стоит после б. 2922. VI⁹ —
همان یاره و طوق و هم تخت و عاج — VI¹⁰ — جامه و دیبه — T; جامه دیبه — I, IV⁹ —
I, IV¹³ — چو با — T, IV, VI¹² — چه با — I¹² — زو — IV, VI¹¹ — 2922. б. 2922. VI¹⁴ —
I, VI¹⁶ — داد آن — I, IV, VI¹⁵ — Б — перевод б. отсутствует. VI¹⁴ — طوق — T — VI¹⁴ —
فأعطی طوسا تختا من العاج و كتب له منشورا علی ممالک الشاش: Б — б. переведен так: VI¹⁴ —
نتیازد — T, VI¹⁶ — نیاید — I, IV¹⁷ — بیارد — Л¹⁸ — یاد — T — رسم — I, IV¹⁸ — بدو — I, IV, VI¹⁷ —
VI²⁰ — سر از داد و ز رستگاری مپیچ — I, IV²² — بی رنج را — I, IV, VI²¹ — T — نیاز — IV²⁰ —
همه مردی و داد دادن بسیج — T — همه از سر داد دادن بسیج

- 2900 بدو گفت رستم که گرز گران
دل سنگ و سندان نماند² درست
عمودی که کوبنده هومان بود
بلشکر گه⁴ خویش گشتند باز⁵
همه دشت پر آهن و سیم و زر
- چو یاد آرد از یال جنگاوران¹
بر و یال کوبنده باید نخست
تو آهن خوانش³ که موم آن بود
سپه یکسر⁶ از خواسته بی نیاز
سنان و ستام و کلاه و⁷ کمر

۱۵

- 2905 چو خورشید برزد سر از کوهسار
[تهدمتن همه خواسته گرد کرد
خروش آمد و ناله کژنای
نهادند سر سوی افراسیاب
پس آگاهی آمد پرخاشجوی
2910 پیران چنین گفت کایرانیان
کنون بوم و بر جمله ویران شود
کسی نذر رستم نبرد آگاهی
هم آنگه پرندش بایران سپاه
نویدی بر افکن هم اندر زمان
- بگسترد یاقوت بر جویبار⁸
ببخشید یکسر بمردان مرد⁹
تهدمتن برانگیخت لشکر ز جای
همه رخ ز کین¹⁰ سپاوش پر آب¹¹
که رستم بستوران در آورد روی¹²
بدی را بستمند یکسر میان
بکام دلیران ایران شود
ازین کودک شوم بی فرهی
یکی ناسزا بر نهندش کلاه
بر شوم پی زاده بدگمان

چو باد آرد—VI؛ چو تازد ز بازوی کنداوران—IV؛ چو بارد ز بازوی کنداوران—I¹
نماند بر و یال سندان—VI؛ نماند دل سنگ و سندان—I, IV² از دست کنداوران
2904—2908 оп. ср. Б—66. رفتند باز—I, IV⁵ بلشکر گهی—IV⁴ به آهن خوانش—VI³
I, IV, VI, T—⁹ بر دشت قار—VI؛ بر پشت قار—I, IV, T⁸ سلیح—I, IV, VI⁷ گشته—I, IV⁶
б. оп. VI¹¹—¹² بتاب—VI¹¹ خون—I, IV, VI¹⁰ Остальные рукописи, как и издания, дают
более распространенное изложение конца эпизода (бб. 2909—2917) (см. приложение III); VI—бб. 2909—
2918 заменены двумя:

چو بشنید کامد زایران سپاه * تهدمتن به پیش اندرون کینه خواه
برو تنگ شد پهن روی زمین * بیاورد لشکر بدریای چین
Б—перевод бб. 2909—2918 отсутствует, и весь эпизод, вероятно, позднейшая интерполяция, как
и вставка 8 бб. после б. 3115 текста (см. прим. 20 к б.); в таком случае редакция рук. VI окажется
лучшей; ср. Б—حتى انتهى الى بحر صين.

- ز پس کرد رستم همانگه نگاه
بر آشففت گردافگن تاج بخش
بتازید چندی و چندی شتافت
سپهدار ترکان نشد⁴ زیر دست
2890 چو از جنگ رستم به پیچید روی
بر آمد ز هر سو دم کردای
بابر اندر آمد خروش سران
گوان سر بسر⁸ نعره برداشتند
زمین سر بسر کشته و خسته بود⁹
2895 [سپردند اسپان همی¹² خون بنعل
هزیمت گرفتند ترکان چو باد
سه فرسنگ چون ازدهای دمان
و ز انجایگه پیلتن باز گشت
ز رستم بپرسید پرمایه طوسی
- بجست از کفش نامبردار شاه¹
بدنمال هومان برانگیخت رخش²
زمانه بدش مانده اورا نیافت³
یکی بازه تیزتگ برنشست⁵
گریزان همی رفت پرخاشجوی
همی آسمان اندر آمد ز جای⁶
گرایییدن گرزهای گران⁷
سنانها بابر اندر افراشتند
و گر¹⁰ لاله بر زعفران¹¹ رسته بود⁹
شده پای پیل از دل کشته لعل¹³
که رستم ز بازو همی داد داد¹⁴
تیمتن همی شد پس بدگمان¹⁵
سپه یکسر از جنگ ناساز گشت¹⁶
که چون یافت شیر از یکی گور کوس¹⁷

¹ I, IV, VI, T —

بتابید رخ پهلوان سپاه * ز پس کرد رستم همانگه نگاه
I, IV, VI, T — далее порядок бб.: 2889, 2892, 2899, 2900, 2902, 2890, 2893, 2894, 2895 (VI—оп.), 2896
(I, IV—оп.), 2897, 2898, 2903. ² I, IV, VI — б. оп. ³ I, IV, VI — б. оп. ⁴ VI — نشد; IV —
T — б. оп.; I, IV, VI — доб. б.:
5 I, IV — نشست; VI — گامزن بر نشست; 6 I, IV, VI —
بصد حیل از جنگ آن ازدها * ورا کرد هومان ز چنگش [ویسه — IV] رها
VI — доб. еще б. вместо след. б. 2890:

چو رسته شد از چنگ و بر داشت روی * بدان تا گزندش نیاید بروی
⁶ I, IV, VI, T — б. оп. ⁷ I, IV — доб. б.:

درآمد از ایران سپه پیش او * تیمتن همی بود پرخاشجوی
⁸ I, IV, VI и T — سپه ⁹ I, IV, VI — شد ¹⁰ I, IV и T — و یا ¹¹ I — ارغوان ¹² I,
IV — б. оп. ¹³ I, IV и T — گشت لعل ¹⁴ I, IV — б. оп. همه —
¹⁵ VI — سلیحش — IV; سلیح گوان نیز بدساز گشت — I ¹⁶ همی رفت رستم چو پیل ژیان — VI
تو گفتی ورا چرخ دمساز — T; سلاح و بر و جامه بدبار گشت — VI; زابر راه بدساز گشت
بود پیل از بر زخم کوس — VI; نیافت پیل از تگ گور کوس — I, IV ¹⁷ گشت

- همه رزمگه¹ شد چو دریای خون
بیامد ز قلب³ سپه پیلتن
سپردار بسپار در پیش بود
همه خویش و پیوند افراسیاب
تهدمتن فراوان ازیشان⁷ بکشت
چو افراسیاب آن درفش بنفش
بدانست کان⁹ پیلتن رستمست
بر آشفست بر سان جنگی پلنگ
چو رستم درفش سپه را¹¹ بدید
بجوش آمد آن نام بردار گردد
بر آویخت با سرکشی افراسیاب
یکی نیزه سالار توران سپاه
سنان اندر آمد بپند¹⁵ کمر
تهدمتن بکین اندر آورد روی
تگاور ز درد¹⁸ اندر آمد بسر¹⁹
همی جست رستم کمرگاه او²¹
نگه کرد هومان بدید از کران
بزد بر سر شانۀ پیلتن
2870
2875
2880
2885
- درفش سپهدار² ایران نگون
پس او فرامرز با انجمن⁴
که دلشان ز رستم بدانیش بود
همه دل⁵ پر از کین و سر⁶ پر شتاب
فرامرز و طوسی اندر آمد به پشت
نگه کرد بر جایگاه⁸ درفش
سرافراز وز قخمۀ نیمرمست
بیمفشارد ران پیش او شد¹⁰ بچنگ
بکردار شیر ژبان بر دمیید
عنان بارۀ قیزتگ را¹² سپرد¹³
به پیگار خون رفت چون رود آب¹⁴
بزد بر بر رستم کینه خواه
به پیر بیان¹⁶ بر نمد کارگر
یکی نیزه زد بر سر¹⁷ اسپ اوی
بیفتاد زو شاه پرخاشخو²⁰
که از رزم²² کوته کنند راه او²³
بگردن بر آورد گرز گران
به لشکر خروشی آمد از انجمن²⁴

سپاه [سوار-IV] فرامرز-IV⁴ به قلب-IV³ سواران-IV² میمنه-IV¹
I, IV, VI و T-⁸ از ایران فراوان سرانرا-VI⁷ دل-⁶ ل-⁵ سر-⁵ و آن انجمن
I, IV, ¹³ دست کش را-VI¹² سپه را-IV¹¹ اندر آمد-VI¹⁰ کو-VI⁹ باکاوایی
I, IV, T-¹⁴ عنان را برخش تگاور سپرد
I, IV, T-¹⁴ ز پیگارش خون اندر آمد بغواب-VI¹³ بخون رفت چون جوی آب
خندگی که پیکانش بدید برگ [ترک-IV] * فرو ریخت [دوخت-IV] بر تارک ترک ترک
I, IV, VI¹⁷ به بند کمر-VI¹⁶ به پیر بیان-I¹⁵ نیم درنمان-¹⁶ ل-¹⁶ بچرم-IV¹⁵
I, IV, VI²² اوی-I, IV, VI²¹ پرخاشخوی-VI²⁰ بروی-VI¹⁹ ز اسپ-IV¹⁸
I, IV, VI²⁴ ران اوی-VI²³ بجای اوی-IV²³ نجاه اوی-I²³
خروشنده گشت از دو رو انجمن-T²⁴ و ایران خروشی آمد از مرد و زن-VI²⁴

تن پیلسم دور دید² از پززشک³
شکسته شد و تیره شد رزمگاه
ده و دار گردان پرخاشجوی⁷
ز هر سو همی رفت تا چند میل⁸
همه⁹ کوه دریا شد و دشت¹⁰ کوه¹¹
همی آسمان اندر آمد ز جای
سراسر سر سروران شد نگون¹⁵
که شد خاک دریا و هامون چو کوه¹⁶
هوا را بپوشید گرد سپاه
یک از دیگران¹⁷ باز نشناختند
تو گفתי¹⁸ بشب روز نزدیک شد
که بیدار بخت اندر آمد بخواب
نماید مرا روزگار درنگ²⁰
بنیژه²¹ خور اندر زمین آورید²²
بر طوس شد داغ دل کینه خواه
غمی شد دل طوسی و بنمود پشت²⁵
که امروز ازین رزم²⁷ شد رنگ و بوی²⁸

بیمار پد^۱ پیران ز مژگان سرشک
دل لشکر و^۴ شاه توران سپاه
خروشی آمد از لشکر^۵ هر دو سوی^۶
خروشیدن کوس بر پشت پیل
[زمین شد ز نعل ستوران ستوه 2855
ز بس نعره^{۱۲} و ناله کوره‌نای
همی^{۱۳} سنگ مرجان شد و خاک خون^{۱۴}
بکشتند چندان ز هر دو گروه
یکی باد برخاست از رزمگاه
2860 دو لشکر بهامون همی تاختند
جهان چون شب تیره تاریک شد
چنین گفت با لشکر افراسیاب
اگر سستی آرید یک تن بجنگ^{۱۹}
بریشان ز هر سو کمین آورید
2865 بیامد خود از قلب توران سپاه
از ایران^{۲۳} فراوان سپهرا^{۲۴} بکشت
بر رستم آمد یکی چاره‌جوی^{۲۶}

4 Tak سرشکی که درمان ندارد پزشکی - 3 VI برگذشت - 2 I, IV همی ریخت - 1 VI
 دهها ده پرآمد ز مردان - 7 VI روی - 6 I, IV, VI از - 5 LI - 4 Dob. و - 3 VI
 13 I, نیزه - 12 VI ب. - 11 VI و - 10 IV همی - 9 I, IV ب. - 8 I, VI کوی
 سراسر سر سروران - VI بوسی سرورانرا سر آمد نگون - 15 I, IV لعل - 14 VI همه - 13 IV, VI
 زیر نعل - 16 I, IV ب. Dob.:

تو گفستی همی خون خروشد سپهر * پسر را نبد بر پندر جای مهر
یکی از—¹⁷ I, IV, VI و T— پدرا نبد بر پسر جای مهر: доб. тот же б. с вар. второго мисра: VI—
—²⁰ I, VI, T— آرید در کین و جنگ—VI؛ آرند یکسر بجنگ—¹⁹ IV همانا—¹⁸ I, IV دگر
—²² I, IV—доб. б.: بچاره—²¹ VI (описка); T—доб. б. جایگاه بلند—IV؛ جایگاه درنگ
یک امروز رای [راه—IV] پلنگ آورید * ز هر سو برآیید و جنگ آورید
فرامرز و طوسی اندر آمد به پشت—²⁵ VI سرانرا—²⁴ I, IV ازیران—²³ II
—²⁶ I, IV—راهجوی —²⁷ I, IV کار—²⁸ VI—66. 2867—2872 оп.

ز اختر بد و نیک بشنوده بود
 که گر پیلسم از بد روزگار
 نبرده چنو در جهان سربسر
 همانا که اورا زمان آمدست
 2840 بلشکر بفرمود³ کز جای خویش
 شوم برگرایم تن پیلسم
 یکی نیزه بارکش برگرفت
 گران شد رکیب و سبک شد عنان
 غمی گشت و بر لب برآورد کف⁷
 2845 چنین گفت کای نامور پیلسم
 همی گفت و می تاخت⁹ برسان گرد
 یکی نیزه زد بر کمرگاه اوی
 همی تاخت تا قلب توران سپاه
 چنین گفت کین را بدبای زرد
 2850 عنان را به پیچید زان جایگاه¹²

چنین — I, IV, VI و T —³ امان یابد و بیند از روزگار — VI —² گذر یابد از بند — I, IV —¹
 میارید کس بیشترک (так!) پای پیش — IV — میارید کس پیشتر پای خویش — I, VI —⁴ گفت
 5 VI —⁵ روز — T —⁶ یابد — VI —⁶ 2842 и 2843 текста оп.; за б. 2841 следует вариант б. 2844; Б — опи-
 сание схватки Рустама с Пилсамом (бб. 2842 — 2850) передано следующими словами: و أشرع رمحه
 و ركض رخشه و أقبل على بيلسم قطعنه طعنة اختطفه بها من ظهر الفرس و جدله قتيلا
 7 I, IV —⁷ доб. бб.: I, IV —⁸ یکی نیزه آهنین را بکف — VI —⁹ همی گشت بر لب برآورده کف — I, IV —⁷
 به بیننی کنون زخم جنگی نهنگ * کزان پس نه پیچی عنان سوی جنگ
 بگفت و برانگیخت از جا نوند * درآمد بکین چون سپهر بلند
 VI —¹⁰ доб. бб.:

کنون آمدم تا به بیننی مرا * ز گردن کشان برگزینی مرا
 и за ним б.—вариант первого б. по I и IV; T — б. оп., доб. 1 и 2 бб. по I и IV и между ними бб.:
 بسوزد دلم بر جوانی تو * دریغها بر پهلوانی تو
 به بیننی کنون چنگ جنگی نهنگ * کزین به نه پیچی دگر سوی جنگ
 9 VI —⁹ رزمگاه — I, IV —¹² اوی — IV —¹¹ سبک نزد او تاخت — VI —¹⁰

شکستن دل من نه اندر خورست
 بگرد در اختر بد مگرد³
 یکی اسپ شایسته کارزار
 همان نیزه و درع و خود گوان⁴
 همی راند چون شیر با⁵ باد و دم
 که گوید که او روز جنگ⁶ ازدهاست
 بزد دست و تیغ از میان برکشید
 نسازد همانا که آیدش ننگ
 زمان گیو گودرز با پیلسم
 برون آمدش هر دو پا¹⁰ از رکیب
 همی¹¹ یار جنگی بکار آمدش
 بزد نیزه از تیغ او شد قلم¹³
 شکسته شد¹⁶ آن تیغ پرخاشجوی
 بمیدان بکردار شیر دژ¹⁷
 دو گرد دلیر و¹⁹ گرانبایه دید
 باهر اندر آورده²⁰ از باد گرد
 ز ترکان ندارد کس²² آن زور²³ و دم
 ز گفت ستاره شمر موبدان²⁵

همانا کنون¹ زورم افزونترست
 برآید بدست² من این کارکرد
 چو بشنید زو این سخن شهریار
 بدو داد با تیغ⁴ و برگستان⁵
 پیاراست آن جنگرا پیلسم
 بایرانیان گفت رستم کجاست
 چو بشنید گیو این سخن بردمید
 بدو⁹ گفت رستم بیک ترک جنگ
 بر آویختند آن دو جنگی بهم
 یکی نیزه زد گیو را کز نهیب
 فرامرز چون دید یار آمدش
 یکی¹² تیغ بر نیزه پیلسم
 دگر باره¹⁴ زد بر سر¹⁵ ترک اوی
 [همی گشت با آن دو یل پیلسم
 تهمتن ز قلب¹⁸ سپه بنگرید
 بر آویخته با یکی شیرمرد
 بدانست²¹ رستم که جز پیلسم
 و دیگر که از نامور بخردان²⁴

2820

2825

2830

2835

تیغی — VI 4 (повтор). 3 VI — доб. предыдущий б. текста (повтор). 2 I, VI — ز دست 1 I — کنم

همان جوشن و ترک — VI 6: همان جوشن و ترک و برگستان — I, IV و T 6: گرز گران — I, IV 5
 ز که گویند در روز — IV 4: ز که گویند کو روز جنگ — I, IV و T 8: پیر — I, IV 7: و قیر و کمان
 این رستم الذی تزعمون أنه كالثعبان عند الضراب — ср. Б 8: ز که گویند در جنگ — VI 6: جنگ
 بزد — I, IV و T 12: همان — I, IV 11: پاش — T 10: پای — I, IV, VI 10: چنین — VI 9: و الطعان؟
 گسسته — I, IV 16: و доб. — I, IV 15: نیزه — VI 14: ازان تیغ شد نیزه او قلم — I, IV و T 13
 چو رستم بقلب — VI 19: چو رستم ز قلب — I, IV 18: б. оп. — I, IV, VI 17: شد
 باد — VI 24: T و I 23: کسی — I, IV 22: بدل گفت — I, IV و T 21: آورد — I, IV 20: оп. — VI
 ز اخترشناسان و از بخردان — I, IV, VI و T 25: از پیرسر موبدان — I, IV, VI و T

سر نیزه بگذاشت از آفتاب
همانا که پیلت² نیارد بزیر
زمانه برآساید از داوری
بگنج و بتیغ و بتخت³ و کلاه
سپارم ترا⁴ دختر و کشورم⁵
همان گوهر⁷ و گنج و شهر آن تست
پیامد بر شاه خورشید بخت⁸
همی بر تن¹⁰ خویش دارد¹¹ ستیز
نیمندیشد از کار¹⁴ فرجام خویش¹⁵
و گر خیره سوی دم ازدها¹⁷
سر خویش را¹⁸ زیر گرد آورد
بود این²⁰ سخن نیز بر شاه ننگ²¹
فزون تر برو²² مهر مهتر²³ بود²⁴
کزین پهلوان دل ندارد دژم²⁵
نیارم ببخت²⁷ تو بر شاه ننگ²⁸
چه کردم تو²⁹ دیدی ز من دست برد

ازو شاد شد جان افراسیاب
بدو گفت کای¹ نام بردار شیر
اگر پیلتن را بچنگ آوری
بتوران چو تو کس نباشد بجاه
بگردان سپهر اندر آری سرم
از ایران و توران دو بهر⁶ آن تست
چو بشنید پیران غمی گشت سخت
بدو گفت کین مرد برنا و تیز⁹
همی¹² در گمان افتد از¹³ نام خویش
[کسی سوی دوزخ نپوید بپا¹⁶
گر او با تهمتن نبرد آورد
شکسته شود دل گوانرا¹⁹ بچنگ
برادر تو دانی که کهتر بود
به پیران چنین گفت پس پیلسم
که گر²⁶ من کنم جنگ جنگی نهنگ
به پیش تو با نامور چار گرد

2805

2810

2815

بخت و بهر و بتیغ - IV; بخت و بتیغ و بهر - I³ شیرت - VI² ای - I, IV¹
و ملکتک ثلثی - Cp. B⁶ افسرم - I, IV, VI⁵ بتو - I, IV⁴ بخت و بهر و بتاج - VI⁷
I, پیروز بخت - I, IV, VI و T⁸ همه لشکر - VI⁷ همه گوهر - I, IV⁷ ممالک توران
آورد - IV¹³ همه - VI¹² سازد - VI¹¹ با تن - I, IV, VI و T¹⁰ برنای تیز - IV, VI¹⁰
I, IV, VI¹⁵ 2810 стоит перед б. نه بیند همی رای و - VI¹⁴ نه بیند همی کار و - I, IV¹⁴
I, IV, VI¹⁹ خویشتن - I, IV, VI¹⁸ B - тоже. I, IV, VI¹⁷ بپای - II¹⁶ 2812.
I, IV, VI²¹ ت-نگ - I, IV²¹ زن - VI²¹ زین - I, IV²⁰ سپهرا - T²⁰ و T²⁰
I - доб. б.:²⁴ IV²³ بهتر - VI²² برو بیشتر - VI²²

اگر من کنم جنگ پیل آرزوی * همانا ندارم پی و تاب اوی
دارم دژم - B²⁵ دارم دژم - T²⁵ دارم دژم - IV²⁵ نداری بغم - I²⁵
отсутствует. I, IV²⁹ - б. оп. VI²⁸ ت-نگ - IV²⁸ پیارم بخت - IV²⁷ اگر - I, IV²⁶
باورد - VI²⁹ بپرخاش

بقلب اندرون شاه با انجمن²
 هوا شد ز تیغ یلان³ ناپدید
 سواران بیدار با پیل و کوس⁴
 هجیر و گرانمایگان یکسره
 زره دار⁵ با خنجر کابللی⁶
 نهان گشت خورشید گیتی فروز⁷
 ز نیزه هوا همچو⁸ پشت پلنگ⁹
 سر کوه پر ترگ¹¹ و جوشن شدست
 درفشیدن تیغهای بنفش¹³
 دلش پر ز خون کرده چهره دژ¹⁵
 که ای پره‌نر¹⁶ خسرو نیکخواه¹⁷
 یکی باره و جوشن¹⁸ و گرز¹⁹ و تیغ
 همه نام او زیر ننگ آورم
 همان خود²³ و تیغ جهان‌بخش او²⁴

سوی میسر¹ کهرم تیغ زن
و زین روی رستم سپه برکشید
2790 بیاراست بر میهنه گیو و طوس
چو گودرز کشواد بر میسر
بقلب اندرون رستم زابل
[تو گفستی نه شب بود پیدا نه روز
شد از سم اسپان زمین سنگ رنگ
2795 تو گفستی هوا کوه آهن¹⁰ شد دست
بابر اندر آمد سنان و¹² درفش
بیامد ز قلب¹⁴ سپه پیلسم
چنین گفت با شاه توران سپاه
گر ایدونک از من نداری دریغ
2800 ابا²⁰ رستم امروز جنگ آورم
بیشی تو آرم²¹ سر و رخشی او²²

تہمتن بسیچید مر کینہرا * برافراشت از کین دل و [پرو—IV] سینہرا
بسازید بر قلمیگہ جای خویش * زوارہ پس اندر فرامرز پییش

IV — доб. эти бб. после б. 2788; VI — доб. второй из этих б. после б. 2792 (см).

¹ I — میمنه ² I — سرور انجمن; IV и T — خسرو انجمن; IV — доб. здесь два бб. (см. прим. 30 к б. 2787). ³ I, IV — زمین شد ز گرد سپه; VI — زمین شد ز گرد یلان ⁴ I, IV — после б. 2791. ⁵ VI — زره پوش ⁶ I, IV — б. оп.; VI — доб. здесь второй б. разночтения по I и IV к б. 2787 (см.). ⁷ VI — б. оп. ⁸ VI — شد جو ⁹ I, IV — доб. б.:

چنین بود هر دو سپه هم‌گروه * نه زین سو [IV-سان] ستوه نه زان سو [IV-سان] ستوه

¹⁰ I, IV — جهان کوه آهن — جهان جمله آهن — ¹¹ I نوک — ¹² I, IV — ¹³ I, IV — обратный порядок мисра. ¹⁴ I, IV — بقلب — ¹⁵ I, IV — چهره کرده — ¹⁶ I, IV, VI — دلش پر ز کین بود و چهره — ¹⁷ I, IV — ز نام بردار شاه — ¹⁸ I, IV — جوشن و باره — ¹⁹ I, IV — قرگ — ²⁰ IV — که با — ²¹ VI — به پیشی — ²² VI — رخشی را — ²³ I, IV — زهمان گرز — ²⁴ VI — پر از خون — ²⁵ VI — جهان بخشی را — ²⁶ VI — اندر آرم

- 2775 چو برخاست آوای کوس از درش
بزد نای رویین و بر بست³ کوس
بگردنکشان خسرو⁴ آواز کرد
چو برخیزد آوای کوس⁶ از دو روی
همه⁸ رزم را⁹ دل پر از کین کنید¹⁰
خروش آمد و ناله¹¹ کزنای¹³
2780 زمین آمد از سم¹⁵ اسپان بجوش
چو برخاست از دشت گرد سپاه
که آمد سپاهی چو کوه گران¹⁹
ز تیغ دلیران²² هوا شد بنفش
برآمد خروش سپاه از دو روی
2785 خور و²⁴ ماه گشتی²⁵ برون²⁶ اندرست²⁸
سپهدار ترکان²⁸ برآراست جنگ
پيامد سوی میمنه بارمان
- بجانبید بر بارگه¹ لشکرش²
همی آسمان بر زمین داد بوس
که ای نامداران روز نبرد⁵
نچوید زمان مرد پرخاشجوی⁷
بایرانیمان پاک¹¹ نفرین کنید¹²
دم نای رویین و هندی درای¹⁴
بابر¹⁶ اندر آمد فغان¹⁷ و خروش
کس آمد بر رستم از دیده گاه¹⁸
همه رزمجویان²⁰ کندآوران²¹
برفتند با کاویانی درفش
جهان شد پر از مردم جنگجوی²³
ستاره بچنگ²⁷ نهنگ اندرست²⁸
گرفتند گوپال و خنجر بچنگ²⁹
سپاهی ز ترکان دنان و دمان³⁰

بگردان — VI, T — 4 برگشت — VI — 3 2774 — 2776 оп. I, IV — 2 1 بر درش بر — VI — 1
IV — 7 برخاست آواز کوس — IV برخاست آوای کوس — I — 6 مردان مرد — VI — 5 لشکرش
I, IV, VI — б. стоят после б. VI — 6 پرخاشجوی — VI نچوید زمان مردم عیبجوی
12 I, IV, T — 12 جمله — VI — 11 کنیم — I, IV, T — 10 رزم با — I, IV — 9 همی — VI — 8 2778 текста.
T — доб. б. I, IV — 13 گاودم — I, IV — 14 13 I, IV, T — 13 دمنای سرغین و رویینه — I, IV — 14
B — весь I, IV, VI — 17 سنان — I, IV, VI — 17 بربابر — I — 16 نعل — I, IV, VI — 15 خم
отрывок дан в сокращенном пересказе. I, IV, T — 19 سپهدار افراسیاب — I, IV, T — 20
I, IV, T — доб. бб.: I, IV, T — 21 [گران — IV] همچو کشتی بر آب — I, IV, T — 21
همه ساخته کینه و جنگ را * همه تیز کرده بدی چنگ را
سپهد گو پیلتن چون شنید * که آمد سپهدار توران پدید
ср. B — весь I, IV, VI — 17 I, IV — 23 I, IV — 23 سواران — VI — 22 فسمع بذلک رستم — I
I — 26 اندرند — I — 26 بچنگ — VI — 25 چو زو — VI — 24 2784, 2792, 2785, 2789, 2798, 2790.
I, IV — 30 تیر خدنگ — VI نژوپین بچنگ — I, IV — 29 توران — I, IV — 28 بکام — I, IV — 27
I — доб. бб.: I — 20 دوان و دیان — VI دمان و دنان

بران کشته از کین برافشانده^۱ خاک
جهانها چه خواهی ز پروردگان

13

چو لشکر بیامد ز دشت⁴ نبرد
خبر شد ز قزقان بافراسیاب
همان سرخه⁵ نامور کشته شد
بریده سرش را نگوئسار⁸ کرد
همه شهر ایران جگرخسته اند¹⁰
نگون شد سرو¹² قاج افراسیاب
همی گفت رادا سرا موبدا¹⁴
دریغ ارغوانی رخت هم-چو ماه¹⁶
خروشان بسر بر¹⁸ پراگند¹⁹ خاک
چنین گفت با لشکر افراسیاب²¹
همه کینه را چشم روشن کنبد²³

¹ I, IV — برفانگیخت — ² I, IV — همی کرد — ³ I, IV, VI — بکرد نیز — ⁴ I, IV, VI — ب. стоит после б. 2759 текста. ⁵ IV — بدشت — ⁶ VI — 66. 2763 — 2765 оп. ⁷ I, IV — б. оп.; Б — 66. 2764 — 2771 переданы так: ⁸ I, IV — و بلغ الخبر بقتله الى أفراسياب فمزق ثوبه و بکی — ⁹ I, IV — دو پای از بر سر نگونسار — ¹⁰ I, IV, VI — سرش تنش بر دار — ¹¹ I, IV, VI — سرش را ابر دار — ¹² I, IV — که آن ز خون سیاوش جگر خسته اند — ¹³ I, IV, VI — که مرسته اند — ¹⁴ I, IV, VI — 66. 2760. ¹⁵ I, IV, VI — که بی کام بدخت اندر آمد — ¹⁶ I, IV, VI — که ما را بر آمد سر از خورد و خواب — ¹⁷ I, IV, VI — 66. 2769 и 2770 оп.; IV — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ²⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ³⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁴⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁵⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁶⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁷⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁸⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ⁹⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹⁰⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹¹⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²⁵ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²⁶ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²⁷ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²⁸ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹²⁹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹³⁰ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹³¹ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹³² I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹³³ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹³⁴ I, IV, VI — 66. 2769 — 2772 оп. ¹³⁵ I, IV, VI — 66. 2769 —

چو آورد با سنگ خارا کند
 بسرخه نگه کرد پس پیلتن
 برش چون بر شیر و رخ چون بهار 2745
 بفرمود پس تا¹ برندش بدشت
 به بندند³ دستش بغم کمند
 بسان سیاوش سرش را ز تن
 چو بشنید طوس سپهبد برفت
 بدو سرخه گفت ای سرافراز شاه 2750
 سیاوش مرا بود هم سال و دوست
 مرا دیده پر آب بد روز و شب
 بران کس که آن تشت و¹¹ خنجر گرفت
 دل طوس بخشایش آورد سخت
 بر رستم آمد بگفت این سخن 2755
 چنین گفت رستم که گر¹⁵ شهریار
 همیشه دل و جان افراسیاب
 همان تشت و خنجر زواره ببرد
 سرش را بخنجر ببرد²⁰ زار
 بریده سر و تنش²² بر دار کرد 2760

کز— IV 4 به بندند— I, VI 3 ابا روزبانان و خنجر بدشت— VI 2 تا پس— VI 1
 چرا کشت خواهی مرا— T 7 و. Л— доб. 6 نیز— I 5 تن را نباشد— VI 6 کس نباشد
 I, 12 و. I 11 б. стоит после след. б. 2753 текста. IV 10 گشادم— IV 9 تیمار— VI 8
 چون— VI 15 گم بوده بخت— I, IV, VI 14 نامداران— VI 13 обратный порядок мисра. IV
 T— доб. 6 б. T— доб. و— VI 6 ببادا— I, IV, VI 18 باشد— VI 17 داغ دل— I, IV, VI 16
 بریدند— I, IV, VI 20 چو اورا بدان روزبانان— VI 6 جواهر بدان روزبانان— I, IV 19
 سر از تن جدا— IV, T 22 تن از سر جدا کرد و— I 22 I, IV, VI 21 доб. здесь б. 2767 текста.
 I, IV 24 دو پای از بر— I, IV 23 کرد و
 2765; VI— бб. 2760 и 2761 оп.

- 2725 از آشوب ترکان و از رزم سخت¹ بدانست سرخه که پایاب اوی پس اندر فرامرز با تیغ تیز³ سواران ایران بکردار دیو فرامرز چون سرخه را یافت چنگ⁶ گرفتشی کمر بند و از⁸ پشت زین پیاده به پیشی اندر افکند خوار درفش تهمتن همانکه ز راه فرامرز پیشی پدر شد چو گرد بپیشی اندرون سرخه را بسته دست همه غار و هامون پر از کشته بود¹⁴ 2730 سپاه آفرین خواند بر پهلوان تهمتن برو آفرین کرد نیز یکی داستان زد برو²⁰ پیلتن خرد²¹ باید و گوهر نامدار چو این گوهرانرا بجای²⁴ آورد 2740 از آتش نمینی جز افروختن فرامرز نشگفت²⁷ اگر سرکش است
- فرامرز را نیزه شد لغت لغت ندارد غمی گشت و بر گاشت² روی همی قاخت و انگیخته رستخیز⁴ دمان از پستی⁵ بر کشیده غریو بیازید زان سان که یازد⁷ پلنگ برآورد و زد ناگهان⁹ بر زمین بلشکر گه آوردش از کارزار پدید آمد و گرد¹⁰ پیل و سپاه به¹¹ پیروزی از روزگار نبرد بکرده¹² وراز را یال¹³ پست سر دشمن از رزم¹⁵ برگشته بود¹⁶ بران نامبردار پور¹⁷ جوان¹⁸ بدرویشی بخشید بسیار چیز¹⁹ که هر کس که سر بر کشد ز انجمن هنر²² یار و فرهنگش²³ آموزگار دلاور شود پسر و پسر²⁵ آورد جهانی چو²⁶ پیشی آیدش سوختن که پولاد را دل پر از²⁸ آتش است

ز نیروی میدان و از جنگ سخت - VI از نیروی ایشان و از رزم سخت - I, IV, VI
 چون پیل - I, IV, VI³ غمی گشت و پیچید - VI غمی شد به پیچید - I, IV, VI²
 دید جنگ - VI⁶ پس و - I, IV, VI⁵ با تیغ هندی بدست - I, IV, VI⁴ مست
 به سازید چونانکه یازد - VI بیتازید بر سان تازان - IV بیتازید بر سان یازان
 ز - IV¹² بانگ - I, IV, VI¹⁰ ناگه بزد - I, IV, VI⁹ کمر بند بگرفت وز - VI
 دید - I, IV, VI¹⁶ جنگ - I, IV, VI¹⁵ دید - I, IV, VI¹⁴ ورازاد با خاک - VI¹³ بریده
 برین - VI²⁰ 2737 و 2738 оп. I - 66 که جاوید زی شاد و روشن روان - I¹⁸ گرد
 چار گوهر بجای - I, IV, VI²⁴ فرهنگ - I, IV, VI²³ خرد - I, IV, VI²² هنر - I, IV, VI²¹
 درو هرچه - VI²⁶ بمردی جهان زیر پای - T زپای - I, IV, VI²⁵ چار گوهر بکار
 از - IV²⁸ ی. پ. بشگفت - VI

درفشی و سپه را بهامون¹ کشید²
 بپیچید و⁴ سوی فرامرز رفت⁵
 ز گرد سپه شد هوا⁶ آبنوس
 چو شب کرد⁸ گیتی نهان گشت ماه⁹
 سنانهای آهارداده¹⁰ بخون
 برافروختند¹³ آتش کارزار¹⁴
 زمین کوه گشت از کران تا کران¹⁵
 درفش¹⁷ فرامرز سالار دید
 بنیزه درآمد کمان باز داد
 بر¹⁸ سرخه با نیزه شد کینه خواه¹⁹
 ز کوهه ببردش سوی یال اسپ
 پر از جنگ²¹ و پر خاشخو آمدند

ز پیش پدر سرخه بیرون کشید
 طلائیه چو گرد سپه دید تفت³
 از ایران سپه بر شد آوای کوس
 خروش سواران⁷ و گرد سپاه
 درخشیدن تیغ الماس گون
 تو گفستی که بر شد به¹¹ گیتی بخار¹²
 [ز کشته فگنده بهر سو سران
 چو سرخه بران گونه پیگار¹⁶ دید
 عنان را به بور سرافراز داد
 فرامرز بگذاشت قلب سپاه
 یکی نیزه زد همچو آذرگشسپ
 ز ترکان بیاری او²⁰ آمدند

بدو گفت پس شاه توران سپاه * که ای نامور زاده رزم خواه
 یکی داستان دارم از روزگار * که هر جای دارم همی یادگار
 سنگ کاردیده بگیرد پلنگ * ز روبه رمد شیر نادیده جنگ
 فرامرز پور جهان پهلوان * دلیرست بیدار و تخم گوان
 نباید که ایمن شوی زو بجنگ * که در رنگ سازی بود بیدرنگ
 دلیری کن و رزم ایشان بسیج * مشو ایمن از کار ایشان تو هیچ
 چو یکچند ازین داستانها براند * بنه بر نهاد و سپه برنشاند

¹ I, IV, VI — هامون سوی درفش سپه
² IV, T — доб. б.:

بسوی سپنجاب آمد چو باد * جز اندیشه رزم نامدش یاد
 VI — доб. б.; تفت — I, IV, V — оп. و رفت — IV; رفت — I, VI — оп. ³ Так в Л и VI; ⁴ I, IV, V — оп. ⁵ I, IV, V — оп. ⁶ I, IV, V — оп.

که آمد سپاهی ز توران برون * سپهدار سرخه به پیش اندرون
 I — слово уп. ⁹ I — слово уп. ⁸ IV, VI — گشت ⁷ VI — زمین ⁶ I, IV — جهان ⁵ I, IV, VI — ز
 سنانها ز آهارداده — ¹⁰ IV — (без рифмы). ¹¹ I, IV, VI — ز گرد سپاه
 زمین از سواران برآمد بجوش — ¹⁴ VI — برافروخت ازان — ¹³ I, IV — خروش — ¹² VI —
 رزم خواه — ²⁰ I, IV, ¹⁹ VI — سوی — ¹⁸ I, IV, ¹⁷ I — سنان ¹⁶ VI — بیدار ¹⁵ VI —
 کینه — VI; کین — ²¹ I, IV, ²⁰ I, IV, ¹⁹ VI — ز توران سران سوی او — VI

- 2700 نماند ایچ¹ بر² دشت ز³ اسپان یله
 در گنج⁵ گوپال و برگستوان
 همان گنج دینار و در⁷ و گهر⁸
 ز دستور گنجور بستد کلید
 چو لشکر سراسر شد آراسته
 2705 بنزد کوس¹⁰ رویین و هندی درای
 سپهدار¹¹ از گنگ بیرون کشید
 فرستاد و مر سرخه را¹² پیش خواند
 بدو گفت شمشیر زن سی هزار¹⁴
 ننگه دار جان از بد¹⁷ پور زال
 2710 تو فرزندی و نیکخواه²⁰ منی
 چو بیدار دل باشی و راهجوی
 کنون پیش رو باش و بیدار باش

ز کشور سرانرا بدانجا بخواند * درم داد و روزی دهان را بخواند

далее в рук. VI следует б. 2702, после которого стоит б. 2700 и т. д.

1 VI — آنچه 2 I, IV — در 3 I, IV, VI — оп. 4 VI — обратный порядок мисра. 5 IV —
 همان نیزه و تیر و تیغ و کمان — VI همان تیغ و تیر و کمان گوان — I, IV 6 و. 7 I, IV — زر 8 VI — گهر 9 VI — همه گنج پر در و زر و گهر 10 VI — تاج و طوق و — VI 11 I, IV — سپهدار 12 I, IV, VI — سرخه Б — здесь и ниже имя
 13 I, IV, VI — فراوان سخنها 14 Б — عشرة آلاي فارس 15 IV — بر 16 T —
 17 IV — بر 18 I, IV, VI — بچنگ 19 I, IV, VI, T — جانرا تو از — VI جان از بر — IV 20 доб. 2 бб.
 21 IV — доб. б.:

بجایی که پرخاش جوید پلنگ [بسنک — VI] * سگ کارزاری نیاید [نسند — T] بچنگ

20 доб. на полях бб.: 21 I, IV — بسوی تو — VI 22 I, IV — رستم 23 IV —

چنین گفت سرخه که ای شهریار * ز جان تهمتن برآرم دمار
 فرامرزا دست بسته چو سنگ * بگردن نهاده ورا پالاهنگ
 بیارم بدرگاه افراسیاب * سر نیزه بگذارم از آفتاب
 بجایی¹ که پرخاش جوید پلنگ * سگ کارزاری نیاید بچنگ (повтор)

یکی نیوزه زد بر کمر بند او
چنان برگرفتشی ز زین خدنگ²
بیفگند بر خاک و آمد فرود
سر نامور دور کرد از تنش
چنین گفت کاین⁵ سر کین نخست 2690
همه بوم و بر⁸ آتش اندر فگند
یکی نامه بنوشست نزد پدر
که چون بر¹⁰ گشادم در¹¹ کین و جنگ¹²
بکین سیاوش بریدم سرش
و زان سو نوندی پیامد¹⁵ برا¹⁶ 2695
که آمد بکین رستم پیلتن
ورازدرا سر بریدند زار¹⁸
سپندرا سراسر بهم بر زدند
چو بشنید افراسیاب این سخن

که بگسست زیر زره بند¹ او
که³ گفتی یکی پشه دارد بچنگ
سیاوش را داد چندی درود
پیر از خون بیالود⁴ پیراهنش
پراگنده شد⁶ تخم پر خاش و⁷ رست
همی دود بر شد بچرخ بلند
ز کار ورازاد پسر خاش⁹
ورا برگرفتیم ز زین پلنگ¹³
بر افر و ختم¹⁴ آتش از کشورش
بنزدیک سالار توران سپاه
بزرگان ایران¹⁷ شدند انجمن
برانگیخت¹⁹ از مرز توران دمار²⁰
به بوم و ببر²¹ آتش اندر زدند
غمی شد ز کردارهای²² کهن²³

1 I, IV, VI — پیوند و خفتان و پیوند — I, IV, VI
2 I, IV, VI — پلنگ — IV — گشت — I, IV, VI —
3 I, IV, VI — بکین — B — همه بوم بر — VI — زه بوم و برش — I, IV, VI —
4 I, IV, VI — پیراهنش — B — перевод — I, IV, VI —
5 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
6 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
7 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
8 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
9 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
10 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
11 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
12 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
13 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
14 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
15 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
16 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
17 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
18 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
19 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
20 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
21 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
22 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —
23 I, IV, VI — پشه — B — перевод — I, IV, VI —

که بشنیده بود از لب بخردان * از اخترشناسان وز موبدان
ز کشور سراسر مهان را بخواند * درم داد و گنج کهن برفشاند
VI — доб. те же бб., но для второго дает вариант:

گویو پیملتن با سپاه از پس است
 بکین سیاوش کمر بر میان
 برآرد² ازین مرز بی‌ارز دود
 ورازاد بشننید گفتار او
 بنلشکر بفرمود کاندر دهیند⁵ 2675
 رده برکشید از دو رویه⁸ سپاه
 ز هر سو برآمد ز گردان¹⁰ خروش
 چو آواز کوس آمد و¹¹ کز نای
 بیک حمله اندر¹³ ز گردان هزار
 [دگر حمله کردش¹⁵ هزار و دویست 2680
 [که امروز¹⁷ بادافره ایزدیست
 [چنین لشکر گشن و چندین سوار
 همی شد فرامرز نیمزه بدست
 فرامرز جنگی چو اوزا بدید
 برانگیخت از جای شمرنگرا 2685

در آمد بـکـردار پـیـل ژـیـان * به بازو کمان و کمر بر منیان
 بـتـک I — ¹³ به بازو کمند و بزه بر کمان IV — доб. тот же б. с вариантом второго мисра:
 I, IV — ¹⁴ برگماشت I, IV — ¹⁵ گرفتند از ایشان I, IV — ¹⁶ (!) دمگ بر گرفتش IV — ¹⁷ برگرفتشی
 I, IV — ¹⁸ (I — б. оп.), 2682, 2683, 2684, 2680, 2681 (I — б. оп.), 2685 и т. д.; VI — бб.
 2680—2682 оп.; B — бб. 2668—2689 переданы сокращенно. I, IV — ¹⁹ ایـن روز I, IV — ²⁰ پای یزدان VI — ²¹ پای رفتن I, IV — ²² سرآسمیه گشتند از کارزار
 درفش سپهدار [سپهبد از IV] ترکان بدید * چو شیر از میان سپه پردمید
 VI — вариант того же б., в котором второе мисра: I, IV — доб. б.:
 سرسپهبد چو روی ورازاد دید * خروشی از میان سپه بر کشید
 I, IV — ²³ بیفشارد I, IV — ²⁴ مر

ده و دو هزار از ییلان انجمن²
که فرزند گو³ بود و سالار نو⁴
ز دشمن کسی را بره بر ندید⁵
که با لشکر و گنج و با آب بود⁶
ذلیر و سپه تاز و روشن روان⁹
همه رزمجوی از در کارزار¹⁰
بپیامد بنزد¹² فرامرز تغت
چرا کرده سوی این مرز¹⁴ روی
بجویی ازین کار¹⁵ فرجام خویش¹⁶
گر از پهلوان سپاه آمدی
ز اورنگ وز تاج و تخت¹⁸ مہی
روانت برآید ز تار یک تن²⁰
منم بار آن خسروانی درخت²²
چو خشم آورد پیل بیجان شود
چرا کرد باید همی نام²⁵ یاد

چو آمد بگوش اندرش [اندرون - IV] کز نه‌ای * دم بـوق و آوای هـنـدی درای
بـزد کوس و لشکر بـرون آوزید * ز هامون بدریای خـون آوریـد
فلما سمع بهم ركب فى ثلاثين ألف 2661 передает так: همه نامدار - I, IV, VI 10 فارسی من اصحابه
VI 13 به پیش - VI 12 ورا داد کز - IV 11 همه نامدار - I, IV, VI 10 فارسی من اصحابه
VI 16 ازین کار بینی تو - VI 15 به بینی برین کار - I, IV, VI 15 رزم - I, IV, VI 14 گفتا
нейшие слова Варāzāda оп.; I, IV, VI - б. стоит после б. 2666. VI 18 نـداری - I, IV, VI 17
پهلوانی - I, IV, VI 22 شیر بخت - VI 21 دیارنک من - IV 20 در - VI 19 تختگاه
چه و چند - I, IV, VI 25 بدژراد - VI 24 از دست - VI 23 دست - I, IV, VI 23 درخت

زمین را ز خون¹ رود چپ خون کنید
 بکین³ سیاوش دل آگنده ام
 فروریخت ناکار دیده گروی
 مگر بر دلم کم شود درد و خشم⁶
 نهاده⁸ بگردن درون⁹ پالهننگ
 کشندم دو بازو¹¹ بغم¹² کهند¹²
 برانگیزم اندر جهان رستخیز
 حرامست بر من می و جام و¹⁴ بزم
 چو زان¹⁶ گونه آواز¹⁷ رستم شنود
 تو گفתי که میدان برآمد¹⁹ بجوش
 تو²¹ گفستی زمین شد بکام²² هژبر
 یلان برکشیدند تیغ²³ از نیام
 دم زای رویین²⁴ و²⁵ رویینه خیم
 بدریا تو گفستی بجوش آمد آب
 ز نیزه هوا مانند اندر کمین
 زمین و زمان دست خون را²⁷ بشست
 بپیشش اندرون اختر کاویان
 ز گردان²⁸ شمشیر زن کابلی

ز دلها همه ترس بیرون کنید
 بیزدان که² تا در جهان زنده ام
 بران تیشست زرین⁴ کجا خون اوی
 بهالید خواهم همی روی و چشم⁵
 و گر همچنانم بود⁷ بسته چنگ
 بخاک اندرون خوار چون¹⁰ گوسفند
 و گر نه من و گرز و¹³ شمشیر تیز
 نمیند دو چشمم مگر گرد رزم
 بدرگاه هر پهلوانی که بود¹⁵
 همه برگرفتند با او¹⁸ خروش
 ز میدان²⁰ یکی بانگ بر شد بابر
 بزد مهره بر پشت پیلان بجام
 برآمد خروشیدن گاو دم
 جهان پر شد از کین افراسیاب
 نید جای پوینده را²⁶ بر زمین
 ستاره بچنگ اندر آمد نخست
 بپستند گردان ایران میان
 گزین کرد پس رستم زابلی

بدان T-⁴ بدرد I, IV, VI-³ بدین کینه I, IV, VI-² همه VI-¹ بخون I, IV-¹
 I-⁸ برو T-⁷ زبرد VI-⁷ زبرد II-⁷ درد اوی I, IV-⁶ چشم و روی I, IV-⁵ شخ بی نم
 بخاک VI-⁶ بخاک افکند خوار چون I, IV, T-¹⁰ برم T-⁹ درم VI-⁹ یکی I, IV-⁹ نهادن
 VI-¹² доб. б.: به بندند دستم VI-¹² زدو دستم بسته I, IV و T-¹¹ اندرون خاک تا
 به خنجر بهرد سرم را ز تن * تنم را کند کام شیران کفن
 کنارنگ با پهلوان هر که T-¹⁵ بر جان من جام I, IV-¹⁴ و VI-¹³ оп.
 یکسر I, IV, VI-¹⁸ گفتار I, IV-¹⁷ کزان IV-¹⁶ но нашими рук. не поддерживается. بود
 I, IV, VI-²³ کنام I, IV, VI-²² که VI-²¹ از ایران I, IV, VI-²⁰ در آمد I, IV, VI-¹⁹
 بدرا I, IV, VI-²⁷ نوبنده IV-²⁶ و I-²⁵ سرغین I, IV-²⁴ سپه تیغ کین برکشید
 IV-²⁸ کردار

- همی^۱ جنگ با چشم گریان کنم
 نکه کرد کاوس بر^۳ چهر او^۴
 نداد ایچ پاسخ مر اورا ز شرم
 2625 تهمتن برفت از بر تخت اوی
 ز پرده بگیسوش^۷ بیرون کشید
 بخنجر بدو نیم کردش براه
 پیامد بدرگاه با سوگ و درد
 همه شهر ایران بماتم شدند
 2630 چو یک^{۱۱} هفته با سوگ و با آب چشم^{۱۲}
 بهشتم بزد نای رویین و کوس
 چو فرهاد و شیدوش و گرگین^{۱۴} و گیو
 فریبرز کاوس درنده^{۱۶} شیر
 فرامرز رستم که بد پیشرو
 2635 بگردان^{۱۸} چنین گفت رستم که من
 که اندر جهان چون سیاوش سوار
 چنین کار یکسر مدارید خرد

کنون من دل و مغز تا زنده ام * بکین سیاوش بیباگنده ام [پراگنده ام — IV]
 T—доб. два бб. زبرین کینه ز آتش پراگنده ام: VI—доб. тот же б. с вар. второго мисра:

چنان — I^۵ اوی — I, IV, VI^۴ در — I, IV, VI^۳ ویران — IV^۲ همه — I, IV, VI^۱
 چنان آتش تیز و — VI چنان اشک خونین با مهر اوی — IV؛ اشک خونابه از مهر اوی
 از جای — VI زبر تخت — I, IV^۸ بیگسوش — I, IV^۷ کاخ — T؛ خانه — LI^۶ آن مهر اوی
 با — LI^{۱۲} بیک — I, IV, VI^{۱۱} دو دیده دو — I, IV, VI^{۱۰} . Б — перевод мисра отсутствует.
 با — I, IV^{۱۴} با — IV, VI^{۱۳} با سوگ و آب — IV؛ با سوگ با آب — I؛ سوگ و باب چشم
 فی: и далее не упоминая имен: و فرهاد و شیدوش — Б؛ و شید و چو گرگین — VI؛ زگرد بهرام
 گسستم — VI؛ چو گرگین میلاد — I, IV^{۱۵} جمیع الاصبهیدین و القواید و الامراء و الأجناد
 — б. оп.؛ I, IV, VI, T^{۱۷} فریبرز بن کاوس — Б؛ و بهرام — T؛ و رهام — I, IV, VI^{۱۶} و خرد
 — I, VI^{۱۹} بدیشان — IV؛ بایشان — I, VI^{۱۸} . Б — перевод б. отсутствует; ср. б. 2657 текста.
 که این — I, IV, VI^{۲۰} خوار — VI^{۲۱} I, IV — обратный порядок мисра.^{۲۲}

- 2610 بهدادار دارندہ سو گنند خورد
 نہ باشد بشویم سرم را² ز خاک
 کله ترگ⁴ و شمشیر جام منست
 چو آمد بنزدیک⁷ کاوس کی
 بدو گفت خوی بد ای شهریار⁸
 ترا مهر سودا¹⁰ و بدخوی
 2615 کنون آشکارا بیمینی همی
 از اندیشه خرد و شاه¹¹ سترگ
 کسی کو بود بهتر انجمن¹⁴
 سیاوش بگفتار¹⁵ زن شد بهباد
 دریغ آن بر¹⁸ و برز و بالای او¹⁹
 2620 دریغ آن گو ناممردہ سوار
 چو در بزم بودی بهاران بدی
- که هرگز تنم بی سلیج نبرد¹
 همه بر تن غم بود سوگ ناک³
 بهمازو خم خام دام⁵ منست⁶
 سرش بود پر خاک و پر خاک پی
 پراگندی و تغممت آمد بهمار⁹
 ز سر برگرفت افسر خسروی
 که بر موج دریا نشینی همی
 پیامد ہما بر¹² زیانی¹³ بزرگ
 کفن بہتر اورا ز فرمان زن
 خجسته زنی¹⁶ کو ز مادر نژاد¹⁷
 رکیب و خم خسرو آرای او¹⁹
 کہ چون او نمیند دگر روزگار²⁰
 برزم افسر نامداران بدی²¹

¹ Б — соединяет этот б. с б. 2613, а бб. 2610—2612 оп. ² I, IV — نه رخ را بشویم

نہزد گر نہاشم [نہاشد — IV] بدین سوگ ناک — I, IV, VI ³ نہاشم نه رخ را بشویم — VI

T — доб. б. ⁴ I, IV, T — خود ⁵ I, IV — نام ⁶ I, IV, VI, T — доб. б.:

مگر کین آن شهریار جوان * بجویم [بخوام — VI] ازان ترک تیره روان

— VI ⁹ خوی بد شهریار — VI, T ⁸ چو بر تخت به نشست — VI ⁷ I, IV — تخت

و خوی — T ¹¹ I, IV — خوی شاه — VI ¹⁰ I, IV, VI, B — عشق سوداوه — VI ¹² I, IV — بخت آورد بار

ز گفتار — T ¹⁵ IV и T ¹⁴ VI — ارجمند — VI ¹³ I, IV — زمان — VI ¹² I, IV — در آمد بایران — VI ¹⁶ I, IV — انوشه کسی — VI ¹⁷ I, IV, VI, T — доб. бб.:

ز شاهان کسی چون سیاوش نبود * چو او زاد و آزاد و خامش نبود

دریغ آن سر [بر — IV, VI] و بازو و یال اوی * دریغ آن پروچنگ [سر و ترگ — VI] و گویان اوی

— VI ¹⁸ I, IV — رخ ¹⁹ I, IV — پای اوی ²⁰ I, IV, VI — ب. оп; T — вар. б. ²¹ I — چو در جنگ بودی سرافشان بدی

چو بر گاه بودی درافشان بدی * چو در جنگ بودی سرافشان بدی

(ср. разночтение по I); I и IV — доб. еще б.:

بنالد همی بلبل از شاخ سرو
همه شهر^۱ توران پر از داغ و درد
گرفتند شیون بهر کوهسار^۴
چو این گفته بشنید کاوس شاه
بر و^۶ جامه بندید و رخ را بکنند
برفتند با موپه^۷ ایرانیان
همه دیده پر خون و رخساره زرد
چو طوس و چو گودرز و گیو دلیر
همه جامه کرده کمود و سپاه

26:0 پس آگاهی آمد سنوی نیمروز
 که از شهر ایران برآمد خروش
 پراگند⁹ کاوسی بر یال¹⁰ خاک
 تهمتن چو بشنید زو رفت هوش
 بچنگال رخساره بشخود¹³ زال
 چو یک¹⁶ هفته با سوگ بود و درم
 سپاهی فراوان بر¹⁷ پیلتن
 بدرگاه کاوسی بنهاد روی
 چو نزدیکش شهر ایران¹⁹ رسید

یکی طشت بنهاد زَرنِ گروی * بپیچید چون گوسفندانِش روی
и соответственно меняют первое мисра след. б. ⁴ I, IV, VI, T — سر شاهوار
تاجداران — I; نامداران — ⁵ J — [شهریار — I]
VI — ⁹ خَرّاد — VI; بهرام — I, IV و T ⁸ نوحه — J ⁷ همه — T; سبک — I, IV ⁶ تاجدارش — IV
I, IV, ¹³ I, IV, ¹² VI — ب. стоит после б. 2605. ¹¹ IV — بزايل ¹⁰ I, IV, VI و T — تاج ¹⁴ I, IV, VI, T — پراگنده
VI, T — پیک — I, IV, VI ¹⁶ تاج — I, IV, VI ¹⁵ پراگند — I, IV, VI, T ¹⁴ بازگشت رخساره بر کند — VI, T
I, IV — ²⁰ I, IV — دگیر ¹⁹ VI — توران ¹⁸ I, IV, VI — خون ¹⁷ I, IV, VI — سر بسر بر در — ¹⁷ I, IV, VI — سپه

- همان دیده‌بان بر سر کوه‌سار
کشیدن ز دشمن نداند عنان
گراینده⁴ تیغ‌پای نوید 2575
همان گوش از آوای او گشت⁵ سیر
چو برداشتم⁶ جام⁷ پنجاه و هشت
دریغ آن گل و مشک و¹⁰ خوشاب سی
نگردد همی گرد نسرين تذرو
همی خواهی از روشن کردگار 2580
کزین نامور نامه⁸ باستان
که هر کس که اندر سخن داد داد
بدان گیتیم نیز¹² خواهشگرست
[منم بنده⁹ اهل¹⁵ بیت نبی
[برین زادم و هم برین بگذرم 2585
[ابا دیگران مرا کار نیست
بگفتار دهقان کنون باز گرد

۱۳

- چو آگاه‌هی آمد بکاوش شاه
بکردار مرغان سرش را ز تن
ابر بی‌گناهش بخنجر بزار 2590
که شد روزگار سپاوش تپاه²⁰
جدا کرد سالار آن ازچمن
بریدند سر زان تن شاهوار²¹

گرازنده آن — I, IV, VI; I — 4 Так в Л, VI; I — 3 وگر — I, IV, VI — 2 بی‌شمار — I, IV — 1 لشکری — IV — 1
IV — 6 سراینده برگشت از آواز — VI; سراینده ز آواز برگشت — I, IV — 5 گرازنده — IV
پارسی — VI — 11 و — VI — 10 دشت — I, IV, VI و T — 9 مگر — VI — 8 نام — VI — 7 برداشتم
I, IV — 16 و — VI — 15 با منبرست — I, IV, VI, L, I, IV و T — 14 ذو الفقار — T — 13 امان — T — 12
и T — 17 I, IV, VI — 66. 2585 и 2586 оп.; повтор (интерполяция) ستاینده — VI; سرافکنده — T — 1
66. 100 и 112 раздела добавочного б. по рук. VI к б. 118 того же گفتار اندر ستایش پیغمبر
раздела (см. том I настоящего издания, стр. 19-20). 18 ل — گویند 19 VI — مردان 20 سپاه — IV — 20
— I, IV, VI, T (ср. прим. 4 к б. 2593) — 21

ازاین بی‌گناهیش نخچیروار [نخچیرزار — IV, VI] * گرفتند شیون بهر کوه‌سار

همه خاک آن شارسستان شاد¹ شد² ز خاکی که خون سیاوش بخورد
نگاریده بر برگها چهر او⁵ بدی مه نشان⁷ بهاران بدی
چنین است کردار این گنده⁹ پیر 2565
چو پیوسته شد مهر دل بر جهان تو از وی¹² بجز شادمانی مجوی
اگر تاج داری و گر دست تنگ¹³ مرنجان روان کین سرای تو نیست
نهادن چه باید بخوردن نشین 2570
گیا بر³ چمن سرو آزاد شد² بابر اندر آمد درختی ز گرد⁴
همی بوی مشک آمد از مهر او⁶ پرستش گه⁸ سوگواران بدی
ستازد ز¹⁰ فرزندان پستان شیر بخاک اندر آرد سرش ناگهان¹¹
بباغ جهان برگ انده میوی نمین¹⁴ همی روزگار درنگ
بجز تنگ تابوت جای تو نیست بر امید گنج جهان آفرین¹⁵

چو آمد¹⁶ بنزدیک سر تیغ شست بجای عنانم عصا داد سال
مده می که از سال شد مرد مست¹⁷ پراگنده شد مال¹⁸ و برگشت حال

همه خار آن - T؛ همی خاک آن بوم بر شاد - IV؛ همی خاک آن بوم و بر شاد - I¹
I, 4 در - T؛ و - VI³ 66. 2561-2570 оп. Б - перевод. I, IV, VI и T - گشت² شهر شمشاد
I, IV, VI - доб.: یکی سبز گرد - VI؛ یکی شیرمرد - IV:

برآمد درختی از آنجایگاه * ز خون سیاوش فرخنده شاه
VI⁸ بسان - I, IV, VI⁷ همی بوی مهر آمد از بوی او - VI⁶ رنگ و بوی - VI⁵
T - و اندر آید همی ناگهان - I, IV, VI¹¹ که پرورد - VI¹⁰ چرخ - I, IV, T⁹ پرستش گهی
نه بینم - I, IV, VI¹⁴ عیش تنگ - VI؛ کفش تنگ - I, IV, T¹³ از تو - I, IV, VI¹² доб. б.
I, IV, T - доб. 66.: که خواهد تهمن بتوران زمین - VI¹⁵

ز گیتی ترا شادمانیست بس * که او هیچ مهری ندارد بکس
یکی را سرش برکشید تا بهماه * فراز آورد ناگهش [راستش - IV] زیر چاه
چنین است کردار چرخ برین * گهی این بر آن و گهی آن بر این
ز خون سیاوش گذشتم بکین * به آوردن شاه ز توران زمین
هذا منتهی الخبر عن مقتل سیاوخش و ما
اتصل به و الآن نشرع فی ذکر نهوض الایرانیة لطلب الثأر و تغلیصهم لکیخسرو عن
B - доб. (ср. последний б. разночтения по I, IV): آید - VI¹⁷ B - 66. 2571-2585, содер-
жащие жалобы Фирдоуси на свою старость, отсутствуют. VI¹⁸ سال

- ز اسپ و پرستنده¹ و بیش و کم
 سپهبد برو کرد⁴ لغتی شتاب
 2550 بایوان خویش آمد افروخته
 همی گفت کز دادگر کردگار⁷
 در گنجهای کهن کرد باز⁹
 ز دینار و دیما و تیغ¹¹ و گهر
 هم از تخت وز¹³ بدرهای درم
 2555 گسی کردشان سوی آن شارسرستان¹⁶
 فرنگیس و کیخسرو آنجا رسید
 بدیده²⁰ سپردند یک یک²¹ زمین
 همی گفت هر کس که بودش هنر
 کزان²⁴ پیغ برکنده فرخ درخت
 2560 ز شاه کیان²⁷ چشم بد دور باد

¹ I, IV, VI—обратный порядок мисра; Б—перевод VI—پرستند
 2 Л—оп.; VI—ب. отсутствует.
 3 I, IV, VI—آمد
 4 I—بدو گفت
 5 I, IV, VI—بدو کرد
 6 I, IV, VI—درختی
 7 I, IV, VI—کای دادگر کردگار
 8 I, IV, VI—کای داور کردگار
 9 I, IV, VI—ساز کرد
 10 I, IV, VI—ز دینار وز دیما و زر
 11 I, VI—ز دینار و زر
 12 I, IV, VI—доб. б.:
 13 I, VI—هم
 14 Л—وز
 15 I, IV, VI—доб. б.:
 16 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 17 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 18 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 19 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 20 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 21 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 22 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 23 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 24 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 25 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 26 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه
 27 I, IV, VI—که سازیده بد خسرو نیکخواه

- 2535 زمانی چنان بود¹ بگشاد چهر
 بپرسید کای³ نورسیده جوان⁴
 بر⁶ گوسفندان چه گردی همی
 چنین داد پاسخ که نخچیر نیست
 بپرسید بازش ز آموزگار
 بدو¹⁰ گفت جایی که باشد پلنگ
 سهدیگر بپرسیدش از مام و باب
 چنین داد پاسخ که درنده شیر
 بخندید خسرو ز گفتار اوی
 بدو¹⁶ گفت کین¹⁷ دل ندارد بجای
 نیاید همانا بد و نیک ازوی
 رو این را²⁰ بخوبی بمادر سپار
 کسی کن²¹ بسوی سیاوش گرد
- 2540
 2545
- زمانه بدلش اندر آورد² مهر
 چه آگاه داری ز کار جهان⁵
 زمین را چه گونه سپردی همی⁷
 مرا خود کمان و پر تیر⁸ نیست
 ز نیک و بد و⁹ گردش روزگار
 بدر دل مردم تیغ چنگ¹¹
 ز ایوان¹² و از شهر وز خور¹³ و خواب¹⁴
 نیارد سنگ کارزاری بزیر¹⁵
 سوی پهلوان سپه کرد روی
 ز سر پرسمش پاسخ آرد ز پای¹⁸
 نه زینسان بود مردم کینه جوی¹⁹
 بدست یکی مرد پرهیزگار
 مگردان بدآموز را هیچ گرد

1 I, IV, VI — доб. 2 VI — اندر افگند 3 I, IV, VI — بدو گفت ای 4 I, IV, VI —
 VI — چپه داری خبرها ز روز [بروز — IV] و شبان 5 I, IV — الراعی الجديد — ср. Б; شبان
 کیف ینقضی علیک — ср. Б; IV — обратный порядок мисра; 6 I, IV, VI — چه آگاهی استمت بروز و شبان
 بز و میش را چون شمردی — T 7 تو با — I, IV, VI — بُز و — L; 8 I, IV, VI — ولماذا تدور خلف الغنم? — B — 6. передан так: همی
 کمان و — IV; کمانرا زه و تیر — I 9 I, IV, VI — لا نشاب و — ср. Б — перевод мисра: 10 I, IV, VI — کمان دل تیر — VI; 11 I, IV, VI —
 نسک کارزاری نیاید بچنگ — VI 12 I, IV, VI — بد و نیک و از — I, IV, VI 13 I, IV, VI —
 B — 14 I, IV, VI — кан النمر مزق قلب الرجل الجرئی — B 15 I, IV, VI —
 نسک کارزاری — VI 16 I, IV, VI — و عن ایران و توران: B — 17 I, IV, VI —
 VI — 18 I, IV, VI — و آرام — VI 19 I, IV, VI —
 B: 20 I, IV, VI — لا یغلب الأسد — B; 21 I, IV, VI —
 بدخندید شاه و چو گل برشگفت * بنرمی بکیخسرو آنگاه گفت
 دبیری بخواهی تو آموختن * ز دشمن بخواهی تو کین سوختن
 بدو گفت در شیر روغن نماند * شبانرا بخوایم من از دشت راند
 کینه¹⁹ VI — آورد پای — VI 18 I, IV, VI — چنین — VI 17 I, IV, VI —
 سرهما — B; فرستش — I, IV 21 I, IV, VI — شو این را — VI; 20 I, IV, VI —
 جنگ جوی

- 2520 که نباید بدین کودک از من ستم
زمین را بموسید پیران و گفت
برین بند و سوگند تو ایمنم
و زانجا بر خسرو آمد دمان⁴
بدو گفت کز دل خرد دور کن
مرو پیش او جز به دیوانگی⁷
مگرد ایچ گونه بگرد خرد
بسر بر نهادش کلاه کیان
یکی باره گام زن خواست نغز
بیامد بدرگاه افراسیاب
روارو¹¹ برآمد که بگشای راه¹²
همی رفت پیش اندرون¹⁴ شاه گرد
بیامد بنزدیک افراسیاب
بران خسروی¹⁶ یال و آن چنگ او¹⁷
زمانی¹⁹ نگه کرد و نیکو بدید²⁰
تن پهلوان گشت لرزان چو بید
- نه هرگز برو بر زخم قبیض¹ دم
که ای دادگر شاه بی یار و جفت²
کنون یافت آرام جان و تنم³
رخی ارغوان و دلی⁵ شادمان
چو رزم⁶ آورد پاسخش سور کن
مگردان زبان جز به بیگانگی⁸
یک امروز بر تو مگر بگذرد
بمستش کیانی کمر بر میان⁹
برو¹⁰ بر نشست آن گو پاک مغز
جهانی برو دیده کرده پر آب
که آمد نوآیین یکی پیشگاه¹³
سپهدار پیران ورا پیش برد
نیارا رخ از شرم او شد پر آب¹⁵
بدان شاخ و آن فتر¹⁸ و اورنگ او
همی گشت رنگ رخی ناپدید
ز جان جوان پاک بگسست امید²¹

1 IV — باد و 2 I, IV — доб. бб.:

بروی زمین بر چو تو شاه نیست * بخوبی رخت بر فلک ماه نیست
به نیکو خرد رهنمای تو باد * زمین و زمان خاک پای تو باد
VI — به نزدیک کیخسرو آمد دمان 4 I, IV — T — б. оп. 3 I, IV, VI, T — доб. второй б. T — доб.
IV, VI 7 جنگ VI — 6 برج ارغوان و بدل 5 I, IV, VI — به نزدیک کیخسرو آمد دمان
и T — 9 دیوانگی — I, IV, VI и T — 8 بیگانگی — T —
ز درگاه شاه VI — 12 زواره VI — 11 بران VI — 10 ثم خرج به حتی قدم علی افراسیاب
بیامد به پیش اندرون VI — 14 شه نیکوخواه VI — 13 زکی تاجخواه IV — زگو تاجخواه I —
15 IV — б. оп.; I, IV, VI — доб. б.:

ازان پس نگه کرد و خیره بماند * وفارا بخواند و جفارا براند
بدان رفتن راه I — 18 جنگجوی VI — 17 خسرو VI — 16 فلما راه تعجب منه — ср. Б
ز کیخسرو — I, IV, VI 21 اورا بدید — I, IV, VI 20 ز بالا VI — 19 بدان رفتن و جاه IV —
آمد دلش ناامید

- و گز هیچ¹ خوی بد آرد پدید² و گز زانک¹— I
 بدو گفت پیران که ای شهریار 2510
 یکی کودکی خرد⁴ چون بیهشان⁵
 تو خود این⁷ میندیش و بد را⁸ مکوش
 که پروردگار از پدر برترست⁹
 نخستین به پیمان مرا شاد کن
 فریدون بداد و بتخت¹² و کلاه 2515
 ز پیران چو بشنید افراسیاب
 یکی سخت سوگند شاهانه خورد¹⁶
 بدادار کو این¹⁷ جهان آفرید
- بسان پدر سر بیايد برید³
 ترا خود نباید کس آموزگار
 ز کار گذشته چه دارد نشان⁶
 چه گفت آن خردمند بسیار هوش
 اگر زاده‌زا مهر با¹⁰ مادرست¹¹
 ز سوگند شاهان یکی یاد کن
 همی داشتی راستی را نگاه¹³
 سر مرد جنگی¹⁴ درآمد¹⁵ ز خواب
 بروز سپید و شب لاژورد
 سپهر و دد و دام و جان¹⁸ آفرید

و گز زو بد آید همانا پدید—VI؛ ندارد پدید—IV² و گز زانک—I¹
 کودکی خرد—IV, VI⁴ و مه‌مصدر منه مانکره قتلناه و استرحنا منه—B³ Ср. перевод
 B—доб.: Б—доб. 66.: و کأنه شبه المجنون⁶ بی نشان—VI⁵ ср. T—доб. 66.:
 کسی را که در گه شبان پرورد * چو دام و ددست او چه داند خرد
 شنیدم ز دارنده این نیز دوش * که شد آن پری‌چهره بی رای و هوش
 بچهر و بیالاست بابرز و فر * خرد نیستش در سر تاجور
 B—далее слова Пирāна и ответ Афрāsийāба (бб. 2512—2521) оп., содержание их передано так:
 فأمر باحضاره فامتنع پیران ثم استخلفه علی ألا یصیبه بمکروه فحلف له علی ذلک
 که—I¹⁰ بدترست—IV⁹ زین سان—I, IV⁸ تو این خود—VI⁶؛ تو خود زین—IV⁷
 اگر زاده‌را مهر با—T؛ اگر زاده‌را مهر بر—VI؛ که زاده‌را مهر با—IV؛ زاده‌را مهربان
 T—доб. 66.:¹¹

اگر شاه فرمان دهد در زمان * پیارم برش آن ستوده جوان
 I, T—доб. 66.:؛ تخت و اورند نگاه—I, IV¹³ با تاج و تخت—VI؛ با فر و تخت—I, IV¹²
 همان تور کش تخت و اورنگ بود * بدادار گیهانشی سوگند بود
 نیا زادش هم بدیهیم و زور * بدادار بهرام و کیوان و هور
 IV, VI—доб. те же бб. с вариантами первого мисра. второго б.:
 (IV) نیازد اورا بدیهیم و زور
 شاهان—I, IV¹⁶ برآمد—IV, VI¹⁵ سنگی—I¹⁴ (VI) همان شاه جم را بدیهیم و زور
 سپهر و مه و مهر—VI؛ زمین و زمان و مکان—I, IV¹⁸ بدان دادگر کو—VI¹⁷ بخورد
 و جان

بگیری و از کس² نیایدت عار
بکردار آتش رخش بر فروخت
پسندیده و ناسپردنجهان
که گوید که پور شبانان تو³
و زین داستان هست با من بسی
همان جامه⁷ خسرو آرای خواست⁸
روانش ز بهر¹⁰ سیاوش دژم
بدو¹¹ شادمان گردش روزگار¹²
بمغز اندرون داشت با¹⁴ شاه مهر

شبانزاده را چنین در کنار¹
خردمند را دل برو بر بسوخت
بدو گفت کای یادگار مہان
[که تاج سر شهریاران تو
شبان نیست از گوهر تو کسی⁴
ز بهر جوان اسپ و⁵ بالای خواست⁶
بایوان⁹ خرامید با او بهم
همی پروراندش اندر کنار
بدین¹³ نیز بگذشت چندی سپهر

2495

2500

کس آمد ز نزدیک افراسیاب¹⁷
گذشته سخنها فراوان¹⁹ براند
بپیچید وز غم همی بگسلیم²⁰
تو گفتی²¹ مرا روز شد ناپدید
ز رای و خرد²² این کی اندر خورد
نشاید گذشتن که آن ایزدست²⁶
زید²⁷ شاد و ما نیز باشیم شاد

شب¹⁵ تیره هنگام آرام و خواب¹⁶
بران تیره گی¹⁸ پهلوان را بخواند
کز اندیشه بد همه شب دلم
ازین کودکی کز سیاوش رسید
نمیره فریدون شبان پرورد
ازو²³ گر نوشته بمن بر²⁴ بدست²⁵
چو کار گذشته نیارد بیداد

2505

نوازی و از من - VI؛ نوازی همی خود - IV؛ نداری همی و - I² بر کنار - IV¹
اسپ ره دار - VI⁶ و - I, VI و T - оп. ⁵ IV - بسی (без рифмы). ⁴ I, IV, VI و T - б. оп. ³
الی ایوانه - B؛ بخانه - VI⁹ همه جامه خسروی کرد راست - IV⁸ مایه - VI⁷ خواست
I, IV, VI و T - доб. б.: ¹² I؛ شادمان بود و به روزگار - I¹² ازو - VI¹¹ مهر - I, IV¹⁰
ازو دور بد [شد - VI] خورد و آرام و خواب * بدان خردی [کودی - VI] از بیم افراسیاب
I, IV - ¹⁷ خفته بهنگام خواب - VI¹⁶ شبی - I¹⁵ از - I, IV¹⁴ برین - VI؛ بدو - IV¹³
سخنهای برو بر - I, IV¹⁹ بدان تیره گی - VI؛ شه نامور - I, IV¹⁸ обратный порядок мисра.
B - слова Афрасийаба передает ²⁰ IV - فر اوان سخنها - VI.
I, IV - ²² گویی - I, IV, VI²¹ ²⁵⁰⁷ 2504, 2505 отсутствует. ²³ I, IV, VI²² گویی - I, IV, VI²¹
نگردد به پرهیز که از ایزدست - I²⁶ بدست - I, VI²⁵ گر - VI²⁴ ازین - IV²³ رای بلند
زد - I²⁷ نه پیچید به پرهیز و کار ایزدست - VI؛ نگردد به پرهیز کان ایزدست - IV
بود - T؛ ز بد - I

- چنین تا برآمد برین¹ روزگار
 شبان⁴ اندر آمد ز کوه و ز دشت
 که من زین سرافراز شیر یله
 همی کرد نخچیر⁵ آهو نخست⁶
 کنون نزد او جنگ شیر دمان 2485
 نباید که آید برو بر گزند
 چو بشنید پیران بخندید و گفت
 نشست از بر باره دستکش¹¹
 بفرمود تا پیش او شد بمهر¹³
 بمر درگرفتشی زمانی¹⁵ دراز 2490
 بدو گفت کین خسرو پاکدین¹⁶
 ازیرا کسی کت نداند¹⁸ همی¹⁹
 پیامد² بفرمان آموزگار³
 بنالید و نزدیک پیران گذشت
 سوی پهلوان آمدم با گله
 بر⁷ شیر و جنگ پلنگان نجست⁸
 همانست و⁹ نخچیر آهو همان
 پیاد و بزم پهلوان بلند¹⁰
 نماند نژاد و هنر در نهفت
 پیامد بر خسرو شیرفش¹²
 نگه کرد پیران بران فر و چهر¹⁴
 همی گفت با داور پاک راز
 بتو باد رخشنده توران¹⁷ زمین
 جز از²⁰ مهر بانیت بخواند²¹ همی²²

ن другой рукой вписан — 4 شباه — I, IV, VI — پروردگار — 3 برآمد — VI — 2 خم — VI — 1
 здесь оп., стоит после — 9 و — VI — 8 بجست — IV — 7 ره — I, IV — 6 درست — VI — 5 و — IV — 5
 شیرفش — VI — 11 من آویزم ای پهلوان بلند — VI — 10 تو ناگه مرا آوری زیر بند — I, IV — 10 نخچیر
 پیران — I, IV — 14 جوان — I, IV, VI — 13 شیر خورشیدوش — VI — 12 شاه خورشیدفش — I, IV — 12
 : I, IV, VI — 12 доб. бб. : I, IV, VI — 12 ; فنظر پیران فی وجهه فرق له — B ; بالای او پهلوان — VI ; بدان پهلوان
 برافکنده سالار بر شیر [در پیش — VI] باد * پیامد جوان دست او بوسه داد
 نگه کرد پیران بدان فر و چهر * رخس گشت پر آب و دل پر ز مهر
 T — б. заменен тремя:

هم انگاه برآمد بر او جوان * نگه کرد بالای او پهلوان
 روان گشت شهزاده مانند باد * پیامد دوان دست او بوسه داد
 چو پیران بدید آنچنان فر و چهر * رخس گشت پر آب و دل پر ز مهر
 خسرو — I — 16 زمان — VI — 15 فأتوه به فلما وقعت عینه علی پیران بادر و قبل یده — B — 15
 — IV — 18 روی — I, IV — 17 ای مهتر پاکدین — VI ; خسرو که ای پاکدین — IV ; که ای سرافراز
 نداند — VI — 21 بجز — I, IV, VI — 20 از ایران کسی کت برآمد همی — VI — 19 بخواند
 — IV — 22 доб. б. :

بدو گفت خسرو که ای سرفراز * بنیدار من چون کت آمد نیاز

- گر ایدونك بد پیمنی از روزگار بنیکی همو باشد آموزگار¹
- بیماد پدر² پهلوان شادمان بدل بر همه نیک بودش گمان³
- جهان آفرین را نیایش گرفت بشاه جهان⁴ بر ستایش گرفت
- پر اندیشه بد تا بایوان⁵ رسید کزان رنج و مهرش چه⁶ آید پدید
- شمانان کوه قلار⁷ بخواند و زان خرد چندی سخنها براند⁸
- 2470 که این را بدارید چون جان پاک
نماید که تنگ آیدش¹⁰ روزگار
شمانرا بمخشید بسیمار چیر
بریشان سپرد آن دل و دیده را
- 2475 بدین¹² نیز بگذشت گردان¹³ سپهر
چو شد هفت ساله گو سرفراز
ز چوبی گمان کرد وز روده¹⁵ زه
ابی پتر¹⁶ و پیکان یکی تیر کرد
- چو ده ساله شد گشت گردی سترگ¹⁸
و زانجایگه شد بشیر²⁰ و پلنگ
- 2480

همه نیک بودش زمان را گمان-I³ فخرج-B؛ برآمد بزین-VI² IV-6. op.¹
زمین-I, IV⁴ همه نیک بودش زمان توان-VI؛ همه نیک بودش گمان و دمان-IV
VI-؛ که با. برز رنجش چه-IV (tak!); کت ابر ز رنجش چه-I⁶ تا بدرگه-I, IV, VI⁵
T-доб. здесь б. 2474 текста: قلو را-T؛ کلان را-I؛ قلانرا-VI, LI⁷ که تا برز رنجش کی
بدیشان سپرد آن دل و دیده را * چنان نیک پور پسندیده را
I, IV, 9 ثم استدمی رعاة كانوا یرعون النعم فی جبل هناک و سلم الصبی الیهم-сп. Б.
VI-Ab: T-б. стоит после б. 2471, здесь вариант б.: I, IV, VI-6. op.;¹¹ تنگش بود-VI¹⁰ VI-Ab
نهادند انگشت بر چشم و سر * به بردند بر کوه آن تاجور
باواز ازین راز-VI, IV, I¹⁴ چندی-VI, IV, I¹³ برین-VI, IV, I¹² فتسلموه-B
IV-¹⁸ آمد-I, IV, 17 (!) ابی تر-I¹⁶ رود-LI¹⁵ بگشادچهر [کار-I؛ مهر-IV]
بغمش [بجنگ-IV] گراز-I, IV, 19 گشت گرد دلیر-VI؛ آن جوان سترگ
هم از-I, IV, VI²¹ بگرگ-VI²⁰ بخرس و گراز آمد و زخم شیر-VI؛ آمد و زخم گرگ

- اگر قور را روز باز آمدی
فریدون گردست² گویی بجای
2450 بر ایوان⁶ چنو کس نمیند نگار⁷
از اندیشه بد¹⁰ بپرداز دل
چنان کرد روشن جهان آفرین
روانش ز خون سپاوش بدرد
2455 پیشیمان بشد زان کجا¹² کرده بود
بدو گفت من زین نوآمد بسی
پیر آشوب جنگست زو¹⁴ روزگار
که از تغمه تور وز کیقباد
جهانرا بههر وی آید¹⁷ نیاز
2460 کنون بودنی هرچ بایست بود
مداریدش اندر²¹ میان گروه
بدان تا نداند که من خود کیم
نیاموزد از کس خرد گر²³ نژاد
بگفت آنچ یاد آمدش زین سخن
2465 چه سازی که²⁷ چاره بدست²⁸ تو نیست
- بدیدار¹ چهرش نیاز آمدی
بفر³ و بچهر و بدست⁴ و بپای⁵
بدو⁸ تازه شد فر⁹ شهریار
برافراز¹¹ تاج و بر افراز دل
کزو دور شد جنگ و بیداد و کین
بر آورد بر لب یکی باد سرد
بگفتار بییهوده آزرده بود¹³
سخننها شنیدستم از هر کسی
همه ییاد دارم ز آموزگار
یکی شاه سر بر زند¹⁵ با نژاد¹⁶
همه شهر توران¹⁸ برندش نهاز
ندارد غم و رنج¹⁹ و اندیشه سود²⁰
بنزد شبانان فرستش بکوه
بدیشان²² سپرده ز بهر چیم
ز کار گذشته نیایدش²⁴ ییاد
همه²⁵ نو شمرد این سرای کهن²⁶
درازست در کام و شست²⁹ تو نیست

¹ IV—доб. و ² VI—اگر دست ³ VI—بدست ⁴ VI—بفر ⁵ I, IV—б. стоит после б.
2451. ⁶ I, IV, VI—بایوان ⁷ IV—بکار ⁸ VI—برو ⁹ VI—چهره ¹⁰ VI—دل ¹¹ I, IV,
VI и T—بیفروز ¹² I, IV—خود ¹³ I, IV, VI—بود ¹⁴ I, IV, VI—دم از شهر توران برآورده بود ¹⁵ I, IV, VI—برکشد ¹⁶ I, IV—доб. здесь б. 2464 текста:
بگفت این و ییاد آمدش آن سخن * همی نو شمرد این سرای کهن
¹⁷ I, IV, VI—آمد ¹⁸ I, IV—همه شهر ایران ¹⁹ VI—درد ²⁰ IV—
بایران و توران ²¹ VI—مدار ایدرش در ²² I, IV—بدین سان ²³ I, IV—کس خرد با ²⁴ I, IV, VI—نیاموزدش خود خرد با ²⁵ VI—همی ²⁶ I,
IV—б. оп., интерполирован между бб. 2458 и 2459 текста. ²⁷ I, IV—چو ²⁸ IV—بنزد ²⁹ I,
IV—و در دام و شست تو—T و او را ز مرد تو—VI و ماه اور مزد تو—IV

- سیاوش را دیدم اکنون¹ بخواب
 که گفتمی مرا چند خسپی میبای³
 همی رفت گلدشهر تا پیش ماه⁵
 بدیدد و بشادی سمک باز گشت
 پیامد بشادی بپیران⁷ بگفت 2435
 یکی اندر آی و¹¹ شکگفتی بمین
 تو¹² گویی نشاید مگر تاج را
 سپهرم پیامد بر شهریار¹⁵
 بران برز و بالا و آن شاخ و یال
 ز بهر سیاوش دو دیده پر آب 2440
 چنین گفت با نامدار¹⁸ انجمن
 نمازم که یازد بدین²⁰ شاه چنگ
 بدانکه که بنمود خورشید چهر²¹
 چو بیدار شد پهلوان سپاه
 همی²⁵ ماند²⁶ تا جای پردخت شد 2445
 بدو گفت خورشیدفش مهتر
 بدر بر²⁸ یکی بنده بفرزد دوش²⁹
 نماند ز خوبی جز از تو³² بکس
- درخشان تر از بر² سپهر آفتاب
 بچشن جهانجوی⁴ کیخسرو آی
 جدا گشته⁶ بود از بر ماه شاه
 همانگاه گیتی پر آواز گشت
 که اینست⁸ بآیین⁹ خور و ماه¹⁰ جفت
 بزرگی و رای جهان آفرین
 و گر¹³ جوشن و ترگ¹⁴ و تاج را
 بسی آفرین کرد و بردش نثار
 تو گویی برو بر¹⁶ گذشتست سال
 همی کرد نفرین بر¹⁷ افراسیاب
 که گر بگسلد زین سخن جان من¹⁹
 مرا گر سپارد بچنگ نهنگ
 بخواب اندر آمد سر تیره مهر²²
 دمان²³ اندر آمد بنزدیک شاه²⁴
 بنزدیک آن نامور تخت شد
 جهاندار و²⁷ بیدار و²⁷ افسونگرا
 تو³⁰ گفتمی ورا مایه داست هوش³¹
 تو گویی که بر گاه شاهست و بس³³

درفشان و چون بر IV؛ درفشان ازو چون I-² این دم T-؛ امشب I, IV, VI-¹
 بشد گلدشهر نزدیک ماه I, IV, VI-⁵ جهاندار I, IV, VI-⁴ بجای VI-؛ زپای IV-³
 اندر I, VI-¹¹ و-¹⁰ و-¹² نوآیین I-⁹ اینک VI-⁸ و پیران VI-⁷ کرده VI-⁶
 گرز T-؛ خود I, IV, VI-¹⁴ و یا VI-¹³ که VI-¹² ایدر آی این IV-؛ آی این
 به-¹⁷ و-¹⁵ تو گفتمی برو بر IV, VI-؛ تو گفتمی بدو بر I-¹⁶ بر کردگار I, IV, VI-¹⁵
 IV, VI-²⁰ که گر زین سپس بگسلد جان ز من VI-¹⁹ نامور I, IV, VI-¹⁸ علی B-
 دوان I, IV, VI-²³ تیره میغ VI-؛ تیغ و میغ IV-؛ تیغ میغ I-²² تیغ I, IV, VI-²¹ برین
 و-²⁷ و-²⁶ بود-²⁵ و-²⁴ و-²³ و-²² و-²¹ و-²⁰ و-¹⁹ و-¹⁸ و-¹⁷ و-¹⁶ و-¹⁵ و-¹⁴ و-¹³ و-¹² و-¹¹ و-¹⁰ و-⁹ و-⁸ و-⁷ و-⁶ و-⁵ و-⁴ و-³ و-² و-¹
 بخوبی بجز I, IV, VI-³² مایه دارست هوش VI-³¹ که IV-³⁰ پیش VI-²⁹ بد VI-²⁸
 بگهواره ماهست و بس T-³³ ز خوبی بگیتی T-؛ تو

2415 گر ایدونك اندیشه زین كودك است
 بمان تا جدا گردد از كالبد
 بدو گفت زینسان كه گفتی² بساز
 سپهدار پیران بدان شاد شد⁴
 بیامد بدرگاه و اورا ببرد
 بی آزار برردش بسوی ختن
 2420 چو آمد بایوان بگلشهر⁹ گفت
 تو بر¹⁰ پیش این نامور زینهار
 برین نیز بگذشت يك چند روز

۱۲

شبی قیصرگون ماه پنهان شده
چنان دید سالار پیران¹⁴ بخواه
سیاوش بر شمع¹⁶ تیغی بدست
[کزین¹⁸ خواب نوشین سر آزاد کن¹⁹
که روز نوآیین و جشنی²¹ دوست
سپهبد بلرزید در²³ خواب خوش
بدو گفت پیران که برخیز و رو

B-³ از انستان که سازی-IV; ازینسان که دانی-I² رنج و آن-VI; رنج و درد-I¹
روانشی از اندیشه-I, IV⁵ ازو شاد شد-VI; ازان شاد گشت-I, IV⁴ فوهبها آفراسیاب
بران [بر-I] روزبانان-I, IV⁷ با-VI⁶. Б - перевод б. отсутствует; آزاد گشت
پمای-I, IV¹¹ در-VI¹⁰ بایوان گلشهر-VI⁹ خروشاهمی-I⁸ بسی بر شمرد
ز-IV¹⁵ توران-IV, VI¹⁴ پیل و-VI; جمله-IV¹³ فرنگیس را دل بسوز-I¹² ایستاده
یکی یاد کن-I¹⁹ ازین-I, IV¹⁸ نباید-I¹⁷ عندها-B¹⁶ برافروخت از-VI^{оп.}; VI¹⁵
چشن-I, IV, VI²¹ جشن-I, IV, VI²² и обратный порядок мисра; سر آزاد کن-I²⁰
Л,²³ فهذا العيد المبارک قد حضر واللیلة لیلة ضیافة کیخسرو-Б. ср.; شب زادن شاه
قومی و ادخلی علی فری کیسی و انظری Б. ср.: خردمند-L, I, IV و T²⁴ Так в VI; بر-I
نزد-I, IV²⁵

- 2400 چه آمد ز بد بر تو¹ ای نیکخوی
چرا بر دلت چیره⁴ شد رای⁵ دیو
بکشتی سیاوش را بی گناه
بایران رسد زین بدی آگهی
بساجداران ایران زمین⁸
جهان آرمیده ز دست بدی
فریبنده¹⁰ دیوی ز دوزخ بچست
2405 بران¹² اهرمن نیز نگرین سزد¹³
پشیمان شوی زین بروز دراز¹⁵
ندانم¹⁸ که این گفتن بد¹⁹ ز کیست
چو دیوانه از جای برخاستی
2410 کنون زو گذشتی بفرزند خویش
نچوید همانا²⁴ فرنگیس بخت²⁵
بفرزند²⁶ با کودکی در نهان
که تا زنده بر تو نگرین بود
اگر شاه روشن کند جان من
- که آوردت² این روز بد³ آرزوی
ببرد از رخت شرم⁶ گیهان خدیو
بغاک اندر انداختی نام و جاه
که شد خشک پالیز سرو سهی⁷
که با لشکر آیند پر درد و کین⁹
شده آتشکارا ره ایزدی
بیماد دل شاه ترکان بغست¹¹
که پیچد روانت¹⁴ سوی راه بد¹³
بپیچی زمانی¹⁶ بگرم و گداز¹⁷
و زین آفریننده رای²⁰ چپست
چنین خیره بدر را بیماراستی²¹
رسیدی به بیچاره²² پیوند خویش²³
نه اورنگ شاهی نه تاج و نه تخت
درفشی مکن خویشتن در جهان²⁷
پس از²⁸ زندگی دوزخ آیین بود
فرستد ورا سوی ایوان من²⁹

این کار—VI؛ اختر این—IV؛ از اختر این—I³ چه آورد—VI² بروی تو—VI¹
I, IV, 7 دل راه—VI؛ دلت ترمی—I, IV, 6 خیره—I, IV, VI⁵ خیره—J, IV, 4 و این
VI—؛ آیند ایدر بکین—I, IV, 9 کز ایران زمین—VI⁸ بگریند بر تخت شاهنشهی—VI
دل—VI؛ دل شاه ازین سان بغست—I, IV, 11 فروزنده—VI¹⁰ آمد پر از درد و کین
IV—؛ پیچید رایت—I, VI, 14 بود—I, IV, 13 بدان—J, 12 شاه توران بغست
بروز دراز—IV¹⁷ نشینی نهانی—I, IV, VI, 16 خود براه دراز—VI¹⁵ پیچید راحت
I, IV, 22 I, IV—²¹ VI—ب. оп. ²⁰ J—را оп. (неразобранное слово). ¹⁹ VI—من ¹⁸ I, IV—بدانی
2402—2409 B—сокращает бб. 2408; б. стоит после б. I, IV, 23 به پیمان و—VI²⁸ به تیمار و
дальнейшие слова; و طفق یعنقه و یوبغه حتی انتهی الی الحدیث فری کیس: так
و قال إن کان غرض الملک فی قتلها ألا یظهر منها ولد ینسب: (بб. 2410—2416) Пірана
الی سیاوش فانی آحملها الی منزلی فاذا وضعت حملت الیک ما وضعت فتری فیه رأیک
IV—²⁷ مفرمای—VI²⁶ نچوید فرنگیس برگشته بخت—I, IV, 25 همانا نخواهد—VI²⁴
مر اورا سوی خان من—VI²⁹ پس—VI²⁸ نهان

- بدرگاه بردند مویش کشان
 جهانزی بدو کرده دیده پر آب
 2385 که این هول کاریست با درد و بیم
 زنند و شود پادشاهی تباه
 ز آخر بیاورد² پس پهلوان
 خود و گرد رویین و فرشیدورد
 بدو روز و دو شب بدرگاه رسید
 2390 فرنگیس را دید چون بیمهشان
 بچنگال هر يك يكی تیغ تیز
 همانگاه پیران پیامد چو باد
 چو چشم گرامی بپیران رسید
 بدو گفت با من چه بد ساختی
 2395 ز اسب اندر افتاد پیران بگاک
 بفرمود تا روزبانان در
 پیامد دمان پیش افرسیاب
 بدو گفت شاهها انوشه بدی¹³
- بر روزبانان مردم کشان
 ز کردار بدگوه افراسیاب¹
 که اکنون فرنگیس را بر دو نیم
 مر اورا نخواند کسی نیز شاه
 ده اسب سوار آزموده جوان³
 بر آورد زان راه⁴ ناگاه گرد
 در نامور پر جفا پیشه دید
 گرفتار ورا روزبانان کشان⁵
 ز درگاه برخواسته رستخیز⁶
 کسی کش خرد بود گشتند؟ شاد
 شد از خون⁸ دیده رخش ناپدید
 چرا خیره بر آتش⁹ انداختی
 همه¹⁰ جامه پهلوی کرده¹¹ چاک
 زمانی ز فرمان بتابند سر
 دل از درد¹² خسته دو دیده پر آب
 روانرا بدیدار¹⁴ توشه بدی¹⁵

نبد بردند—I² 2385—2386 интерполированы между 66. 2391 и 2392. I, IV, VI—66.

ز اسپان چو ده آزموده گوان—IV ز اسپان تازی دو ده را روان—I³ نیماورد—IV
 VI—6. оп. 4 VI—درد⁵ سخت مردم کشان—VI⁶ I, IV, VI и T—здесь интерполированы варианты 66. 2385—2386 (см.):

همه دل پر از درد و دیده پر آب * ز کردار بدگوه افراسیاب
 که این [با—VI] هول کاریست با ترس و بیم * فرنگیس را برزدن [بریدن فرنگیس را—VI] بردونیم
 ز قندی شود پادشاهی تباه * مر اورا نخواند کسی نیز شاه
 IV — доб. ещё 6.:

بگفتند هر کس همی با دگر * زن و مرد و کودکی بدرگاه بر
 چرا زنده ام با تش—I, VI⁹ آب—I, IV⁸ بود دلش گشت—IV نبد دلش گشت—I, VI⁷
 جهانت—IV¹³ و VI—دوب.¹² کرد—I, IV, VI¹¹ بتن—I, IV¹⁰ که زدم در این آتش—IV
 ترا جاودان عمر بادا تمام—IV بزوی—VI¹⁵ جهانرا تو جاوید—I¹⁴ انوشه بزوی—VI¹⁴ بکام
 همیشه ز تو دور دست بدی—T

- یکی زاریی خاصست¹ کاندر جهان
سپاوش را دست بسته چو سنگ
بدشتش کشیدند⁴ پر⁵ آب روی
تن پیل وارث بران گرم خاک⁷ 2375
یکی تشمت بنهاد پیشش⁹ گروهی
برید آن سر شاهوارش¹¹ ز تن
همه شهر پر¹⁴ زاری و ناله گشت
چو پیران بگفتار بنهاد گوش
همی جامه را بر¹⁶ برش کرد چاک 2380
بدو پیلسم گفت¹⁹ بشتاب زود
فرنگیس را نیز خواهند کشت
- نه بیند کسی از کهان و مہان²
فگندند در گردنش³ پالہنگ
پیاده دوان در بپیش⁶ گروی
فگندند و از کسی نکردند باک⁸
به پیچید چون گوسفندانش روی¹⁰
فگندش¹² چو سرو سہی بر¹³ چمن
بچشم اندرون آب چون ژالہ گشت¹⁵
ز تخت اندر افتاد و زو رفت هوش
همی کند موی¹⁷ و همی ریخت خاک¹⁸
کہ دردی بدین درد و سختی فزود²⁰
مکن هیچ گونه برین کار پشت²¹

فگنده — I, IV, VI — 3 T — 66. 2372—2378 оп. 2 در میان مہان — VI — 2 رفت — I, IV, VI — 1
ہمی شد پیاده بہ — I, IV — 6 با — IV — 4 بی — I — 5 بہ پیشش فگندند — VI — 4 بگردن درش
شستند رخ را — I, IV — 8 بدان خاک گرم — I, IV — 7 همی شد بہ پیش پیاده — VI — 6 پیش
سر تاج دارش — I, IV — 11 VI — 6. оп. 10 ز زین — I, IV — 9 شسته رخ از آب پای — VI — 6 ز شرم
I, IV, VI — 15 доб. б.: 15 بوم و بر — IV — 14 بوم پر — I — 14 در — VI — 13 فگنده — VI — 12
ستمگاہ چوپان بزیر قلو [بمثل گرو — VI] * همانا نبرد بدانسان گلو
T — 18 و بیخت خاک — VI — 18 خست روی — IV — 17 همه جامہا در — IV, VI — 16 همه جامہا بر — I — 16
IV — 20 فقال لہ پیلسم — B — 20 و بدو گفت لہای — T — 20 و بدو گفت روئین کہ — I, IV, VI — 19 доб. б.
и T — 21 Ср. варианты бб. 2382—2383 в остальных рук.: I — 21 برین درد خواهد فزود — T — 21
بمردند کیس فری را ز تخت * تنش بود لرزان بسان درخت
فرنگیس را نیز مردم کشان * بمردنش از تخت بر مو کشان
IV —
فرنگیس را نیز مردم کشان * بمردنش از تخت بر مو کشان
بمردند فرنگیس را هم ز تخت * تنش بود لرزان بسان درخت
VI и T (вар.) —
فرنگیس را گوید از پیش تخت * بمردند لرزان بہ پیش درخت
بدرگاہ بردند گوید کشان * برروز بانان و مردم کشان
و ذلک آنہ أمر باحراج فری گیس من خدہا و ضربہا حتی تسقط ما فی بطنہ — B

- 2355 برید و میانرا بگیسو¹ بیست
 باواز بر جان افراسیاب
 خروشش بگوش سپهبد رسید
 بگرسیموز بدنشان شاه گفت
 ز پرده بدرگه بریدش کشان⁶
 2360 بدان تا بگیرند موی سرش
 زنندش همی¹¹ چوب تا تخم کین
 نخواهم ز بیخ¹³ سیاوش درخت
 همه نامداران آن¹⁵ انجمن
 که از شاه و دستور وز لشکری
 2365 پیامد پر از خون دو رخ پیلسم
 بنزدیک لپاک²⁰ و فرشید ورد
 که دوزخ به از بوم²³ افراسیاب
 بتازیم و نزدیک پیران شویم
 سه اسپ گرانمایه کردند زین
 2370 به پیران رسیدند هر سه سوار
 برو بر شمرند یکسر سخن
- بفندق گل ارغوانرا² بخت
 همی کرد نفرین و می³ ریخت آب
 چو آن ناله و زار⁴ نفرین شنید
 که اورا بکوی آورید⁵ از نهفت
 بر⁷ روزبانان⁸ مردم کشان⁹
 بدرند بر بر¹⁰ همه چادرش
 بریزد برین¹² بوم توران زمین
 نه شاخ و نه برگ و نه تاج و نه تخت¹⁴
 گرفتند نفرین برو¹⁶ تن بتن
 ازین گونه نشنید کس داوری
 روان¹⁷ پر ز داغ ورخان¹⁸ پر ز نم¹⁹
 سراسر²¹ سخنها همه یاد کرد²²
 نماید بدین²⁴ کشور آرام و خواب
 بتیمار و درد اسپران شویم
 همی بر نوشتند گفتی²⁵ زمین
 رخان پر ز خون همچو ابر بهار²⁶
 که بخت²⁷ از بدیها چه افکند بن²⁸

دو زلفین مشکین چو دو کمند * برترید از ماه و سرو بلند
 1 I, IV, VI — بکند و بیکسو میانرا — VI — زمین را هر دو گیسو — I, IV, VI —
 2 I, IV, VI — بنخن گل ارغوانرا — VI — بنخن گل و ارغوانرا — IV — نه نرگس گل ارغوانرا — I
 این را بکوی آورید — IV, VI — این را بکوی آورند — I — 3 ناله زار و — I, IV, VI — 4 همی
 گردنکشان — IV — 5 و — I, IV, VI — 6 بدو — VI — 7 به بردیدشان — VI — 8 برندش کشان — I, IV — 9
 10 I, IV — 11 تن — VI — 12 بوم — VI — 13 تخم — VI — 14 ز — I, IV — 15 نه برگ و نه بار و نه تاج و نه تخت
 16 همه — VI — 17 رخان — VI — 18 شدند — I, IV — 19 نه شاخ و نه تخت
 20 غم — I, VI — 21 کپاک — VI — 22 کپاک — I, IV, VI — 23 پیامد — I, IV, VI — 24 بیلسم الی اخویه لپاک و فرشید و قال
 25 زمین — VI — 26 تو گفتی همه بر نوشتند — VI — 27 که یابد درین
 28 شاه — I, IV — 29 B — 66. 2371—2378: و اخباره بما جری علی سیاوخش: 2372—2378 on.

یکی باد با تیره گردی سیاه
همی^۲ یکدگر را ندیدند روی

برآمد بپوشید^۱ خورشید و ماه
گرفتند نفرین همه^۳ بر گروی

11

2345 چو از سرو بن دور گشت آفتاب
 چه خوابی⁴ که چندین زمان برگشت⁵
 چو از شاه شد گاه و میدان تهی⁶
 چپ و راست هر سو⁸ بتابم¹⁰ همی
 یکی بد کند نیک پیمیش آیدش
 2350 یکی جز بنیکی جهان¹³ نسپرد
 مدار ایچ تیمار با او¹⁵ بهم
 ز خان¹⁹ سیاوش بر آمد خروش
 ز سر ماهرویان گسسته کمند
 همه بندگان موی کردند باز

بِسَاعَتِ گِیَاهِی بَرآمد ز خون * بدانجا که آن شمشت کردش نگوین
گیارا دهم من کنونت نشان * که خوانی همی فَرَ [خون—IV] سیاوشان
بسی فایده خلق را هست ازوی * که هست اصلش از خون آن ماهروی
قال صاحب الکتاب: ت — доб. вар. 2 и 3 бб.; Б — перевод этих бб., добавляя к нему пояснения, дает:
و إلیهم لما سکبوا دمه نبت منه النبت المعروف الذی یسمیه العجم بغون سیاوشان و
هو الذی یسمى فی بلاد العرب دم الأخوين و هو الی الآن یجلب الی اطراف البلاد من ذلک المکان
— IV⁴ نفرین بد—VI³ کسی—I, IV, VI² که پوشید—VI⁶; سیمه کرد—I, IV¹
—VI⁷ تخت و میدان تهی—VI; تخت شاهى تهی—I, IV⁶ درگذشت—IV⁵ خواهی
بیابم—IV¹⁰ دو—VI⁹. I, IV—порядок бб.: 2346, 2343, 2346 (дважды). نه خورشید با او نه
هم از ژندی—VI¹⁴ زمین—VI¹³ کتاب همی—IV¹² سر از پا—IV; سراپای—I¹¹
دیگیتی مده—I, IV¹⁶ آنچه تیمار با جان—VI; ایچ تیمار با جان—I, IV¹⁵ (описка).
T—доб. б.: I, IV, VI, T—بغم—I, IV¹⁸ جاودان دل—VI¹⁷ بغمها مکن—VI
یکی دان ازو هرچه زاید همی * که جاوید با تو نیاید همی
стоит после 2353. I, IV, VI—б. 2353. I, IV, VI—б. 2353. I, IV, VI—б. 2353.
I, IV, VI—б. 2353. I, IV, VI—б. 2353. I, IV, VI—б. 2353. I, IV, VI—б. 2353.

- 2330 که خواهد ازین دشمنان کین خویش¹ همی شد پس پشت او پیلسم³ سیاوش بدو گفت پدرود باش درودی ز من سوی پیران رسان به پیران نه زین گونه بودم امید مرا گفته بود او که با صد هزار⁸ 2335 چو برگرددت روز یار تو ام کنون پیشی گرسیوز اندر دوان¹⁰ نه بینم همی¹² یار با خود¹³ کسی چو از شهر وز لشکر اندر گذشت ز گرسیوز آن خنجر آبگون بیفگند پیل ژیانرا بخاک 2340 یکی تشت بنهاد¹⁷ ز زین برش¹⁸ بجایی که فرموده بد تشت خون
- کند تازه در کشور آیین خویش² دو دیده پر از خون و دل پر ز غم زمین تار و تو جاودان⁴ پود باش بگویشی که گیتی دگر شد بسان همی⁵ پند او باد بُد⁶ من چو بید⁷ زره دار و برگستوان ور⁹ سوار بگاو چرا مرغزار تو ام پیاده چنین خوار و تیزه روان¹¹ که بغروشدی زار بر من بسی کشانشی بمردند بر سوی دشت¹⁴ گروی زره بستند از بهر خون¹⁵ نه شرم آمدش زان سپهبد نه پاک¹⁶ جدا کرد زان سرو سیمین سرش¹⁹ گروی زره برد و کردش نگون²⁰

б.: доб. и мен — I, IV² мен — I, IV¹

جهان سر بسر زیر پای آورد * هنرهای مردی بجای آورد
یاد شد — VI؛ یاد شد — I, IV⁶ همه — I, IV, VI⁵ در میان — I, IV⁴ آخو پیران — Б³
B — первое мисра передано: аقر پیران عنی السلام؛ далее же слова Сийāvуша переданы так:
IV —⁹ مرا گفتا بودی که او شهریار — VI⁸ و قل له ما کان ظنی بک أن تغفر الذمام
نمی بینم — IV¹² خسته روان — VI¹¹ زمان — VI¹⁰ برگستوان پر — VI¹⁰ برگستوان وز
پر پهن دشت — I, IV¹⁴ من — I, IV¹³ (نمی بینم). (против метра, вероятно, следует)
б.: доб. и мен — I, IV, VI¹⁵ بسته بدشت — T زهر دو بدشت — VI

پیاده همی برد مویشی کشان * چو آمد بدان جایگاه نشان
گروی — I¹⁸ و — VI¹⁷ دوب. (!) سپهدار خای — VI¹⁶ T — доб. этот же б. и еще 2 бб.
б.: доб. I, IV, T — I, IV¹⁹ و؛ بیچید چون گوسفندانش روی — I, IV¹⁹ و؛ برش — VI¹⁹

جدا کرد ازان سرو سیمین سرش * همی رفت در تشت خون از برش
VI — б. 2342 стоит после б. 2344; T — порядок бб.: 2342, 2345, 2346, 2343, 2344, 2347; I, IV —
доб. бб.:

فرو ریخت خون سر پر بها * به شخی که هرگز نروید گیا

- نه اندر شکاری که گور افگنی
 همی³ شهریار ربای ز گاه 2315
 مده شهر⁵ توران بخیره بباد
 بگفت این و روی سیاوش بدید
 دل شاه توران برو بر بسوخت
 بدو گفت برگرد و ایدر⁹ مپای
 بکاخ بلندش یکی خانه بود 2320
 مر اورا دران خانه¹⁰ انداختند
 بفرمود پس تا سیاوش را
 که این را بجایی بریدش که کس
 سرش را برید یکسر ز تن
 بپاید که خون سیاوش زمین 2325
 همی تاختندش پیاده کشان
 سیاوش بنالید با¹³ کردگار
 یکی شاخ پیدا کن از تخم من
- دگر¹ آهوانرا بشور افگنی²
 درین کار به زمین نگه کن پگاه⁴
 بماید⁶ که روز بد⁷ آیدت یباد
 دو رخ را بکنند و فغان بر کشید⁸
 همی خیره چشم خردرا بدوخت
 چه دانی کزین بد مرا چیست رای
 فرنگیس زان خانه بیگانه بود
 در خانه را بند بر ساختند
 مر آن شاه بی کین و خاموش را¹¹
 نمبانشد ورا یار و فریادری¹²
 تنش کرگسانرا بپوشد کفن
 نموید نروید گیاه روز کین
 چنان روزبانان مردم کشان
 که ای برتر از گردش¹⁴ روزگار¹⁵
 چو خورشید تابنده بر انجمن

که نفرین کند بر تو — I, IV, VI و T — همه — VI — 6. оп. 2 و گر — I, IV — 1
 : доб. б.: I, IV и T (вар.) — 8 پند من — I, IV — 7 میادا — VI — 6 خای — I, IV — 5 تخت و کلاه
 چو گفتار فرزند بشنید شاه * جهان گشت در پیش چشمش سپاه
 I, IV — 11 بدان تیرگیش اندر — I, IV, VI — 10 خیره — VI — 9 T — доб. перед ним еще 12 бб. — (вар.) — I, IV

بفرمود تا [با — IV] روزبانان کشان * مرو اورا بمردند چون بیمه کشان
 I, IV, VI و T — бб. 2323—2326 заменяют следующими:

نگه کرد گرسپوز اندر گروی * گروی ستمگر بپوشید [بپیچید — I, IV] روی
 پیامد چو پیش سیاوش رسید * جوانمردی و شرم شد ناپدید
 بزد دست و آن گوش [موی — I, IV] شه را گرفت * بخواری کشیدش بکوی [بروی — I, IV] ای شکفت
 و التفت کرسپوز الی صاحبه کرو فعمد الی سیاوخش : I, IV, VI — Б — поддерживает рук.
 از جای وز — IV از جای و از — I, VI — 14 بر — I, VI — 13 و جعل يسوقه بالاهانة و الإذلال
 Б — перевод бб. 2327—2329 отсутствует.

- سر تاج داران¹ مبر بی گناه
 سپاوش که⁴ بگذاشت ایران زمین
 بیازرد از بهر تو شاه را
 2300 پیامد ترا کرد پشت و پناه
 نبرد سر تاجداران کسسی
 مکن بی گنه بر تن من ستم
 یکی را بچاه افکنند بی گناه
 سرانجام هر دو بخاک اندرند
 2305 شنیدی که از¹³ آفریدون گرد
 همان از منوچهر شاه بزرگ
 کنون زنده بر گاه¹⁴ کاوسی شاه
 جهان از تهمتن بلرزد همی
 چو بهرام و چون زنگه شاهوران
 2310 همان گیمو کز بیم او¹⁹ روز جنگ
 درختی نشانی همی بر²¹ زمین
 بکین سپاوش سیه پوشد آب²³
 ستمگاره بر تن خویشتن²⁶
- که نپسندد این² داور هور و ماه³
 همی از جهان بر تو کرد آفرین
 چنان افسر و تخت و آن گاه را⁵
 کنون زو چه دیدی⁶ که بردت ز راه
 که با تاج بر تخت⁷ ماند بسی
 که گیتی سپنج است با⁸ باد و دم
 یکی با کله⁹ بر نشانند¹⁰ بگاه
 ز اختر بچنگ¹¹ مغاک اندرند¹²
 ستمگاره ضحاک تازی چه برد
 چه آمد بسلم و بتور سترگ
 چو دستان و چون رستم کینه خواه¹⁵
 که توران¹⁶ بچنگش نیرزد همی¹⁷
 که نندیشد از گرز کنداوران¹⁸
 همی چرم روباه پوشد پلنگ²⁰
 کجا برگ خون آورد بار کین²²
 کند زار²⁴ نفرین بافراسیاب²⁵
 بسی یادت آید ز گفتار²⁷ من

1 I, IV, VI, T—سر تاجداران 2 VI—نپسندد [د]ت 3 Ср. второе мисра б. 1946. 4 VI—
 زهر تخت و بر تاج—IV زهر تاج و بر تخت—I 5 I—تخت با گاه را—5 I 6 VI—خواهی 7 I—
 زو نشانند—IV 10 با گنه—I, IV, VI 9 و بر—VI زهر—I, IV 8 بر تاج و با تخت—VI
 11 I, IV, VI—доб. б.: بتاریک دام—I, IV 12 I, IV, VI—доб. б.: بر نشینند—VI
 بگفتار گرسیموز بدنهـان * درفش می مکن خویشتن در جهان
 13 I—کجا از—VI 14 Л—درگاه 15 VI—б. оп. 16 VI—گیتی—I, IV, VI и T (б. оп.)—доб. б.:
 چو گودرز کشواد کو [گرز آورد—VI] روز جنگ * بدزد دل شیر و چرم پلنگ [چنگ نهنگ—IV]
 چرم شیران—I, IV 20 کز چنگ او—VI زگودرز کو—I, IV 19 چنگ جنگ آوران—VI 18
 21 I, IV, VI—روز—T 24 بسوگ سپاوش همی جوشد آب—T 23 روز کین—I, IV 22 در—I 25 I, IV, VI, T—بر افراسیاب—VI 26 T—ستمگر شدی—T 27 VI—یاد گفتار—VI

- 2280 که چندین بخون سیاوش مپیچ
 بگفتار گرسپوز رهنمای
 زدی دام و دشمن گرفتگی بدوی³
 سزا نیست این را گرفتن⁵ بدست
 سپاهی بدین گونه کردی تباه
 اگر خود نیاززدی⁸ از نغست
 2285 کنون آن به آید¹⁰ که اندر جهان
 بدیشان چنین پاسخ آورد شاه
 و لیکن ز گفت¹³ ستاره شمر
 گر ایدونک خونش بریزم بکین
 رها کردنش بتتر از کشتنست
 2290 بتوران گزند مرا آمدست
 خردمند گر¹⁸ مردم بدگمان
 فرنگیس بشنید رخ را بغست
 پیاده پیامد بنزدیک شاه
 بپیش پدر شد پر از درد²¹ و باك
 2295 بدو گفت کای²³ پر هنر شهریار
 دل را چرا بستی اندر فریب
- که آرام خوار آید اندر¹ بسپیچ
 بر آرای² و بردار دشمن ز جای
 ز ایران بر آید یکی های و هوی⁴
 دل بدسگالان بباید⁶ شکست
 نگر تا چگونه بود رای⁷ شاه
 بت آب این گنه را⁹ توانست شست
 نباشد پدید¹¹ آشکار و نهان
 کزو من ندیدم بدیده¹² گناه
 بفرجام زو سختی آید بسر¹⁴
 یکی گرد خیزد ز ایران زمین¹⁵
 همان کشتنش رنج و درد منست¹⁶
 غم و درد و بند¹⁷ مرا آمدست
 نداند کسی چاره آسمان¹⁹
 میانرا بزتار خونین بستم
 بخون رنگ داده دو رخساره ماه²⁰
 خروشان بسر بر همی ریخت²² خاک
 چرا کرد خواهی مرا خاکسار
 همی از بلندی نه بینی نشیب

بپارای I, IV, VI -² خار آید اندر - VI -³ بخوار آید ایدر - IV -⁴ خواب آرد اندر - I -⁵
 سزا نیست از - I, IV, VI -⁶ بکش تیز و خیره میر آب روی - I, IV, VI -⁷ بروی - I, VI -⁸
 بر تو - VI -⁹ زبا تو - I, IV, VI -¹⁰ زبا تو - I, IV, VI -¹¹ سزا نیست این را که داری - VI -¹² زبانی که داری
 بت آب - VI -¹³ نیاززدی - VI -¹⁴ نیاززدی بود - I -¹⁵ نیاززدی - I, IV, VI -¹⁶ نیاززدی - I, IV, VI -¹⁷
 بدیده ندانم - VI -¹⁸ بدیده ندیدم - I, IV, VI -¹⁹ نه آید - IV -²⁰ خرد کین
 نیز رنج - I, IV, VI -²¹ T - доб. б. -²² بتوران زمین - I, IV, VI -²³ ببر - I, IV, VI -²⁴ بگفت - I, IV, VI -²⁵
 زرنج و بند - I, IV, VI -²⁶ 2289 стоит после б. 2290. -²⁷ I, IV, VI -²⁸ زرنج منست - VI -²⁹ زرنج منست
 همی آشکار - VI -³⁰ و هم - T -³¹ упушено; T -³² گر - IV -³³ زبا - I, VI -³⁴ T -³⁵ درد و رنج - VI -³⁶
 ای - VI -³⁷ بر افگندند - VI -³⁸ پر از ترس - I, IV -³⁹ VI -⁴⁰ б. оп. -⁴¹ و نهان

- چو گودرز و چون گیو و برزین و طوس¹ دمنده سپهرید² گو پیلتن فریبرز³ کاوس دژنده شایر برین کینه بندند⁴ یکسر کمر⁵ نه من پای دارم نه پیوند⁶ من همانا که پیران بیاید پگاه مگر خود نیازت نیاید بدین بدو گفت گرسپوز ای هوشمند از ایرانیان دشت پر کرگس است همین بد که کردی ترا خود نه بس سیاوش چو بخروشد⁷ از روم و چین بریدی⁸ دم مار و خستی سرش گر ایدونک اورا بجان زینهار به پیغوله خیزم از بیم جان⁹ برفتند پیچان دمور و گروی
- ببندند بر کوه پیل کوس که خوارند¹⁰ بر چشم او انجمن¹¹ که هرگز ندیدش کس از جنک سیر در و دشت گردد¹² پر از کینه ور¹³ نه گردی ز گردان این انجمن ازو بشنود¹⁴ داستان نیز شاه مگستر¹⁵ یکی تا جهانست کین¹⁶ بگفت جوانان¹⁷ هوارا میند گر از کین بترسی ترا این بس است¹⁸ که خیره همی بشنوی¹⁹ پند کس²⁰ پر از گرز و شمشیر بینی زمین بدیبا بپوشید خواهی برش²¹ دهی من نباشم²² بر شهریار مگر خود بزودی سر آید زمان²³ بر شاه ترکان²⁴ پر از رنگ و بوی²⁵

второе; مثل چودرز و جرجین و طوس و فرهاد — B; گرگین و فرهاد و طوس — I, IV, VI
 دمنده — VI; چو پیل دمنده — I, IV, VI. 2265 и 2266. 2 I, IV, VI — B; چشم او انجمن
 2265 стоит. 4 I, IV, VI — B; خوارست — VI; خوارست — I, IV, VI. 3 I, IV, VI — B; رستم بن داستان — B; دشت
 2266 текста. 5 VI — B; پند همچو — VI. 6 I — B; یکسر کمر — VI. 7 I, IV, VI — B; کینه
 2266 текста. 8 I — B; بدین کین به بندد — VI. 9 I — B; پیران — VI. 10 I, IV, VI — B; پیل
 2266 текста. 11 I, IV, VI — B; پیل — VI. 12 I, IV, VI — B; دشت — VI. 13 I, IV, VI — B; کینه
 2266 текста. 14 I, IV, VI — B; دشت — VI. 15 I, IV, VI — B; دشت — VI. 16 I, IV, VI — B; دشت
 2266 текста. 17 I, IV, VI — B; دشت — VI. 18 I, IV, VI — B; دشت — VI. 19 I, IV, VI — B; دشت
 2266 текста. 20 I, IV, VI — B; دشت — VI. 21 I, IV, VI — B; دشت — VI. 22 I, IV, VI — B; دشت
 2266 текста. 23 I, IV, VI — B; دشت — VI. 24 I, IV, VI — B; دشت — VI. 25 I, IV, VI — B; دشت — VI.

ز پیران یکی بود کهتر بسال
کجا پیلسم بود نام جوان
چنین گفت مر شاه را^۳ پیلسم
ز دانا شنیدم یکی داستان
که آهسته دل کم^۶ پیشیمان شود^۷
شتاب و^۹ بدی کار آهرمنست
سری را که باشی^{۱۱} بدو^{۱۲} پادشا
ببندش همی دار تا روزگار
چو باد خرد بر دلت بر وزد
بفرمای بند و تو تندی^{۱۵} مکن
چه بری سری را همی^{۱۸} بی گناه
پدر شاه و رستمی پروردگار^{۱۹}

Б — زبا نامور — IV, VI — پيس نامبور — ³ I — گوی — ² I, IV — برادر ورا بود — ¹ VI —
 Б — زبرگ و بارست غم — VI — زبارور دست غم — IV — زبار آورد درد و غم — ⁴ I — لأفراسیاب
 — I — ⁵ I — мисра и следующий б. нашего текста: إلیها الملک; перевод б. 2256 дается после б. 2257.
 کی — IV — گهر — ⁶ I — خرد بد بران نیز — VI — خريدند برین کار — IV — نخرد بد بدین کار
 — ⁷ I — پوشیمانی رنج — ¹⁰ Так в Л; I, IV, VI — оп. — ⁹ VI — оп. — ⁸ I, IV — بود — ⁷ I —
 پرو — ¹² IV, VI — باشد — ¹¹ I, IV — پوشیمانی و رنج جان و تنست — T — و جان و تنست
 — ¹⁵ I, VI — میز — ¹⁴ I, VI — مر ترا — T — ندانم — VI — نباشد — ¹³ I, IV —
 — I, IV, VI — و ز بن — VI — سخن — ¹⁷ IV — میزی — ¹⁶ I, IV, VI — بفرمای اکنون و میزی — IV —
 доб. здесь б. 2248 текста:

سری را [از- I] کجا [یکی- VI] تاج باشد کلاه * نشاید برید ای خردمند شاه
آموزگار- VI: پیورده است- I, IV¹⁹ همی تو سری- I, IV¹⁸ Б-перевод б. отсутствует.
جه- IV: نه نیمویی اورا برآورده است- I: از این کارزار- VI²⁰ I, IV-доб. б., разбивая таким образом предыдущий б. на два:
به بینی تو [به بینیم- IV] پاداش این زشت کار * به پیچسی بفرجام ازین روزگار
T-то же и доб. еще два бб.:

بیماد آور آن تیمغ الماس گون * کزان تیمغ گردد جهان پر ز خون
و زان نامداران ایـران گـروه * که از خشم شان گشت گیتی مستوه

- ز تیر و ز ژوپین بید¹ خسته شاه
همی گشت بر خاک و نیزه بدست³
2240 نهادند بر گردنش پالهننگ
دوان⁵ خون بران⁶ چهره ارغوان
برفتند سوی سیاوش گرد
چنین گفت سالار توران سپاه
[کنیدش بخنجر سر از تن جدا
2245 [بریزید خونش بران گرم خاک
چنین گفت با شاه یکسر سپاه
چرا کشت خواهی کسی را که تاج
سری را کجا تاج باشد کلاه
بهنگام شادی¹⁶ درختی مکار
2250 همی بود گرسپیوز بدنشنان¹⁷
که خون سیاوش بریزد بدرد¹⁹
- نگون² اندر آمد ز پشت سپاه
گروی زره⁴ دست اورا بیدست
دو دست از پس پشت بسته چو سنگ
چنان روزناده چشم جوان⁷
پس پشت و پیش سپه بود گرد⁸
که ایدر کشیدش بیکسو ز راه⁹
بشخی¹⁰ که هرگز نروید گیاه¹¹
ممانید دیر و مدارید باک¹²
کزو شهریارا چه دیدی گناه¹³
بگریید برو زار با تخت عاج¹⁴
نشاید برید ای خردمند شاه¹⁵
که زهر آورد بار او روزگار
ز بیمه‌وده‌گی یار¹⁸ مردم‌کشان
کزو داشت درد دل اندر نبرد²⁰

IV, T — доб. б.:

چو رزم یلان سخت پیوسته شد * سیاوش بچنگ اندرون خسته شد
I — ² به تیر و بنیزه شده — VI; به تیر و بنیزه بید — IV; به تیر و به نیزه نبد — I
بر خاک تیره چو — T; بر خاک تیری بدست — VI; بر خاک تیره بدست — IV ³ بگرز
IV — доб. б. (IV — обратный порядок мисра): I, IV — доб. ⁷ خونش بر — VI ⁶ روان — I, IV ⁵ کرو زره — Б ⁴ مست

چو آمد بران جایگاه نشان * همی تاختندش پیاده نشان
پس — I, IV ⁸ چنان روزبانان مردمکشان T — доб. тот же б. с вариантом второго мисра:
کز ایدر بیک سو کشیدش ز راه — I; ز یکسوی راه — VI ⁹ و پیش هر سو سپه بود و گرد
IV — б. оп. ¹² VI — б. оп. ¹¹ بجایی — I ¹⁰ I. Б — как I. کزو شهریارا چه دیدی گناه — IV
¹³ IV — б. оп.; I, IV, VI — доб. б.:

چه کردست با تو نگوئی همی * که بر خون او دست شویی [شوید — VI] همی
I, IV, VI — здесь б. оп., доб. после б. 2261; Б — пере-
¹⁴ Ср. разночтение к б. 2221 по I и IV. ¹⁵ I, IV, VI —
вод бб. 2248 и 2249 отсутствует. ¹⁶ VI —
زمیان بسته بر سان — I ¹⁸ بدگمان — I, IV ¹⁷ I, IV —
ز روز نبرد — I, IV, VI ²⁰ I, IV, VI —
به بیمه‌ودگی یار — VI ¹⁹ I, IV —
ز درد — I, IV, VI ²⁰ I, IV, VI —
IV —

- 2230 از ایران سپه بود مردی هزار رده برکشیدند ایرانیان همه با سیاوش گرفتند جنگ کنون خیره گفتند ما را کشند بمان تا⁶ ز ایرانیان دست برد سیاوش چنین گفت کین رای نیست⁸ مرا چرخ گردان اگر¹⁰ بی گناه بمردی کنون زور و¹¹ آهنگ نیست سر آمد بریشان بر آن¹³ روزگار
- همه نامدار از در کارزار² بیستند خون ریختن را میان² ندیدند جای فسون³ و درنگ⁴ بپاید که تنها بخون در کشند⁵ به بینند و مشمر⁷ چنین کار خرد همان جنگ را مایه و پای نیست⁸ بدست بدان کرد خواهد تپاه که با کردگار جهان جنگ نیست¹² همه کشته گشتند و برگشته¹⁴ کار¹⁵

بـلـشـکـر بـفـرمـود تا تیغ تیغ * کشید و خروشید [خروشان—VI] چون رستخیز
همی [بسی—VI] گفت یکسر بخنجر * در و دشت [یکسون—VI] کشتی [گیتی—IV]
بخون درنمید [بنخچیر—IV] دهید

T — то же, но интерполирует между ними еще 3 бб.; Б — дает перевод соответствующий, как и далее, редакции I, IV, VI: فأمر أفراسياب عسكرة بوضع السيف فيهم، یعنی أصعاب سیاوخش: فاشتعلت بينهم نار الحرب في ذلك الغضاء، و تواردوا حياض الموت تـوارد الإبل الهميم. مشارع الماء.

¹ VI — б. оп. ² I, IV — бб. 2230—2236, VI — бб. 2232 — 2236 (бб. 2230 и 2231 оп.) здесь оп. и интерполированы между бб. 2218 и 2219 текста; Б — помещает передачу этих бб. там же: فاصطف الايرانيين و تأهبوا للقتال و قالوا: قد أيسنا من أرواحنا فلا بد أن نملئ عذرا و نثبت في مستنقع القتال حتى نقتل. فمنعهم سیاوخش و قال: إن كان قد قدر فتلى على أیدی هؤلاء الأشرار فلن ينفع گرفتند آرام و — I ⁴ سکون — IV ³ الحذر من القدر و ما هذا بيوم قتال و انما هو يوم تفويض VI — ⁶ نپاید که بر خاک تنها کشند — I, IV, VI ⁵ (ср. б. 2218). هوش و درنگ جای نیست — I, IV, VI ⁸ نباید شمردن — VI ⁷ به بینند مشمر — I, IV ⁷ نه بینی IV, VI — доб. б.:
⁹ IV, VI — доб. б.:

بگوهر بدان روز ننگ آورم * که در پیش شه هدیه جنگ آورم
I, IV — доб. б.: ¹² مرا زور و — IV ¹¹ مرا زور — I, VI ¹⁰ چرخ گردنده گر — VI ¹⁰
یکایک گرفتندشان در میان * همه کشته گشتند ایرانیان
I, IV, ¹⁵ برگشت — I, IV, VI ¹⁴ بدیشان بد — VI ¹³ بدیشان چنان — IV ¹³ بدیشان چنان — I
VI — обратный порядок мисра; T —

همه کشته گشتند بر دشت کین * ز خونشان همه لاله گون شد زمین

مگر گفت بدخواه گرد ز نهان¹
 که کینه بدیشان بدل پیش ازین⁴
 گرفتند آرام و هوش و درنگ⁵
 که با اختر بد بمردی مکش⁷
 که ای پرهنر⁹ شاه با جاه و آب
 چرا کشت خواهی مرا بی گناه¹⁰
 زمان و زمین پر ز نفرین کنی
 کزین در سخن خود کی اندر خورد¹³
 چرا با زره نزد شاه آمدی
 منان و سپهر¹⁶ هدیه شاه نیست
 بر آشفتن شه ز بازار اوست¹⁷
 شنید و برآمد بلند آفتاب
 درین دشت کشتی بخون بر نهید¹⁸

سیاوش بترسید از بیم جان
 همی² بنگرید این بدان آن بدین³
 ز بیم سیاوش سواران جنگ
 چه گفت آن خردمند بسیار هوش⁶
 چنین گفت زان⁸ پس بافراسیاب
 چرا جنگجوی آمدی با سپاه
 سپاه دو کشور¹¹ پر از کین کنی
 چنین گفت گرسیوز کم خرد¹²
 گر ایدر¹⁴ چنین بی گناه آمدی
 پذیره شدن زین نشان راه¹⁵ نیست
 [سیاوش بدانست کان کار اوست
 چو گفتار گرسیوز افراسیاب
 بترکان بفرمود کاندر دهید

2220

2225

¹ I, IV — نهان T — заменяет б. двумя:

سیاوش بترسید از جان خویش * چو سالار توران رسیدش به پیش
 سپاهش بترسید از بیم شاه * گرفتند ترکان همه کوه و راه
 I, IV — доб. б.:

باستاد تا نزدش آمد سپاه * ستادند پیش سیاوش
 که در دل نبد پیش ازین کینه شان — I, IV⁴ آن بدین این بدان — I, IV³ همه — VI²
 I, IV, T — доб. здесь VI⁵ ندیدند جای فسون و درنگ
 66. 2230—2236, а VI — 66. 2232—2236 текста; Б — дает соответствующий их перевод здесь же, как
 и в других местах, придерживаясь редакции I, IV и VI. Но возможно и обратное: рук. I, IV и VI
 придерживаются перевода Б (см. б. 2230, прим. 2).
 T — مجوش⁷ برای و هوش⁶ I, IV —
 I, IV, VI — ازان⁹ B — العاقل¹⁰ I, IV — доб. здесь б. 2247:

چرا کشت خواهی کسی را که تاج * بگرید بدو زار و هم تخت عاج
 ز تو — VI¹¹ ز تو این سخنها کی اندر خورد — I, IV¹³ بی خرد — VI¹² دو لشکر — VI¹¹
 VI — کمان و زره — I, IV¹⁶ رای — I, IV¹⁵ کز ایدر — IV, VI¹⁴ این سخنها کجا در خورد
 VI — کمان و سپهر¹⁷ Так в Л; I, IV, VI — б. оп.; T — б. оп., но доб. еще 9 бб.; Б — перевод б.
 отсутствует. I, IV, VI — б. передан двумя:

تین از نیاز و آرام پردخت کن^۱
خروشان بدو اندر آویخت جفت
سوی آخر تازی اسپان گذشت^۲
که دریافتی روز کیمین باد را
لگام^۳ و فسارشی ز سر برگرفت^۴
که بیدار دل باشی و با کسی مساز
عنانش تیرا بایدد آراستن
چنان چون سر مار افعی بیچوب^۵
که او را تو باشی بکیمین بارگی
برافروخت بر سان آتش ز نی^۶
رخ از خون دیده شده ناپدید

برین گفتہا بر تو دل سخت کن
 سیاوش چو با جفت غمہا بگفت
 رخش پر ز خون دل و دیدہ گشت
 بیامرد شب برون گ بھ زاد را 2205
 خروشان سرش را بمر در گرفت
 بگوش اندرش گفت رازی دراز^۵
 چو کیخسرو آید بکین خواستن
 ورا بارگی باش و گیتی بکوب
 از آخر بمر دل بیکبارگی 2210
 دگر مرکبانرا ہمہ^۷ کرد پی
 خود و سرکشان سوی ایران^۹ کشید

رسید اندرو شاه توران سپاه
سپاهوشی زده بر زره بر گر¹²
سخن زین نشانی که بود در¹³ نهفت

چو يك¹⁰ نیم فرسنگ بـمـرید راه
سـپـه دید با خود و قـیـم و زره¹¹
بدل گفت گرسبوز این راست گفت

جهاننا ندانم چرا پـروزی * چو پروردیش می چرا بشکری
و زان پیسی سیاوش آزادمرد * رخاـنرا بسوی فرنگیس کرد
ورا کرد پـدرو و با او بگفت * که من رفتنی گشتم ای نیک جفت
(в рук. IV первое мисра после б.: *پدرو و گفت*; VI — доб. третий б. по рук. IV.

¹ I, IV — تخت یم دخت کن; VI — б. оп.; I, IV — доб. бб.:

خروش مغانی و دل پر ز درد * برون رفت از ایوان دو رخساره زرد
فرنگی‌س رخ را همی کند و موی * روان کرد بر رخ ز دیده دو جوی
B — второе мисра не ⁴ عنان — I, IV, VI ³ و ماضی نحو رواط خیوله العراب — B ²
I, نزدشمن پنعلت زمین را بروب — T ⁶ براز — IV ⁵ فضم رأسه الیه: ¹ переведено, первое:
بشمشیر ببرید — T: برافروخت آتش ز آخر چو نی — I ⁸ همی — I, IV ⁷ B. оп. — IV, VI
مقدار — B: از — VI ⁹ فی طریق ایران — B: نسوی توران — I, IV ¹⁰ 466. ¹¹ B: بر سان نی
زره — I ¹² با تیغ و خود و زره — VI: با تیغ و گرز و زره — IV: با تیغ و گرز گران — I ¹¹
چنین راستی را نباید نهفت — I, IV, VI ¹³ لابساً درعة — B: بزرده بر میان

گذر نیست از داد یزدان پاک¹
 سر و تن برهنه برفت بر راه
 بخواهش بخواهند² ترا از پدر
 بایوان خویشش برد زار و خوار⁴
 بفرمان دادار بسته⁶ مهر
 بسوی رود جیحون⁸ برد در نهان⁹
 بفرمان بود¹⁰ مرغ و ماهی و را¹¹
 زمانه ز کیخسرو آید بجوش¹³
 پر آشوب گردد سراسر زمین¹⁵
 بتوران¹⁷ کسی را بکس نشمرد¹⁸
 نه پینی جز از گرز و شمشیر تیز²⁰

¹ IV, VI — б. оп. ² I — پیامید ³ VI — زیادهوار ⁴ I, IV —

نکرده گناهی بجان زمینهار * بخواهد بکناخت برزد زار و خوار
 затем доб.: в. Б — прислелк алк قصره .
 T — доб. еще б.: زفتللدین مؤنس قللیک

در ایوان آن پیره سر پرهنر * بزایى بکيخسرو نامور
 передает یکی چاره گر-Б⁵ و ینهنر غصن املکک: Б: подддержанный переводом
 بر نهان-IV؛ در نهان-I⁷. 2195. б. 2196. IV-б. 2196. ⁶ رجال یحتال فی أمر
 شود-⁸ VI. در زمان-⁹ VI؛ ناگهان-I, IV⁹ الی ایران-Б: همی سوی جیعون-⁸ VI
 زگیتمی برآید-¹² I, IV. 2197, 2199, 2198, 2001 и т. д. ¹¹ VI-¹² I, IV-¹³ VI-¹⁴ VI-¹⁵ VI-¹⁶ VI-¹⁷ VI-¹⁸ VI-¹⁹ VI-²⁰ VI-²¹ VI-²² VI-²³ VI-²⁴ VI-²⁵ VI-²⁶ VI-²⁷ VI-²⁸ VI-²⁹ VI-³⁰ VI-³¹ VI-³² VI-³³ VI-³⁴ VI-³⁵ VI-³⁶ VI-³⁷ VI-³⁸ VI-³⁹ VI-⁴⁰ VI-⁴¹ VI-⁴² VI-⁴³ VI-⁴⁴ VI-⁴⁵ VI-⁴⁶ VI-⁴⁷ VI-⁴⁸ VI-⁴⁹ VI-⁵⁰ VI-⁵¹ VI-⁵² VI-⁵³ VI-⁵⁴ VI-⁵⁵ VI-⁵⁶ VI-⁵⁷ VI-⁵⁸ VI-⁵⁹ VI-⁶⁰ VI-⁶¹ VI-⁶² VI-⁶³ VI-⁶⁴ VI-⁶⁵ VI-⁶⁶ VI-⁶⁷ VI-⁶⁸ VI-⁶⁹ VI-⁷⁰ VI-⁷¹ VI-⁷² VI-⁷³ VI-⁷⁴ VI-⁷⁵ VI-⁷⁶ VI-⁷⁷ VI-⁷⁸ VI-⁷⁹ VI-⁸⁰ VI-⁸¹ VI-⁸² VI-⁸³ VI-⁸⁴ VI-⁸⁵ VI-⁸⁶ VI-⁸⁷ VI-⁸⁸ VI-⁸⁹ VI-⁹⁰ VI-⁹¹ VI-⁹² VI-⁹³ VI-⁹⁴ VI-⁹⁵ VI-⁹⁶ VI-⁹⁷ VI-⁹⁸ VI-⁹⁹ VI-¹⁰⁰ VI-¹⁰¹ VI-¹⁰² VI-¹⁰³ VI-¹⁰⁴ VI-¹⁰⁵ VI-¹⁰⁶ VI-¹⁰⁷ VI-¹⁰⁸ VI-¹⁰⁹ VI-¹¹⁰ VI-¹¹¹ VI-¹¹² VI-¹¹³ VI-¹¹⁴ VI-¹¹⁵ VI-¹¹⁶ VI-¹¹⁷ VI-¹¹⁸ VI-¹¹⁹ VI-¹²⁰ VI-¹²¹ VI-¹²² VI-¹²³ VI-¹²⁴ VI-¹²⁵ VI-¹²⁶ VI-¹²⁷ VI-¹²⁸ VI-¹²⁹ VI-¹³⁰ VI-¹³¹ VI-¹³² VI-¹³³ VI-¹³⁴ VI-¹³⁵ VI-¹³⁶ VI-¹³⁷ VI-¹³⁸ VI-¹³⁹ VI-¹⁴⁰ VI-¹⁴¹ VI-¹⁴² VI-¹⁴³ VI-¹⁴⁴ VI-¹⁴⁵ VI-¹⁴⁶ VI-¹⁴⁷ VI-¹⁴⁸ VI-¹⁴⁹ VI-¹⁵⁰ VI-¹⁵¹ VI-¹⁵² VI-¹⁵³ VI-¹⁵⁴ VI-¹⁵⁵ VI-¹⁵⁶ VI-¹⁵⁷ VI-¹⁵⁸ VI-¹⁵⁹ VI-¹⁶⁰ VI-¹⁶¹ VI-¹⁶² VI-¹⁶³ VI-¹⁶⁴ VI-¹⁶⁵ VI-¹⁶⁶ VI-¹⁶⁷ VI-¹⁶⁸ VI-¹⁶⁹ VI-¹⁷⁰ VI-¹⁷¹ VI-¹⁷² VI-¹⁷³ VI-¹⁷⁴ VI-¹⁷⁵ VI-¹⁷⁶ VI-¹⁷⁷ VI-¹⁷⁸ VI-¹⁷⁹ VI-¹⁸⁰ VI-¹⁸¹ VI-¹⁸² VI-¹⁸³ VI-¹⁸⁴ VI-¹⁸⁵ VI-¹⁸⁶ VI-¹⁸⁷ VI-¹⁸⁸ VI-¹⁸⁹ VI-¹⁹⁰ VI-¹⁹¹ VI-¹⁹² VI-¹⁹³ VI-¹⁹⁴ VI-¹⁹⁵ VI-¹⁹⁶ VI-¹⁹⁷ VI-¹⁹⁸ VI-¹⁹⁹ VI-²⁰⁰ VI-²⁰¹ VI-²⁰² VI-²⁰³ VI-²⁰⁴ VI-²⁰⁵ VI-²⁰⁶ VI-²⁰⁷ VI-²⁰⁸ VI-²⁰⁹ VI-²¹⁰ VI-²¹¹ VI-²¹² VI-²¹³ VI-²¹⁴ VI-²¹⁵ VI-²¹⁶ VI-²¹⁷ VI-²¹⁸ VI-²¹⁹ VI-²²⁰ VI-²²¹ VI-²²² VI-²²³ VI-²²⁴ VI-²²⁵ VI-²²⁶ VI-²²⁷ VI-²²⁸ VI-²²⁹ VI-²³⁰ VI-²³¹ VI-²³² VI-²³³ VI-²³⁴ VI-²³⁵ VI-²³⁶ VI-²³⁷ VI-²³⁸ VI-²³⁹ VI-²⁴⁰ VI-²⁴¹ VI-²⁴² VI-²⁴³ VI-²⁴⁴ VI-²⁴⁵ VI-²⁴⁶ VI-²⁴⁷ VI-²⁴⁸ VI-²⁴⁹ VI-²⁵⁰ VI-²⁵¹ VI-²⁵² VI-²⁵³ VI-²⁵⁴ VI-²⁵⁵ VI-²⁵⁶ VI-²⁵⁷ VI-²⁵⁸ VI-²⁵⁹ VI-²⁶⁰ VI-²⁶¹ VI-²⁶² VI-²⁶³ VI-²⁶⁴ VI-²⁶⁵ VI-²⁶⁶ VI-²⁶⁷ VI-²⁶⁸ VI-²⁶⁹ VI-²⁷⁰ VI-²⁷¹ VI-²⁷² VI-²⁷³ VI-²⁷⁴ VI-²⁷⁵ VI-²⁷⁶ VI-²⁷⁷ VI-²⁷⁸ VI-²⁷⁹ VI-²⁸⁰ VI-²⁸¹ VI-²⁸² VI-²⁸³ VI-²⁸⁴ VI-²⁸⁵ VI-²⁸⁶ VI-²⁸⁷ VI-²⁸⁸ VI-²⁸⁹ VI-²⁹⁰ VI-²⁹¹ VI-²⁹² VI-²⁹³ VI-²⁹⁴ VI-²⁹⁵ VI-²⁹⁶ VI-²⁹⁷ VI-²⁹⁸ VI-²⁹⁹ VI-³⁰⁰ VI-³⁰¹ VI-³⁰² VI-³⁰³ VI-³⁰⁴ VI-³⁰⁵ VI-³⁰⁶ VI-³⁰⁷ VI-³⁰⁸ VI-³⁰⁹ VI-³¹⁰ VI-³¹¹ VI-³¹² VI-³¹³ VI-³¹⁴ VI-³¹⁵ VI-³¹⁶ VI-³¹⁷ VI-³¹⁸ VI-³¹⁹ VI-³²⁰ VI-³²¹ VI-³²² VI-³²³ VI-³²⁴ VI-³²⁵ VI-³²⁶ VI-³²⁷ VI-³²⁸ VI-³²⁹ VI-³³⁰ VI-³³¹ VI-³³² VI-³³³ VI-³³⁴ VI-³³⁵ VI-³³⁶ VI-³³⁷ VI-³³⁸ VI-³³⁹ VI-³⁴⁰ VI-³⁴¹ VI-³⁴² VI-³⁴³ VI-³⁴⁴ VI-³⁴⁵ VI-³⁴⁶ VI-³⁴⁷ VI-³⁴⁸ VI-³⁴⁹ VI-³⁵⁰ VI-³⁵¹ VI-³⁵² VI-³⁵³ VI-³⁵⁴ VI-³⁵⁵ VI-³⁵⁶ VI-³⁵⁷ VI-³⁵⁸ VI-³⁵⁹ VI-³⁶⁰ VI-³⁶¹ VI-³⁶² VI-³⁶³ VI-³⁶⁴ VI-³⁶⁵ VI-³⁶⁶ VI-³⁶⁷ VI-³⁶⁸ VI-³⁶⁹ VI

بـسـا سرخ و زرد و سیاه و بنفش * کز ایران بتور اندر آید درفش
 Б — б. передает так: ¹⁵ از ایران یکی لشکر آید — IV; از ایران بسی لشکر آید — I, VI ¹⁴
 ср. I, IV, VI, которые доб. бб.:
 و یأتی بعساکر ایران الی هذه الدیار للانتقام لی و الطلب بشأری
 بدین [برین — VI] گونه خواهد گذشتن سپهر * نخواهد شدن رام یا من بمهر
 بسا لشکرا کز پی کین من * به پوشند جوشن بایین [بر آیین — VI] من
 رخشی رستم — I, IV ¹⁷ ز توران — I, IV ¹⁶ 2198. б. стоит в IV и VI
 بکینم از امروز — I, IV ¹⁹ — б. оп.; Б — мисра не переведено. ²⁰ I, IV — доб. бб.:
 VI — б. оп.; Б — мисра не переведено.

- مرا زندگانی سر آید¹ همی
چنین است کار سپهر³ بلند
گر ایوان من⁴ سر بکیوان کشید
اگر سال گردد⁷ هزار و دویست
2180 ز شب روشنایی نچوید⁹ کسی
ترا پنج ماهست ز آبستنی
درخت تو گر نر بیمار¹² آورد
سرافراز کیخسروش نام کن
2185 چنین گردد این گنبد تیزرو
ازین پس بفرمان افراسیاب
ببرند بر بی گنه بر¹⁸ سرم
نه تابوت یابم نه گور و کفن
نهالی²⁰ مرا خاک توران بود
2190 برین گونه خواهد گذشتن سپهر
- غم و درد و انده در آید همی²
گهی شاد دارد گهی مستمند
همان زهر گیتی⁵ بیايد چشید⁶
بجز خاک تیره مرا جای نیست⁹
کجا بهره دارد ز دانش بسی¹⁰
ازین نامور گر بود¹¹ رستنی
یکی نامور شهـر یار آورد
بغم خوردن او¹³ دل آرام کن¹⁴
سرای کهن را نخوانند نو¹⁵
مرا تیره بخت¹⁶ اندر آید¹⁷ بخواب
ز خون جگر بر نهند افسرم
نه بر من بگرید کسی ز¹⁹ انجمن
سرای کهن کام شیران بود²¹
22 نخواستد شدن رام با من بهـر

غم روز تلخ اندر آمد همی—IV؛ غم و روز تلخ اندر آید همی—I, VI, 2 سر آمد—IV 1
B—مرگم—I, IV, 5 تو—VI 4 الدهر—B؛ رسم سرای—VI؛ کردار چرخ—I, IV, 3
перевод б. отсутствует. 7 I, IV—عمر باشد 8 I, IV, VI—доб. б.:
یکی سینه شیر باشدش جای * یکی کرگس و دیگر را همای
VI—текст второго мисра искажен. 9 IV—نیابد 10 B—перевод б. отсутствует. 11 I, IV, VI—
B—14 VI—6. اورا—I, IV, 13 درختی گزین تو بار—VI؛ درخت گزین تو بار—I, IV, T—12 I, IV, 12
оп.; I, IV, T—доб. б.:

ز پتر پشه تا پی [با پی—IV] ژنده پیل * همان چشمه آب و دریای نیل
I, IV, T—порядок бб.: 2184, 2191, 2189, 2185—2188, 2190, 2192—2194; VI—порядок бб.: 2189, 2185 и
далее как в I и IV. 15 IV—بخوانند نو; B—перевод бб. 2185 и 2186 отсутствует. 16 I—
IV—زیر بی گناهی—I, VI, 18 در آید—I و T—17 بخت خرم—T؛ بخت تیر—IV؛ خندان
I, IV—21 نهانی—I, IV, T—20 بگریید زار—VI 19 بغیر جرم—B؛ زیر بی گنه این
بود. 2190 и 2191 отсутствует. VI—б. оп.; B—перевод следующих двух бб. 2190 и 2191
22 I, IV, VI—

بمانم بسان [میان—VI] غربان بخت * سرم گردد [کرده—VI] از تن بشمشیر چاک

- بدیدی مرا روی کرده دژم¹ [چو گرسپیوز آن آتش آفروختی
فرنگیس گفت این بجز² نیکوی
بگرسپیوز³ آید همی⁴ بخت شوم
سیاوش سپه را سراسر⁵ بخواند 2165
بسپچید و⁶ بنشست خنجر بچنگ⁷
دو بهره چو از تیره شب⁸ در گذشت
که افراسیاب و فراوان سپاه
ز نزدیک گرسپیوز آمد نوند⁹
نیامد ز گفتار من¹⁰ هیچ سود 2170
نگر تا چه باید کنون ساختن
سیاوش ندانست زن کار او¹¹
فرنگیس گفت ای خردمند¹² شاه
یکی باره گام زن¹³ بر نشین
ترا¹⁴ زنده خواهم¹⁵ که مانی بجای 2175
سیاوش بدو گفت کان¹⁶ خواب من
- دمیدی بران آتش تیـزد
از افروختن مر مرا سوختی¹⁷
نمباشد نگر يك زمان بغنوی¹⁸
شود کشته بر دست سالار¹⁹ روم
بدرگاه ایوان زمانی بماند²⁰
طلایه فرستاد بر سوی گنگ²¹
طلایه هم آنگه²² بیامد ز دشت
پدید آمد از دور تازان براه²³
که بر چاره جان میانرا بپند
از آتش ندیدم جز از تیره دود²⁴
سپهرا کجا باید انداختن
همی راست آمدش گفتار او²⁵
مکن هیچ گونه بها در نگاه²⁶
مباش ایچ ایمن بتوران زمین
سر خویش گیر و کسی را مپای²⁷
بجا²⁸ آمد و تیره شد آب من

گفتا بجز—VI؛ گفت جز از—I, IV, VI 2 ب. оп. 1 کردی دژم—I, IV, VI

I, IV, VI и T—نمباشد یک امشب مگر نغوی—4 I, IV, VI و T—доб. б.:

کنون شادمان باش و انده مخور * بجز نیکویی خود نباشد دگر

یکایک—I, IV 8 خاقان—IV, VI؛ شاهان—I 7 همه—I, IV, VI 6 ز گرسپیوز—IV 5

VI—؛ بسپچیده—IV 10. Б-так же. بدرگاه و ایرانیانرا بخواند—VI؛ نماند—T 9

ثلثی—B 13 حوالی المدینة—B؛ و خود بر نشست—VI 12 بدست—VI 11 بسنجیده

VI—16 من جانب مدینة کنک—B؛ ز راه—VI 15 سوار طلایه—I, IV, VI 14 اللیل

ندیدم مگر سود دود—VI؛ نپینم مگر تیره دود—I, IV 18 ز گفت وز من—VI 17 پزند

سپهدار—VI 21 راست پنداشت گفتار اوی—T و I, IV, VI 20 بازار اوی—I, IV, VI 19

سر—T و I, IV, VI 26 باید—I, IV 25 توام—IV 24 عذاء—B 23 بمن بر نگاه—VI 22

بجای—I, IV, VI 28 کز—VI 27 خویشتن گیر و کسی را مپای

- 2145 بدو گفت. کای شاه گردن‌فراز
پدر خود دلی دارد از تو بدرد
سوی² روم ره. با درنگ آیندت
ز گیتی کرا گیری اکنون پناه⁵
ستم باد بر جان او⁶ ماه و سال
همی گفت گرسپیوز اکنون ز راه⁸ 2150
- چهارم شب اندر بر ماه‌روی
ببرزید وز خواب خیره¹⁰ بجست
همی داشت اندر برش خوب‌چهر
خروشید و شمععی بر افروختند
2155 بپرسید زو دخت افراسیاب
سیاوش بدو گفت کز خواب من
چنین دیدم ای سرو سیمین بخواب
یکی کوه آتش بدیگر کران
ز یک¹³ سو شدی آتش¹⁴ تیزگرد¹⁵
2160 ز یک¹⁸ دست آتش ز یک¹⁸ دست آب
- بخواب اندرون بود با رنگ و بوی
خروشی برآورد چون پیل مست
بدو گفت شاها چبودت ز مهر¹¹
برش عود و عنبر همی سوختند
که فرزانه شاها چه دیدی بخواب
لبت هیچ مگشای بر انجمن
که بودی یکی بی‌کران رود آب
گرفته لب آب نی‌زهران¹²
برافروختی از¹⁶ سیاوش‌گرد¹⁷
به پیش اندرون پیل و¹⁹ افراسیاب²⁰

نپویی سخن نیز تنگ آیدت — IV 4 نپویی — VI 3. (описка) سوم — Л 2. همی — VI 1
نبر تو بد کرد آن — I 7 این — IV 6 کجا خواهی کنون گرفتن پناه — VI 5 I — б. оп.
IV — вариант мисра. T — вариант мисра. 8 I, IV — نبره — I, IV — بر تو او بد شود — IV
کجا او به‌خوشود و دل نرم کرد * سر کی‌بنه خود پر آرم کرد
بگفت این و زی دادگر کرد پشت * دلش تیره از روزگار درشت
سه روز اندرین کار بگریست زار * ازان بی‌وفایا گردش روزگار
خواب نوشین — I, IV, VI 10 فبقی سیاوش معها ثلاث لیل حلیفی رنین و بکاء — ср. Б
تیز و گرد — Л 15 آتشی — IV 14 یکی — VI 13 تیره‌وزان — VI 12 بهر — I, IV, VI 11
بی‌یک — VI 18 برآمد همی تا بخورشید گرد — IV 17 زو — I, VI 16
20 I, IV — обратный порядок мисра. 19 VI — оп.; ср. Б — افراسیاب

2 ترا کردم آگه ز دیدار¹ خویش
 چو بدشنید افراسیاب این سخن
 بگرسیموز از خشم پاسخ داد
 بفرمود تا بر کشیدند⁷ نای
 بسوی سیموش بنهاد روی
 2135 بدانگه که گرسیموز بدفرب¹⁰
 سیموش پپرده در آمد بندرد
 فرنگیس گفت ای گو شیرچنگ¹³
 چنین داد پاسخ که ای خوبروی
 بدین سان که¹⁶ گفتار گرسیموزست
 2140 فرنگیس بگرفت گیسو بدست
 پر از خون شد آن بسد²⁰ مشک بوی
 همی اشك بارید²² بر کوه سیم
 همی کند موی و همی ریخت آب

۱۳۸

- 2115 مرا دل پر از رای و¹ دیدار تست
 ز نالندگی⁴ چون سبکتر شود
 بهانه مرا نیز آزار اوست
 چو نامه مهر اندر آمد بداد
 دلاور سه اسپ تگاور بخواست
 2120 چهارم پیامد بدرگاه¹⁰ شاه
 فراوان بپرسیدش افراسیاب
 چرا باشتاب آمدی گفت شاه
 بدو¹⁵ گفت چون تیره شد روی کار¹⁶
 سپاوش نکرد ایچ بر کس¹⁸ نگاه
 2125 سخن نیز نشنید²⁰ و نامه نخواند²¹
 ز ایران بدو نامه پیوسته شد²⁵
 سپاهی ز روم و سپاهی ز چین
 تو در کار او گر²⁹ درنگ آوری
 و گر دیر گیری تو³¹ جنگ آورد
 2130 و گر سوی ایران برانند³² سپاه
- دو² کشور پر از رنج و آزار³ تست
 فیدای تن شاه کشتور⁵ شود
 نهانم پر از⁶ درد و تیمار اوست
 بزودی بگرسپیوز بدندزاد
 همی⁷ تاخت⁸ یکسر شب و روز راست⁹
 پر از بد روان و زبان¹¹ پر گناه
 چو دیدش پر از رنج و سر¹² پر شتاب¹³
 چگونه سپردی چنین تند راه¹⁴
 نشاید شمردن ببد روزگار¹⁷
 پذیره نیامد مرا خود برآه¹⁹
 مرا پیش تاختش²² بزانو²³ نشاند²⁴
 بمادر همی مهر او²⁶ بسته شد²⁷
 همی هر زمان بر خروشد زمین²⁸
 مگر باد زان³⁰ پس بچنگ آوری
 دو کشور بمردی بچنگ آورد
 که یارد شدن پیش او³³ کینه خواه

ازین ماندگی — VI 4 کردار — I, IV, VI 3 که — VI 2 مر اورا همی رای — VI 1 و — I 1

.: T-доб. 9 راند — I 8 همه — VI 7 نهانی مرا — I, IV, VI 6 مهتر — VI 5

به سه روزه پیچمود راه دراز * چنان سخت راهی نشیب و فراز

فرکب ... حتی وصل الی آخیه: Согласно Б Герсйваз приезжает к Афрāsийāбу на третий день:

— I, IV, VI 11 بنزدیک — I, IV 10 (ср. 66. 2119 — 2120 текста). افراسیاب فی ثلاثة ایام

— VI 14 پر ز تاب — I, IV 13 سرش دید پر رنج و دل — VI 12 پر از بد زبان و روان

— I, IV 17 روزگار — I, IV, VI 16 مرا — VI 15 ورا — I, IV 15 روان پر ز اندوه و لب پر ز آه

оп. — VI 19 در من — I, IV 18 نباید شمردن بد روزگار — VI 17 شدن ساکن آنکه نباید بکار

I, 23 زیر تاختش — T-же то же Б 22 (!) خواند — VI 21 بخواند — Л 21 نشنود — VI 20

بما بر در شهر — I, IV 26 گشت — VI 25 Б — обратный порядок мисра. 24 بپایان — IV, VI

چو بر کار او بر — VI 29 — VI 28 ب. оп. 28 گشت — VI 27 بابری در شهر او — VI 27

سوی او — VI 33 بر آمد — VI 32 تو گر دیر گیریش — I, IV 31 باز ازان — IV 30

پرستنده و غمگسار¹ تو اند
جهان بنده خویش و² پیوند تست
بسپهچیده باش و درنگی مساز
چنان جان³ بیدار او بغنوید⁴
ز پیمان⁵ و رایت نگر دم ز بن
همی⁶ راستی جوی و بنمای راه

ازین سو همه دوستدار تو اند
و زان سو پدر آرزومند تست
بهر کسی⁷ یکی نامه کن دراز⁸
سپاوش بگفتار او بگروید⁹
بدو گفت ازان در که رانی¹⁰ سخن
تو خواهشگری کن مرا زو بخواه

۱۰

سخنهای آکنده را برفشانند¹¹
ز وام خرد جاننش¹² آزاد کرد¹³
ابر شاه ترکان¹⁴ نیایش¹⁵ گرفت
زمانه مبادا ز تو یادگار
که بادا نشست تو با موبدان
بمهر و وفا دل بیاراستی
بلب ناچران¹⁶ و بتن ناچمان¹⁷
میان دو گیتی¹⁸ بینم¹⁹ نشست²⁰

دبیر پژوهنده را پیش خواند
نخست آفریننده را یاد کرد
ازان پس خردا ستایش²¹ گرفت
که ای²² شاه پیروز و بهروزگار²³
مرا خواستی شاد گشتم بدان²⁴
و دیگر فرنگیس را خواستی
فرنگیس نالنده بود²⁵ این زمان
بغفت²⁶ و مرا پیش بالین²⁷ بست

جهان بنده شهر و- IV, VI² و گر بنده گر شهریار- VI¹
چون- I, IV⁶ بنگرید- I, IV⁵ براز- IV⁴ بهر سو- IV, VI³ سپه بنده و شهر- T
- I, IV⁹ راندی- I, IV⁸ به بیدار او بغنوید- IV⁴ بگفتار او بگروید- I⁷ بخت- VI
- I, IV¹¹ همه- IV, VI¹⁰ بگفتار- VI¹⁰ ز گفتار

بفرمود از وی بافراسیاب * یکی نامه روشن چو در خوشاب
B - содержание письма Сийāvusha (66. 2108 - 2117) передано
و کتب الیه کتابا یدعو له فیه، و یثنی علیہ، و یعتذر الیه فی تأخره عنه، و یذکر أنه عرض
لصاحبته فری کیس عارض منعه عن المبادرة الی حضرته و لعل ذلك العارض یزول عن
توران- I, IV, VI¹⁵ نیایش- VI¹⁴ قریب فیسارع للامتثال لأمره و المثل فی خدمته
که- IV⁴ ای شاه فرخنده روزگار- I¹ پیروزه روزگار- VI¹⁸ یا- VI¹⁷ ستایش- VI¹⁶
ناخوان- VI²² باخزان- IV²¹ است- VI²⁰ ازان- IV¹⁹ ای شاه فرخنده بهروزگار
- I, IV²⁶ گفتش نه بینم- VI⁶ گیتی نه بینم- IV²⁵ بستر- I, IV²⁴ بغفته- I, IV²³
б. оп.

پیر از غم دل و^۱ لب پیر از باد سرد
 بمبادافره بند نه اندر خورم^۳
 ز من هیچ^۶ ناخوب نشنید کس
 بپیچد همانا تن^۸ از رنج او
 هم از^{۱۰} رای و فرمان او نگذرم
 به بینم که از^{۱۳} چیست آزار شاه
 ترا آمدن پیش او^{۱۵} نیست روی
 نه بر موج دریا^{۱۸} بر ایمن بدن^{۱۹}
 سر بخت خندان بخواب آوری
 بر آتش یکی^{۲۰} برزنم آب^{۲۱} سرد
 پدیدار کردن همه خوب و زشت
 درخشان^{۲۲} شود روزگار بهی
 درفشان کنم رای^{۲۳} تاریک تو
 شناسنده آشکار و نهان
 شود دور از^{۲۵} کزی و کاستی
 هیونی فرستم هم اندر شتاب
 مکن کار بر خویشتن بر دراز^{۲۹}
 بهر نامداری و هر مهتری
 همان سیصد و سی^{۳۲} بایران زمین^{۳۳}

دلش گشت پیر درد و رخساره زرد
 بدو گفت هنر چو نك می^۲ بنگرم
 ز گفستار^۴ و کردار^۵ پیش و پس
 چو گستاخ شد دست با گنج^۷ او
 اگر چه بد آیند^۹ همی بر سرم
 بیایم برش هم کنون^{۱۱} بی سپاه^{۱۲}
 بدو گفت گرسبوز ای^{۱۴} نامجوی
 بپا^{۱۶} اندر آتشی نشاید^{۱۷} شدن
 همی خیره بر بد شتاب آوری
 ترا من همانا بسم پای مرد
 یکی پاسخ نامه باید نوشت
 ز کین گر به بینم سر او تهی
 سواری فرستم بنزدیک تو
 امیدستم از کردگار جهان
 که او^{۲۴} باز گردد سوی راستی
 و گر بینم اندر سرش هیچ تاب^{۲۶}
 تو زان سان^{۲۷} که باید بزودی^{۲۸} بساز
 برون ران^{۳۰} از ایدر بهر کشوری
 [صد و بیست و فرسنگ ز ایدر^{۳۱} بچین^{۳۲}]

2085

2090

2095

2100

که از گفت - VI - زبگفتار - I, IV - 4. 6. VI - 3. من - IV - 2. روان - I, IV - 1.
 همانا - VI - همانا - IV - 8. گنج با دست - IV - 7. هرچ - I - 6. من - VI - 6. وز - IV - 6. واز - I - 5.
 بیایم کنون با - VI - 12. کنون با تو من - I, IV - 11. من از - I, IV - 10. بد آمد - VI - 9. دل
 بپای - I, IV - 16. آیدت نزد او - VI - 15. ای - I, IV - 14. تا - I, VI - 13. تو من نزد شاه
 - I, IV - 20. در - IV - 19. در - IV - 18. نماید - I, IV - 17.
 ازین - VI - 25. این - I, IV - 24. روی - VI - 23. درفشان - I, IV - 22. باد - I, IV - 21. مگر
 بر خویشتن دور و دراز - VI - 29. بخوبی - VI - 28. زان سو - VI - 27. پیچ و تاب - VI - 26.
 چل - VI - 32. دارند از ایدر - VI - 31. نه دورست - I, IV, VI و T - 30. 2100 - 2103. I - 66. 2100 - 2103.
 оп.; IV - 6. оп.

- 2065 همی¹ مر ترا بند و² تنهیل فروخت
نخست آنک⁴ داماد کردت⁵ بدم⁶
و دیگر کت⁸ از خویشتن دور کرد
بدان تا تو گستاخ باشی⁹ بدوی
ترا هم ز¹⁰ اغریـرت ارجمند
2070 میانش بخنجر بدو نیم کرد
نهانش بمین¹³ آشکارا کنون
مرا هرچ اندر دل اندیشه بود¹⁴
همان آزمایـش بد از¹⁷ روزگار
همه پیش تو یک بیک راندم¹⁹
2075 بایـران پدر را بینداختی
چنین دل بدادی بگفتار او
درختی بد این²³ بر²⁴ نشانده بدست
همی گفت و مژگان پر از آب زرد²⁷
سپاوش نگه کرد خیره بدوی
2080 چو بیاد³⁰ آمدش روزگار گزند
نماند برو بر بسی³¹ روزگار

کردش — IV⁵ یکی آنکه — IV⁴ بچاره دو — I, IV, VI³ مرد — IV² همه — VI¹
VI — ترا همچو — I, IV¹⁰ گشتی — VI⁹ دویم آنکه — VI⁸ دل — IV⁷ بنام — I, IV⁶
نهانش به — IV¹³ ز کردار بد — VI¹² فزونست — VI¹¹ برادر چو
بدی — VI¹⁵ مرا هرچه در دل از اندیشه بود — I, IV, VI¹⁴ نمانی بدان — VI¹³ پیش
VI — ز کین ار نبردی دل — IV¹² ز کین ار بتری دل از — I¹⁸ آن — VI¹⁷ بُد — IV¹⁶
برخوانده ام — VI²⁰ همه یک بیک پیش تو رانده ام — VI¹⁹ ازان کینه وز تیره دل
VI — همه — I, IV, VI²⁵ خود — I, IV, VI²⁴ بدین — VI²³ شارسان — IV, VI²² همه — VI²¹
پر از — IV²⁸ کرد — I, IV, VI²⁷ برگش که است — VI²⁶ برگش کبست — I, IV²⁵ همی
— IV³¹ بیاد — I, IV, VI³⁰ برده — VI²⁹ پر از کینه و دل پر از باد کرد — VI²⁸ کتاب کرد
— I³³ بر آمدش — VI³² بسی بر نیاید برو

سر آیدش روز جوانی بزار * بسی بر نیاید برو روزگار
IV — обратный порядок мира.

- تو دانی که من دوستدار تو ام
 2050 نباید که فردا گمانی بری²
 سپاوش بدو گفت مندیشی زین
 سپهبد جزین کرد مارا امید
 گر آزار بودیشی در دل⁵ ز من
 ندادی بمن کشور و تاج و گاه
 2055 کنون با تو آیم⁶ بدرگاه او
 هرا نجا که روشن بود⁸ راستی
 نمایم دل مرا بر افراسیاب⁹
 تو دل را¹² بجز شادمانه مدار¹³
 کسی کو دم ازدها بسپرد¹⁶
 2060 بدو گفت گرسپیوز ای مهربان¹⁷
 و دیگر بجایی¹⁹ که گردان سپهر
 خردمند دانا نداند²¹ فسون
 بدین دانش و این دل هوشمند
 ندانی همی²³ چاره از مهر باز²⁴
- بهر نیک و بد ویژه یار توام¹
 که من بودم آگاه زین داوری
 که یارست با من جهان آفرین³
 که بر من شب آرد بروز سپید⁴
 سرم بر نیفراختی ز انجمن
 بر و بوم و فرزند و گنج و سپاه
 درخشان⁷ کنم تیره گون ماه او
 فروغ دروغ آورد کاسستی
 درخشان تر¹⁰ از بر سپهر آفتاب¹¹
 روانرا بید¹⁴ در گمانه¹⁵ مدار
 ز رای جهان آفرین نگذرد
 تو او را بدان سان که دیدی مدان¹⁸
 شود تند و چین²⁰ اندر آرد بچهر
 که از چنبر او سر آرد بیرون
 بدین سرو بالا و²² رای بلند
 بماید²⁵ که بخت بد آید فراز

1 Б--б. 2049 переведен почти дословно: тогда как
 дальнейший текст, до б. 2087 включительно, отсутствует, а бб. 2088—2091 переданы так:
 ولذلك لم استـجـز إخفاء ذلك عنك و لست أرى من الصواب أن تمضي إليه فتعرض نفسك
 و لذلك لم استـجـز إخفاء ذلك عنك و لست أرى من الصواب أن تمضي إليه فتعرض نفسك
 2 VI—آوری 3 I, IV—доб. б.:

پس آنکه چنین داد پاسخ بدوی * که ای نیکدل مهتر راست گوی
 درفشان VI—7 تا توانم—I—6 آزار بودی مر او را VI—5
 4 IV—66. 2052—2058 оп. 5 VI—5
 در I—12 ماه و از آفتاب—I—11 درافشان تر VI—10 بافراسیاب—I, IV—9 شود—I, IV—8
 گمانی—I—15 زبانرا ز بد VI—14 بجز شادمانه بدار VI—13 بجز شادمانی مدار—I—13 دل
 —L—21 کین VI—20 که بجایی VI—19 بدان IV—18 پهلوان IV—17 نسپرد—L—16
 و مهر ناز—L—24 همه VI—23 برز و بالای و VI—22 برز بالا و—I, IV—22 بداند
 ندانی VI—25 نماید—I, IV—25 VI—25 (описка). مهر بان—VI

مرا این سخن نیست با² شهریار
نه³ از چاره دورم بمردی و گنج
که یاد آمدم زان⁵ سخنهای راست
که بر خاست زو⁷ فره ایزدی
باآغاز کینه چه افگند بن
شدست آتش ایران و توران چو آب⁸
ز پند و خرد هر دو¹⁰ بگریختند¹¹
کنون گاو پیسه¹⁴ بچرم اندرست¹⁵
بمان تا بیاید بدی را زمان¹⁶
که بر دست او کشته شد خیره خیر
چنان پر خرد بیگنه را¹⁸ بکشت
شدستند¹⁹ بر دست او بر تپاه
که بیداردل بادی²⁰ و تن درست
کسی را نیامد بد از تو²¹ بسر
جهانی بدانش بیاراستی
ورا از تو کردست آزرده²³ دل
ندانم چه خواهد جهان آفرین

بدو گفت گرسپوز نامدار¹
نه از دشمنی آمدم برنج
ز گوهر مرا با⁴ دل اندیشه خاست
نخستین ز تور ایدر⁶ آمد بدی
شنیدی که با ایرج کمسخن
و زان جایگاه تا بافراسیاب
بیک جای هرگز نیامیختند⁹
سپهدار ترکان¹² ازان بدترست¹³
ندانی تو خوی بدش بیگمان
نخستین ز اغریث اندازه گیر
برادر بد از کالبد هم ز¹⁷ پشت
ازان پس بسی نامور بیگناه
مرا زین سخن ویژه اندوه تست
تو تا آمدمستی بدین بوم و بر
همه²² مردمی جستی و راستی
کنون خیره آهرمن دلگسل
دلی دارد از تو پر از درد²⁴ و کین

در- I, IV و T-⁴ که I, IV, VI و T-³ بر- VI-² ای شهریار- VI-¹ ای نامدار- I, IV-¹
از- VI-⁷ ز تو اندر- VI-⁶ ز تو ایدر- IV-⁵ آن I, IV, VI-⁵ بر- VI-⁴
شدست آب ایران و توران خراب- VI-⁸ شد این بوم ایران و توران خراب- I, IV-⁸
и б. стоит после VI-¹¹ ز بند خرد دور- I, IV, VI-¹⁰ گوهر برانگیختم- VI-⁹
کنون گاو- T-¹⁴ زو زو گاو و پسه- VI-¹⁴ ازو بدترست- VI-¹³ توران- I, IV, VI, T-¹² 6. 2039.
بمان تا برآید برین- I, IV-¹⁶ 16 I, IV, VI, T-¹⁵ доб. здесь вариант б. 2038 текста (см.).
I-¹⁸ ز یک کالبد بود و- I, IV, VI, T-¹⁷ بجان تا بیاید بدی را زمان- VI-¹⁶ زب زمان
که گشتند- VI-¹⁹ بیگنه مر خرد را- VI-¹⁸ بی خرد بیگنه را- IV-¹⁷ بیگنه پر خرد را
I, IV, 23-²³ همی- I, IV, 22-²² نیاید ز تو بد- IV, VI-²¹ نیامد ز تو بد- I-²¹ باشی- I, IV, 20-²⁰
پر از داغ- VI-²⁴ پر داغ- VI-²³

چو بشنید گفت خردمند شاه¹ بدل گفت² ار ایدونك با من براه بدین شیرمردی و چندین خرد سیخن گفتن من بشود بی فروغ یکی چاره باید کنون ساختن 2020 زمانى همى بود و خامشى بماند فرو ریخت از دیدگان آب زرد³ سیاوش ورا دید پرآب چه پر⁴ بدو گفت نرم ای برادر چه بود 2025 گر از شاه ترکان⁵ شدستی درم من اینك همى با تو آیم براه بدان تا ز بهر چه آزاردت⁶ و گر دشمنى آمدستبت⁷ پدید من اینك بهر کار یار تو ام 2030 ور ایدونك نزدیک افراسیاب بگفتار مرد دروغ آزمای

به پیچید⁸ گرسپوز کینه خواه سیاوش بیاید⁹ پنزدیک شاه کمان مرا زیر پی بسپرد شود پیش¹⁰ او¹¹ چاره من دروغ دلش را براه بد انداختن¹² دو چشمش بروی سیاوش بماند بآب دو دیده همى چاره کرد بسان کسی کو به پیچد بهر¹³ غمى هست کانرا بشاید شنود¹⁴ بدیده در آوردی از درد نهم کنم جنگ با شاه توران سپاه چرا کمتر¹⁵ از خویشتن دardت¹⁶ که تیمار و رنجش بیاید کشید چو جنگ آوری مایه دار تو ام ترا تیمره گشتست بر خیره آب کسی برتر¹⁷ از تو گرفتست جای¹⁸

بیامد — I, VI ⁴ بدو گفت — Л — ³ ضاق صدره — В — ² به ترسید — VI ² سیاوش — В — ¹
چشم — I, IV, VI ⁸ سرد — IV ⁷ براه اندر انداختن — IV ⁶ نزد او — VI ⁵ پیش شه — I, IV ⁵
کانرا نشاید — IV ¹⁰؛ کانرا نشاید ستود — I ¹⁰ بجوشد بخشم — VI ⁹؛ به پیچد ز خشم — I, IV ⁹
کمتر — VI ¹³ بهرزه نیازاردت — I, IV ¹² توران — I, IV, VI ¹¹ کورا نشاید شنود — VI ¹⁴؛ شنود
14 I, IV — доб. бб.:

همان [بدان — IV] تا چرا جوید آزار تو * چرا خواری آرد بدیدار [بدین کار — IV] تو
چرا آورد بر تو رنج و سخن * شمارد ترا کمتر [کمتر — IV] از خویشتن
15 I, IV и T — доб. б.: 17 بر تو — VI и T ¹⁶ اگر آمدستی — VI ¹⁵
همه راز این کار با من بیگوى * که من باشمست زین غمان چارهجوی
T — доб. еще б.:

بیایم همه کار نیکو کنم * همان شاره را زان بی آهو کنم

- 2000 بدو گفت رو با سیاوش بگویی
 بجان و سر شاه توران سپاه
 که از بهر من برنخیزی ز گاه
 که تو زان افزونی بفرهنگ و بخت⁶
 که هر باد را بست باید میان
 2005 فرستاده نزد سیاوش رسید
 چو پیغام گرسیوز اورا بگفت
 پر اندیشه بنشست بیدار دیر
 [ندانم که گرسیوز نیکخواه
 چو گرسیوز آمد بران شهر نو¹²
 2010 پیرسیدش از راه وز کار¹⁴ شاه
 پیام سپهدار توران بداد
 چنین داد پاسخ که با یاد اوی
 من اینک برفتن کمر بسته ام
 سه روز اندرین گلشن زنگار²¹
 2015 که²³ گیتی سپنج است پر درد و رنج
- که ای پاکزاده کی¹ بنامجوی
 بفر و بدیدیم² کاوس شاه³
 نه پیش من آیی⁴ پذیره⁵ براه
 بفر و نژاد و بتاج و بتخت
 تهی کردن آن جایگاه کیان⁷
 زمین را بپسوسید کو را بدید
 سیاوش غمی گشت و⁸ اندر نهفت⁹
 همی گفت¹⁰ رازبست این را بزیار
 چه گفتست از من بدان بارگاه¹¹
 پذیره پیامد ز ایوان بکو¹³
 ز رسم¹⁵ سپاه و ز تخت و کلاه¹⁶
 سیاوش ز پیغام او¹⁷ گشت شاد¹⁸
 نگردانم از تیغ پولاد¹⁹ روی²⁰
 عنان با عنان تو پیوسته ام
 بمایشیم وز باده سازیم کار²²
 بد آنرا که با غم بود²⁴ در سپنج²⁵

بجان و سر تاج - IV; بجان و سر و تاج - I² شاهزاده کی - VI; نامورزاده - I, IV¹
 VI - به پیشم نیایی - I, IV⁴; обратный порядок мисра - VI³ بجان و سر شاه - VI
 оп. و - VI⁸ جهان - VI⁷ بفرهنگ بخت - I⁶ پذیری - VI⁵ به پیش من آیی
 б. оп. I, IV, VI¹¹ بدل گفت - I, IV, VI¹⁰ بدل گشت با درد جفت - I и T⁹
 پذیره پیامد از ایوان بکوی - I, IV, VI¹³ به نزدیک اوی - VI پذیرگاه اوی - I, IV¹²
 از رای و از کار - VI ز راه و از گاه - IV¹⁴ و خرج من الایوان حتی التقاء - B
 B - доб.: B¹⁸ گفتار او - VI¹⁷ B - перевод б. отсутствует.¹⁶ جمله - IV; حال - I¹⁵
 گلشن نوبهار - VI²¹ اوی - VI²⁰ فولاد - I, IV¹⁹ و قابل الأمر بالامتثال و الانقیاد
 VI - نوز باده گیریم یار - IV نواز باده گیریم یاد: I - против рифмы²² الایوان الذهبی - B
 بدانکس که - IV, VI²⁴ ز - VI²³ بنوشیم و از باده گیریم یار
 B - перевод б. отсутствует.²⁵ با غم زید

- 1985 برفتند پیچان و لب پر¹ سخن
 بر شاه رفتی زمان تا زمان
 ز هر گونه رنگ⁴ اندر آمیختی
 چنمین تا برآمد برین روزگار
 سپهبد چنمین دید یک روز رای
 بگرسپوز این داستان بر گشاد
 1990 ترا⁹ گفت ز ایدر بپاید¹⁰ شدن
 بپرسی و گویی کزان¹² جشن گاه¹³
 بمهرت همی دل بچنمید ز جای¹⁵
 نیازست مارا بدیدار تو
 برین کوه ما نیز نغچه بر هست
 1995 گذاریم یک چند و باشیم شاد
 برامش بماش و بشادی خرام
 بر آراست²² گرسپوز دامساز
 چو نزدیک شهر سپاوش رسید
 دلی پر ز کین و²³ سری پر ز راز²⁴
 ز لشکر زبان آوری برگزید²⁵

بدنهنان — I³ بداندیشی — I, IV, VI² پیچان لب پر — VI¹ ; پیچان لبان پر — I, IV¹
 و لم یزل کرسپوز یتروّد الیه بالاکاذیب الموهّمة و الأباطیل: 1986 و 1987 бб. — Б
 передавая таким образом в этих предложениях также содержание предшествующих бб. 1969 — 1983. VI⁴
 ز هر — VI⁴ همی — I, IV, VI⁸ پردخته — I, IV⁷ Б — мисра оп.⁶ توران — I, IV, VI⁵ رنگ و بوی
 I, IV¹² — نیاید — VI¹¹ ; بپاید — IV¹¹ و I, IV¹⁰ ; بدو — VI⁹ ; Так в VI⁹
 نسزد گر بچنمی همانا ز جای — I, IV¹⁵ بگاه — Л¹⁴ جنگ گاه — VI¹³ که از — VI¹³ ; ازین
 VI¹⁶ — 1994 — 1997 бб. — Б¹⁷ اندر آی — IV¹⁶ همانا بس است ار بچنمی بجای — VI¹⁶
 : бб. — I, IV, VI, T²¹ بر — I, IV²⁰ چو آید ازان شهر آباد — VI¹⁹ بجام — I, IV, VI¹⁸
 تهمی کن دل از جایگاه کیان [گران — VI] * برفتند کمر سخت کن بر میان
 Б — перевод б. оп. ; سری پر ز کینه دلی پر گداز — VI²⁴ ز کینه — I, IV²³ بیاراست — VI²²
 VI — б. оп.²⁵

شود بر تو بر تیره^۲ خورشید و ماه
 همی ز آسمان برگذارد^۳ کلاه
 تو گویی شدست از^۴ جهان بی نیاز
 تو باشی رمه گر نیاری دمه^۵
 بدان بخشش و رای و آن ماه روی^۷
 بخواری بمهر من^۹ آگنده^{۱۰} باش
 نه آتش دمان از بر و^{۱۳} آب زیر^{۱۴}
 بپوشد کسی در میان حریر
 نترسد ز^{۱۷} آهنك پیل بزرگ^{۱۸}
 غمی گشت و اندیشه پیوسته شد^{۲۰}
 که پیروز باشد خداوند سنگ
 بدین داستان زد یکی هوشیار^{۲۳}
 نهاندی برویش و پر و پای^{۲۵}
 و گرچه بتن^{۲۸} سروبالا بود

بپاید بدرگاه تو با^۱ سپاه
 سپاوش نه آنست کش دید شاه
 فرنگیس را هم ندانی تو باز
 سپاهت بدو باز گردد همه
 سپاهی که شاهی به بیند چنوی^۶
 تو خوانی^۸ که ایدر مرا بنده باش
 ندیدست^{۱۱} کس جفت با پیل^{۱۲} شیر
 اگر بچۀ شیر ناخورده شیر
 بگوهر شود باز^{۱۵} چون شد سترگ^{۱۶}
 پس افراسیاب^{۱۹} اندر آن بسته شد
 همی^{۲۱} از شتابش به آمد^{۲۲} درنگ
 ستوده نباشد سر بادیار
 که گر باد خیره بجستی^{۲۴} ز جای
 سبکسار^{۲۶} مردم نه والا^{۲۷} بود

1975

1980

ز اسمان-IV؛ باسماں برفراز- I^۳ زو تراخیره-VI^۲ نیاید بدرگاه تو بی-VI, T^۱
 VI- زرمه گر نباشی دمه-IV؛ زرمه گر نباشی رمه-I^۵ که هست از-VI^۴ برفراز
 سپاهت چو-VI؛ چو اوی-I^۶ نباشد شبان چو نباشد رمه-T؛ شبان کز پی آن رمه
 بدان بخشش و آن رای-IV؛ بدان نیکویی روی و آن رای اوی-I^۷ شاهی پیامد چو اوی
 I, IV, VI, T-دوب. ۶۶.: بدان بخشش و رای و آن روی و موی-VI؛ و آن ماه روی

نخواهند ازان پس بشاهی ترا * سر گاه اورا و ماهی ترا
 و دیگر که از شهر آباد اوی * چنان بوم و فرخنده بنیاد اوی
 с разнотченіями в первом мисра первого б.: I؛ بخوانند-VI؛ بخوانند-vo втором мисра того
 دلالت را-I^۹ خوانش-T؛ خواهی-VI^۸ بزرگان مر او را-VI؛ بزرگ گاه اورا-IV, T؛
 I^{۱۱} افگنده-VI^{۱۰} بخواری به بینم سر-VI؛ بخواری و رای من-IV؛ برای من
 بزرگ-I, IV, VI^{۱۶} ناز-Л^{۱۵} T-دوب. ۶. VI^{۱۴} و-оп. VI^{۱۳} و-IV^{۱۲} دوب. ۱۲ نبودست
 I, IV-^{۲۲} ولی-VI^{۲۱} VI-^{۲۰} دل نامدار-T^{۱۹} سترگ-I, IV, VI^{۱۸} از-VI^{۱۷}
 مگر یافتی چهره و دست و پای-I, IV^{۲۵} نجستی-I, IV^{۲۴} شهریار-VI^{۲۳} به آید
 اگرچه گو-VI؛ و گرچه گوی-I, IV^{۲۸} بالا-VI^{۲۷} سبکساز-IV^{۲۶} بر و پای-VI-то же, но

- بدین داستان زد یکی رهنمون
 ندانی تو بستن برو رهگذار 1955
 سپاوش داند همه کار تو
 نه بینی تو زو³ جز همه درد و رنج
 ندانی⁵ که پروردگار پلنگ
 چو افراسیاب این⁷ سخن باز جست
 پیشیمان شد از⁹ رای و کردار¹⁰ خویش 1960
 چنین داد پاسخ که من زین سخن
 بمباشیم تا رای¹⁴ گردان سپهر
 بهر کار بهتر درنگ از شتاب
 به بینم که رای جهاندار چیست
 وگر سوی درگاه خوانمش باز 1965
 نگه بان او من بسم¹⁸ بی گمان
 چو زو کژی²⁰ آشکارا شود
 ازان پس نکوهش نباید بکس²²
 چنین گفت گرسیوز کینه جوی
 سپاوش بران²⁶ آلت و فر و برز 1970
- که بادی که از خانه آید برون¹
 و گر بگذری نگذرد روزگار²
 هم از کار تو هم ز گفتار تو
 پراگندن دوده و نام⁴ و گنج
 نه بیند ز پرورده جز درد و چنگ⁶
 همه⁸ گفت گرسیوز آمد درست
 همی کژ¹¹ دانست بازار خویش
 نه سر نیک بینم¹² بلارا¹³ نه بن
 چگونه¹⁵ گشاید بدین کار چهر
 بمان تا برآید بلند¹⁶ آفتاب
 رخ شمع چرخ روان سوی کیست
 بجویم¹⁷ سخن تا چه دارد برار
 همی بنگرم¹⁹ تا چه گردد زمان
 که با چاره²¹ دل بی مدارا شود
 مکافات بد²³ جز بدی نیست بس²⁴
 که ای شاه بینادل و²⁵ راست گوی
 بدان ایزدی شاخ²⁷ و آن تیغ²⁸ و گرز

¹ VI — доб. б.:

ابر تو بناکام یابد گذر * نباشدت سودابه بند تو بر
 پراگندن — IV⁴ نه بینی ازو — I, IV³ VI — 66. 1955—1958 оп.; I, IV, T — 66. 1955—1956 оп.
 پیشیمانی — I⁹ همی — VI⁸ آن — VI⁷ درد جنگ — I⁶ تو دانی — I, IV⁵ نام و هم دوده
 I, IV¹⁴ پدید و — I, IV¹³ بینم ایدر — VI¹² تیره — I, IV, VI¹¹ راز و گفتار — VI¹⁰ از
 IV — بتابد برین — I¹⁶ که تا چون — VI¹⁵ بمباشیم با رای — VI¹⁴ به بینم تا کار — IV¹³
 بنگرد — VI¹⁹ نگه دار او من نیم — VI¹⁸ بگویم — VI, I¹⁷ بتابد برو — VI¹⁶ بتابد بدین
 I, IV, VI²¹ فریب здесь в смысле چاره²¹ چو زو این کژی — IV, VI²⁰ چو این روز کژ — I²⁰
 بگویم نکوهش ز کس — VI²² نکوهش نباید ز کس — I, IV²¹ نکوهش نباید بکس — VI²² بناچار
 بدان — I, IV, VI²⁶ Так в Л; I, IV, VI²⁶ оп. و — I, IV, VI²⁵ و بس — IV²⁴ او — VI²⁴ بدی — IV²³
 دست — VI²⁸ دست — I, IV²⁷

- به پیمچیدم از جنگ و فرزند روی¹
 پس از² نیکویدها و هر³ گونه رنج
 گر ایدونك من بدسگالم بدوی 1940
 بدو بر⁴ بهانه ندارم ببید
 زبان برگشایند بر من مهان⁵
 نباشد⁶ پسند جهان آفرین
 ز دد تیزدندان تر از شیر نیست
 اگر بچه⁷ از پدر⁸ دردمند 1945
 سزد گر بد آید بدو از پناه⁹
 ندانم جز آنکش بخوانم بدر¹⁰
 اگر گاه جوید گر انگشتی
 بدو گفت گرسیموز ای شهریار
 از ایدر گر او سوی ایران شود 1950
 هر آنکه که بیگانه شد خویش تو
 چو جویی دگر زو تو بیگانگی
 یکی دشمنی باشد اندوخته
- گرامی دو دیده سپهرم بدوی
 فدی کردن کشور و تاج و کنج
 ز گیتی¹ بر آید یکی² گفت و گوی
 گر از من بدو اندکی بد رسد
 درفش شوم در میان جهان
 نه نیز از بزرگان³ روی زمین
 که اندر دلش بیم⁴ شمشیر نیست
 کند مرغزارش⁵ پناه⁶ از گزند
 پسندد⁷ چنین⁸ داور هور و ماه
 و ز ایدر فرستمش نزد⁹ پدر
 ازین بوم و بر بگسلد داوری¹⁰
 مگیر¹¹ این چنین کار پرمایه خوار
 بر و بوم ما پاک ویران شود
 بدانست راز¹² کم و بیش تو
 کند رهنمونی بدیوانگی¹³
 نمك را پراگنده بر سوخته

نه—T: مپیچیدم از جنگ او نیز روی—IV: نه پیمچیدم از رای او نیز روی—I¹
 پس آن—VI² پیمچیدم از گنج و فرزند روی
 صد—I, IV³ بگیتی—I, IV⁴ آن بزرگان—I⁵ نیاید—I, IV⁶ برو بر—I, IV, VI⁷ بیسی
 IV: (او شود) (сверху написано) اگر بچه از پدر—L, IV: Текст искажен.⁸ IV⁹ نیز—I, IV¹⁰ پیش بزرگان—IV
 IV: (Так в рук. K (указано редактором);¹¹ چو از بهر بچه شود—VI: اگر بچه بیند پدر—I
 наши рукописи—مرغزاری—¹² Так в I и T; L, IV и VI: تپاه¹³ IV¹⁴ سزد گر بد—I, IV: Так в I;
 و گر ما بشوریم بر بیگانه—L: вариант по L: سزد گر بد آید ازو از تپاه—VI: آید ازو بر پناه
 принадлежит другой редакции. Предлагаемый вариант 66. 1944—1945 дает отчетливый текст, хорошо
 увязывающийся с остальным: обиженный отцом сын (بچه دردمند)—это Сийāvush, пришедший искать
 убежища у свирепого льва—Афрāsийāba. Два мисра б. 1946 представляют два самостоятельных
 вопросительных предложения. L—¹⁵ L: نپسندد¹⁶ VI¹⁷ همی—I¹⁸ IV: IV—66. 1948, 1949 и 1950 оп.¹⁹ سوی—I, IV, VI²⁰ نخوانم پسر
 رای—VI²¹ مکن—I²² I, IV, VI, T—66. 1952 и 1953 оп.

- 1920 برو انجمن شد فراوان سپاه
اگر تو را دل نگشستی دژم²
دو کشور⁴ یکی آتش و دیگر آب⁵
تو خواهی کشان⁷ خیره جفت آوری
اگر کردمی بر تو این بد نهان
دل شاه زان کار شد دردمند
1925 بدو گفت بر من ترا¹⁰ مهر خون
سه روز اندرین کار رای آوریم
چو این رای¹¹ گردد خرد را درست
چهارم چو گرسبوز آمد بدر
سپهدار ترکان¹³ ورا پیش خواند
1930 بدو گفت کای¹⁵ یادگار پیشنگ
همه رازها بر تو باید¹⁷ گشاد
ازان خواب بد چون دلم شد غمی¹⁸
نمیستم بچنگ سیاوش میان
چو او²⁰ تخت پرمایه²¹ پیدرود کرد
1935 ز فرمان من يك زمان سر نتافت
سپردم بدو کشور و گنج خویش
بخون نیز پیوستگی ساختم²³
- به پیچید¹ ازو يك زمان جان شاه
ز گیتی بایرج³ نکردی ستم
بدل يك ز دیگر گرفته⁶ شتاب
همی باد را⁸ در نهفت آوری
مرا زشت نامی بدی در جهان
پس از غم شد از روزگار گزند⁹
بجنبید و شد مر ترا رهنمون
سخنهای بهتر بجای آوریم
بگویم که درمان چه¹² بایدت جست
کله بر سر و تنگ بسته کمر
ز کار سیاوش فراوان¹⁴ برانند
چه دارم بگیتی جز از تو¹⁶ بچنگ
بژرفی بمین تا چه آیدت یاد
بمغز اندر آورد لغتی¹⁹ کمی
ازو نیز مارا نیامد زیان
خرد تار کرد و مرا²² پود کرد
چو از من چنان نیکوینها بیافت
نکردیم یاد از غم و رنج خویش
دل از کین ایران بپرداختیم²⁴

I, IV — 3 اگر تو در اون بگشتی دژم: мисра искажено: VI — 2 نه پیچد — IV¹
دو کشور — VI⁵ اقلیمین — Б; دو گوهر — T⁴ بر ایرج ز گیتی — VI⁶; بگیتی بر ایرج
مگر — I⁸ که بر — I, IV و T⁷ نیز با هم نگیرد — I⁶ که چون آتش تیز و آب
Б — перевод бб. از روزگار نژند — I, IV و T⁹ همه باد را — VI¹⁰; اگر باد را — IV¹¹; باد را
VI — 10 I, IV, VI — مرا — 11 I, IV, VI — توران — 12 I, IV, VI — بگوید که درمان چه
جز از — VI¹⁶ ای — I, IV¹⁵ سخنها — VI¹⁴ 13 I, IV, VI — چو بدوید که درمان چه
شد دل — I, IV¹⁸ همه رازها را بتو بر — IV¹⁷ همان رازها بر تو باید — I¹⁷ تو بگیتی
کرد و هنر — VI²² سرمایه — IV²¹ چنان[ن] — IV²⁰; چنان — I, VI²⁰ يك ره — I¹⁹ من غمی
به پرداختیم — VI²⁴ بجان نیز پیوستگی خواستیم — VI²³ ساختیم — IV²³ و مهر مرا — T

که مارا ز ایران دد آمد بروی¹
 که از ننگ مارا بخوی² در نشاند
 که بودند گردان پرخاشجوی
 به⁴ چنگال ناپاک تن⁵ یک سوار
 نه سر بینم این کار اورا نه بن⁷
 نرفت اندران جوی جز تیره آب⁸
 رسیدند و هر گونه پرسید شاه¹¹
 بخواند و بخندید و زو گشت شاد¹²
 بدان تازه رخساره شهریار
 بدانگه که خورشید شد لاژورد¹⁵
 چو شب جامه قیرگون کرد چاک
 پیامد بنزدیک افراسیاب
 نشستند و جستند هر گونه رای
 سیاوش جزان¹⁹ دارد آیین و کار²⁰
 نهانی بنزدیک او چند گاه²¹
 همی²³ یاد کاوس گیرد بجام

چنین گفت گرسپوز کینهجوی
 یکی مرد را شاه ز ایران بخواند
 دو شیر زبان چون دمور و گروی
 چنین زار و بیکار³ گشتند و خوار
 سرانجام ازین بگذرانند⁶ سخن
 چنین تا بدرگاه افراسیاب
 چو نزدیک سالار توران⁹ سپاه¹⁰
 فراوان سخن گفت و نامه بداد
 نگه کرد گرسپوز کینهدار¹³
 همی رفت¹⁴ یکدل پر از کین و درد
 همه شب به پیچید تا¹⁶ روز پاک
 سر مرد کین اندر آمد¹⁷ ز خواب
 ز بیگانه پردخته¹⁸ کردند جای
 بدو گفت گرسپوز ای شهریار
 فرستاده آمد ز کاوس شاه
 ز روم و ز چین نیزش آمد²² پیام

¹ VI — б. оп. ² IV — بخون ³ VI — بیچاره T — ⁴ VI и T — ⁵ I, IV, VI —
 نه سر — IV — نه سر راست پیدا مرین را نه بن — I — ⁶ I, IV — بگذرانم ⁷ I — ناپاک دل
 برفت — I, IV — ⁸ نه بس شهر توران مر اورا ز بن — VI — راست این کار و نه نیز بن
 Начиная с б. 1908 до конца тома сплошная выписка разночтений рук.
 I, IV и VI к тексту делалась О. Ф. Акимускиным. Пользуюсь случаем принести ему свою благо-
 дарность за оказанную помощь в работе над т. III. ⁹ VI — ترکان ¹⁰ IV, VI — رسید ¹¹ IV —
 IV — بخندید برگشت شاد — I — ¹² بپرسید و با او بگفت آنچه دید — VI — شاد
 VI — ¹³ I, IV — نامدار ¹⁴ I — доб. و ¹⁵ VI —
 همی رفت پر درد و اندوه کین * چو شب سایه بگفتند اندر زمین
 I — ²⁰ جزین — VI — ¹⁹ پردخت — IV, VI — ¹⁸ سر مرد کینه برآمد — VI — ¹⁷ چون — I, IV — ¹⁶
 I, IV — ²¹ سیاوش ازان شد که دیدی تو یار — IV — سیاوش ازان شد که دیدی تو بار
 همه — I — ²³ نزدش آمد — VI — ²² نیز آمد — I — چند راه

- یکی نامور¹ بود نامشی دمور
 پیامد بران کار بسته میان
 سیاوش با آورد بنهاد روی
 بپند² میان گروی زره³ 1890
- ز زین برگرفتشی بمیدان فگند
 و زان پس به پیچید سوی دمور
 چنان خوارش از پشت زین برگرفت
 چنان پیش⁴ گرسیوز آورد خوش 1895
- فرود آمد از باره بگشاد⁵ دست
 برآشفست گرسیوز از کار اوی
 و زان تخت زرین بایوان شدند
 نشستند یک هفته با نای و رود⁶
 بهشتم برفتن گرفتند⁷ ساز
 یکی نامه بنوشست نزدیک شاه 1900
- ازان پس مر اورا بسی⁸ هدیه داد
 برهشان سخن رفت یک با دگر⁹
 که همتا نبودش بترکان¹⁰ بزور¹¹
 بنزد جهانجوی شاه کیان¹²
 برفتند پیچان دمور و گروی¹³
 فرو برد چنگال و برزد گره
 نیازش نیامد بگرز¹⁴ و کمند
 گرفت آن¹⁵ بر و گردن او بزور¹⁶
 که لشکر بدو ماند اندر شکفت¹⁷
 که گفתי ندارد کسی زیر کش¹⁸
 پر از خنده بر تخت زرین نشست
 پر از غم شدش دل پر از رنگ روی¹⁹
 تو گفתי که بر اوج کیوان شدند²⁰
 می و ناز و رامشگران و سرود²¹
 بزرگان و گرسیوز سرفراز²²
 پر از لابه و پرسش و نیکخواه²³
 برفتند زان شهر آباد شاد²⁴
 ازان پرهنر شاه و آن بوم و بر

1 I, IV, T — دگر سرکشی 2 T — بتوران 3 VI — б. оп.; T — доб. б. 4 I, IV, VI — б. оп.

5 I, IV, VI — обратный порядок мисра. 6 Л — تندی 7 VI — گره 8 I, IV, VI — بکرد 9 I, IV и T — گرفتشی 10 VI — بر و گردن او گرفتشی 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

که ماندند 11 I — که ماندند 12 I, IV, VI — بکرد 13 I, IV и T — گرفتشی 14 I, IV и T — گرفتشی 15 I, IV и T — گرفتشی 16 I, IV и T — گرفتشی 17 I, IV и T — گرفتشی 18 I, IV и T — گرفتشی 19 I, IV и T — گرفتشی 20 I, IV, T — گرفتشی 21 I, IV, VI — بکرد 22 I, IV, VI — بکرد 23 I, IV, VI — بکرد 24 I, IV, VI — بکرد

- سیاوش بدو گفت کین رای نیست¹ .
 نبرد³ دو تن جنگ و⁴ میدان بود
 ز گیتی برادر قوی شاه را
 کنم هرچ گوئی بفرمان تو
 ز یاران یکی شیر جنگی بخوان
 گر ایدونک رایت نبرد⁸ منست
 بختدید¹⁰ گرسپوز نامجوی
 بیاران¹² چنین گفت کای سرکشان
 یکی با سیاوش نبرد آورد¹⁴
 نیوشنده بودند¹⁵ لب با گره¹⁶
 منم گفت شایسته کار کرد
 سیاوش ز گفت گروی¹⁸ زره
 بدو گفت گرسپوز ای نامدار²⁰
 سیاوش بدو گفت کز تو گذشت
 ازیشان دو یل²⁶ باید آراسته
- 1875
 1880
 1885

که آورد گیرند با یکدیگر * بگیرنند هر دو دوال کمر
 VI — доб. б.:

- ببازی زمانی نبرد آوریم * نه بر کینه بر روی گرد آوریم
 بنزد VI — مرا با نبرد تو خود پای نیست I, IV و T² نیست راست VI —¹
 همه IV — اگر I, IV, VI و T —⁵ و I, IV و T —⁴ بنزد VI —³ سواران میدان سراسر
 I, IV — доб. б. :¹ و سر شیر بر زیر گرد منست VI —⁹ بنزد IV, VI —⁸ تیزرو I —⁷
 بکنوشم که نیکی بکردم [نکردم — I] بکار * بنزدیک آن نامور شه ریار
 آورید VI —¹⁴ گیرد VI —¹³ بترکان —¹² I, IV, VI همه ناخوش آوردش VI —¹¹ بگردید VI —¹⁰
 VI —¹⁷ سراینده را بود بر لب گره VI —¹⁶ سراینده بودید IV — سراینده بودند I —¹⁵
 برو پر ز چین —¹⁹ I, IV ز گفتار پور VI —¹⁸ و سیاوش را گفت گروی IV —¹⁸ بیمامد براه
 I, —²¹ شهریار —²⁰ I, IV, VI و T برو پر ز چین کرد و لب پر گره VI —²⁰ نکرد و رخ پر گره
 VI —²⁵ ب. —²⁴ I —²³ I, IV و T بزرگان —²² VI —²² ترا —²³ I, IV و T گردان —²² IV, VI و T
 VI —²⁷ ترا —²⁶ I, IV و T :²⁷ یک VI —²⁶ و تن I, IV —²⁶

- 1855 کمان خواست با تیرهای خدنگ
یکی در کمان راند و بغشارد ران
بران چار چوبین و ز آهن سپر³
بزد هم بر آنگونه⁵ دو⁶ چوبه تیر
ازان ده یکی بی⁸ گذاره نماند
1860 بدو گفت گرسیوز ای شهریار
بیا تا من و تو باوردگاه
بگیریم هر دو دوال کمر
ز ترکان مرا نیست همتا کسی
بمیدان کسی¹³ نیست همتای تو
1865 گر ایدونک بر دارم از پشت¹⁵ زین
چنان دان که از تو دلاورترم
و گر تو مرا بر نهی¹⁸ بر زمین
سیاوش بدو گفت کین خود مگوی
[همان اسپ تو شاه اسپ منست
1870 جز از خود ز ترکان یکی²² برگزین²³
بدو گفت گرسیوز ای نامجوی
- نشش اندر میان زد¹ سه چوبه بتنگ²
نظاره بگردش سپاهی گران
گذر کرد پیکان آن⁴ نامور
برو آفرین کرد⁷ برنا و پیر
برو⁹ هر کسی نام یزدان بخواند
بایران و توران ترا نیست یار
بتازیم¹⁰ هر دو به پیش سپاه¹¹
بکردار جنگی دو پرخاشخو
چو اسپم نبینی ز اسپان بسی¹²
هم آورد تو گر¹⁴ بمالای تو
ترا ناگهان بر زخم¹⁸ بر زمین
باسپ و بمردی¹⁷ ز تو برترم
نگردم بجایی که جویند کین¹⁹
که تو مهتری شیر و²⁰ پرخاشجوی
کلاه تو آزرگشسپ منست²¹
که با من بگردد نه بر راه کین²⁴
ز بازی نشانی²⁵ نیاید بروی²⁶

اسپر - I, IV - ³ به پیش سپاه اندر آمد بچنگ - VI - بچنگ - I, IV و - ² و - IV - ¹
همچنین نیز - VI - ⁵ تیر شه - I, IV - ⁴ چوبین و آهن سپر - VI - ⁶ و دو جوشن دگر
از آنها یکی بی - I, IV و T - ⁸ ازان ده یکی را - ⁷ خواند - I, IV - ⁹ ده - I, IV, VI و T - ¹⁰ همی - I, IV, VI و T - ¹¹ بسازیم - VI - ¹² آینه یقتلح صاحبه من مقعده
برنهم - VI - ¹⁶ بردارمت من ز - I, IV و T - ¹⁵ یا - T - ¹⁴ نه - VI - ¹³ اینا یقتلح صاحبه من مقعده
که با من نکردی نه بر - IV - ¹⁹ برزنی - IV - ¹⁸ بمردی و نیرو - T - ¹⁷ ز آب و بمردی - IV - ¹⁷
نجز از تو ز توران کسی - I, IV و T - ²² ب. оп. - VI - ²¹ و - IV, VI و T - ²⁰ راه کین
نگردم بجایی که - IV - ²⁴ زابر رای کین - VI - ²³ جز از تو کسی را دگر - VI - ²⁵ cp. б. 1867.
نماد بروی - I - ²⁶ ز بازی زبانی - T - ²⁵ یاری نشانی - IV - ²⁴ و جویند کین
I, IV, T - ²⁶ б. до. : که ما چون بروی اندر آریم روی - VI - ²⁵ نماد اندر اوی - IV

هم آورد او³ خاک میدان گرفت
 تو گفستی⁴ سپهرش همی برکشید
 بمیدان پرخاش ژوپین نهند⁵
 بدان تا کرا بر فروزد هنر⁶
 هنرمند وز خسروان یادگار
 سزد گر نمایی بترکان¹⁰ هنر
 زمین آورد تیرگی¹² يك زمان
 بزین اندر آمد ز تخت¹⁴ نشست
 كه از يك زره تن رسیدی برنچ
 نظاره برو¹⁶ بر ز هر سو سپاه
 كجا داشتی از پدر یادگار
 بنخچیر بر شیر بگذاشتی¹⁸
 عنانرا بپیچید چون پیل مست
 زره را نماند ایچ بند و گره¹⁹
 زره را بینداخت زان سو²⁰ كه خواست²¹
 برفتند با نیزه‌های دراز
 ز میدان نه بر شد زره²⁴ يك²⁵ گره
 دو چوبین و دو²⁶ آهن آبدار

چو او¹ گوی در زخم² چوگان گرفت
 ز چوگان او گوی شد ناپدید
 بفرمود تا تخت زرین نهند⁵
 دو مهتر نشستند بر⁷ تخت زر
 بدو گفت گرسیوز ای شهریار
 هنر بر گهر⁹ نیز کرده گذر
 بنوك سنان و¹¹ بتیر و کمان
 بمرزد سپاوش بدان¹³ کار دست
 زره را بهم بر بستمند پنچ
 نهادند بر خا¹⁵ آوردگاه
 سپاوش یکی نیزه شاهوار
 كه در جنگ مازندران داشتی¹⁷
 باوردگه رفت نیزه بدست
 بزد نیزه و بر گرفت آن زره
 [از آورد نیزه بر آورد راست
 [سواران²² گرسیوز دامساز²³
 [فراوان بگشتند گرد زره
 سپاوش سپر خواست گیلی چهار

نهد- VI⁵ توگویی- VI⁴ هم آورد را- IV³ در خم- I, IV و T² او- LI¹

I, IV, VI-доб. б.:; نه- VI⁶

سواران بمیدان بگردار گرد * بزوپین گرفتند ننگ و نبرد

نخرد- VI⁹ Tak в VI; بر فراز گهر- T; بر فراز هنر- I, IV⁸ نشستنه بران- I, IV⁷

زمین- VI; عنان تاب و آورد کن- I, IV¹² تا- VI¹¹ بگردان- VI¹⁰ هنر- I, IV

بتخت- IV¹⁴ ازان- VI¹³ بدین- I, IV¹³ هنرها پدیدار کن- T; گیر و آورد کن

بگذاشت اوی- I, IV¹⁸ داشت اوی- I, IV¹⁷ بره- VI¹⁶ طرف- I, IV, VI و T¹⁵

ز میدان نه بر شد زمین- I, IV²⁰ هر سو- VI²¹ 66. 1851-1853 оп.

I, IV-²⁶ آن- IV²⁵ زره برنشد- I, IV و T²⁴ رزم ساز- I, IV و T²³ و- I, IV-²² доб.

دو چوبین دو از- VI; دو جوشن دگر ز

- فرستاده را داد چندان¹ درم
 بکاخ فرنگی‌س رفتند شاد
 پرستار چندی³ بزین کلاه
 فرود آمد از تخت و بردش نثار⁵ 1825
 دل و مغز گرسیوز آمد بجوش
 بدل گفت سالی چنین⁸ بگذرد
 همش پادشاهیست و هم تاج و گاه¹⁰
 نهان¹² دل خویش پیدا نکرد
 بدو گفت برخوردی از رنج¹³ خویش 1830
 نهادند در کاخ¹⁶ زرین دو تخت
 نوازنده رود با میگسار
 ز نالیدن چنگ¹⁷ و رود و سرود
 چو خورشید تابنده بگشاد راز
 سیاوش ز ایوان بمیدان گذشت 1835
 چو گرسیوز آمد بینداخت گوی
- که آورده گشت از کشیدن دژ
 بدید آن بزرگی فرخ نژاد²
 فرنگی‌س با تاج در پیشگاه⁴
 بپرسیدش از⁶ شهر وز شهریار⁷
 دگر گونه تر شد بآیین و هوش
 سیاوش کسی را⁹ بکس نشمرد
 همش گنج و هم دانش و هم سپاه¹¹
 همی بود پیچان و رخساره زرد
 همه سال شادان دل از گنج¹⁴ خویش¹⁵
 نشستند شادان دل و نیک‌بخت
 بیامد بر تخت گوهرنگار
 بشادی¹⁸ همی داد دلرا درود
 بهر¹⁹ جای بنمود چهر از فراز
 بمازی همی گرد میدان بگشت
 سپه‌بند پس²⁰ گوی²¹ بنهاد روی²²

I — доб. бб.: زورا نیز ازین داستان مژده داد — I, IV — 2 VI — 1 IV — چندی

چو بشنید گرسیوز آن مژده گفت * که پیران شد امروز با شاه جفت
 فرنگی‌س بنشست بر تخت عاج * نهاده بسر بر ز پیروزه تاج
 IV — доб. первый из этих бб. после б. 1822 текста, а второй здесь, с вариантом мисра: فرنگی‌س را

ستاده همه ماه‌رخ پیش ماه [شاه — IV] — 4 I, IV — 3 VI و T — چندین دید بر تخت عاج
 بپرسیدش از شاه و شد — IV 7 بپرسید ازو — VI 6 بردش نماز — IV و T — 5 I — کردش نثار
 سیاوش — VI ؛ سیاوش کس را — I 9 دگر — I, IV 8 بپرسیدش از رنج راه دراز — T ؛ پیش باز
 همش — I, IV ؛ و تخت و کلاه — VI ؛ صاحب تاج و تخت — 10 Так в Л, ср. Б — کس را

هم بوم و هم بر سپاه — VI ؛ هم بوم و بر هم سپاه — I, IV 11 پادشاهی و هم تخت و گاه
 B — перевод б. 1830 отсутствует. 15 رنج — I, IV, VI 14 گنج — I, IV, VI 13 نهانی — I, IV 12

I, IV, VI 20 ز هر — VI 19 ز شادی — I, IV, VI 18 زای — I, IV, VI 17 بر گاه — VI 16
 B — весь эпизод (бб. 1835—1908) передан в пересказе, а бб. 22 کاخ — VI 21 سوی

ثم عدلا الى المطاعنة و المناضلة و كانت غلبة سیاوش ظاهرة فى الكل: 1836—1879

- سیاوش چو بشنید بسپرد راه¹ پذیره شدش² تازیان با سپاه
گرفتند مر یکدگر را³ کنار سیاوش بپرسید از⁴ شهریار⁵
بایوان کشیدند زان جایگاه سیاوش بیاراست جای سپاه⁶
دگر روز گرسبوز آمد پگاه⁷ بیورد خلعت ز نزدیک شاه⁸
سیاوش بدان خلعت شهریار 1810 نشست از بر باره گامزن
همه شهر و برزن یکایک¹⁰ بدوی¹¹
هم آنگه بنزد¹² سیاوش¹³ چو باد سواری بیامد ورا¹⁴ مژده داد¹⁵
که از دختر پهلوان سپاه¹⁶ یکی کودک آمد بهانند شاه¹⁷
ورا نام کردند فرخ فرود بتیره شب آمد¹⁸ چو پیران شنود
بگفت اینک شو²⁰ شاه را مژده بر جریره سر بانوان بلند
بفرمود یکسر²¹ بفرمان بران زدن دست آن خرد بر زعفران
نهادند بر پشت این نامه بر که پیش²² سیاوش خود کامه بر
بگویش که هرچند من سالخورد بدم پاک یزدان مرا شاد کرد
سیاوش بدو گفت گاه مهی ازین تخمه²³ هرگز مبادا تهی

سیاوخش بشنید و بسپرد راه—VI؛ سیاوش چو بشنید آمد بره—I، IV¹
B—перевод б. отсутствует.⁵ ازو—VI⁴ یکدیگر در—I، IV³ شده—VI؛ شدن—I، IV²
بیورد با هدیه پیغام—I، IV⁸ ز راه—IV؛ بره—I⁷ 1808—1810 оп. VI—66. آرامگاه—T⁶
چو نزد—IV¹² بروی—Л¹¹ سراسر—VI؛ همانگه—IV؛ ببرزن—I¹⁰ 6. оп. Л—B. شاه
1812—1822 оп. VI—66. بیامد سواری ورا—IV؛ بیامد سیاوش را—I¹⁴ سواری—I¹³
IV—چو تابنده ماه—I و T¹⁷ مهر و ماه—Л¹⁶ B—перевод б. 1812—1822 отсутствует.
بگفتا که رو—I، IV و T²⁰ هم آنگه—I، IV و T¹⁹ اندر—I، IV و T¹⁸ همانند ماه
بچه—I، IV و T²³ نزد—I، IV²² خفته—I، IV و T²¹

- 1795 فرنگی‌س را کاخ‌های بلند
چو بینی بخوبی³ فراوان بگوی⁴
چو نخچیر و می باشد⁵ و دشت و کوه
بدانگه که یاد⁶ من آید بدست⁹
یکی هدیه آرای¹¹ بسیار مر
همان گوهر و تخت و¹³ دیبای چین
ز گستردنی‌ها و از بوی و رنگ
فرنگی‌س را هدیه بر همچنین¹⁷
اگر آب دارد ترا¹⁸ می‌زبان
- برآورد و¹ دارد همی ارجمند²
بچشم بزرگی نگه کن بروی⁵
نشینند پیشست ز ایران⁷ گروه
چو خوردی بشادی بیاید نشست¹⁰
ز دینار وز اسب و زرین کمر¹²
همان یاره و گرز و تیغ¹⁴ و نگین¹⁵
ببین تا ز گنجت چه آید بچنگ¹⁶
برو با زبانی پر از آفرین
بران شهر خرم دو هفته بمان¹⁹

۹

- نگه کرد گرسبوز نامدار²⁰
خنیده سپاه²² اندر آورد گرد
- سواران ترکمان²¹ گزیده هزار
بشد شادمان تا²³ سیاوش‌گرد

и доб. б.; I, IV — 2 T — 1 برآورده — VI

بشادی دران کاخ‌های بلند * نشاند فرنگی‌س را ارجمند
VI — بدوی — I⁵ مگوی — T⁴ چو بینیش خوبی — VI⁶ چو بر تخت بینی — I, IV, T³
نشینند نجوید ز ایران — VI⁷ نشینند پیشست فراوان — I, IV⁷ باید — VI⁶ *мисра искажено.*
VI — یکی هدیه ساز — I, IV¹¹ گذشت — I, IV¹⁰ بدشت — I, IV⁹ باد — IV⁹ نداد — I⁸
I — 13 و از اسب و تاج و گهر — VI¹² و اسب و سلیح و کمر — I, IV¹² یکی هدیه آورد
VI — 15 افسر و تیغ و گرز — I, IV¹⁴ یکی تاج با فرش — IV¹⁴ همان تاج با فرش
همان گوهر و تیغ و تخت نگین * همان یاره و طوق و دیبای چین
I, IV — доб. б.:

ز دینار بیاید نثار گران * شمرند هر گونه گوهران
VI — доб. тот же б. с вариантом второго мисра *после б. 1801 текста.*
آب — VI¹⁸ ز آب دندان بود — I, IV¹⁸ این چنین — IV¹⁷ *VI — текст б. искажен; рифмы нет.*
I, IV — доб. б.: *дво هفته يلان — VI¹⁹ و دو هفته يلان — VI¹⁹ و دو هفته يلان — VI¹⁹ و دو هفته يلان — VI¹⁹*
دارد بود

دو هفته بمباش و بیاسای روز * بنیک اختر و فال گیتی‌فروز
بشد تا بنزد — I, IV²³ سوار — I, IV, VI²² ترکی — VI²¹ توران — I, IV²¹ شیرخوار — VI²⁰

برآمییخت گفستی خرد با روان
 چو گنج گهر بد بمیدان³ سور⁴
 ز خوبی⁷ بکام⁸ دل شاد تست⁶
 ترا چون نباشد ز گیتی¹⁰ گله
 نباشد بدان فتر¹¹ و اورنگ¹¹ هوش
 بر آسود¹³ چون مهتر¹⁴ آمد¹⁵ بهوش¹⁶
 دل هوشمند¹⁷ دان و رای¹⁷ ران
 که دخت¹⁹ برومندش آمد بیمار
 سخنه‌های پیران همه کرد یاد²⁰
 نهفته همه برگشاد از نهفت
 ببین تا چه جایست²³ بر گرد گرد
 از²⁴ ایران نگیرد دگر²⁵ هیچ یاد
 چو گودرز و بهرام و کاوس شاه
 همی بوم و بر سازد و شارستان²⁸

ز بس باغ و¹ ایوان² و آب روان
 چو کاخ فرنگی³ دیدم ز دور
 بدان زیب و آیین⁵ که داماد تست⁶
 گله کرد باید بگیتی⁹ یله
 گر ایدونک آید ز مینو سروش 1785
 و دیگر دو کشور ز جنگ و ز¹² جوش
 بماناد بر ما چنیین جاودان
 ز گفتار او شاد شد¹³ شهریار
 بگرسپیوز این داستان بر گشاد
 پس آنکه بگرسپیوز آهسته گفت 1790
 بدو گفت رو²¹ تا²² سیاوش گرد
 سیاوش بتوران زمین دل نهاد
 مگر²⁶ کرد پدرو تخت و کلاه
 بران خرمی بر یکی خارستان²⁷

1 I, IV — поря-
 док бб.: 1781, 1784, 1782, 1785, 1783, 1786, 1787. 2 VI — میدان 3 I — بود درمان VI —
 4 I, IV — 5 VI — خویی 6 VI — اوست 7 I, IV —
 بگیتی VI — بچیزی I, IV — 10 I, IV — ز گیتی Л — 9 و IV — 8 نه خوبی VI —
 11 VI — 12 I, IV, VI и T — 13 I, VI — 14 I, IV, VI и T — 15 VI — 16 Л — 17 VI —
 18 VI — 19 I, IV и T — 20 I, IV, T — бб. 1789 и 1790 заменены б.:
 21 I, IV, VI, T — 22 IV — 23 I, IV — 24 I, IV — 25 I, IV, VI — 26 I, IV, VI —
 27 I, IV — 28 I, IV — обратный порядок мисра; I и IV — доб. б.:
 VI — вариантом того же б.:

بگرسپیوز او این سخنها بگفت * نهفته همی برگشاد از نهفت
 همی — I, IV, VI, T — وز — I, IV — 24 کردست — I, IV — 23 با — IV — 22 پرو شادمان — I, IV, VI, T —
 21 چو او — I, IV, VI — 27 کارستان — I, IV — 28 بجاوی که بد بوم آن خارسار * بسازید شهری چو خرم بهار

نشسته بآیین و² با فرّ و هوش
 پرو شارستان سیاوش بمین
 تو گویوی فروزنده خاورست⁵
 همی رفت بر سان کشتی بر آب⁶
 همان باژ کشور که⁸ آورده بود⁹
 بدادش ز کشور سراسر خبر¹⁰
 ز دریای چین تا بدریای روم
 سراسر همه یاد کرد آنچه دید
 و زان شهر و آن کشور و جایگاه¹²
 کسی کو نه بیند باردیمهشت¹³
 که چونان نگاریدش آن بوم و بر¹⁴
 نه خورشید ازان مهتر سرفراز
 نمیند دگر¹⁶ کس بتوران و چین¹⁷

چو خورشید بر گاه¹ فرّخ سروش
 برامش بپیمای لغتی زمین³
 خداوند ازان⁴ شهر نیکوترست
 و زان جایگاه نزد افراسیاب
 پیامد⁷ بگفت آن کجا کرده بود
 پیآورد پیشش همه سر بسر
 که از داد شه گشت آباد بوم
 و زانجا بکار¹¹ سیاوش رسید
 ز کار سیاوش بپرسید شاه
 بدو گفت پیران که خرم بهشت
 سروش آوریدش همانا خبر
 همانا ندانند¹⁵ ازان شهر باز
 یکی شهر دیدم که اندر زمین
 1770

درو [پرو-IV] I, IV-; روی زمین VI-³ سیاوشی T- و-Л² بر کاخ-I, IV, VI-¹
 فروزنده-I-⁵ آن-Л, I, IV, T-⁴ I, IV- обратный порядок мисра. شاد بر تخت شاه گزین
 I, IV- доб. б.:⁶ فزاینده خاورست VI-; زانورست

چو پیران از آنجای برگشت شاد * پیامد بر شاه توران چو باد
 VI-б. оп.⁹ باژ کز کشور T-; نیز کز کوشن IV-; نیز کز کوشش I-⁸ سپهبد-I, IV-⁷
 I, VI- бб. 1773 и 1774 оп.; IV-б. 1773 оп.; T- заменяют бб. 1773 и 1774 одним:¹⁰

که در کشور هند چون رزم کرد * بدانرا سر اندر کشیده بگرد
 VI-¹¹ که سوی VI-¹² I, IV- б. 1776 разбивают на два бб.:

بپرسید ازو شهریار بلند * ز حال سیاوش چون و ز [وزجون و-IV] چند
 و زان شهر وز کشور و جایگاه * یکایک همه باز پرسید شاه
 I, IV- б. 1777¹³ سألہ عن حاله و حال المدينة التي انشأها و قصورها التي بناها-Б
 заменен тремя другими:

بدو گفت پیران که ای شاه دهر * ز فرّت همه خلق راهست بهر
 سیاوش یکی جایگاه ساخت نغز * پسندیده مردم پاک مغز
 کسانی که هنگام اردیمهشت * بدیده نمیند [ندیده بمینند-IV] خرم بهشت
 I, IV, VI- б. оп.¹⁴ زمین T-¹⁷ چنان I, IV-¹⁶ نداند VI-¹⁵

- 1750 بدو گفت گر¹ فرّ و برز کیان
کی⁴ آغاز کردی بدین گونه جای
بمآذاد تا رستخیز این نشان
پسر بر پسر هم چنین شاد باد⁵
چو یک بهره از⁷ شهر خرّم بدید
1755 بکاخ فرنگیسی بنهاد روی
پذیره شدش دختر شهریار
چو بر تخت بنشست و آن جای دید
بدان نیز چندی¹³ ستایش گرفت
ازان پس بخوردن گرفتند کار¹⁴
1760 بمودند یک هفته با می بدست
به ششم ره آورد پیشش آورد
ز یاقوت وز گوهر شاهوار
ز دیما و اسپان بزین پلنگ¹⁹
فرنگیسی را افسر و گوشوار
1765 بداد و بپایامد بسوی ختن
چو آمد بشادی بایوان خویش
بگلشهر گفت آنک خرّم بهشت

میان — I, IV, VI и T³ نبود آنچه — VI; بمودند — IV; نبودند — I² کز — I, IV¹
فرّخ نهاد — I, IV⁶ همچنان شاه و شاد — IV; همچنین شاه و شاد — I⁵ چو — VI и T⁴
خرّم و شاد — I, IV и T⁹ و IV — доб.⁸ یک بهره این — VI; یک بهره ازان — I, IV⁷
— IV, VI и T¹¹ 1759 оп. первое мисра б. 1757 и 1758 и второе мисра б. 1756, 66. I —
بران نیز — IV¹³ Б — перевод бб. 1757 — 1758 отсутствует.¹² پرستنده بسیار بر پای
گاهی — I, IV¹⁶ خوالیگر — Л, VI¹⁵ یار — IV¹⁴ بدان نیز چندین — VI и T¹; چندی
خدنگ — T¹⁹ هدیهها سر بسر — T; هدیه شهرها — I, IV¹⁸ همه — VI¹⁷ شاد و خرّم دل و
— VI — б. оп.²¹ VI — б. оп. خنای خدنگ — Л²⁰ I — б. оп.; B — перевод бб. 1765—1770
— I, IV²² I, IV, VI — (без рифмы); T — доб. б.; VI — (без рифмы); بدیدار — I, IV, VI²³
بگلشهر شد در شبستان خویش * بگلشهر گفت آنچه خرّم بهشت

نشسته سراینده رامشگران
سیاوش گوردش نهادند نام
چو پیران بیامد ز هند و ز چین
خنیده بتوران سیاوش گورد
از ایوان و کاخ و ز پالیز⁶ و باغ
شتاب آمدش تا ببیند که شاه
هر آنکس که او از در کار بود
هزار از هنرمند کسردان¹⁰ گورد
چو آمد بنزدیک آن جایگاه
چو پیران بنزد سیاوش رسید
سیاوش فرود آمد از نیل رنگ¹³
بگشتند هر دو بدان شارسستان
سراسر همه باغ و میدان و کاخ¹⁶
سپهدار پیران¹⁸ ز هر¹⁹ سو براند²⁰

سر اندر ستاره سران سران¹
همه شهر زن شارسستان² شادکام
سخن رفت زن شهر با آفرین³
کز اختر بنش⁴ کرده شد روز ارد⁵
ز کوه و در و رود و ز دشت و راغ⁷
چه کرد اندران نامور⁸ جایگاه
بدان مرز⁹ با او سزاوار بود
چو هنگامه رفتن¹¹ آمد ببرد¹²
سیاوش پذیره شدش با سپاه
پیاده شد از دور کورا بدید
مر او را گرفت اندر آغوش¹⁴ تنگ
ز هر در زدند از هنر دامستان¹⁵
همی دید هر سو بنای فراخ¹⁷
بسی آفرین بر سیاوش بخواند²¹

Б-перевод; سران را سران-VI; زهر [همه-T] جا ستاده گوان و سران-I, IV و T-
 6. отсутствует. 3 VI- همه اندر آن شارسستان-VI; همه مردمان زن بدل-I, IV, 2
 :I, IV-доб. 6. 5 VI-گورد; 4 I, IV-چنین; 5 تنش-VI; 6 I, IV-نش-Л-4 شهر ازان آفرین
 چو پیران رد را ازان شارسستان * خبر شد ازان نامور کارستان
 ز رود و-I, IV و T-7 از کاخ و پالیز-T; کاخ وز المیز-VI; گنبد ز پالیز-I, IV, 6
 ز کوه و ز رود و ز دشت و ز راغ-VI; ز دشت و ز کوه و ز راغ [ز باغ-IV]
 هزاران خردمند-I, IV, VI-10 دران بزم-VI; میدان بزم-I, IV-9 مایه‌ور-I, IV و T-8
 زپیل زنگ-I, IV, VI-13 نبرد-VI-12 هنگام رفتنش-I, IV-11 [و-доб. VI] مردان
 Л-без точек. 14 I, IV, VI و T-پیاده گرفتشی باغوش-15 I, IV-б. разбит на два:
 بگشتند هر دو بران شهر باز * سیاوش و پیران گردن فراز
 بگشتند بر گرد آن شارسستان * خوش آمد ورا آن چنان کارستان
 کاخ و-VI; کاخ و ایوان و باغ-I, IV-16 و رکبا و طافا بملک المدینة-Б-оп.; ср. VI-6
 توران-VI-18 همی تافت [دید-VI] هر سو چو روشن چراغ-I, IV, VI-17 میدان و باغ
 سیاوش خواند-VI-21 که راند-VI-20 بهر-I, IV, VI-18

- از ایران و توران گزیده سوار¹
 بپیش سپاه اندرون خواسته²
 1725 ز یاقوت وز گوهر³ شاهوار
 چه مشک و چه کافور و عود⁴ و عبیر
 ز مصری و چینی و از⁵ پارسی
 چو آمد بران شارستان⁶ دست آخت⁷
 از ایوان و میدان و کاخ بلند
 1730 بیماراست شهری بسان بهشت
 بر⁸ ایوان نگارید چندی نگار
 نگار سر و تاج⁹ کاوس شاه
 بر تخت او رستم پیلتن
 ز دیگر سو¹⁰ افراسیاب و سپاه
 1735 بهر گوشه¹¹ گنبدی ساخته
- برفتند شمشیرزن ده¹² هزار
 عماری و خوبان آراسته¹³
 چه از طوق وز تاج وز گوشوار¹⁴
 چه دیبا و چه¹⁵ تختهای حریر
 همی رفت با او شتر بار سی¹⁶
 دو فرسنگ بالا و پهنایش ساخت¹⁷
 ز پالیز وز گلشن ارجمند
 بهامون گل و سنبل و لاله کشت
 ز شاهان وز بزم وز کارزار
 نگارید¹⁸ با یاره و گرز و گاه¹⁹
 همان زال و گودرز و آن انجمن
 چو پیران و گرسیوز کینه خواه²⁰
 سرش را²¹ بابر اندر افراخته

و پیروزة I, IV و T-⁵ بیماراستند VI-⁴ قاختند VI-³ صد VI-² هزار IV-¹
 چه از VI-⁶ چه عبیر چه عود و چه مشک VI-⁷ I, IV و T- و از تاج گوهرنگار I, IV و T-⁸
 : I, IV, VI-¹⁰ وز چینی و IV-⁹ چه از I, IV و T-⁸ مشک و عبیر چه عود
 نهادند سر سوی خرم بهار * سپهدار و آن لشکر نامدار
 VI-¹¹ پهنای ساخت I, IV و T-¹³ باخت IV-¹² بر شارستان IV-¹⁴ بدان جایگاه I و T-¹⁵
 چو آید پدیدار آن شارستان * دو فرسنگ بالای و پهنای آن
 I, IV-¹⁶ شاه I, IV-¹⁵ به I, IV, VI-¹⁴ فبنی مدینة جعل عرضها و طولها فرسخین B-
 I, IV, VI-¹⁷ دگر سوی VI-¹⁸ دگر سوی IV-¹⁹ I, IV, VI-²⁰ بفرمود VI-²¹ نهشتند
 полях; I, IV, T-²² доб. б.:

بایران و توران بر راستان * شد آن شهر خرم یکی داستان
 VI-²³ доб. вариант того же б.:

بایران و توران شد آن شارستان * میان بزرگان یکی داستان
 سراسر VI-²⁴ سرش تا I-²⁵ فی جوانب B-²⁶ بپیشه VI-²⁷

بگستر بمرز خزر در^۱ سپاه
 ز بانگ^۲ تمیره زمین شد نوان^۳
 یکی لشکری گشت^۴ پر خاش جوی^۵
 ز دینار و اسپان آراسته^۶
 بفرمان برفت و سپهرا براند

چو آتش بیامد بهنگام خواب⁷
 نوشته بکردار گردان⁸ سپهر
 از اندیشه بیغم نیم یک زمان
 بتوران بجستم¹¹ همی¹² جای تو
 چنان چون بماید دلت بیغم است
 تو شادان بداندیشی تو باغمان¹⁶
 سر بدسگال اندر آور بگرد
 بدان سو¹⁹ که فرمود سالار تفت
 چهل را همه بار دینار کرد²¹
 بنه بر نهادند با²³ رنگ و بوی

همه باژ کشور سراسر بخواه
بر آمد خروشی از در پهلوان
ز هر سو سپاه انجمن شد بروی
بنزد سیاوش ^{بسی} خواسته
بهنگام پدروود کردن بماند

هیوئی ز نذردیک افراسیاب
یکی نامه سوی⁸ سیماوش بهر
که تا تو برفتی نیم شادمان
و لیکن من اندرخور¹⁰ رای تو
گر¹³ آنجا که¹⁴ هستی¹⁵ خوش و خرم است
[بشادی بهاش و بنیکی بهمان
بدان پادشاهی همی¹⁷ باز گرد
سیماوش سپه برگرفت¹⁸ و برفت
صد اشتر ز گنج و²⁰ درم بار کرد
هزار اشتر بختی²² سرخ موی

ز کوسی و- I³ ز کوسی و- VI و IV² بترک و خزر در- VI زمبرز خزر بر- I¹
I, IV - доб. б.: لشکر گشن- I, IV; لشکری گشن- T, L⁴ تمپیره برآمد فغان
چو آمد بدرگاه توران سپاه * همی رفت ازان سو که فرمود شاه
ازان سو ازان سان و توران پییران: VI - доб. тот же б. с разночтениями:
ثم قدم رسول: B - бб. 1705—1727 переданы так: VI - б. оп.⁶ VI -
افراسیاب علی پیران یستندیهضه الی بعض الممالک و یأمره بجّر العساکر الیه فامتثل
I, IV و⁸ ذلک پیران و فارقه و انتقل سیاوخش الی موضع آخر أشار علیه به افراسیاب
که- IV¹³ همه- VI¹² نجستم- I, IV¹¹ و L¹⁰-доб. روشن- I, VI و T⁹ نزد- T
کنون- I, IV, VI و T-¹⁷ б. оп. I, IV, VI و T-¹⁶ بودن- VI; رفتی- I, IV¹⁵ آنجات- VI¹⁴
оп. و- I, L²⁰ بدان سان- VI; برافسان- I, IV¹⁹ سمهبید بنه برنهاد- I, IV و T¹⁸
B - перевод: I, IV - б. 1721 стоит после б. 1722 текста; B - перевод: I, IV - б. 1721
بنه برنهاده پر از- VI²³ ماده- I, IV, VI و T-²² бб. 1721—1727 отсутствует.

چو بشنید پیران و¹ اندیشه کرد
 چنین² گفت کز من بد آمد بمن³
 ورا من کشیده⁵ بتوران زمین
 شمردم همه باد گفتار شاه⁸
 و زان پس چنین گفت با دل¹⁰ بمهر
 چه داند بدو رازها کی گشاد¹²
 ز کاوسی وز تخت شاهنشاهی
 دل¹⁶ خویش زان گفته¹⁷ خرسند کرد
 همه راه¹⁹ زین گونه بد گفت و گوی
 چو از پشت اسبان فرود آمدند
 یکی خوان زرین بیاراستند

1695

1700

ز شاهان گیتی گرفتند یاد²³
 بنزدیک سالار توران سپاه
 ازان پس گذر کن بمکران زمین²⁵
 وزانجا گذر کن بدریای سند

1705

که - IV, VI - 4 گر بدندان بماند - VI - 3 کنون - VI - 6; همی - I, IV - 2 یک - I - 1
 زمانه کشیدش - VI - 6; زبلا من کشیدم - I, IV - 5
 که اورا بتوران کشیدم برنج * سپردم بدو کشور و تاج و گنج
 بشنودم همه پای - IV - 8; بشنودم همی پای گفتار شاه - I - 8
 بامن - IV, VI - 10; با او - I - 10
 چه داند - VI - 11; فلک رازها را برو [بدو - IV] کی گشاد - I, IV - 12
 رسم و - IV - 12; رسم - I, VI - 11
 کز - VI - 13; که - I, IV و T - 13
 که این رازها بر دل وی گشاد - T
 ازان گونه - VI - 17; ازین گفته - I, IV - 17
 از - VI - 16; مهی - I - 15
 فراز - VI - 14
 و - VI - 19; رای - VI - 20
 نه ازبهر - VI - 21
 و - VI - 22
 این - VI - 23
 و - VI - 24
 این - VI - 25

- 1675 همه راز من آشکارا به¹ تست
 من آگاهی از فرّ یزدان دهم
 بگویم ترا⁴ بودنیها درست
 بدان تا نگوئی⁵ چو بینی جهان⁶
 تو ای گرد پیران بسیار هوش
 فراوان بدین نگذرد روزگار
 شوم زار من کشته بر⁹ بی گناه
 ز گفتار بدخواه¹¹ وز بخت¹² بد
 ز کشته¹⁴ شود زندگانی¹⁵ دژم
 پر از رنج گردد سراسر زمین
 بسی¹⁹ سرخ و زرد و سیاه و بنفش
 بسی غارت و بردن²¹ خواسته
 بسا کشورا کان پپای ستور
 از ایران و توران بر آید خروش
 جهاندار بر چرخ چونین²⁴ نوشت²⁵
 سپهدار ترکان²⁶ ز کردار خویش
 پیشیمانی آنکه نداردش²⁸ سود
 بیا تا بشادی خوریم و دهیم
- 1680
 1685
 1690

VI- 6 بگوئی. IV- 5 بتو VI- 4 که VI- 3 باشی VI- 2 آشکارای I, IV و T- 1
 گردد دل VI- 8 بیکار IV- 4 زبی کام I, VI, K- 7 چو بینی چنان T- 9 چو بینم جهان
 см. آید برین تاج و گاه T- 10 آید بدین تاج و گاه I, IV- 10 کند زار کشته مرا I, IV- 9
 بمن بر چنان بی گناه I, IV- 13 گفت VI- 12 بدگوی I, IV, K و T- 11 прим. 25 к б. 1674.
 I, IV, 14 پر آتش شود تور و ایران بهم VI- 16 روی گیتی VI- 15 کینه I, IV و T- 14
 زبسی I, IV- 19 و оп. 18 که گیتی VI- 17 I, IV- 17 زمانه VI- 17 I, IV- 17
 خوردن IV- 21 غارت و برده I- 21 گریزان ز توران IV- 20 ناز ایران بتوران T- 20 I, VI و T-
 (و گردد) I, IV, VI و T- 23 و کردن بجای VI- 22 و I, VI- 22 доб. 1688 و 1689
 نشست VI- 25 خونین T- 24 چوبین VI- 24 1691 текст. 1688 و 1689
 و 29 VI- 29 ندارد VI- 28 ز کردار VI- 27 ز پیگار I, IV- 27 توران I, IV, VI و T- 26
 30 I, IV, VI و T- 30 доб. 1661 و 1662.

خردمندی و بخت بیدار بود
سرش را بی پروین پردازختند²
بدو در فراوان نگار آوریم³
چه یازی برنج⁴ و چه نازی بگنج⁵
جهانجوی دشمن چرا پرورد
پدید آید از هر سوی خواسته⁸
نشیند برین جای دیگر¹⁰ کسی
نه برمایه گردی ز پیوند من
ز کاخ و ز ایوان شوم بی نیاز¹²
کند بی گنه مرگ¹⁴ بر من شتاب¹⁵
گاهی شاد دارد گهی مستمند
مکن خیره اندیشه دل دراز¹⁸
بشاهی نگین اندر انگشت تست
بکوشم که پیمان تو نشکنم
و گر موی بر تو هوا بشمرد
نمینم جز از²⁰ نیکنامیت کام²¹
و لیکن فلك را جز اینست²⁴ خواست²⁵

مرا فرّ نیکی دهش یار بود
برین سان یکی شارسن ساختند¹
کنون اندرین هم بکار آوریم
چه بندی دل اندر سرای سپنج
که از رنج^۶ دیگر کسی بر خورد
چو خرّم شود^۷ جای آراسته
نباشد مرا بودن ایدر^۹ بسی
نه من شاد باشم نه فرزند من
نباشد^{۱۱} مرا زندگانی دراز
شود تخت من گاه^{۱۳} افراسیاب
چنین است رای^{۱۶} سپهر بلند
بدو گفت پیران کای سرفراز^{۱۷}
که افراسیاب از بلا^{۱۹} پشت تست
مرا نیز تا جان بود در تنم
نمانم که بادی بتو بگذرد
سیاوش بدو گفت کای نیکنام
تو پیمان چنین^{۲۲} داری و رای راست^{۲۳}

¹ Л, I, IV — ساختم ² Л — بپرون بر افراختم; I, IV — اندر افراختم; VI — здесь вторичное повторение, см. сноску 15 к б. 1606. ³ I, IV — б. оп.; Л —

[illegible]

- [و زان روی هامونی آید پدید
همه گلشن و باغ و ایوان بود
بشدد پور کاوس و آنجای دید³
زن خویش را نام بردار کرد
ز سنگ و ز گچ بود و چندی رخام⁶
دو صد⁸ رش فزونست بالای اوی
که آنرا کسی تا نبیند بچشم
نباید برو¹² منجنیق و نه تیر
ز تیغش دو فرسنگ تا بوم خاک
نه بیند ز بن¹⁵ دیده بر تیغ کوه
بدان آفرین کان چنان¹⁸ آفرید
نبایست یار و نه آموزگار
جز اورا مخوان کردگار جهان
بپیغمبرش بر کنیم آفرین
- 1645
- 1650
- 1655

جایگاه — I, IV² — T¹

بران آفرین کو چنان آفرید * زمین و بلند آسمان آفرید
برفتش سیاوش و آنرا بدید — I, IV³ ср. б. 1654, а также разночтения по I и IV к б. 1653.
گوهری — I, IV и T⁷ ز خام — IV⁶ برو — I, IV⁵ مر اورا ز توران همی برگزید — I, IV⁴
— I, IV¹; آید بچشم — T¹¹ — б. оп. I, IV¹⁰ هشتست — T⁹ ز صد — T⁸
— T¹⁸ زمین — T¹⁵ همی — I, IV¹⁴ نباید ترا دید — IV¹³ نیابد بدو — IV¹² б. оп.
— I, IV¹⁷ доб. здесь бб.: مرغ

و زان روی هامونی آید پدید * کزان خوبتر جایها کس ندید
بران آفرین کن که آن آفرید * زمینها ابا آسمان آفرید
جز اورا مخوان کردگار جهان * جز اورا مدان آشکار و نهان
— I, IV¹⁸ کو جهان — I, IV¹⁹ Ср. прим. 2 по I и IV к б. 1644 и по тем же рукописям прим. 17 к б. 1653, в которых этот б. повторяется. — I, IV²⁰ бб. 1655 и 1656 заменяют одним:

خداوند دارنده هست و یکست * همه چیز جفتست و ایزد یکیست
— I и T — то же, но с вариантом первого мисра: خداوند دارنده هست و نیست
— I²¹ — б. 1656 в I и IV стоит после б. 1653, см. прим. 17 к нему. — I²¹ ابر شاه مردان علی —

- 1625 [که آنرا سیاوش¹ بر آورده بود] [بیک ماه² زن روی دریای چین
[بیابان بیاید چو دریا گذشت
[کزین بگذری بینی آباد شهر
[ازانپس یکی کوه بینی بلند
[مرین کوه را گنگ دژ در میان
1630 [چو فرسنگ صد گرد بر گرد کوه³
[ز هر سو که پویی⁴ بدو⁵ راه نیست
[بدین کوه بینی دو⁶ فرسنگ تنگ
[بدین چند⁷ فرسنگ اگر پنج مرد
[نیاید بریشان گذر صد هزار⁸
1635 [چو زین⁹ بگذری شهر بینی فراخ
[همه شهر گرمابه و رود و جوی
[همه کوه نخچیر و آهو بدشت
[گذران و طاوس و کبک دری
[نه گرمای گرم و نه سرماش سرد
1640 [نبینی بدان¹⁰ شهر بیمار کس
[همه آبها روشن و خوشگوار
[درازی و پهنایش سی سیار سی
[یک و نیم فرسنگ بالای کوه
- بسی اندرو رنجهها برده بود²
که بی نام بود آن زمان و زمین⁴
ببینی⁵ یکی پهن بی آب دشت
کزان شهرها بر توان داشت بهر
که بالای او برتر از چون و چند
بدان کت ز دانش نیاید زیان
ز بالای او چشم گردد ستوه
همه گرد بر گرد او در⁹ یکیست
ازین روی و زن روی¹¹ دیوار سنگ
بباشد¹³ بر راه از پی کار کرد
زده دار و برگستان¹³ و سوار
همه گلشن و باغ و ایوان و کاخ
بهر برزنی آتش¹⁸ و رنگ و بوی
چو این شهر¹⁷ بینی نشاید¹⁸ گذشت
بیابی چو از¹⁹ کوهها بگذری
همه جای شادی و آرام و خورد
یکی بوستان²¹ بهشتست²² و پس
همیشه بر و بوم او چون²³ بهار
بود گر بهپیمایدش پارسای
که از رفتنش⁴ مرد گردد ستوه

کیان نام - I, IV - 4 ماهه - I, IV - 3 VI - 66. 1624-1657 оп. 2 افریدون - K - 1
کوه - IV; بد گرد کوه - 6 I - 5 [کنان بام - IV] گشت آن زمان را زمین
برین گونه سی و - I, IV - 10 بر - I, IV - 9 پرو - I, IV و T - 8 بینی - I - 7 بر گرد کوه
یک سوار - I, IV - 14 نباشد - IV 13 برین پنج - I, IV - 12 ازین روی آن روی - I - 11 دو
که - I, IV - 19 بیاید - IV; نباید - I - 18 سوو - I, IV - 17 رامش - I, IV - 16 کزین - I, IV - 15
پر - I - 23 و - 22 بوستان از - T; بوستانی - I - 21 دران - I, IV - 20 چو بر - T; از

- که هرچند گرد آورم خواسته¹ بفرجام یکسر بدشمن رسد
[کجا آن حکیمان و دانشندگان 1610
[کجا آن سر⁵ تاج شاهنشهران
[کجا آن بستان⁶ پر از ناز⁷ و شرم
[کجا آنک بر⁸ کوه بودش کنام
[چو گیتی تهی ماند¹⁰ از راستان
[ز خاکیم¹² و باید شدن زیر خاک¹³ 1615
[تو رفتی و گیتی بماند دراز
[جهان سر بسر عبرت و حکمتست¹⁴
[چو شد سال بر شست و شش چاره جوی
[تو چنگ فزونی زدی بر¹⁶ جهان
[چو زن نامداران جهان شد تهی 1620
[نمایش بدین گفته¹⁸ همداستان
[کزیشان جهان یکسر آباد بود
[ز من²⁰ بشنو از گنگ دژ داستان
که چون گنگ دژ در جهان جای²² نیست
- هم از گنج و هم تاج² آراسته
بدی بد بود مرگ بر تن رسد³
همان رنج بردار خوانندگان⁴
کجا آن دلاور گرامی مهران
سخن گفتن خوب و آوای نرم
رمیده⁹ ز آرام وز کام و نام
تو ای در بمودن مزن داستان¹¹
همه جای ترسست و تیمار و باک
کسی آشکارا نداند ز راز
چرا زو همه بهر¹⁵ من غفلتست
ز بیشتی و از رنج بر تاب روی
گذشتند بر¹⁷ تو بسی همرهان
تو تاج فزونی چرا بر نهی
یکی شو بخوان نامه داستان¹⁹
بدانگه که اندر جهان داد بود
بدین داستان باش همداستان²¹
بدانسان زمینی دلاری نیست²³

بران سان یکی شارستان ساختم * سرش را ز پیروین برافراختم
کنون ای در این هم بجای آورم * بـِـرو آفرین خـدای آورم
первый из этих бб. ср. с б. 1623 текста, а три последних соответствуют бб. 1658, 1659, 1660 текста.

مرگ بدتر VI—³ همان کاخ و آن گنج VI—⁶ همان گنج و هم تاج IV—² I—б. оп. 1
طرم I, IV—⁷ بتانی LI—⁶ و I, IV и T—⁵ доб. VI—бб. 1609—1622 оп. I—б. оп. زید
I, IV—б. стоит после б. I, IV—¹¹ که گیتی نماید هم I, IV—¹⁰ بریده IV и T—⁹ در I, IV—⁸
حکمت و غیرتست I—¹⁴ سوی خای I, IV и T—¹³ ز خای I, IV—¹² 1657 текста.
I, IV—¹⁸ از IV и T—¹⁷ در I, IV и T—¹⁶ بهر من زو همه IV—¹⁵ بهر ازو همه I—¹⁵
IV—²¹ کنون I, IV—²⁰ بدین داستان باش همداستان I, IV—¹⁹ برین نیز
جز این شارستان VI—²³ که چون گنگ اندر جهان جای VI—²² оп. с оставлением пробела.
I, IV—б. здесь оп. (ср. прим. 15 к б. 1606). زان میان راه نیست

- یکی شارسستان سازم ایدر¹ فراخ
سیاوش بدو گفت کای بختیار
مرا گنج و خوبی همه زان⁴ تست 1595
یکی شهر سازم بدین جای من
ازان بوم خرم چو گشتند باز
از اخترشناسان پرسید شاه
ازو فرّ و بختم بسامان بود
بگفتند یکسر بشاه گزین⁹ 1600
از اخترشناسان بر آورد خشم¹¹
[کجا گفته بودند با او ز پیش
سرانجام چون گرددت روزگار
عنان تگاور همیداشت نرم
بدو گفت پیران که ای شهریار 1605
چنین داد پاسخ که چرخ بلند
- فراوان بدو اندر ایوان و کاخ²
درخت³ بزرگی تو آری بهار
بهر جای رنج تو بینم نخست
که خیره بماند دل⁵ انجمن⁶
سیاوش همی بود با دل براز
که گر سازم ایدر یکی جایگاه⁷
وگر کار با جنگ سازان بود⁸
که بس نیست فرخنده بنیاد این¹⁰
دلش گشت پر درد و پر آب چشم¹²
که چون بگذرد چرخ برکار خویش¹³
بزشتی شود بخت آموزگار
همی ریخت از دیدگان آب گرم¹⁴
چه بودت که گشتی چنین سوگوار
دلم کرد پر درد و جانم نژند¹⁵

درختی—VI³ IV—б. оп. (ср. б. 1588 текста). 1 اکنون—I
خیره بماند بران—VI⁶ I, IV—доб. б. (ср. I, VI—همه آن—
с б. 1622):

ز گنگ سیاوش بگویم سخن * وزان شهر و آن داستان کهن
В дальнейшем (бб. 1597—1721) сохранена редакция текста Л (то же К). В скобках бб., которые
согласно VI и Б представляются интерполяцией (другая редакция?); I, IV—порядок бб.: 1596, 1654
(вар.) —1657, 1613, 1610, 1609, 1611, 1612, 1614, 1615, 1618, 1616, 1617, 1620, 1619, 1621, 1622, 1624—
1648, 1651—1653, 1658, 1659, 1597, 1601—1606, 1663 и т. д. (редакцию текста по I, IV, Т см. прил.
II). 7 I, IV—б. оп. 8 I, IV—б. оп.; T—پشیمان شود 9 I, IV, VI—زمین
دلش پر ز درد و پر از آب چشم 12 IV—چشم 11 IV—چشم
و جان پر IV—و جان پر گزند—15 I, VI—نرم—14 VI—IV, VI и T—бб. 1602 и 1603 оп. 13
نژند; IV—доб. бб.:

کنون شارسستان آن دلارای نیست * که چون من همی در جهان جای نیست
مرا فرّ نیکی دهش یار بود * خردمندی و بخت بیدار بود

- ز خوردن نیاسود یکروز شاه
 سیر ماه برخاست آوای کومی
 پیامد سوی پادشاهی خویش
 بران مرز و بوم اندر³ آگه شدند
 بشادی دل⁵ از جای برخاستند
 1580 ازان پادشاهی خروشی بخواست
 ز بس رامش⁸ و ناله⁹ کز نای¹⁰
 بجایی رسیدند کاباد بود
 بیک روی¹² دریا و یک روی کوه¹³
 1585 درختان بسسپار و آب روان
 سیاوش پیران سخن برگشاد
 بسازم من ایدر یکی خوب جای
 بر آرم یکی شارستان فراخ¹⁶
 نشستن گهی بر فرازم بماه
 1590 بدو گفت پیران که ای خوب رای¹⁸
 چو فرمان دهد من بران سان که خواست
 نخواهم²¹ که باشد مرا بوم و گنج
- گهی رود و می گاه نخچیرگاه
 برانگه¹ که خیزد خروش خرومی
 سپاه از پی پشت و پیران ز پیش²
 بزرگان براه⁴ شهنشه شدند
 جهانی بآیین⁶ بیاراستند
 تو⁷ گفتی زمین گشت با چرخ راست
 تو گفتی بجنبد همی دل¹¹ ز جای
 یکی خوب فرخنده بنیاد بود
 برو بر ز نخچیر گشته گروه¹⁴
 همی شد دل سالخورده جوان
 که اینست بر و بوم فرخ نهاد
 که باشد بشادی مرا رهنمای¹⁵
 فراوان کنم اندرو باغ و کاخ¹⁷
 چنان چون بود درخور تاج و گاه
 بران رو که اندیشه آرد بجای¹⁹
 بر آرم یکی جای تا ماه²⁰ راست
 زمان و زمین از تو دارم سپنج²²

و پپلان ز VI؛ پیرانشی پیشی IV؛ پیران به پیشی I² بدانگه I, IV, VI¹
 بزرگان T؛ پذیره برای IV؛ پذیره براه I⁴ بدان مرز چون مردم I, IV³ پیش
 غلغل T؛ گنبد VI⁸ که I, IV, VI⁷ بآیین جهانرا VI⁶ بکام دل T⁵ بنزد
 همی دل بجنبد IV؛ همی دل بپیچد I¹¹ چنگ و نای I, IV, VI¹⁰ ناله و VI⁹
 VI؛ بیک روی کوه IV, T¹³ بیکسوش T¹² بپیچد همی دل T؛ ازین دل بجنبد VI
 بیک روی بر کوه VI؛ بیک روی نخچیر [IV-доб.] دور از گروه I, IV¹⁴ بیک روی راه
 فراوان بدو I, IV¹⁷ VI-мисра уп. VI¹⁶ VI-мисра уп. VI؛ دلگشای T¹⁵ و نخچیر گاه
 بدو اندرون باغ و ایوان و کاخ T؛ فراوان بدو اندرون بام و کاخ VI؛ اندرون باغ و کاخ
 بدان رو کت اندیشه T¹⁹ کزین خوب جای I, IV¹⁸ 1589-1593 оп. VI-последующие бб.
 برنج I, IV²² I؛ بخواهم I؛ بخواهم IV, I²¹ یکی دژ برین جای I, IV²⁰ آید بجای

- گرفتند هر دو برو آفرین همیشه ترا جاودان باد روز و زان جایگه باز گشتند شاد چنین نیز يك سال گردان سپهر فرستاده آمد ز نزدیک شاه⁵ که پرسد همی شاهرا⁷ شهریار بود کت ز من⁸ دل بگیرد⁹ همی از ایدر¹¹ ترا دادهام تا بچپین بشهری که آرام و رای آیدت بشادی بماش و بنیکی بمان سیاوش ز گفتار او¹⁴ گشت شاد [سلیج و سپاه و نگین و¹⁵ کلاه فراوان عماری بپاراستند¹⁵⁷⁰ فرنگیس را در عماری نشانند ازو باز نگسست پیران گرد بشادی برفتند سوی ختن که سالار پیران ازان شهر بود همی بود یکماه²⁰ مهمان او¹⁵⁷⁵
- که ای مهتر و¹ شهریار زمین² بشادی و بدخواه را پشت کوز³ بسی از جهاندار کردند یاد همی گشت بیدار بر داد و مهر⁴ بنزد سیاوش یکی نیکخواه⁶ همی گوید ای مهتر نامدار و زین بر نشستن¹⁰ گزیرد همی یکی گرد بر گرد و بنگر زمین همان آرزوها بجای¹² آیدت ز خوبی¹³ مپرداز دل یکزمان بزد نای و کوسی و بنه بر نهاد ببردند زین گونه¹⁸ با او براه¹⁷ پس پرده خوبان بپیراستند [بنه بر نهاد و سپه را¹⁸ براند بنه بر نهاد و سپه را ببرد¹⁹ همه نامداران شدند انجمن که از بد گمانیش بی بهر بود بران²¹ سر چنین بود پیمان او²²

¹ VI и T — مهتران — ² I, IV—66. 1558—1561 здесь оп.; K—66. 1558 и 1559 оп. ³ VI—

بسا رنج کز من تو برداشتی * به نیک و ببد روز بگذاشتی

⁴ VI и K—6. оп. ⁵ IV—اوی ⁶ IV—نیکخوی — VI—

کس آمد ز نزدیک افراسیاب * یکی مرد دانای حاضر جواب

⁷ T—برنشست ¹⁰ I, IV, VI—نگیرد ⁹ I, VI—کز منت ⁸ VI—ترا نامور ¹¹ I, IV—

همه آرزوها بجای ¹² I—از ایران ¹³ I, IV—

سلیج فراوان و زین ¹⁵ I, IV—چو بشنید ازو ¹⁴ I, IV—ز نیکی ¹⁶ VI—ز خوشی

¹⁷ I, IV, VI и T—6. ¹⁸ I, IV—عماری ¹⁹ I, IV, VI—با گنج ²⁰ VI—66. 1569 и 1570 оп. ²¹ IV—بدان ²² B—перевод

оп.; но ср. B: و صحبه پیران ارتحل معه ²⁰ VI—نه ماه ²¹ IV—

этого б. и бб. 1576—1703 отсутствует (см. б. 1704 текста и перевод его у Б).

بسوی فرنگیس بنهاد روی
 که خورشید را گشت² ناهید جفت
 بیماراستن³ گاه اورا بماه⁴
 بنزدیک آن تاجور شاه نو⁵
 سپهبد بیماراست بسیار چیز
 همان⁷ جوشن و خود و تیغ و کمند⁸
 ز پوشیدنی ها و از¹⁰ پیش و کم
 همی¹² نام بردند شهر و زمین¹³
 نشایست پیمود پهنای او
 همه پادشاهی برسم کیان
 یکی¹⁵ تخت زرین و زرین کلاه¹⁶
 هر آنکس که رفتی ز نزدیک و دور
 بخوردی و¹⁸ هر چند بر تافتی¹⁹
 بدی شاد یک هفته²⁰ مهمان خویش
 ازو شادمان بخت²¹ و او نیز شاد²²
 ابا گرد پیران بنزدیک شاه²³

چو بانوی بشنید پیغام اوی
 زمین را ببوسید¹ گلشهر و گفت
 هم امشب بیاید شدن نزد شاه
 1545 پیامد فرنگیس چون ماه نو
 بدین⁶ کار بگذشت یک هفته نیز
 از اسپان تازی و از گوسفند
 ز دینار و از⁹ بدرهای درم
 وزین¹¹ مرز تا¹ پیش دریای چین
 1550 [بفرسنگ صد بود بالای او
 نوشتند منشور بر پرنیان
 بخان¹⁴ سیاوش فرستاد شاه
 ازان پس بیماراست میدان سور
 می و¹⁷ خوان و خوالیگران یافتی
 1555 ببردی و رفتی سوی خان خویش
 در بسته زندانها بر گشاد
 بهشتم سیاوش پیامد پگاه

1 I, IV, T (вар.) — доб. б.: بیماراستند — IV 2 گفت — VI 3 بپرسید — VI 4

همی هفت روزش بیماراستند * سر مشک بر گل بپیراستند
 IV — доб. бб.: بنزدیکشان نامور شاه نو — VI 5

بیکهفته در مرغ و ماهی نخفت * نیامد سر یک تن اندر نهفت
 زمین باغ گشت از کران تا کران * ز شادی و آواز رامشگران
 هم از — I, IV, VI 7 ازین — VI 8 زرین — I, IV 9
 12 I, 11 IV — ازان 10 هم از — I 9 ز دیبا وز — Л 9
 8 I, IV и T — کمند 13 K — که می — VI همه — T — IV

وزین دژ تا مرز دریای چین * همه نام او بود شهر و زمین
 و کتب له منشورا من ذلک الحد الی الصین: и оп. б. 1550; Б—бб. 1549—1551 переданы фразой:
 14 I, IV — بپیش — T 15 I, IV и T — ابا — B — перевод бб. 1552—1560 отсутствует.
 17 Л — بومی 22 I — تخت — VI 21 روز — I 20 روز — I, IV, VI 19 روز — VI 18 و — Л 18
 б. 1556 стоит после б. 1557; IV — б. оп. 23 VI — доб. б.: 13 K —

بدستوری باز رفتن ز کاخ * برفتند یکسر بکاخ فراخ

دو یاره^۲ یکی طوق و دو گوشوار^۳
 ز زربغت^۵ پوشیدنیها سه دست
 برو بافته چند گونه گهر^۶
 طبقها و از^۸ جامه^۹ پارسی
 سه نعلین زرین^{۱۱} زبرجد نگار
 ز خویشان نزدیک صد نیک خواه^{۱۳}
 گرفته ازان جام هر يك بدست^{۱۶}
 سپردند یکسر بفرمان بران^{۱۹}
 برفتند با خواسته خیل خیل
 ز دینار با خویشتن سی هزار^{۲۰}
 روانشان^{۲۱} پر از آفرین بود نیز
 ز بهر سیماوش همه پر شتاب^{۲۲}
 نیامد سر يك تن اندر^{۲۴} نهفت
 ز شادی و آوای رامشگران
 چو زین عهد و پیمان بپرداختند
 بگلشهر گفتا فرنگیس زود
 خردمند و بیدار و خامش رود

1525 دو افسر¹ پر از گوهر شاهوار
ز گستر دنیها⁴ شتروار شست
همه پیکرش سرخ کرده بز
ز سیمین و⁷ زرین شتر بار سی
یکی تخت زرین و کرسی چهار¹⁰
پرستنده سیمد بز زرین کلاه¹²
پرستار¹⁴ با جام زرین دو شست¹⁵
همان صد¹⁷ طبق مشک و صد¹⁸ زعفران
بز زرین عماری و دیبا جلیل
بی آورد بانو ز بهر نثار
بنزد فرنگیس بردند چیز
1535 و زان روی پیران و افراسیاب
بیک هفته بر مرغ²³ و ماهی نخفت
زمین باغ گشت از کران تا کران
بپیوستگی بر گوا²⁵ ساختند
پیامی فرستاد پیران چو دود
1540 هم امشب بکاخ سپاوش رود

المغفارش—⁴ B. 6. 01. قـرطـیـن—B؛ زـرّیـن نـگـار—³ I, IV—² سـواریـن—B—¹ اـکـلـیـل—B—
الـی غـیـر ذـلـک مـن: 1527—1529 сокращены так: B—6. 01.; VI—⁶ و. 11, IV, VI—⁵ 01.
VI—¹⁰ جـام دـه—⁹ I, IV—⁸ طـبـقـهـای زـر—⁷ I, IV—⁷ ز شـمـشـیـر—⁷ النـفـائـس و الغـرائب
B—¹⁴ پـیـش گـاه—¹³ I; IV—¹² بـقـلـانـس الـذـهـب—¹² B—¹¹ سـه نـعـلـیـن پـای—¹¹ VI—¹¹ زـبـر جـد هـزار
و؛ گـفـتی بـایـوان چـنـان جـای نـیـسـت—¹⁶ I, IV—¹⁶ مـائـتی—¹⁵ B—¹⁵ I, IV—¹⁵ دـو پـسـت—¹⁵ I, IV—¹⁵ و صـیـفـة
هـمـی رـفـت گـلـشـهـر—¹⁹ I, IV, VI—¹⁹ دـه—¹⁸ IV—¹⁸ بـسـیـصـد—¹⁷ VI—¹⁷ I, IV—¹⁷ دـه—¹⁷ I, IV—¹⁷ 01.
و؛ هـزار—²⁰ I, IV—²⁰ ذم جاءت مع أخواتها في مائة نفس من قرابتها—²⁰ B. 6. 01. و؛ بـا خـواهـران
порядок—²² I, IV, VI—²² I, IV, VI—²¹ ز دینار و از گوهر شاهوار—²¹ VI—²¹ و؛ صـد هـزار—²¹ T—
66.: 1535, 1543, 1544, 1545, 1537, 1538, 1546 و ت. د.; 66. 1536, 1539—1542 01.; VI—²³ 01. 1535; B—
VI و T—²³ بیک هفتـه در مرغ—²³ I, IV—²³ I, IV—²³ 01. 1535; B—
برگ را—²⁵ 11—²⁵ 11—²⁴ VI—²⁴ سر هیـچـکـس در—²⁴ VI—²⁴ هـفـتـه مـرغان

بنزد سیاوش خرامید زود
نشستند شادان دل آن^۱ شب بهم

برو برشمرد آن کجا رفته بود
بماده بشستند جان را ز غم^۲

چو خورشید از چرخ گردنده سر³
 سپهدار پیران میانرا بستم
 1515 بکاخ سیاوش بنهاد⁶ روی
 [بدو⁹ گفت کامروز¹⁰ بر ساز کار
]چو فرمان دهی من سزاوار او
 سیاوش را دل پر آزم بود¹³
 بدو گفت رو هرچ باید¹⁶ بساز
 1520 چو بشنید پیران سوی خانه رفت
 در خانه¹⁹ جامه نابرید
 کجا²¹ بود کدبانوی پهلوان
 بگنج اندرون آنچ بد نامدار
 زبرد طبقها و پیروزه جام

برآورد بر سان زربین سپهر⁴
 یکی باره⁵ تیزرو⁵ بر نشست
 بسی آفرین خواند⁷ بر فر او⁸
 بمهمانی دختر شهریار¹¹
 میانرا بمندم پی کار او¹²
 ز پیران رخانش¹⁴ پر از شرم بود¹⁵
 تو دانی که از تو مرا¹⁷ نیست راز
 دل و جان بستم اندر آن کار گفت¹⁸
 بگلشهر²⁰ بسپرد پیران کلید
 ستوده زنی بود روشن روان²²
 گزیده ز زربفت²³ چینی هزار²⁴
 پر از نافه مشک و پر عود خام²⁵

چو خورشید را چرخ³ I, IV—و رجع بپیران الی منزله² B—доб.: همه¹ I, IV—
⁷ I, نهاندند⁶ I—تیزک⁵ T—⁴ I—б. 1511 стоит после б. 1514; VI—б. оп. گردان بپیر
 امروز¹⁰ IV—چنین⁹ I, IV—چنانچون بود مردم چاره جوی⁸ VI—کرد¹¹ IV и T—
 رخ او¹⁴ I, IV—شد¹³ I, IV—بتیمار او¹² I, IV и T—¹¹ VI—бб. 1516 и 1517 оп.
¹⁵ I, IV—شد; B—перевод б. отсутствует; I, IV—доб. б.:

کجا بود داماد بر دخترش * همی بود چون جان و دل درخورش
 از من ترا—¹⁷ I, IV—خواهی—¹⁶ I, IV, VI و T—(در برش: IV—рифма во втором мисра:
 دو خانه پر از—¹⁹ I—اندر آن چاره تفت—VI—اندر آن کار و تفت—¹⁸ Л—بی تو مرا—VI
 گزیدند زربفت—²³ I, IV و T—ذات رأی و عقل—²² Б—که او—²¹ I, IV, VI—بگدچهر—²⁰ VI
²⁴ VI—доб. 6.:

بنزد فرنگیس بردند چیمز * زبانشان پر از آفرین بود نیز
 و از عود خام²⁵ I, IV

ندانم بتوران گراید¹ بمهر
چرا بر گمان زهر باید چشید
بدو گفت پیران که ای شهریار
کسی کن نژاد سیاوش بود 1500
بگفت ستاره‌شمر مگرو ایچ
کزین دو نژاده² یکی نامور³
بایران و توران بود شهریار
وگر زین نشان راز دارد⁴ سپهر
بخواهد⁵ بدن بی گمان بودنی 1505
نگه کن که این کار فرخ بود
ز تخم فریدون وز⁶ کیقباد
بپیران چنین گفت پس شهریار
بفرمان و⁷ رای تو کردم سخن
دو تا گشت پیران و بردش نماز 1510

T-; یزدان-Л³ و یا-VI² ندانم بایران گر آید-T; ندانم که توران که آید-VI¹
I, VI-доб. 6.: چپه باید گزید-I, IV, VI⁴ توران
بدارمش چندان که ایدر بود * مرا او بجای برادر بود
IV-доб. тот же б. с незначительными расхождениями:
بداریش چندان که اندر بود * مرا اورا بجای برادر بود
а затем обе рук. доб. 6.:
که ایدر کند سوی ایران سفر * بخوبی بیاریم اورا سفر
زیباید برآرد بخورشید سر-I, IV⁸ تاجور-T⁷ ازین دو برادر-VI⁶ تو دلرا-VI⁵
I, IV, VI-доб. здесь; که رای تو بر بد نیاید بکار-VI⁹ بیاید برآید بخورشید سر-VI
б. 1507 текста. VI¹¹ خود جزین راز دارد-T; زین نشان رای دارد-VI¹⁰
б. 1507 текста. I, IV-доб. 6.: و VI-доб. 6.: نگردد پیرهیز-I, IV¹³ نخواهد-Л, IV, VI¹²
بباشد [نباشد-IV] همه بودنی بی گمان * نتابیم با گردش آسمان
دهد(!)-I¹⁷ پرسوی تو-T; پرسیش-VI; پرسد-IV; پرسیت-I¹⁸ ز کار-VI¹⁵
Б-перевод бб. 1506 и 1507 отсутствует. I, VI-از¹⁸ و I, IV, VI-б. стоит после б. 1503
текста. Б-перевод б. отсутствует. I-оп. و I²¹ I, IV-خواهی²² ما ترید-Б; تو رو هرچ خواهی²²

- که من گفته¹ ام پیش ازین داستان
چنین گفت با من یکی هوشمند
که ای دایه² بچّه شیرنر
و دیگر که از پیش کنده‌آوران
شمار ستاره بپیش پدر³
کزین¹⁰ دو نژاده¹¹ یکی شهریار
بتوران نماند برو بوم و رُست
[کنون باورم شد که او این بگفت
چرا کشت باید درختی بدست
ز کاوس وز تخم¹⁶ افراسیاب
- نمودی بران گفته² هم داستان
که رایش³ خرد بود و دانش⁴ بلند
چه رنجی که جان هم نیاری بمر⁶
ز کار⁷ ستاره‌شمر بخردان
همی راندندی همه در بدر⁹
بیاید بگیرد جهان در کنار¹²
کلاه من اندازد از کین¹³ نخست
که گردون گردان چه دارد نهفت¹⁴
که بارش بود زهر و برگش¹⁵ کبست
چو آتش بود تیز یا¹⁷ موج آب¹⁸

I, IV, VI—³ نموده برین گونه VI—² نمودی بدین گفته I, IV—¹ رانده I, IV, VI—
که هم I, IV—⁶ گر ای دایه² VI—⁵ رازش VI—⁴ زایش I, IV—⁴ جانش
I, IV, VI—¹ :доб. бб.: که جانرا نیاری بسر VI—⁷ جان نیاری بسر

بکوشی که ویران [و اورا VI—] کنی پرنهر * تو بی‌پر شوی چون وی آید بمر
نخستین که آیدش نیروی [آیدبه تیری VI—] جنگ * سر پروراننده گیرد بچنگ
ازین بود رانده [انده IV—] همه سر بسر I, IV—⁹ شمر سر بسر VI—⁸ ران و VI—⁷
I, IV, VI—¹ :доб. бб.: همی رانده بودند چون در بدر VI—

مرا با [بر IV—] نیمیره شگفتی بسی * نماند همی کاردیده کسی
سرو تاج و [سرو تخت IV, VI—] گنج و سپاه [کلاه VI—] مرا * همان [بدان IV—] کشور و بوم و گاه مرا
I, IV—¹ :доб. еще б.:

کنون باورم شد که او این بگفت * که گردون گردان چه [نه IV—] دارد نهفت
VI—¹ :после доб. еще б.:

بگیرد همه سر بسر کشورم * ز کارش بداند همه بر سرم
ز گاه من اندازه گیرد I—¹³ VI—¹² б. оп. شجر B—¹¹ بدزاید IV—¹¹ ازین I, IV—¹⁰
IV, VI—¹⁴ I, IV—¹⁴ б. стоит после б. 1491; ز تخت من اندازه گیرد T—¹⁴ کلاه من اندازه گیرد IV, VI—
см. разночтения к нему; VI—¹⁶ б. оп.; так же B. ¹⁵ LI, VI—¹⁵ بیخش, но B—¹⁶ اوراقها VI—¹⁶ چو

¹⁸ B—¹⁸ перевод چو آتش بود تیره با IV—¹⁷ چو آتش برد نیزه تا I—¹⁷ کاوس از تخم
бб. 1496—1498 отсутствует.

- 1470 بگفت این و بر خاست از پیش او
 بشادی² بشد تا بدرگاه شاه
 همی بود بر⁴ پیش او یک زمان
 که چندین چه باشی بپیشم بپای
 سپاه و در گنج من⁸ پیش تست
 کسی کو بزنند و بند منست
 ز خشم و ز بند من آزاد گشت
 ز بسیار و اندک چه باید¹² بخواه
 خردمند پاسخ چنین داد باز
 مرا خواسته هست و گنج و سپاه
 ز بهر سیاوش پیامی¹⁵ دراز
 مرا گفت با شاه ترکان¹⁷ بگوی
 بپروردم¹⁸ چون پدر¹⁹ در کنار
 کنون همچوین کدخدایی بساز
 پس پرده²⁰ تو یکی بخترست
 1485 فرنگیس خواند همی مادرش
 پر اندیشه شد جان افراسیاب
- چو آگاه گشت از کم و بیش او¹
 فرود آمد و برگشادند³ راه
 بدو گفت سالار نیکو گمان⁵
 چه خواهی بگیتی⁶ چه آیدت⁷ رای
 مرا سودمندی کم و بیش تست⁹
 گشادنش درد و¹⁰ گزند منست
 ز بهر تو پیگار من باد¹¹ گشت
 ز تیغ و ز مهر و ز تخت و کلاه
 که از تو نهادا جهان بی نیاز
 بخت تو¹³ هم تیغ و هم تاج و گاه¹⁴
 رسانم بگوش سپهبد براز¹⁶
 که من شاد دل گشتم و نامجوی
 همه²⁰ شادی آورد بخت تو بار²¹
 بنیک و بد از تو نیم بی نیاز
 که ایوان²² و تخت²³ مرا درخورست
 شوم شاد اگر باشم اندر خورش
 چنین گفت با دیده کرده پر آب²⁴

فرود آمدند و VI-؛ فرود آمدند برگشادند IV-³ و زانجا VI-² I, IV, VI-6. on.¹
 ز گیتی I, IV, VI-⁶ گیتی توان VI-؛ نیکی گمان L-⁵ در VI-⁴ I, IV, گشادند
 I, IV, VI-⁹ سپاه من و گنج در VI-؛ سپاه و زر و گنج من I, IV-⁸ آمدت I, IV و T-⁷
 گشایش و گر I, IV, VI-¹⁰ L- و on.; B-перевод бб. 1474-1477 отсутствует. بکم بیش تست
 VI-؛ بخت تو IV-¹³ خواهی I, IV, VI-¹² پیگار من یاد VI-؛ پیگار او باد L-¹¹ خود
 رسانم I-¹⁶ پیام VI-¹⁵ هم تیغ زن هم کلاه IV-؛ هم تیغ و تیر و کلاه I-¹⁴ بخت و
 به پرورده ام IV-¹⁸ شاه ایران IV-؛ شاه توران I, VI و T-¹⁷ بگوش سپهبدار باز
 I-²³ ایران VI-²² بختم ببار T-؛ هنگام بار I, IV-²¹ همی I, IV و T-²⁰ پسر I-¹⁹
 دیدگان پر ز آب VI-²⁴ خان

خرد را پرستار دارد بپیش
 چنو بت¹ بکشمیر و کابل کجاست
 درفشان شود فر⁴ و اورند⁵ تو
 بجویم بدین نزد او آبروی
 که فرمان یزدان نشاید نهفت
 مرا با سپهر روان نیست پای⁷
 نخواهم همی روی کاوس دید
 تهمتن که روشن⁸ بهار منست
 جزین نامداران⁹ کنداوران
 بتوران همی جای¹⁰ باید گزید
 مگو این سخن با زمین جز براز
 همانا دهد ره به پیوند شاه¹¹
 همی¹² برزد اندر میان باد سرد
 نسازد¹⁴ خردیافته بارزار¹⁵
 کزویست آرام و پرخاش¹⁶ و مهر
 بیزدان¹⁸ سپردی و بگذاشتی
 سر تخت ایران بدست اندرست¹⁹

هنرها و دانشی ز اندازه بیش
 از افراسیاب ار بخواهی رواست
 شود شاه² پرمایه³ پیوند تو
 چو فرمان دهی من بگویم بدوی
 سیاوش بپییران نگه کرد⁶ و گفت
 اگر آسمانی چنین است رای
 اگر من بایران نخواهم رسید
 چو دستان که پروردگار منست
 چو بهرام و چون زنگه شاوران
 چو از روی ایشان بماید برید
 پدر باش و این کدخدایی بساز
 [اگر بخت باشد مرا نیکخواه
 همی گفت و مژگان پر از آب کرد
 بدو¹³ گفت پییران که با روزگار
 نیایی گذر تو ز گردان سپهر
 بایران اگر دوستان¹⁷ داشتی
 نشست و نشانت کنون ایدرست

برگاه—VI³ شود ماه—VI؛ چو شد شاه—IV؛ چو شد ماه—I² . که چون او—I, IV¹
 و مرا با سپهر از بنه نیست پای—I, IV⁷ فرستاد—VI⁶ اورنگ—VI⁵ و—оп. و—Л⁴
 I—⁹ خرم—I, IV و T⁸ Б—перевод б. отсутствует. و مرا بر سپهر برین نیست رای—VI
 چو گپو: T—перечисляются имена: VI—доб. و IV—چنین نامداران و IV—چنان نامداران و
 I, IV, VI¹¹ خانه—I, IV, VI¹⁰ Б—имен их здесь не упоминает. و چو شاپور و کنداوران
 VI—¹² I, IV, VI¹⁵ بسازد—I, IV¹⁴ چنین—I, IV¹³ همه—VI¹² VI—¹⁶ I, IV, VI¹¹ T—б. оп.
 بتوران—Л¹⁸ دوستی—VI¹⁷ پرخاش و پاداش—T؛ آرام پرخاش—IV¹⁶ (так!). کارساز
 I, IV—¹⁹ VI—доб. здесь бб. 1446—1449 текста. و ترا درخورست

همی بود با او شب و روز شاد
برین نیز چندی بگردید چرخ
ورا هر زمان پیش افراسیاب
نیامد ز کاوس و دستانش¹ یاد
سیاوش را بد ز نیکیش برخ²
فزونتر بدی حشمت و جاه و آب

1445 یکی روز پیران به به روزگار³
تو دانی که سالار توران سپاه
شب و روز روشن⁶ روانش توی
چو با⁹ او تو پیوسته خون شوی
بمآشد امیدش بتو استوار¹¹
1450 اگر چند فرزندی من خویش تست
فرنگیس مهتر¹⁴ ز خوبان او¹⁵
ببالا ز سرو سہی بر ترست
سیاوش را گفت کای نامدار⁴
ز اوج فلک بر فرازد کلاه⁵
دل و⁷ هوش و توش و توانش⁸ توی
ازین پایه هر دم بافزون¹⁰ شوی
که خواهی بدن¹² پیش او پایدار
مرا غم ز بهر کم و بیش تست¹³
نیمینی بگیتی چنان موی و روی¹⁶
ز مشک سیه بر سرش افسرست

¹ I, IV, VI و T—بر دلش ² I, IV—کار برخ ³ I, IV, VI, T—پرهیزگار—
сп. б. 1438 текста. ⁴ I, IV و T—شهریار—VI ⁵ VI—66. 1446—1449 стоят после б. 1469 текста (см. прим. 19 к нему). ⁶ I, IV—
زبر افزون—⁷ I—⁸ چو ما—⁹ IV—¹⁰ روانش—¹¹ VI—¹² همان—¹³ VI—¹⁴ اقس و—¹⁵ VI—¹⁶ اقس و
شود اعتمادش—¹⁷ IV, VI—¹⁸ نشود جان او بر بتو استوار—¹⁹ I—²⁰ تو افزون—²¹ VI—²² زبافسون—
I, IV—доб. бб.: ²³ I, IV—доб. бб.: ²⁴ VI—²⁵ بدت—²⁶ VI—²⁷ بتو استوار

جریره یکی خوب پیراسته * ترا خواست از بهر آن خواسته
نخواهم همی گفتن این رای نیست * که چهر تو اورا دلرای نیست
مرا گفت کین تا جهان بلند * کند مر ترا نزد او ارجمند
و لیکن ترا آن سزاوارتر * که در دامن شاه جویی گهر
VI—доб. бб.:

که این دختر خوب پیراسته * ترا خواست از بهر آن خواسته
که باشد بنزدیک تو بنده وار * شب و روز باشد پرستنده وار
و لیکن ترا آن سزاوارتر * که از دامن شاه جویی گهر
T—доб. здесь первый и четвертый бб. настоящего разночтения по I и IV; сп. бб. 1422, 1425—1427.

روی ماه—¹⁶ I, IV—¹⁷ شاه—¹⁸ I, IV—¹⁹ اکبر اولاده—²⁰ B—²¹ زبهتر—²² VI—²³ 14

نخواهد کسی را که آن رای نیست
 ز خوبان جریرست انباز تو
 اگر رای^۶ باشد ترا بنده ایست
 سپاوش بدو گفت دارم^۷ سپاسی
 گر او باشد^۸ نازش جان و تن 1430
 سپاسی نهی زین همی^۹ بر سرم
 [پس آنگاه پیران ز نزدیک او
 چو پیران ز پیش^{۱۰} سپاوش برفت
 بدو گفت کار جریره بساز
 چگونه نباشیم امروز شاد 1435
 بی آورد گلشهر دخترش را
 بدیما و دینار و در^{۱۱} و درم
 بیاراست او را چو خرم بهار^{۱۲}
 مر او را بپیوست با شاه نو
 ندانست کسی گنج او را شمار 1440
 سپاوش چو روی جریره بدید

بجز چهر شاهش دلاری نیست
بود روز رخشنده² دمساز تو
بپیش تو اندر پرستند ایست
مرا خود ز فرزندان برتر شناس⁴
نخواهم جزو کس ازین انجمن
که تا زنده ام حق آن نسپرم
سوی خانه خویش بنهاد روی⁷
بنزدیک گلشهر تازید تفت⁹
بفر سیاوش خسرو بنام¹⁰
که داماد باشد نهمیره¹¹ قباد
بنهاد از بر تارک افسرش را
بموی و برنگ و بهر بیش و کم¹³
فرستاد در شب بر¹⁵ شهریار
نشاند از بر گاه چون ماه نو¹⁶
ز یاقوت وز تاج¹⁷ گوه رنگار¹⁸
خوش آمدش خندید¹⁹ و شادی گزید

¹ ل—خواهد ² ل—خشنده, описка вместо должного ~~خشنده~~ ³ IV—دام ⁴ I, IV, VI

и Т — *همچو فرزند خود می شناسی*; I, IV — доб. б.:

ز خوبان جریره مرا درخورست * که پیوندم از جان و دل بهترسبت
 I, IV, VI و 5 که پیوند او جان تو بهترست: VI—доб: тот же б. с вариантом второго мисра: T—б. оп. I, IV, VI و 8
 نهادی ازین— I, IV, VI و 7 مرا او بود— T—
 IV و T—فراز— I—نخسرو نواز— 10 تازید و تخت— Л— 9 ز نژد—
 I, IV و VI—ز— 12 که داماد ما شد نبیره— I, IV و T—داماد باشد چو پور
 IV— 14 برنگ و بموی و ز هر بیش و کم— VI—و بموی و بمیش و بکم
 VI—فرستاد او را سوی گاه نو— I, IV و 16 او را بر— VI—نزدیکی— I, IV و 15
 VI—б. оп. I— 19 همان تخت زرین— I, IV و 17 بر گاه نو
 خوش آمد بخندید— VI—

پدر پیرسر شد تو¹ برنادلی² باایران و توران قوی شهریار
[بمنه دل برین بوم و جای بیساز
نه بینمت پیوسته خون کسی
برادر نداری نه خواهر نه زن
یکی زن نگه³ کن سزاوار خویش
پس از مرگ کاوس ایران تراست
پس پرده شهریار جهان
اگر⁴ ماه را دیده بودی سیاه⁵
سه اندر شبستان گرسیوز اند
نمیره فریدون و فرزندان⁶ شاه
و لیک کن ترا آن سزاوارتر
پس پرده من⁷ چهارند خرد
ازیشان جریرست مهتر بسال
یکی دختری هست آراسته
1415
1420
1425

نگر تا ز- I, IV-³ برنا تویی- VI-² پیر گشتست و- VI-¹ زپیر گشت و تو- I, IV-¹
ز شاهان- VI-⁵ Б-перевод б. отсутствует. ⁴ نگر تا ز سر تاج کی- VI-⁶ تاج کین
مهر دارد ابر تو- VI-⁷ I, IV, VI и T-б. оп. ⁸ گیتی قوی
ز [به-IV] توران سزاوار و انباز [همراز-IV] تو * نیابم کسی نیز دمساز تو
بمنه [منه-VI] درد و تیمار خویش- I, IV, VI и T-¹¹ ازینسان- IV-¹⁰ گزین- VI-⁹
I, IV, VI-¹⁴ (!) سه ماهیست بارست اندر زمان- VI-¹³ گنج- VI-¹² VI-б. стоит после б. 1417.
I, IV, VI и T-¹⁶ اگر ماه دیدار بودی چو ماه- VI-¹⁵ زبراه- I, IV и T-¹⁵ که گر- T-
پیوند- T-¹⁸ б. стоит после б. 1421. VI-¹⁷ دیده
Б-перевод б. هم جاه دارند و هم تخت و گاه- VI-¹⁹ هم تاج دارند و هم جایگاه- I, IV и T-
отсутствует. I, IV, VI и T-б. оп., см. прим. 13 к б. 1450; Б-даёт его перевод после б. 1449.
I-доб. б.:²² ستري- B-²¹

جریره یکی خوب پیراسته * ازین هر سه اویست نوخاسته
B-²³ весь эпизод с Джарйре отсутствует (бб. 1424—1450 текста). I, IV, VI и T-бб.
1425—1427 оп., ср. прим. 13 к б. 1450.

- بیك جو ز دیگر¹ گرانتتر نبود 1395
 بگفتند یکسر همه انجمن
 باآواز گفتند يك با دگر⁶
 سر سروران⁸ اندر آمد بننگ
 سیاوش همیدون بنخچیر بور¹⁰
 بغار و بکوه و بهامون بتاخت
 بهر جایگه بر یکی توده کرد 1400
 و زانجایگه سوی ایوان شاه
 سپهبد چه شادان چه بودی¹³ دژم
 ز جهن و ز گرسیوز و هرک بود¹⁴
 مگر با سیاوش بدی روز و شب
 برین گونه يك سال بگذاشتند 1405
 سیاوش یکی روز و¹⁶ پیران بهم
 بدو گفت پیران کزین بوم و بر
 بدین¹⁹ مهربانی که بر تست شاه
 چنان دان که خرم بهارش توی
 بزرگی و فرزندان کاوش شاه 1410
- نظاره شد آن² لشکر شاه زود³
 که اینت سرافراز⁴ و⁵ شمشیرزن
 که مارا بد آمد ز ایران بسر⁷
 سزد گر بسازیم با شاه جنگ⁹
 همی تاخت و افگند در دشت گور
 بشمشیر و تیر و بنیزه بیاخت¹¹
 سپه را ز نخچیر¹² آسوده کرد
 همه شاد دل بر گرفتند راه
 بجز با سیاوش نبودی بهم
 بکس راز نگشاد و شادان نبود
 ازو بر گشادی بخنده دو لب
 غم و شادمانی بهم داشتند¹⁵
- نشستند و گفتند هر بیش و کم¹⁷
 چنانی که باشد کسی¹⁸ بر گذر
 بنام تو خسپد بآرامگاه²⁰
 نگارش تویی غم گسارش توی
 سر از پس هنرها رسیده بماه²¹

1 I, IV — بود VI — 6. оп.; 2 I, IV — 6. оп.; 3 I, IV, VI — 6. оп.; 4 I, IV, VI — 6. оп.; 5 I, IV, VI — 6. оп.; 6 I, IV, VI — 6. оп.; 7 I, IV, VI — 6. оп.; 8 I, IV — 6. оп.; 9 I, IV, VI — 6. оп.; 10 I, IV, VI — 6. оп.; 11 I, IV, VI — 6. оп.; 12 I, IV, VI — 6. оп.; 13 I, IV, VI — 6. оп.; 14 I, IV, VI — 6. оп.; 15 I, IV, VI — 6. оп.; 16 I, IV, VI — 6. оп.; 17 I, IV, VI — 6. оп.; 18 I, IV, VI — 6. оп.; 19 I, IV, VI — 6. оп.; 20 I, IV, VI — 6. оп.; 21 I, IV, VI — 6. оп.

ز ایران بر آمد بسر — VI 7 با یکدگر — I, IV, VI 6 و — I, IV, VI 5 سزوار — I, IV, VI 4 تصحیح قیاسی (رداکتور) — VI 10 — 6. оп. — VI 9 — 6. оп. — T — 6. оп. — I, IV, VI 8 که نام سران — I, IV, VI 7 — 6. оп. — I, IV, VI 6 — 6. оп. — I, IV, VI 5 — 6. оп. — I, IV, VI 4 — 6. оп. — I, IV, VI 3 — 6. оп. — I, IV, VI 2 — 6. оп. — I, IV, VI 1 — 6. оп.

بشاخت — I, IV, VI 12 — 6. оп. — I, IV, VI 11 — 6. оп. — I, IV, VI 10 — 6. оп. — I, IV, VI 9 — 6. оп. — I, IV, VI 8 — 6. оп. — I, IV, VI 7 — 6. оп. — I, IV, VI 6 — 6. оп. — I, IV, VI 5 — 6. оп. — I, IV, VI 4 — 6. оп. — I, IV, VI 3 — 6. оп. — I, IV, VI 2 — 6. оп. — I, IV, VI 1 — 6. оп.

چه شادان بدی چه — I, IV, VI 13 — 6. оп. — I, IV, VI 12 — 6. оп. — I, IV, VI 11 — 6. оп. — I, IV, VI 10 — 6. оп. — I, IV, VI 9 — 6. оп. — I, IV, VI 8 — 6. оп. — I, IV, VI 7 — 6. оп. — I, IV, VI 6 — 6. оп. — I, IV, VI 5 — 6. оп. — I, IV, VI 4 — 6. оп. — I, IV, VI 3 — 6. оп. — I, IV, VI 2 — 6. оп. — I, IV, VI 1 — 6. оп.

بزرگی و فرزندان کاوش شاه — I, IV, VI 14 — 6. оп. — I, IV, VI 13 — 6. оп. — I, IV, VI 12 — 6. оп. — I, IV, VI 11 — 6. оп. — I, IV, VI 10 — 6. оп. — I, IV, VI 9 — 6. оп. — I, IV, VI 8 — 6. оп. — I, IV, VI 7 — 6. оп. — I, IV, VI 6 — 6. оп. — I, IV, VI 5 — 6. оп. — I, IV, VI 4 — 6. оп. — I, IV, VI 3 — 6. оп. — I, IV, VI 2 — 6. оп. — I, IV, VI 1 — 6. оп.

و إن أفراسیاب من فرط — I, IV, VI 15 — 6. оп. — I, IV, VI 14 — 6. оп. — I, IV, VI 13 — 6. оп. — I, IV, VI 12 — 6. оп. — I, IV, VI 11 — 6. оп. — I, IV, VI 10 — 6. оп. — I, IV, VI 9 — 6. оп. — I, IV, VI 8 — 6. оп. — I, IV, VI 7 — 6. оп. — I, IV, VI 6 — 6. оп. — I, IV, VI 5 — 6. оп. — I, IV, VI 4 — 6. оп. — I, IV, VI 3 — 6. оп. — I, IV, VI 2 — 6. оп. — I, IV, VI 1 — 6. оп.

حنوه علیک و محبتہ لک کأنه لا یری الدنيا إلا بعینک و لا یحب الحیاة إلا لأجلک — I, IV, VI 16 — 6. оп. — I, IV, VI 15 — 6. оп. — I, IV, VI 14 — 6. оп. — I, IV, VI 13 — 6. оп. — I, IV, VI 12 — 6. оп. — I, IV, VI 11 — 6. оп. — I, IV, VI 10 — 6. оп. — I, IV, VI 9 — 6. оп. — I, IV, VI 8 — 6. оп. — I, IV, VI 7 — 6. оп. — I, IV, VI 6 — 6. оп. — I, IV, VI 5 — 6. оп. — I, IV, VI 4 — 6. оп. — I, IV, VI 3 — 6. оп. — I, IV, VI 2 — 6. оп. — I, IV, VI 1 — 6. оп.

- می¹ چند خوردند و گشتند شاد
 بخوان بر یکی خلعت آراست شاه
 همان دست زر جامه² ناپرید³ 1380
 ز دیمنار وز⁴ بدره ای درم
 پرستار یسیار و چندی⁵ غلام
 بفرمود تا خواسته بشمرند
 ز هر کش بتوران زمین خویش بود
 [بخویشان چنین گفت کو را همه 1385
 بدان شاهزاده چنین گفت شاه
 گر آیی که⁶ دل شاد و خرم کنیم⁷
 بدو گفت هر که که رای آیدت
 برفتند روزی بنخچیرگاه
 سپاهی ز هر گونه با او برفت 1390
 سیاوش بدشت اندرون گور دید
 سبک شد عنان و گران شد رکیب
 یکی را بشمشیر زد بدو نیم
- بنام سیاوش کردند² یاد
 از اسپ و ستام و ز تخت و کلاه
 که اندر جهان پیش ازان⁴ کس ندید
 ز یاقوت و پیروزه و⁶ بیش و کم
 یکی پر ز یاقوت رخشنده جام
 همه سوی کاخ سیاوش برنند
 ورا مهر دانی برو بیش بود
 شما خیل باشید هم چون رمه⁸
 که یکروز با من بنخچیر گاه
 روانرا بنخچیر¹¹ بی غم کنیم¹⁰
 بران سو که دل رهنمای آیدت
 همی رفت با یوز و با باز شاه¹²
 از ایران و توران¹³ بنخچیر تفت
 چو باد از میان سپه بر دمید
 همی تاخت اندر فراز و نشیب
 دو دستش ترازو بد¹⁴ و گور سیم

همان پوشش از جامه³ I — بنام سیاوش گرفتند I, IV, VI و T — همی IV —¹
 مثل VI —⁴ همان بخت جامه بس ناپرید VI — همان پوشش از جامه² ناپدید IV — ناپرید
 پرستار IV —⁷ I, IV — بر IV — از I و T —⁶ (так!). ز دیمنار و وز IV —⁵ آنچنان T — و
 پرستار پنجاه و چندی VI — چندی و چندی IV —⁸ I, VI — 6. оп.; IV —
 سپههدار روزی سیاوش را * همان مایه دانش و هوش را
 T —

چنین گفت آنگه بلشکر همه * که باشید اورا بجمعه رمه
 با یوز VI —¹² ز نخچیر VI —¹¹ کنی VI —¹⁰ گر آیی و VI —⁹ I, IV و T —
 شد I, IV, VI و T —¹⁴ بتوران IV —¹³ و شیران شاه

بگرسیوز تیغزن داد مه
 بکوشید تا بر زه آرد کمان
 ازو شاه بستد بزانو نشست
 بزه کرد و خندان چنین گفت شاه
 مرا نیز گاه جوانی⁵ کمان
 بتوران و ایران کس این را بچنگ⁷
 بر و یال و کتف⁹ سیاوش جزین
 نشانی¹² نهادند بر اسپریس¹³
 نشست از بر بادپایی چو دیو
 یکی تیر زد بر میان نشان
 خدنگی دگر باره با¹⁶ چار پر
 نشانه دو باره¹⁸ بیک¹⁹ تاختن
 عنان را بپیچید بر دست راست
 کمان را بزه بر بمازو فگند
 فرود آمد و شاه بر پای²² خاست
 و زانجایگه سوی کاخ بلند
 نشستند²³ خوان و می آراستند

1365
 1370
 1375

که خانه بمال و درآور¹ بزه
 نیامد برو² خیره³ شد بدگمان
 بمالید خانه کمان را بدست
 که اینست کمانی چو باید براه⁴
 چنین بود و اکنون دگر شد زمان⁶
 نیارد⁸ گرفتن بهنگام جنگ
 نخواهد کمان¹⁰ نیز بر دشت کین¹¹
 سیاوش نکرد ایچ با کس مکیس
 بر افشارد¹⁴ ران و برآمد غریو
 نهاده بدو¹⁵ چشم گردنکشان
 بینداخت از باد و¹⁷ بگشاد پر
 مغربل بکرد²⁰ اندر انداختن
 بزد بار دیگر بران سو²¹ که خواست
 پیامد بر شهریار بلند
 برو آفرین ز آفریننده خواست²²
 برفتند شادان دل و ارجمند
 کسی کو سزا بود بنشاستند²⁴

— I, IV, 4 طیره — I, IV, 3 نیارد بزه — IV, 2 نیامد بزه — I, VI, 2 بر آور — VI, 1

تیر گاه جوانی — IV, 5 که اینست کمان جوانان براه — VI, 2 توان زد ازین تیر بر چرخ ماه
 بایران و توران — I, IV, 7 کمان — I, IV, VI, 6 نیز روز جوانی — T, 2 نیز گاهی جوانی — VI,
 یال کتف — IV, 9 نداند — VI, 8 بایران و توران کسی را بچنگ — VI, 10 کسی این بچنگ
 — VI, 12 نشانه — I, IV, 12 پشت زین — I, IV, VI, 11 همی — I, IV, 10 یال فرخ — VI,
 — I, 16 برو — VI, 15 بیفشرد — I, IV, VI, 14 نهادست بر پشت دس — VI, 13 نشانهها
 بچرخ اندرون راند و — I, IV, VI, 17 دگر بر گرفت — VI, 2 دگر باز هم — IV, 2 دگر بار هم
 برانسان — VI, 21 مغربل نبود — IV, VI, 20 مغربل نبود — I, 20 بدان — I, 19 دو پاره — IV, 18
 I, IV, 24 و — I, 23 ب. оп. VI, 24 هــر گفت بر گوهرت بر خواست — I, IV, 22
 VI — б. оп. 24 سزاوار رامشگران خواستند — T

- 1345 سیاوش¹ بنشست با او بتخت
 بلشگر چنین گفت پس نامجوی
 همی ساختند آن دو لشکر زبرد
 چو ترکان بتندی بیماراستند
 ربودند ایرانیان گوی پیش
 1350 سیاوش همی گشت ز ایرانیان
 که میدان بازبست گر⁸ کارزار
 چو میدان سر آید¹⁰ بتاپید روی
 سواران عنانها کشیدند¹² نرم
 یکی گوی ترکان بینداختند¹⁴
 1355 سپهرمد چو آواز ترکان شنود
 چنین گفت پس شاه توران سپاه¹⁶
 که او را ز گیتی¹⁷ کسی نیست جفت¹⁸
 سیاوش چو گفتار مهتر²⁰ شنید
 سپهرمد کمان خواست تا بنگرد
 1360 کمان را نگه کرد و خیره بماند

¹ VI — چو ² VI — доб. б.:

نشستند بر تخت شاهان بهم * سواران بمیدان درون پیش و کم
 I, IV — ⁴ که اکنون شما را ست میدان و گوی — T; رسید آن شما را و چوگان و گوی — VI ³
 доб. б.:

ازین سوی و زان سوی با گفتگوی * همی این ازان آن ازین برد گوی
 T — доб. вариант того же б. ⁵ VI — б. оп. ⁶ I, IV, VI — б. оп. ⁷ VI —
 سر آمد — I, IV и T — ¹⁰ برین گردش و کوشش و کار و بار — VI ⁹ با — IV; ⁸ I, VI и T —
 ازان پس نکردند یک اسب گرم — VI ¹³ کردند — T ¹² بایشان — VI; ¹¹ I, IV и T —
 چنان از پس گوی — VI; ¹⁴ ز انداختن سر برافراختند — T ¹⁵ I, IV и T — ¹⁶ بر انداختند — VI ¹⁴
 و بزم — I, IV — ¹⁹ نیست یار — I, IV — ¹⁸ بگیتی — IV, VI — ¹⁷ ترکان — VI ¹⁶ میبختند
 IV, ²¹ ز ترکش کمان کیانی کشید — I ²¹ آواز ترکان — VI ²⁰ و گشاد و گرفت — VI; ²² ز ترکش کمان کیانی برکشید — VI
 آفرین بر بزرگان — IV; ²² آفرین بزرگان — I ²² آفرین بر سیاوش — VI

- [سیاوش از ایرانپان هفت مرد
خروش تمپیره ز میدان بهخاست
از آوای صـنـج و دم کـرـه نای
سیاوش بر انگیخت اسپ نبرد 1335
بزد هم چنان چون بمیدان رسید
بفرمود پس شهریار بلند
سیاوش بران گوی بر داد بوسی
سیاوش باسپی⁶ دگر بر نشست
ازان پس بچوگان⁹ برو کار کرد 1340
[ز چوگان او گوی شد ناپدید
ازان گوی خندان شد افراسیاب
باواز گفتند هرگز سوار
ز میدان بیکسو نهادند گاه
- گزین کرد شایسته¹ کار کرد¹
همی خاک با آسمان گشت راست
تو گفתי بچنمید میدان ز جای²
چو گوی³ اندر آمد پیمیش⁴ بگرد
بران سان که از چشم شد ناپدید
که گویی بنزد سیاوش برزند
بر آمد خروشیدن نای و کوسی⁵
بیانداخت⁷ آن گوی خسرو بدست⁸
چنان شد که با ماه دیدار کرد
تو گفתי سپهرش همی بر کشید¹⁰
سر نامداران بر آمد ز خواب
ندیدیم بر زین چنمین نامدار¹¹
بیامد نشست از¹² بر گاه شاه

¹ I, IV и T—доб. б.: ² I, IV, VI и T—доб. б.:

سپهبدار گویی ز بالا بزد * بابر اندر آمد چنان چون سزد

VI—доб. б.: ⁵ بهشتش—VI; ⁴ I, IV и T—نہشتش; ³ I, IV и T—چو اسپ—IV; ⁶ I, IV и T—چو گو—VI

یکی گوی ترکان بر انداختند * بکردار آتش همی تاختند

IV и T—لغتی; ⁸ I—بر انداخت—VI; ⁷ بر اسپ—VI; ⁶ I, IV и T—باسپی

VI—б. оп.; ¹⁰ I, IV и T—و زان پس که چوگان—VI; ⁹ I, IV и T—ز دست
IV—доб. б.:

بمیدان یکی [تک—IV] اسپ میدان نبود * کسی را چنان روی خندان نبود
VI—доб. вариант того же б.:

بمیدان یکی اسپ خوبان نبود * یکی را چنان روی خندان نبود
T—доб. вар. того же б. ¹¹ I, IV, T (вар.)—доб. бб.:

کی نامور گفست زین سان بود * هر آنکس که با فر یزدان بود

ز خوبی و دیدار و فر و هنر * بدانم که دیدنش پیش از خبر

VI—доб. первый из этих б. с вариантом первого мисра: کجا نامبردار زین سان بود

بازدیشه بنشست

1315 تو باشی بدان روی و زینروی¹ من
سیاوش بدو گفت کای شهریاری⁴
برابر نیارم زدن با تو گوی
چو هستم سزاوار یار تو ام⁶
سپهبد ز گفتار او شاد شد
بجان و⁸ سر شاه کاوس گفت
هنر کن بپیشی سواران پدید
1320 کنند آفرین بر تو مردان من
سیاوش بدو گفت فرمان تراست
سپهبد گزین کرد کلید را
چو پیران و¹² نستیهن جنگجوی
1325 بنزد سیاوش فرستاد یار
دگر اندر پیمان سوار دلیر
سیاوش چنین گفت کای نامجوی
همه یار شاهند¹⁹ و تنها منم
گر ایذونك فرمان دهد شهریاری
1330 [مرا یار باشند بر²² زخم گوی
[سپهبد چو بشنید ز داستان

—IV³ بدو نیمه —I, IV و T ازین روی و آنروی —T؛ ازان روی و زین روی —I¹, IV
از ایرا که همواره—I⁶ که کی—I, IV⁵ چنین گفت با شهریار—I, IV⁴ گردانم این
تو ایم—I⁷ که گوید سزاوار یار تو ام—VI؛ دگر استم سزاوار یار تو ام—IV؛ یار تو ایم
بـ. VI—¹⁰ که باشیم اینجا با درد—VI؛ که من با تو باشم هم آورد—IV.⁹ و —IV⁸
—VI¹⁴ که درداشتی ز آب—I, IV و T—¹³ و —IV, VI¹² و —II, IV¹¹ و —оп.
(Z. 84), اوخواست نوشت: Вольф фиксирует написания: б. VI—¹⁵ و خور شیشه
چو اوخواست—T؛ 17 Так в T; II—خواست и (Z. 51) خواست چو اوخواست اسبافکن—IV؛ چو آخواست اسبافکن—I؛ مردافکن
—IV و زنهما—I, VI²⁰ گاهند—VI¹⁹ پیش اوی—VI؛ نزد گوی—I, IV¹⁸ شیراوژن
در—I, IV²² از ایذر—VI²¹ و اینها
бб. VI—²³ 1330—1332 оп.

بشیمگیر با هدیه و با غلام
 ز لشکر همی² هر کسی با نثار
 ازین³ گونه پیش⁴ سیاوش روند⁵
 فراوان سپهر بد فرستاد چیمز
 گرانمایه اسپان زرین ستام¹
 ز دینار وز گبوهر شاهوار
 هشیوار و بیدار و خامش روند⁵
 بدین⁶ گونه یک هفته بگذشت نیز

1305 شیمی با سیاوش چنین گفت شاه
 که با⁷ گوی و چوگان بمیدان شویم
 ز هر کس شنیدم که چوگان تو
 تو فرزند مایی و زیمای گاه
 بدو گفت شاهها انوشه بدی¹⁰
 همی از تو جویند¹² شاهان هنر
 مرا روز روشن بدیدار تست¹⁴
 بشیمگیر گردان بمیدان شدند
 چنین گفت پس شاه توران¹⁸ بدوی
 که فردا بسازیم هر دو پگاه
 زمانی بتازیم⁸ و خندان شویم
 نمینند گردان بمیدان تو
 تو تاج کیانی و پشت سپاه⁹
 روانرا بدیدار توشه بدی¹¹
 که یابد بهر کار¹³ بر تو گذر
 همی¹⁵ از تو خواهم بد و نیک جست¹⁶
 گرازان و تازان و خندان¹⁷ شدند
 که یاران گزینیم در زخم گوی¹⁹

VI—⁴ برین—I, VI³ ز کشور همه—VI; ز لشکر همه—I² بزین ستام—I, IV¹
 ابا—I, IV, VI⁷ برین—VI; ازین—IV; نو زین—I⁶ روید—VI; نبرند—I, IV⁵ سوی
 بزی—VI¹⁰ Б—перевод б. отсутствует. I, IV, VI—б. оп., см. прим. 16 к б. 1311; Б—перевод б. отсутствует.
 گیرند—VI¹² همیشه ز تو دور دست بدی—T; روانرا بگفتار توشه بزی—VI¹¹
 I—доб. бб.:¹⁶ همه—VI¹⁵ مرا رای روشن بفرمان تست—VI¹⁴ ز هر کار—VI¹³
 تو فر همایی و زیمای گاه * تو تاج کیانی و پشت سپاه
 بشیمگیر کز خواب برخاستند * همه روی میدان نیاراستند
 IV—доб. бб.:

بپاسخ چنین گفت افراسیاب * که از شادمانی رخت برمتاب
 T—доб. вар. б. по
 گرازان و با روی خندان—VI; همه پاک با روی خندان—I, IV¹⁷
 VI—второе мисра б. 1313,¹⁹ گفت با شاه توران—VI; گفت پس شاه ترکان—Л¹⁸
 бб. 1314 и 1315 и первое мисра б. 1316 оп.; Б—отрывок (бб. 1313—1401) передан сокращенно
 (см. издание, стр. 173—174 от слов فاطهر فی یومه (المرسوم به فاطهر فی یومه), кроме бб. 1316, 1345,
 1377 и 1378, перевод которых дается; эпизод охоты (бб. 1384—1400) весь оп.

- 1285 که فرزندی باشد کسی را چنینه
از ایوانها پس² یکی برگزید
یکی تخت زرین نهادند پیش
بدیبهای چینی بیماراستند
بفرمود پس تا رود سوی کاخ
سیاوش چو در پیش ایوان رسید
1290 پیامد بران تخت زر بر نشست⁷
چو خوان سپهبد بیماراستند⁹
ز هرگونه رفت بر خوان¹¹ سخن
چو از خوان سالار بر خواستند¹³
برفتند با رود و¹⁵ رامشگران
1295 بدو داد جان و دل افراسیاب
همی خورد¹⁸ می تا جهان تیره شد¹⁹
سیاوش به ایوان خرامید شاد²⁰
بدان شب هم اندر²³ بفرمود شاه
چنینه گفت با شیده²⁶ افراسیاب
1300 تو با پهلوانان و خویشان من

I н T-⁵ زربفت را-I н T-⁴ همی-IV-³ از ایوانهایش-IV, VI-² او بر-IV-¹
بران-I, IV-⁷ VI-⁶ ср. б. 1291. کسی آمد سیاوش را-VI-⁶ ز هر گونه سازها
جان در-IV-⁷ و جان اندر اندیشه-I-⁸ بر تخت زرین نشست-VI-⁶ تخت زرین نشست
فراوان-I, IV-¹⁰ سیاوشی پرداختند-VI-⁹ جان را در اندیشه-VI-⁶ (так); اندیشه
I-¹ доб. б.؛ پرستندگان خواستند

کسی آمد سیاوش را خواندند * بران تخت زرینش بنشانند
از خوان و خوردن پرداختند-VI-¹³ обратный порядок мисра-IV-¹² با او-I, IV-¹¹
оп. و-VI-¹⁵ نشستنگه رود و می ساختند-VI-⁶ نشستنگه مجلس آراستند-I, IV-¹⁴
I, IV-²⁰ گشت-I, VI н T-¹⁹ خوردند-T-¹⁸ کشیدند-VI-¹⁸ VI-⁶ б. оп. VI-¹⁷ با-I, T-¹⁶
و زان پس همان-I, IV-²³ از ایوان مهتر برفت-I, IV-²² تو گفتی کز-VI-²¹ تخت
سر بر آمد شمارا-VI-²⁷ بشیده چنینه گفت-I-²⁶ VI-⁶ б. оп. در-I, IV-²⁴ شب

- از انپس چنین گفت افراسیاب
 1270 ازین پس نه آشوب خیزد نه جنگ
 بر آشفست⁴ گیتی ز تور دلیر
 ذو کشور سراسر پر از شور⁶ بود
 بتو رام گردد زمانه کنون
 کنون شهر توران ترا بنده اند
 1275 مرا چیز با جان همی⁸ پیش تست
 سیاوش برو آفرین کرد سخت
 سپاس از خدای جهان آفرین¹¹
 سپهدار دست سیاوش بدست
 بروی سیاوش نگه کرد و گفت
 1280 نه زین¹⁴ گونه مردم بود در جهان
 از انپس پیران چنین گفت رد¹⁶
 که بشکیمد از¹⁸ روی چونین پسر
 مرا دیده از خوب²¹ دیدار او
- که گردان جهان¹ اندر آمد بخواب²
 بآبشغور آیند میش³ و پلنگ
 کنون روی گیتی⁵ شد از جنگ سیر
 جهانرا دل از⁷ آشتی کور بود
 بر آساید از جنگ وز جوش خون
 همه دل بهر تو آگنده اند
 سپهدار بجان و بتن خویش تست⁹
 که از گوهر تو مگرداد بخت¹⁰
 کزویست آرام و پرخاش¹³ و کین
 پیامد بتخت مهی بر نشست
 که اینرا بگیتی کسی نیست¹³ جفت
 چنین روی و¹⁵ بالا و فرّ مهران
 که کاوس تندست¹⁷ و اندک خرد
 چنین برز¹⁹ بالا و چندین هنر²⁰
 بماندست دل خیره از کار او²²

Б — перевод бб. ² که بد در جهان — T; که بد از جهان — IV; که گرد از جهان — I.
 کشور — I, IV, VI ⁵ پر آشوب — VI ⁴ آید گوزن — I, IV و T ³ 1269—1277 отсутствует.
 مرا خود — I ⁸ оп. از — I, VI ⁷ همه ساله پر شور — IV, VI; همیشه پر از شور — I و T ⁶
 همیشه — I ⁹ مرا نیز هم جان و دل — VI; مرا با تن و جان همه — IV, T; تن و جان همه
 سپهدار پیران بتن — T; تو خود شاد دل باشی و تندرست — VI; جوان بادی و تن درست
 I — доб. бб.:; خویش تست
 پدروار پییشی تو مهر آورم * همیشه پر از خنده چهر آورم
 در گنج بی رنج در پیشی تست * همه شادمانی بکم بیشی تست
 همیشه: IV — доб. первый из этих бб. после б. 1276 текста и второй б. с вариантом второго мисра:
 خداوند جان آفرین — I و T ¹¹ VI — б. оп. ¹⁰ ср. пред. б. جوان بادی و تن درست
 ازین — VI; برین — I, IV ¹⁴ ندانیم — VI; نیابند — I, IV ¹³ آرام و هم مهر و — VI ¹²
 شکیمد — VI ¹⁸ پیرست — I, IV, VI ¹⁷ چنین گفت پیران رد — I, IV ¹⁶ بدین روی — VI ¹⁵
 دیده خوب از — IV; دیده چون دید — I و T ²¹ چونین هنر — I ²⁰ و доб. VI, I ¹⁹ ازو
 دلم مانده بد خیره در کار او — VI; بمانده دلم خیره در کار او — I, IV و T ²² دیده در خواب — VI

فدای تو بادا همه هرچ هست پذیرفتم از پاک یزدان² ترا
 که بر تو نیاید⁵ ز بدها گزند مگر کز تو آشوب خیزد بشهر
 سیاوش بدان گفتهها رام شد⁷ بخوردن نشستنند یک با دگر⁹
 برفتند با خنده و شادمان چنین تا رسیدند در شهر گنگ¹²
 پیاده بکوی آمد¹⁵ افراسیاب سیاوش چو او را پیاده بدید
 گرفتند مر یکدگر را بر گر ایدونک سازی¹ بشادی¹ نشست
 برای و دل³ هوشمندان ترا⁴ نداند کسی راز چرخ بلند
 بیامیزی از دور تریاک و زهر⁶ بر افروخت و اندر خور جام شد⁸
 سیاوش پسر گشت و پیران پدر¹⁰ بره بر نشستند جایی زمان¹¹
 کزان¹³ بود خرم سرای درنگ¹⁴ از ایوان میان بسته و پر¹⁶ شتاب
 فرود آمد از اسب و پیشش دوید بسی¹⁷ بوسی دادند بر چشم و سر¹⁸

اکنون — I, IV, T² گر ایدونکه ایدر سازی — VI; گز ایدر کنی تو بشادی — I, IV, T¹
 I, IV — доб. б.: پذیرفتی کنم از دل و جان ترا — T⁴ برای دل و — IV³ ز یزدان

پذیرفتم از پاک یزدان که من * پرستنده باشم بجان و بتن
 شاد گشت — I, IV, VI⁷ از دود تریاک زهر — VI و LI⁶ نهانم که یابی — I, IV, T⁵
 برافروخت — VI; برافروخت از اندیشه آزاد گشت — IV; بیفروخت ز اندیشه آزاد گشت — I⁸
 VI — доб. бб.:¹⁰ با یکدگر — I, IV⁹ و اندر خور دار گشت

چو خورشید بر زد سر از کوهسار * برون آمد از برج دریای قار
 زمین گشت بر سان اردی بهشت * هوا اندرو سنبیل و لاله کشت
 و ارتحل و سارا حتی الی مستقر افراسیاب من: 1264 و 1265 переданы так: T — доб. б.; Б — бб.
 رسیدند نزدیک گنگ — VI, T; رسیدند بدژ موخب کنک — I, IV¹² مدینه کنک
 (گنگ دژ هوخت) (то же, что хоخت в рук. I, IV читай хоخت гннг) что позволяет восстано-
 новить мисра по I и IV: к значению слова хоخت (گنگ دژ هوخت در رسیدند) I, IV, VI —
 см. Borhan-e qate' (изд. Моина), стр. 2388 (ср. Altir. Wb. 1819—авест. hūxta-).¹³ که آن — I, IV, VI¹³
 VI — доб. бб.:¹⁴

جهان بود سر تا سر آراسته * چو بتخانه چمن پر آراسته
 بپای اندرون زر همی ریختند * زبر مشک و عنبر همی بیختند
 VI — доб. бб.:¹⁸ همی — I¹⁷ میان بسته با صد — VI¹⁶ بیامد پیاده رو — VI¹⁵

بپرسید از راه آنشهریار * که چون گردد این گردش روزگار
 درستمند (۹) گفتند تخت تو شاد * انوشه کسی کش کند شاه یاد

و دیگر زبانی¹ بدین راستی
سه دیگر که گویی که از چهر تو
چنین داد پاسخ سیاوش بدوی 1245
خنیده بگیتی مهر و وفا
گر ایدونک با من تو پیمان کنی
گر از بودن ایدر مرا نیکو نیست
و گر نیست فرمای تا⁸ بگذرم
بدو گفت پیران که مندیش زین 1250
مگردان دل از مهر افراسیاب
پراگنده نامش بگیتی¹¹ بدیست¹²
خورد دارد و رای و هوش دارند
مرا نیز خویشیست با او¹⁶ بغون
همانا برین بوم و بر صد هزار 1255
همم بوم و بر هست و هم¹⁹ گوسفند
مرا بی نیازیست از هر کسی

ده و دو هزار آنک خویشی منند * چو خواهم شب و روز پیش منند
و لی اثنا عشر ألفا من اقاربی مهما دعت الحاجة اليهم اجتمعوا: ср. Б, который доб.:
ز VI-²⁰ هم از شهر دوم و سر VI- زهمان دوم و بر هست پر I-¹⁹ الی و اختفوا بی
همم اسب و گنج IV-²¹

- همه ره ز آوای¹ چنگ و رباب
همی⁴ خاک مشکین شد از مشک و زر⁵ 1230
سپاوش چو آن دید آب از دو چشم
که یاد آمدش بوم⁹ زابلستان
همان شهر ایرانیش آمد بیاد
ز ایران دلش یاد کرد و بسوخت
ز پیران پیچید و پوشید¹³ روی 1235
بدانست کورا چه آمد بیاد
بقچقار باشی¹⁴ فرود آمدند
نگه کرد پیران بدیدار او
بدو در¹⁶ دو چشمش همی خیره ماند
بدو¹⁸ گفت کای نامور شهریار 1240
سه چیزست بر تو که اندر جهان
یکی آنک از تخته کیباد
- همی² خفته را سر برآمد³ ز خواب
همی⁴ اسپ تازی بر آورد پر⁶
بیارید و ز اندیشه⁷ آمد بخشم⁸
بیاراسته تا بکابلستان¹⁰
همی بر کشید از جگر سرد باد¹¹
بکردار آتش رخشی¹² بر فروخت
سپید بدید آن غم و درد او
همی گشت و دندان بلب بر نهاد
نشستند و یکبار¹⁵ دم بر زدند
نشست و بر و یال و گفتار او
همی هر زمان¹⁷ نام یزدان بخواند
ز شاهان گیتی قوی یادگار
کسی را نباشد ز تخم مهران
همی از تو گیرند گویی¹⁹ نژاد

IV — 4 برآید — IV 3 همه — VI 2 همه شهر از آوای — IV 1 همه شهر از آواز — I, VI 1
همه خاک مشکین شد از مشک در — T همه کوی رنگین ز سیم و زر — VI 5 همه
I, IV — 7 I و B — 6. оп. همه اسپ تازی برآورده پر — VI همه تازی اسپان برآورده پر — IV 6
فمینا هو کذلک لاذ تذکر أرض زابلستان: 1231—1234 переданы так: B — 66. 8 و از دشمن
ایام مقامه بها ضیافت رستم بن دستان و ذکر ریاضها الممسکة و جناتها المزخرفة فنشر
I, IV — 10 همه یادش آمد ز — VI که یاد آمدش بزم — I, IV و T — 9 عقد الدموع
بسی گوهر و زر همی ریختند * زبر مشک و عنبر همی پیختند
که آمد بهمانی پیلتن * شده نامداران شهر انجمن
I, IV — 12 I و B — 6. оп. 11 VI — 6. оп. VI — 12
ذیفچارداشی — I ذیفچارداشی — 14 بپرسید و پیچید — IV بپوشید و پیچید — I و T 13
یکبار — VI یکبار و — I, IV 15 بقاچارداشی — T ذیفچارداشی — VI ذیفچارداشی — IV
شاهان — VI 19 چنین — I, IV, VI 18 برو در نهان — VI 17 برو بر — VI 16

سیاوش¹ بشنیدد کامد سپاه
درفش سپهدار پیران⁸ بدیدد
بشدد تیز و بگرفتشی اندر کنار
بدو گفت کای پهلوان سپاه
همه بر⁷ دل اندیشه این بد نخست
بموسیدد پیران سر و پای او⁹
چنین گفت کای شهریار جوان
ستایش¹¹ کنم پیش یزدان نخست
ترا چون پدر باشدد افراسیاب
ز پیوستگان هست¹⁵ بیش از هزار
تو بی کام دل هیچ دم بر مزن
مرا گر پذیری¹⁹ تو با پیرسر
درفتند هر دو بشادی بهم

1220
1225

پذیره شدن را بیاراست شاه²
خروشیدن پیل و⁴ اسپان شنید
بپرسیدش از نامور شهریار⁵
چرا رنجه کردی روانرا⁶ براه
که بیند⁸ دو چشمم ترا تندرست
همان خوب چه هر دلارای او
مرا گر بغواب این نمودی روان¹⁰
چو دیدم ترا روشن و تندرست¹²
همه¹³ بنده باشیم¹⁴ زین روی آب
پرسندگانند¹⁶ با گوشوار¹⁷
ترا بنده باشدد همی مرد و زن¹⁸
ز بهر پرستش بیندم کمر²⁰
سخن یاد کردند بر پیش و کم

1 I, IV, VI — سیاوش چو 2 راه T — 3 I, IV, VI — توران 4 و بانگ VI — 5 I, IV —

بینم VI — 8 در VI — 7 تو خود را I, IV — 6 از گردش روزگار VI — از شهر و از شهریار

9 I, IV — او — سرپای او VI — 10 Остальные рук. разбивают б. на два: I — بر و پای او VI — 11

همی گفت با کردگار جهان * همانا سر پیر گشتی جوان
مرا گر بغواب این نمودی روان * تو آگاهی از آشکار و نهان
IV, VI —

همی گفت با کردگار جهان * تو آگاهی از [که ای داور VI] آشکار و نهان
مرا گر بغواب این نمودی روان * همانا سر [ز سر VI] پیر گشتی جوان

مهمان IV — همان I — 13 I, IV — обратный порядок мисра.; VI — б. оп. 12 I, IV — نیایش 11

همه پای با VI — 16 مرا هست پیوسته I, IV, VI و T — 15 باشید IV, VI — 14 باشند I —

VI — б. چه مرد و چه زن I, IV و T — 18 1226 текста. б. стоит после б. 17 I, IV — طوق و

оп. 19 IV — بدیدی 20 VI —

همه بنده باشند پیش تو بر * ز فرمان تو سر نیارد پدر

هوا شد سیه و زمین شد درشت
 بهژگان همی از جگر خون کشید^۲
 بسان بهاران پر از رنگ و بوی
 تو گفستی عروسمست با طوق و تاج
 خورشهای زیبا و^۷ گسترده
 فرود آمد آنجا و چندی بماند
 همه سرکشان^۹ با تمیره شدند
 پذیره شدند بر آراست کار^{۱۰}
 سپه را همه^{۱۲} داد یکسر نوید
 درفشنده مهدی^{۱۳} بسان درخت
 بزر بافته پرنیانی درفش
 صد از ماه رویان زرین کمر^{۱۶}
 بیماراست روی زمین را بهر^{۱۷}
 بدیبا بیماراسته سر سر^{۱۹}

چو خورشید تابنده بنمود پشت
 سیاوش لشکر بجیحون^۱ کشید
 چو آمد بترمذ درون^۳ بام و کوی^۴
 چنان بد همه^۵ شهرها تا بچاچ^۶ 1205
 بهر منزلی ساخته خوردنی
 چنین تا بقچقار باشی^۸ براند
 چو آگاهی آمد پذیره شدند
 ز خویشان گزین کرد پیران هزار
 بیماراسته^{۱۱} چار پیل سپید 1210
 یکی بر نهاده ز پیروزه تخت
 سرش ماه زرین و بومش^{۱۴} بنفش
 ابا تخت زرین سه پیل دگر^{۱۵}
 سپاهی بران سان که گفستی سپهر
 صد اسب گرانمایه با زرین زر 1215

از آب دو دیده رخس ناپدید — I, IV, VI^۲ ز ایوان بهامون — VI^۱ ز سیحون — I, VI^۱
 نامجوی — VI^۴ در و — I, IV^۳ فرکب سیاوخش و عبر جیحون حزین القلب غزیر الدمع — B
 چنان هم نشان تا در شهر چاچ — T^۶ بران سان همه — VI^۵ چنان هم همه — I, IV^۵
 بقچقارباشی — I^۸ بقچقارباشی — I^۸ خورشها و گسترده — IV, VI و T^۷ خورشها ز گسترده — I^۷
 قاجقارباشی — B^۸ بقچقارباشی — T^۸ بقچقارباشی — VI^۸ بقچقار باشی — IV^۸
 (cm. «Biruni's Picture of the world», ed. by Z. V. Togan, MASI, № 52).^۹ I, IV, VI^{۱۰} لشکران — VI^{۱۰}
 I, IV و T^{۱۳} همی — I, IV, VI^{۱۲} بیماراستش — IV^{۱۲} بیماراست با — I, VI^{۱۱} همه با نثار — VI^{۱۱}
 کرسی زر — I^{۱۵} سرش ماه زرین غلافش — I, IV^{۱۴} درفش درفشان — VI^{۱۴} کرسی او درفش
 T^{۱۶} I, IV, VI و T^{۱۶} کرسی بزر — T^{۱۶} بدیبا بیماراسته سر سر — I, IV, VI^{۱۶} کرسی بزر — T^{۱۶}
 T^{۱۹} با سیم و زر — VI^{۱۸} با سیم و زر — VI^{۱۸} I, IV — B. op.^{۱۷}
 I, IV — B. op.^{۱۹} چند گونه گهر

- ندانم کزین کار بر من¹ سپهر
 ازان پس بفرمود بهرام را
 سپردم ترا تاج⁴ و پرده سرای⁵
 درفش و سواران و پیلان⁷ کوس
 چنین هم پذیرفته اورا سپار
 [ز دیده بهارید خوناب زرد
 ز لشکر گزین کرد سپهبد سوار
 صد اسب گزیده¹³ بزربن ستام
 بفرمود تا پیش او آورند¹⁶
 1190
 1195
 1200
 همی بوسه دادند گردان²⁶ زمین
 همی سوی بهرام دارید روی
 همی سازم اکنون پذیره شدن
 یکی راز²¹ پیغام دارد بمن²²
 چنین گفت کز نزد افراسیاب
 ازان پس گرانمایگانرا بخواند
 درم نیز چندانکه بودش بکار
 چو ایدرین کین VI — بدل اندرین کین³ I, IV, VI
 گنج آراسته تخت و جای⁶ I — پردسرا⁵ VI — رخت T — تخت⁴ I, VI — نام T —
 آید باید⁸ I — و⁷ I, IV, VI — доб. گنج آگنده و تاج را VI — گنج آگنده و تخت جای⁴ — IV
 IV, VI — доб. оп. و¹² I, IV, VI — доб. оп. و¹¹ I — سرافراز⁹ I — آید بدینجا¹⁰ I, IV, VI —
 و مائة و صیف و وصیفة¹³ VI — و کنیز¹⁴ J — оп.; ср. Б — 1192; IV — доб. б.:
 15 VI — آورد¹⁶ IV — بشمرد¹⁷ IV — 18 См. прим. 12 к б. 1192; IV — доб. б.:
 شتریان ز هر چیز بر کرده بار * شترهای بر بار چندین قطار
 I — об- VI — ز من²² I — و²¹ I — ب. оп. ازین²⁰ VI — بزین¹⁹ IV —
 که ایمن بدویست آن — IV, VI; که پیران بیامد ازان انجمن²³ I —
 24 I, IV, متابید دلها ز دیدار اوی — VI; مپیچید دلها ز گفتار اوی — 25 I, IV, VI —
 26 B — ب. بپیش سیاوش²⁸ T — بزفرمود سالار²⁷ I, IV, VI — یکسر²⁶ VI — همه²⁵ VI —
 передан так: لحکمہ و خاضعین. پس بعد از آنکه
 ذکر مسیر سیاوش الی بلاد ترکستان

- یکی^۱ اسپ بر سر ستام گران^۲ پیامد دمان زنگه شاوران
- چو نزدیک تخت سیاوش^۳ رسید
 سیاوش بیک روی زان^۵ شاد شد^۶
 ۱۱۷۵ که دشمن^۹ همی دوست بایست کرد
 یکی نامه بنوشست نزد پدر
 که من با جوانی خرد یافته‌ام
 ازان زن یکی^{۱۴} مغز شاه جهان
 شمیستان او^{۱۵} درد من شد نخست
 ۱۱۸۰ بپایست بر کوه آتش گذشت
 ازان ننگ و خواری بچنگ آمدم
 دو کشور بدین آشتی شاد گشت
 نیاید همی هیچ^{۱۸} کارش پسند
 چو چشمش ز دیدار^{۲۱} من گشت سپر
 ۱۱۸۵ ز شادی مبادا دل او رها!^{۲۳}
- بگفت آنچ پرسید و بشنید و دید^۴
 بدیگر پر از^۷ درد و فریاد شد^۸
 ز آتش^{۱۰} کجا بر دم باد سرد^{۱۱}
 همه یاد کرد آنچ بد^{۱۲} در پدر
 بهر نیک و بد نیز بشتافتم^{۱۳}
 دل من بر افروخت اندر نهان
 ز^{۱۶} خون دلم رخ بپایست شست
 مرا زار بگریست آهو بدشت^{۱۷}
 خرامان بچنگ نپهنگ آمدم
 دل شاه چون تیغ پولاد گشت
 گشادن^{۱۹} همان و همان بود بند^{۲۰}
 بر سپر دیده نباشند دیر^{۲۲}
 شدم من ز غم در دم^{۲۴} اردها

وزرین سنان می گران-VI زرین ستام گران-T; و بر سر ستامی گران-I, IV^۲ ابا-VI^۱
 پرسید و گفت-IV; بشنید و گفت-I^۴ چو نزدیک تخت ایران-VI^۳
 گشت-VI^۶ ازو-VI^۵ گفتند و دید و شنید-T; پرسید و دید و شنید-VI; و شنید
 ۱۱۷۴-۱۱۸۱ و первое мисра б. 1173, 66. VI-оп. второе мисра б. 1173, 66. I-б. оп.;^۹ بیکروی پر-IV^۷
 б. 1182 текста.^۹ I, IV-ز دشمن^{۱۰} I, IV-ازان پس^{۱۱} I, IV-доб. б.:
 ز دشمن نیاید مگر دشمنی * بفرجام هرچند نیکی کنی
 ۱۱۸۱-IV, I, T-ازان آتش^{۱۴} ز کردار بد روی برتافتم-T^{۱۳} اندرو-IV, I^{۱۲}
 نیامد همی هیچ-IV, I; نیاید همی هیچ-Л. ۱۸ I-б. оп. ۱۷ I-بہ I-۱۶ تو-IV^{۱۵}
 و همان سر بہ بند-I^{۲۰} گشاده-IV, I^{۱۹} نیامد ز من هیچ-T; نیاید همی روز-VI
 دیر سپر گشته نباشیم دیر-I, VI^{۲۲} پیگار-VI; گفتار-IV^{۲۱} و همان نیز بند-T
 دل-IV^{۲۴} دل او نباشد رها-VI^{۲۳} بر سپر گشته نیایم دلیر-IV

- 1155 [چنان دان که کاوسی بر تو بمهر
کجا من گشایم در گنج بست²
بدارمت بی رنج فرزندانوار
چو از⁴ کشورم بگذری در جهان⁵
وزین روی دشوار یابی گذر
بدین راه پیدا نمینی زمین
ازین⁸ کرد یزدان ترا بی نیاز
سپاه و در گنج¹¹ و شهر آن تست
چو رای¹³ آیدت آشتی با پدر
که ز ایدر بایران شوی با سپاه
نماند ترا با پدر جنگ دیر
گر آتش ببیند²⁰ پی شصت و پنج
ترا باشد ایران و گنج و سپاه
پذیرفتم از پاک یزدان که من
نفرمایم²⁴ و خود نسازم بمرد
چو نامه بمهر اندر آورد شاه
بزودی برفتن بمندد کمر
- 1160
1165
1170
- بران گونه یکروز نگشاد چهر¹
سپارم بتو تاج و تخت³ نشست
بگیتی تو مانی ز من یادگار
نکوهش کنفدم کهن و مهران⁶
مگر آیزدی باشد آیین و فر
گذر کرد باید بدریای⁷ چین
هم ایدر بماش⁹ و بخوبی بنواز¹⁰
برفتن بهانه نیایدت جست¹²
سپارم¹⁴ ترا تاج و زرین کمر¹⁵
بمندم¹⁶ بدلسوزگی با¹⁷ تو راه¹⁸
کهن شد سرش¹⁹ گردد از جنگ سیر
رسد آتش از باد پیری برنج²¹
ز کشور بکشور رساند کلاه²²
بکوشم بخوبی بجان²³ و به تن
به اندیشه²⁵ دل را نیازم بمرد²⁶
بفرمود تا زنگه نیک خواه
یکی²⁷ خلعت آراست با²⁸ سیم و زر

¹ I, VI — 6. оп.; Б — перевод бб. 1155—1157 отсутствует. ² I — سپارم دل و گنج و دست — VI; گشایم در گنج و دست — IV; گشایم دل و گنج و دست — I, VI и T — جایگاه — IV — доб. ³ I, VI и T — ⁴ I, VI — 4. ⁵ I, VI — 5. ⁶ I, VI — 6. ⁷ I, VI — 7. ⁸ I, IV, VI — 8. ⁹ I, IV, VI — 9. ¹⁰ I, IV — 10. ¹¹ I, IV — 11. ¹² I, IV — 12. ¹³ I, IV — 13. ¹⁴ I, IV — 14. ¹⁵ I, IV — 15. ¹⁶ I, IV — 16. ¹⁷ I, IV — 17. ¹⁸ I, IV — 18. ¹⁹ I, IV — 19. ²⁰ I, IV — 20. ²¹ I, IV — 21. ²² I, IV — 22. ²³ I, IV — 23. ²⁴ I, IV — 24. ²⁵ I, IV — 25. ²⁶ I, IV — 26. ²⁷ I, IV — 27. ²⁸ I, IV — 28.

سپارم دل و گنج و دست — VI; گشایم در گنج و دست — IV; گشایم دل و گنج و دست — I, VI и T — جایگاه — IV — доб. ³ I, VI и T — ⁴ I, VI — 4. ⁵ I, VI — 5. ⁶ I, VI — 6. ⁷ I, VI — 7. ⁸ I, IV, VI — 8. ⁹ I, IV, VI — 9. ¹⁰ I, IV — 10. ¹¹ I, IV — 11. ¹² I, IV — 12. ¹³ I, IV — 13. ¹⁴ I, IV — 14. ¹⁵ I, IV — 15. ¹⁶ I, IV — 16. ¹⁷ I, IV — 17. ¹⁸ I, IV — 18. ¹⁹ I, IV — 19. ²⁰ I, IV — 20. ²¹ I, IV — 21. ²² I, IV — 22. ²³ I, IV — 23. ²⁴ I, IV — 24. ²⁵ I, IV — 25. ²⁶ I, IV — 26. ²⁷ I, IV — 27. ²⁸ I, IV — 28.

نه بینی که کاوس دیرینه گشت
سیاوش بگنیرد جهان² فراخ
1140 دو کشور ترا باشد و تاج و تخت
چو دیرینه گشت او¹ بپاید گذشت
بسی گنج بی رنج و ایوان و کاخ³
چنین خود که یابد مگر نیک بخت

چو بشنید⁴ افراسیاب این سخن
دبیر جهان دیده را پیش خواند
نخستین که بر خامه⁶ بنهاد دست
جهان آفرین را ستایش گرفت
1145 کجا¹⁰ برترست از مکان و زمان
خداوند جانست و آن خرد¹¹
ازو باد بر شاهزاده درود
خداوند شرم و خداوند پاک
شنیدم پیام از کران تا کران
1150 غمی شد دلم زانک شاه جهان
و لیکن بگیتی بجز¹⁸ تاج¹⁷ و تخت
ترا این همه ایدر¹⁹ آراستست
همه شهر توران برنندت نماز
تو فرزند باشی و من چون پدر
یکی رای بادانش⁵ افگند بن
زبان برگشاد و سخن برفشاند
بعنبر سر خامه را کرد مست⁷
بزرگی و دانش⁸ نمایش⁹ گرفت
بدو کی رسد بندگانرا گمان
خردمندان را داد او¹² پرورد
خداوند گوپال و شمشیر و خود¹³
ز بیداد و کژی¹⁴ دل و دست پاک
ز بیدار دل زنگه شاهاوران
چنین تیز¹⁵ شد با تو اندر نهان
چه جوید¹⁸ خردمند بیدار بخت
اگر شهریاری و گر²⁰ خواستست
مرا خود بمهر تو باشد²¹ نیاز
پدر پیش فرزند بسته کمر

1 I و T- هم شد؛ 2 Л- جهانی 3 VI- доб. б.؛ گشتی- IV, VI

ورا باشد ایوان و گیتی همه * تو باشی شهبان و جهان چون رمه
VI- б. оп.; پست- 7 I, IV و نام- 6 I, IV و T- 5 I, IV با رامش- 4 I- چنین گفت-
T- 11 که او- 10 I, IV, VI و نمایش- 9 VI رایش- 8 IV و T- Б- перевод б. отсутствует.
14 I, IV- 13 VI- б. 1147 стоит после б. 1148. و او- 12 VI خداوند هوش و روان و خرد
نام- 17 IV بگیتی جز از- IV ز گیتی جز از- 16 I, VI تیره- 15 I, IV, VI ز بیداد کردن
اگر تاج و- 20 I ترا کارها اید[ر]- VI و ترا ایدر اینها بر- 19 I چه جویند- 18 Л
آمد- 21 I تختست اگر

- و دیگر که کاوس شد پیرسر
 سیاوش جوانست و¹ بافرهی
 اگر شاه بیند برای³ بلند
 چنان چون نوازند فرزندرا
 یکی جای سازد بدین کشورش
 بر⁶ آیین دهد دخترش⁷ را بدوی
 مگر کو⁸ بماند بنزدیک شاه
 و گر باز گردد سوی شهریار
 سپاسی بود نزد شاه زمین
 بر آساید از کین دو کشور مگر
 ز داد جهان آفرین این سزاست
 چو سالار گفتار پیران شنید
 پس اندیشه کرد اندر آن یکزمان
 چنین داد پاسخ به پیران پیر
 و لیکن شنیدم یکی داستان
 که چون بچه شیرنر پیروی
 چو با زور و با چنگ برخیزد او
 بدو گفت پیران کاندر خرد
 کسی کز پدر کژی و²¹ خوی بد
- ز تخت آمدش روزگار گذر
 بدو ماند آیین و² تخت مهی
 نویسد یکی نامه سودمند⁴
 نوازد جوان خردمندرا
 بدارد سزوار⁵ اندر خورش
 بدارش با ناز و با آبروی
 کند کشور و بومت⁹ آرامگاه
 ترا بهتری¹⁰ باشد از روزگار
 بزرگان گیتی کنند آفرین
 اگر آردش نزد ما¹¹ دادگر
 که گردد زمانه بدین جنگ¹² راست
 چنان هم¹³ همه بودندیها بدید¹⁴
 همی داشت¹⁵ بر نیک و بد بر گمان¹⁶
 که هست اینک گفتمی¹⁷ همه دلپذیر¹⁸
 که باشد بدین رای همداستان¹⁹
 چو دندان کند تیز کیفر بری
 به پروردگار اندر آویزد او²⁰
 یکی شاه کند آوران بنگ گرد
 نگیرد²² ازو بدخوی کی سزد

1 — I — پندمند — I, IV, VI 2 — I, IV, VI 3 — I, IV, VI 4 — I, IV, VI 5 — I, IV, VI 6 — I, IV, VI 7 — I, IV, VI 8 — I, IV, VI 9 — I, IV, VI 10 — I, IV, VI 11 — I, IV, VI 12 — I, IV, VI 13 — I, IV, VI 14 — I, IV, VI 15 — I, IV, VI 16 — I, IV, VI 17 — I, IV, VI 18 — I, IV, VI 19 — I, IV, VI 20 — I, IV, VI 21 — I, IV, VI 22 — I, IV, VI

ز کار آزموده گزیده سران [IV, VI — مهران] * همانند [VI — تو نیست اندر جهان
 19 I و Б — б. оп. 20 VI — второе мисра б. 1135, б. 1136, первое мисра б. 1137 оп. 21 I, IV —
 بگيرد — IV 22 — I, IV, VI 23 — I, IV, VI 24 — I, IV, VI 25 — I, IV, VI 26 — I, IV, VI 27 — I, IV, VI 28 — I, IV, VI 29 — I, IV, VI 30 — I, IV, VI 31 — I, IV, VI 32 — I, IV, VI 33 — I, IV, VI 34 — I, IV, VI 35 — I, IV, VI 36 — I, IV, VI 37 — I, IV, VI 38 — I, IV, VI 39 — I, IV, VI 40 — I, IV, VI 41 — I, IV, VI 42 — I, IV, VI 43 — I, IV, VI 44 — I, IV, VI 45 — I, IV, VI 46 — I, IV, VI 47 — I, IV, VI 48 — I, IV, VI 49 — I, IV, VI 50 — I, IV, VI 51 — I, IV, VI 52 — I, IV, VI 53 — I, IV, VI 54 — I, IV, VI 55 — I, IV, VI 56 — I, IV, VI 57 — I, IV, VI 58 — I, IV, VI 59 — I, IV, VI 60 — I, IV, VI 61 — I, IV, VI 62 — I, IV, VI 63 — I, IV, VI 64 — I, IV, VI 65 — I, IV, VI 66 — I, IV, VI 67 — I, IV, VI 68 — I, IV, VI 69 — I, IV, VI 70 — I, IV, VI 71 — I, IV, VI 72 — I, IV, VI 73 — I, IV, VI 74 — I, IV, VI 75 — I, IV, VI 76 — I, IV, VI 77 — I, IV, VI 78 — I, IV, VI 79 — I, IV, VI 80 — I, IV, VI 81 — I, IV, VI 82 — I, IV, VI 83 — I, IV, VI 84 — I, IV, VI 85 — I, IV, VI 86 — I, IV, VI 87 — I, IV, VI 88 — I, IV, VI 89 — I, IV, VI 90 — I, IV, VI 91 — I, IV, VI 92 — I, IV, VI 93 — I, IV, VI 94 — I, IV, VI 95 — I, IV, VI 96 — I, IV, VI 97 — I, IV, VI 98 — I, IV, VI 99 — I, IV, VI 100 — I, IV, VI

ز خوی بد و رای و¹ پیگار² او
 ز کار سیماوش دل⁴ پر ز غم
 همه یاد کرد از کران تا کران
 وزین چاره⁶ جستن چه⁷ پیمان کنیم
 اندیشه بدی⁸ تا بود روزگار
 بپایستهها بر⁹ تواناآوری
 چنینست اندیشه بر جای من¹¹
 توانا بود آشکار و نهان¹²
 ز گنج و ز رنج آنچ آید فراز
 کسی نیست مانند او از مهران¹⁴
 بفرهنگ و رای و بشایستگی¹⁵
 ز مادر چنو شاهزاده نژاد
 گرانهایه و شاهزاد¹⁷ مهست¹⁸
 که از خون²⁰ صد نامور با پدر
 همی از تو جوید بدینگونه راه²¹
 کزین کشور آن نامور²³ بگذرد
 سر او همان²⁴ از تو گردد گران²⁵

ز کاوسی وز خناب گفتار او
 همی گفت و³ رخساره کرده دژم
 فرستادن⁵ زنگه⁵ شاهوران
 بپرسید کاینرا چه درمان کنیم
 بدو گفت پیران که ای شهریار
 تو از ما بهر کار داناآوری
 گمان و دل و دانش و رای من¹⁰
 که هر کس که بر نیکوی در جهان
 ازین شاهزاده نگیرند¹³ باز
 من ایدون شنیدم که اندر جهان
 بهبلا و دیدار و آهستگی
 هنر با خرد نیز پیش از نژاد
 بدیدن کنون¹⁶ از شنیدن بهست
 و گر خود جز آیدش¹⁹ نبودی هنر
 بر آشفت و بگذاشت تخت و کلاه
 نه نیکو نماید²² ز راه خرد
 ترا سرزنش باشد از مهتران

فرستاده⁵ — IV, VI دلش — I, IV, VI بود — VI³ گفتار — IV² — I, VI¹ و —
 بگنج و بهردی — I, IV, VI و T⁹ بزی — I, IV, VI⁸ به — VI⁷ راه — I, IV, VI⁶
 چنین — VI¹¹؛ نگیرد بدانش کسی جای تو — I, IV و T¹¹ رای و تن — VI¹²؛ رای تو — I, IV و T¹⁰
 — IV¹³ оп. 6. 1109, 6. 1110 и первое мисра 6. 1111 второе мисра 6. 1109, 6. 1110 — VI¹² است ای سرور انجمن
 — I, IV, VI¹⁷ همان — VI¹⁶ بفرهنگی و رای و شایستگی — I, VI¹⁵ — б. оп. I¹⁴ بگیرند
 I, 21 ازین خوب — VI²¹؛ به از خون — IV²⁰ جز آتش — I¹⁹ به است — VI¹⁸ شاهزاده
 — IV²⁴ доб. бб.؛ بکهنتر سپارد خود آید بر راه — VI²⁵

بدان کشور آید بدی مهتری * که باشد خریدار کنند آوری
 ز بهر ترا تاج و تخت و کلاه * بکهنتر سپارد خود آید بر راه
 پر هنر — IV²²؛ مهتر او — I, VI²³ نه نیکو بود خود — VI²² — б. с б. 1116 текста. второй б.
 I, IV, VI²⁴ — б. стоит после 6. 1120؛ همان از تو گردد سرانشان گران — I²⁵ مهتران — VI²⁴
 текста; Б — перевод бб. 1118—1120 отсутствует.

که زمین کار ما را چه آمد بروی
همه نوشی تو دُرد و زهر منست^۱
و گر دور مانم^۲ ز تـغـت مـهـی^۴
زمین تـغـت و گردون کلاه منست^۵
نشایست رفتن بر شهریار
بجایی که کرد ایزد آبشخووم
که نامم ز کاومی ماند^۷ نهان^۸
ز پیـگـار او یکـزـمان بـغـنـوم

1085 که رو شاه توران سپهر را بگویی
ازین آشتی جنگ بهر منست
ز پیمان تو سر نگردد² تهی
جهاندار یزدان پناه منست
و دیگر که بر خیره ناکرده کار³
یکی راه بگشای تا بگنزم
1090 [یکی کشوری جویم اندر جهان
[ز خوی بد او سخن نشنوم

گروگان بـمـرد از در شـهـریار
خـروش آـمـد و دـیـده بـانـش بـدـید
کـجـا نـام او بـود جـنـگـی طـورگ¹²
سـپـهـدار بـر خـاسـت از پـیـشـگـاه
گـرامـی بـر خـویش بـنـشـاخـتـش
سـراسـر سـخـنـها بـدو کـرد یـاد
دلـش گـشت پـر دـرد و سـر پـر ز قـاب¹⁶
و را چـون سـزا بـود بـنـواخـتـند
سـخـن رـفـت¹⁸ بـا نـامـور کـدخـدای

بشد زنگه با نامور صد سوار⁹
 چو در شهر سالار ترکان¹⁰ رسید
 پذیره شدش نامــداری¹¹ بزرگ
 چو زنگه بیامد بنزدیک شاه¹³
 گرفتش بمر تنگ و بنواختش
 چو بنشست با شاه پیغام داد¹⁴
 چو بشنید پیچان شد¹⁵ افراسیاب
 بفرمود تا جایگه ساختند
 چو پیران بیامد تهی کرد جای¹⁷

I, IV, ² همه نوش در دهر زهر منست-IV؛ همی نوش و درد تو زهر منست-¹ I, IV, ³ ز بخت مہی-VI؛ دیتخت مہی-IV ⁴ اگرچه بمانم-VI؛ نو گرچه بمانم-IV, I ⁵ نگرדם-VI
-VI ⁶ گررد-IV ⁷ I-ب. оп. ⁸ تا خیبر پروردگار-VI ⁹ Б-перевод б. отсутствует. ¹⁰ بطور وگ-IV ¹¹ پهلوان-VI ¹² بلاد توران-Б؛ سالار توران-VI ¹³ هزار-VI ¹⁴ ب. оп. ¹⁵ نامه بداد-IV, I, IV, VI ¹⁶ شد زنگه شاوران نزد شاه-I, IV, VI ¹⁷ نامہ بداد-VI ¹⁸ I, IV, VI ¹⁹ چو بشنید آن نامه-VI؛ بپیچید ازان نامه-I, IV, VI ²⁰ و نامہ بداد-VI ²¹ و استحضر بپیران قائد جیشہ و بپهلوان عسکرہ و المتولی لحدہ و عقدہ فخلا بہ...
говорит так:... ²² B-—поясняет, кто такой Пирān, а затем ²³ دلشی گشته پر درد و دیده پر آب-VI؛ وشتاب ²⁴ I, IV, VI ²⁵ راند-I, IV, VI

دگر گونه بد راز چرخ¹ بلند
برانم که برتر ز خورشید و ماه
نماید ز خاشاک تا پیل و شیر
سراسیمه شد خویشتن را نیافت
بکین دو کشور بدن³ رهنمون
کرا برکشید گردش روزگار⁴
سخنهای گم کرده باز آرد او⁶
سرشک⁸ غم اندر کنار⁹ آورد⁷
بپیچید سرقتان ز گفتار من
بمانم¹² برین دشت پرده سرای¹³
بپژمرد جان دو¹⁶ گردن فراز
چو بر آتش تیز بریان شدند
که اندر نهان¹⁸ چیست با شهریار
ازان چشم گریان شد از²¹ کار او
بمهر سپهر بد دل آگنده ایم²²
چنین باد تا²⁴ مرگ پیمان ما²⁵
چنین گفت با زنگه بیدار شاه

نپذیرفت زان دو خردمند پند
چنین داد پاسخ که فرمان شاه
و لیکن بفرمان² یزدان دلیر
کسی کو ز فرمان یزدان بتافت
همی دست یازید باید بخون
و زان پس که داند کزین کارزار
ز بهر نوا هم⁵ بیازارد او
همان چشم و پیگار بار آورد⁷
اگر¹⁰ تیره‌تان¹¹ شد دل از کار من
فرستاده خود باشم و رهنمای
سیاوش چو پاسخ چنین¹⁴ داد¹⁵ باز
ز بیم جداییش گریان شدند
همی دید چشم بد¹⁷ روزگار
نخواهد بدن¹⁹ نیز دیدار²⁰ او
چنین گفت زنگه که ما بنده ایم
فدای تو بادا تن²³ و جان ما
چو پاسخ چنین یافت از²⁶ نیکخواه

بکین دو لشکر - VI - ³ ز فرمان - VI - ² دگر بود راز سپهر - I, IV, VI
: ب. - I, IV, VI - ⁶ ز بهر تو هم گر - IV - ⁵ از بهر نوا گر - I - ⁴ I, IV, VI - ¹ بدین
و گر باز گردم (گردیم - VI) ازین رزمگاه * شوم [شود - IV] کار ناکرده نزدیک شاه
: ب. - I, IV - ¹ بدین غم تن اندر گداز - I, IV و T - ⁹ و ⁸ LI - ⁷ آوریم - VI
بگوید ز هر گونه با ما [او - IV] سخن * ز کار نو و کارهای کهن
: ب. - I, IV, VI - ¹³ نمانم - IV - ¹² خیره‌تان - VI - ¹¹ و گر - IV - ¹⁰ مگر - I
کسی کو نمایند همی گنج من * چرا برگمارم برو رنج من
جهان - IV - ¹⁸ چشم و دل - LI, IV, VI - ¹⁷ بپژمرد بر جادو - I - ¹⁶ کرد - LI - ¹⁵ خرد - VI - ¹⁴
ز بیم سپهر بد سر - VI - ²² ازان چشم گریان و از - VI - ²¹ گفتار - I - ²⁰ پدر - VI - ¹⁹
چنین باد با - IV - ²⁴ دل - IV - ²³ انجمن عبیدک المخلصون : ب. - B - ²⁵ آفکنده ایم
داد آن - VI - ²⁶ فرمان ما - IV - ²⁵ چنین است با - VI

بهمان تا بپاید سپهدار طوس
 همه کارها یکسر² آراسته
 ز گنج و ز تاج و ز تخت³ نشست
 دلش گشت پیچان بتیمار⁴ اوی
 بنفرید بر بوم هاماوران
 روانشان ز گفتار او شد دژم
 ترا بی پدر در جهان جای نیست
 دگر باره زو پیلتن را بخواه⁷
 مکن خیره اندیشه دل دراز⁸
 چو آمد⁹ درخت بزرگی ببنار¹⁰

سپردم ترا گنج و پیلان کوس¹
 بدو ده تو این لشکر و خواسته
 یکایک برو برشمر هرچ هست
 چو بهرام بشنید گفتار اوی
 بیمارید خون⁵ زنگه شاوران
 پر از غم نشستند هر دو بهم
 بدو باز گفتند⁶ کین رای نیست
 یکی نامه بنویس نزدیک شاه
 اگر جنگ فرمان دهد جنگ ساز
 مگردان بمانا بر دژم روزگار

VI — سپردم ترا [1] پاک با پیل و کوس — IV؛ سپردم ترا بدره و پیل و کوس — I¹
 سراسر همه گاه و — VI؛ همه سر بسر کار — I, IV² سپردم ترا بدره و پیل و کوس
 — VI, I⁵ ز تیمار — IV, VI؛ ز کردار — I⁴ VI — б. оп. ووز تخت و ز تاج و — IV؛ زو — б. — I³
 گو پیلتن را ازو باز خواه — T⁷ بدو گفت بهرام — I, IV, VI⁶ و بکی — B؛ بنالید با
 — B؛ سخن کوتاه است ارچه گردد دراز — VI؛ سخن کوتاه است ار نگردد دراز — I, IV⁸
 I — б. — I⁹؛ و لا تطول علیک کلاما هو فی نفسه قصیر

گر آرام گیری سخن تنگ نیست * ترا پوشش اندر پدر تنگ نیست
 نوا گر فرستی بنزدیک اوی * بخندد دل و جان تاریک اوی
 دلت گر چنین رنجه گشت از نوا * رها کن نوا و بها کن گوا
 جز از جنگ از شاه فرمانش نیست * نرفتست کاری که درمانش نیست
 بففرمان کاوس جنگ آوریم * جهان بر بداندیش تنگ آوریم
 مکن خیره اندیشه در دل دراز * سر او بچربی بدم آرز
 (первое мисра последнего из этих бб. ср. со вторым мисра б. 1066 текста); IV, VI — доб. варианты тех же бб. I, IV, VI — доб. бб. (с незначительными разночтениями):
 I — I⁹؛ بآید — VI؛ چو آمد — I¹⁰

پر از خون مکن دیده تاج و تخت * مجوشان تن خسروانی درخت
 نه نیکو بود بی تو تخت و کلاه * سپاه و در و پردۀ بارگاه
 سر و مغز کاوس آتشکده است * همه نامه و جنگ او بیمده است
 اگر آسمانی جزینست راز * چه باید کشیدن سخنها دراز

نژادی مرا کاشکی مادرم
 که چندین بلاها بماید کشید
 بدین³ گونه پیمان که من کرده ام
 اگر⁵ سر بگردانم از راستی
 پراگنده شد در جهان⁶ این سخن
 1045 زبان برگشایند هر کس بید⁸
 بکین باز گشتن بریدن ز دین
 چنین کی پسندد ز من کردگار
 شوم کشوری¹² جویم اندر جهان
 1050 که¹⁴ روشن زمانه بران سان بود
 سری کشی نباشد ز مغز آگهی
 قباد آمد و رفت و گیتی سپرد
 تو ای نامور زنگه شاهاوران
 برو تا بدرگاه افراسیاب
 1055 گروگان و این خواسته هرچ هست
 بمر همچنین جمله تا پیش او²²
 بفرمود بهرام گودرز را

و گر زاد مرگ آمدی بر سرم
 ز گیتی همی¹ زهر باید چشید²
 بیزدان⁴ سوگندها خورده ام
 فراز آید از هر سوی کاستی
 که با شاه ترکان⁷ فگندیم بن
 بهر⁹ جای بر من¹⁰ چنان چون سزد
 کشیدن سر از آسمان و زمین¹¹
 کجا بر دهد گردش روزگار
 که نامم ز کاوس ماند¹³ نهان
 که فرمان دادار گیهان¹⁵ بود
 نه از بتتری باز داند بهی¹⁸
 ورا نیز هم¹⁷ رفته باید شمرد
 بیارای تن¹⁸ برنچ گران
 درنگی مباح¹⁹ و منه سر بخواب²⁰
 ز دینار وز تاج و تخت²¹ نشست
 بگویش که مارا چه آمد بروی
 که این²³ نامور لشکر و مرز را

¹ I, IV— همه ² I, IV, VI— доб. б.:

درختبست این برگشیده بلند * که بارش همه [همی—IV] زهر و برگش گزند
³ I, IV— وزین ⁴ IV— چو T— چه ⁵ IV— که گر ⁶ I, IV— گردد بدهر ⁷ I, IV, VI—
 10 I— ز هر ⁹ VI— هر کس ز بد VI— زهر یک به بد—IV زیر من بید—I ⁸ توران
 گوشه—T ¹² سر آسمان بر زمین—VI نسر از آسمان بر زمین—T و I, IV ¹¹ جایگاهی
 1051 و 1052 оп., стоят после б. 1038 текста, см. прим. 21 к нему; IV— رهی دارد دارد رهی—IV
 دل را—I, IV, VI ¹⁸ و زن پس همه—T و I, IV ¹⁷ نه از نیکویی باز ماند تهی—VI
 Б—дальнейшие слова его переданы сокращенно косвенной речью. ¹⁹ VI— مساز ²⁰ I—обратный
 22 I, IV— یکایک ²³ T— زای B— هده
 21 IV— تخت و ز گنج و ز تاج و تخت
 23 T— چنین هم همی باز بر پیش او—VI همه باز بر پیش او

- که^۱ رازش بهم بود با هر دو تن
بدیشان چنین گفت^۳ کز بخت بد
۱025 بدان مهربانی دل^۵ شهریار
چو سودابه اورا فریبنده گشت
شبستان او گشت زندان من^۸
چنین رفت بر سر مرا روزگار
گزیدم بدان شور بختیم^{۱۱} جنگ
۱030 ببلخ اندرون بود چندان^{۱۲} سپاه
نشسته بسغد اندرون شهریار
برفتمیم بر سان باد دمان
چو کشور^{۱۵} سراسر بپرداختند
همه موبدان آن نمودند راه^{۱۶}
۱035 پسندش نیامد^{۱۸} همی کار من
بگیره همی جنگ فرمایدم
ورا گر ز بهر فزونیمست جنگ
چه باید همی خیره خون ریختن
همی سر ز یزدان نباید کشید
۱040 دو گیتی همی برد خواهد ز من
- ازان پس که رستم شد از انجمن^۲
فراوان همی بر تنم^۴ بد رسد
بسان درختی پر از برگ^۶ و بار
تو گشتی^۷ که زهر گزاینده گشت
غمی شد دل و^۹ بخت خندان من
که با مهر^{۱۰} او آتش آورد بار
مگر دور مانم ز چنک نهنگ
سپهبد چو گرسیموز کینه خواه
پر از کینه با تیغ زن صد هزار
نچستیم در^{۱۳} جنگ ایشان زمان^{۱۴}
گروگان و آن هدیهها ساختند
که ما باز گردیم زین رزمگاه^{۱۷}
بکوشد برنج و باآزار من^{۱۹}
بترسم که سوگند بگزایدم
چو گنج آمد و کشور آمد بچنگ^{۲۰}
چنین دل بکین ادر آویختن^{۲۱}
فراوان نکوهش نباید^{۲۲} شنید^{۲۳}
بمانم بکام دل^{۲۴} اهرمن^{۲۵}

۱ - I چه ۲ I و T انجمن VI - доб. б.:

بدیشان چنین گفت کز انجمن * نخواهی همی جز تن پیلتن
گوی- I, IV ۷ رنگ- Л ۶ تن- VI ۵ سرم- I, IV ۴ چنین گفت با زنگه- VI ۳
I- ۱۱ آب- IV ۱۰ بپژمرد ازان- T غمی گشت ازو- I, IV ۹ شد همه انجمن- VI ۸
بر- I- ۱۳ جنگی- VI ۱۲ بران روی پیگار و- VI ۶ بران شور بی آب- IV ۴ بدان سوز بی آب
оп. VI- ۱۷ بر گزیده برآه- IV ۴ بزرگزیدند راه- I و T ۱۶ چو کین را- VI ۱۵ زیان- IV ۱۴
T- ۲۰ 21 к нему. прим. 1038, см. 1035 и 1036 стоят после б. I, IV, VI- ۱۹ نباشد- VI ۱۸
VI- ۲۱ I, IV, VI- доб. здесь бб. 1051, 1052 и
I, IV, ۲۵ بکار دل- VI ۲۴ ز راه نیماگان نباید رمید- T ۲۳ نباید- VI ۲۲ 1035, 1036 текста.
VI- доб. б.:

و زان پس که داند کزین [درین- IV] کارزار * کرا برکشید گردش روزگار

- [illegible]

بیمازی و از-¹ I, VI² با خوب-روپان بیمامیختی- IV³; با ماهروپان بیمامیختی- I⁴
 I, IV-⁵ б. стоит после б. 991; VI-⁶ б. стоит
 после б. 993. I, IV, VI-⁷ б. оп. VI⁸ -⁹ I¹⁰ چو آن نامه نزد- VI¹¹
 نهفت- VI¹²; که بر ما مکن آشکارا نهفت- IV¹³.¹⁴ بسیار گفت- VI¹⁵; پرسید و گفت
 آشفته- IV, VI¹⁶¹⁷ گفته- I, IV, VI¹⁸ (так!).¹⁹ بگفتش آنچه- VI²⁰; بگفت آنچه- I²¹
 و صد- IV²²; صد گرد مرد سوار- I²³ و از گفت و گوی- VI²⁴; و از کار اوی- I, IV²⁵
 (так!).²⁶ صد مرگ ترک سوار- VI²⁷; گرد و سوار
 -²⁸ II, I²⁹ I, IV³⁰ I. IV³¹ I. IV³² I. IV³³ I. IV³⁴ I. IV³⁵ I. IV³⁶ I. IV³⁷ I. IV³⁸ I. IV³⁹ I. IV⁴⁰ I. IV⁴¹ I. IV⁴² I. IV⁴³ I. IV⁴⁴ I. IV⁴⁵ I. IV⁴⁶ I. IV⁴⁷ I. IV⁴⁸ I. IV⁴⁹ I. IV⁵⁰ I. IV⁵¹ I. IV⁵² I. IV⁵³ I. IV⁵⁴ I. IV⁵⁵ I. IV⁵⁶ I. IV⁵⁷ I. IV⁵⁸ I. IV⁵⁹ I. IV⁶⁰ I. IV⁶¹ I. IV⁶² I. IV⁶³ I. IV⁶⁴ I. IV⁶⁵ I. IV⁶⁶ I. IV⁶⁷ I. IV⁶⁸ I. IV⁶⁹ I. IV⁷⁰ I. IV⁷¹ I. IV⁷² I. IV⁷³ I. IV⁷⁴ I. IV⁷⁵ I. IV⁷⁶ I. IV⁷⁷ I. IV⁷⁸ I. IV⁷⁹ I. IV⁸⁰ I. IV⁸¹ I. IV⁸² I. IV⁸³ I. IV⁸⁴ I. IV⁸⁵ I. IV⁸⁶ I. IV⁸⁷ I. IV⁸⁸ I. IV⁸⁹ I. IV⁹⁰ I. IV⁹¹ I. IV⁹² I. IV⁹³ I. IV⁹⁴ I. IV⁹⁵ I. IV⁹⁶ I. IV⁹⁷ I. IV⁹⁸ I. IV⁹⁹ I. IV¹⁰⁰ I. IV¹⁰¹ I. IV¹⁰² I. IV¹⁰³ I. IV¹⁰⁴ I. IV¹⁰⁵ I. IV¹⁰⁶ I. IV¹⁰⁷ I. IV¹⁰⁸ I. IV¹⁰⁹ I. IV¹¹⁰ I. IV¹¹¹ I. IV¹¹² I. IV¹¹³ I. IV¹¹⁴ I. IV¹¹⁵ I. IV¹¹⁶ I. IV¹¹⁷ I. IV¹¹⁸ I. IV¹¹⁹ I. IV¹²⁰ I. IV¹²¹ I. IV¹²² I. IV¹²³ I. IV¹²⁴ I. IV¹²⁵ I. IV¹²⁶ I. IV¹²⁷ I. IV¹²⁸ I. IV¹²⁹ I. IV¹³⁰ I. IV¹³¹ I. IV¹³² I. IV¹³³ I. IV¹³⁴ I. IV¹³⁵ I. IV¹³⁶ I. IV¹³⁷ I. IV¹³⁸ I. IV¹³⁹ I. IV¹⁴⁰ I. IV¹⁴¹ I. IV¹⁴² I. IV¹⁴³ I. IV¹⁴⁴ I. IV¹⁴⁵ I. IV¹⁴⁶ I. IV¹⁴⁷ I. IV¹⁴⁸ I. IV¹⁴⁹ I. IV¹⁵⁰ I. IV¹⁵¹ I. IV¹⁵² I. IV¹⁵³ I. IV¹⁵⁴ I. IV¹⁵⁵ I. IV¹⁵⁶ I. IV¹⁵⁷ I. IV¹⁵⁸ I. IV¹⁵⁹ I. IV¹⁶⁰ I. IV¹⁶¹ I. IV¹⁶² I. IV¹⁶³ I. IV¹⁶⁴ I. IV¹⁶⁵ I. IV¹⁶⁶ I. IV¹⁶⁷ I. IV¹⁶⁸ I. IV¹⁶⁹ I. IV¹⁷⁰ I. IV¹⁷¹ I. IV¹⁷² I. IV¹⁷³ I. IV¹⁷⁴ I. IV¹⁷⁵ I. IV¹⁷⁶ I. IV¹⁷⁷ I. IV¹⁷⁸ I. IV¹⁷⁹ I. IV¹⁸⁰ I. IV¹⁸¹ I. IV¹⁸² I. IV¹⁸³ I. IV¹⁸⁴ I. IV¹⁸⁵ I. IV¹⁸⁶ I. IV¹⁸⁷ I. IV¹⁸⁸ I. IV¹⁸⁹ I. IV¹⁹⁰ I. IV¹⁹¹ I. IV¹⁹² I. IV¹⁹³ I. IV¹⁹⁴ I. IV¹⁹⁵ I. IV¹⁹⁶ I. IV¹⁹⁷ I. IV¹⁹⁸ I. IV¹⁹⁹ I. IV²⁰⁰ I. IV²⁰¹ I. IV²⁰² I. IV²⁰³ I. IV²⁰⁴ I. IV²⁰⁵ I. IV²⁰⁶ I. IV²⁰⁷ I. IV²⁰⁸ I. IV²⁰⁹ I. IV²¹⁰ I. IV²¹¹ I. IV²¹² I. IV²¹³ I. IV²¹⁴ I. IV²¹⁵ I. IV²¹⁶ I. IV²¹⁷ I. IV²¹⁸ I. IV²¹⁹ I. IV²²⁰ I. IV²²¹ I. IV²²² I. IV²²³ I. IV²²⁴ I. IV²²⁵ I. IV²²⁶ I. IV²²⁷ I. IV²²⁸ I. IV²²⁹ I. IV²³⁰ I. IV²³¹ I. IV²³² I. IV²³³ I. IV²³⁴ I. IV²³⁵ I. IV²³⁶ I. IV²³⁷ I. IV²³⁸ I. IV²³⁹ I. IV²⁴⁰ I. IV²⁴¹ I. IV²⁴² I. IV²⁴³ I. IV²⁴⁴ I. IV²⁴⁵ I. IV²⁴⁶ I. IV²⁴⁷ I. IV²⁴⁸ I. IV²⁴⁹ I. IV²⁵⁰ I. IV²⁵¹ I. IV²⁵² I. IV²⁵³ I. IV²⁵⁴ I. IV²⁵⁵ I. IV²⁵⁶ I. IV²⁵⁷ I. IV²⁵⁸ I. IV²⁵⁹ I. IV²⁶⁰ I. IV²⁶¹ I. IV²⁶² I. IV²⁶³ I. IV²⁶⁴ I. IV²⁶⁵ I. IV²⁶⁶ I. IV²⁶⁷ I. IV²⁶⁸ I. IV²⁶⁹ I. IV²⁷⁰ I. IV²⁷¹ I. IV²⁷² I. IV²⁷³ I. IV²⁷⁴ I. IV²⁷⁵ I. IV²⁷⁶ I. IV²⁷⁷ I. IV²⁷⁸ I. IV²⁷⁹ I. IV²⁸⁰ I. IV²⁸¹ I. IV²⁸² I. IV²⁸³ I. IV²⁸⁴ I. IV²⁸⁵ I. IV²⁸⁶ I. IV²⁸⁷ I. IV²⁸⁸ I. IV²⁸⁹ I. IV²⁹⁰ I. IV²⁹¹ I. IV²⁹² I. IV²⁹³ I. IV²⁹⁴ I. IV²⁹⁵ I. IV²⁹⁶ I. IV²⁹⁷ I. IV²⁹⁸ I. IV²⁹⁹ I. IV³⁰⁰ I. IV³⁰¹ I. IV³⁰² I. IV³⁰³ I. IV³⁰⁴ I. IV³⁰⁵ I. IV³⁰⁶ I. IV³⁰⁷ I. IV³⁰⁸ I. IV³⁰⁹ I. IV³¹⁰ I. IV³¹¹ I. IV³¹² I. IV³¹³ I. IV³¹⁴ I. IV³¹⁵ I. IV³¹⁶ I. IV³¹⁷ I. IV³¹⁸ I. IV³¹⁹ I. IV³²⁰ I. IV³²¹ I. IV³²² I. IV³²³ I. IV³²⁴ I. IV³²⁵ I. IV³²⁶ I. IV³²⁷ I. IV³²⁸ I. IV³²⁹ I. IV³³⁰ I. IV³³¹ I. IV³³² I. IV³³³ I. IV³³⁴ I. IV³³⁵ I. IV³³⁶ I. IV³³⁷ I. IV³³⁸ I. IV³³⁹ I. IV³⁴⁰

برین بارگه بر مبر آبروی^۱
 گر^۴ از چرخ گردان^۵ نخواستی نهیب^۶
 بسی باز گشتم ز پیگار او
 مرا از خود اندازه باید گرفت
 ز فرمان من روی برگاشتی^۸
 نخواهد شدن سیر از^۹ خواسته^{۱۰}
 ترا شد سر از جنک جستن تهی
 بکشور^{۱۳} بود شاهرا آبروی
 بسازد چو باید^{۱۴} کم و بیشی تو
 هم اندر زمان بار کن بر خران^{۱۵}
 بزودی مر آنرا بدرگه فرست^{۱۶}
 ازین در سخن ها^{۱۸} مگردان دراز
 ز^{۲۰} خاک سیه رود جیحون کنی^{۲۱}
 بیاید بجنگ تو افراسیاب
 نخواستی که خواندت^{۲۳} پیمان شکن
 نه^{۲۵} مرد پر خاش روز نبرد^{۲۵}

ازین آشتی رای [راز-IV] چرخ بلند * چنانست کاید بجانست گزند
بایران رسد زین بدی آگهی * بر آشوبد این روزگار بهی
VI и Б-²¹ چو-²⁰ I, IV, 20¹⁹ و-¹⁹ IV-доб. وزین درسخن را-¹⁸ VI کینه و تاختن را-¹⁷ VI
سپه طوس را ده-²⁴ I, IV, VI خوانند-²³ I, IV, 23²² انجمن-²² I, IV, VI 66. 1001 и 1002 оп.
و تنگ نبرد-^{VI} و جنگ و نبرد-²⁵ I, IV, 25²⁴ تو خود

چنان دان² که رستم ز گیتی³ کم است
 پر از خشم چشم⁴ و پر آژنگ روی⁵
 بفرمود لشکر کشیدن براه⁶
 بفرمود تا لشکر و بوق و کوس⁷
 و زان رزمگه راه¹⁰ کوته کنند⁹

975 اگر طوس جنگی تر از رستم است¹
 بگفت این و بیرون شد از پیش اوی
 هم اندر زمان طوس را خواند شاه
 چو بیرون شد از پیش کاوس طوس
 بسازند⁸ و آرایشی ره کنند⁹

۷

بفرمود تا باز گردد براه¹¹
 بکرسی زرپیچش برنشاند¹²
 زبان تیز و زخساره چون¹³ بادرنگ
 خداوند آرامش و کارزار¹⁴
 خداوند نیک و بد و فرّ و جاه¹⁵
 ازو باز گسترده هر جای مهر
 همیشگی بماند با تاج و تخت
 ز خواب¹⁷ جوانی سرت خیره گشت
 چو پیروز شد روزگار نبرد

980 هیونی بیاراست کاوس شاه
 نویسنده نامه را پیش خواند
 یکی نامه فرمود پر خشم و جنگ
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 خداوند بهرام و کیوان و ماه
 بفرمان او بست گردان سپهر
 985 قرا ای جوان تن درستی و بخت
 اگر بر دست رای من تیره گشت¹⁸
 شنیدی که دشمن بایران چه کرد

VI — که رستم بگیتی — IV³ کن — IV² اگر طوس جنگی تر است — IV¹, VI
 پر از — IV⁵ پر از خشم جان — T پر از خشم و جنگ — L⁴ که گیتی برستم
 B — доб., поясняя: لقتال افراسیاب B — перевод бб. 978 и 979 отсутствует. IV⁶, VI — доб. бб.:
 T — доб. б. آژنگ روی

بدو گفت کای سرفراز دلیر * بیرون رو از ایدر بکردار شیر
 من اکنون هیونی فرستم ببلخ * یکی نامه با سخنهاى تلخ
 بسازید — IV⁸ B — перевод бб. 978 и 979 отсутствует. B — доб., поясняя: لقتال افراسیاب
 B — перевод б. отсутствует; IV — доб. б.: IV¹¹ و زان بزمگه رای — VI¹⁰ زان بزمگه رای — IV⁹ کنید — IV⁹
 B — перевод б. отсутствует; IV — доб. б.:

ابا نامه و با سخنهاى تلخ * فرستاد نژد سپاوش ببلخ
 جلسه بین یدیه — B زبر تخت خویشش بکرسی نشاند — IV¹², VI (ср. б. 970 текста).
 B¹⁶ فرّ جاه — VI¹⁵ I — конец лакуны. VI¹⁴ روان تیره و روی چون — VI¹³
 و دارت سنة الصهباء فى رأسک — B — قتاب — VI¹⁷ علی قلبک

۲ پرفتنی بـسان دلاور پـلنگ
 ۴ تن آسانی و گنج ایران زمین
 ۷ بآب تیره مشوی
 ۱۰ به پیمان شکستن بخواهد نهفت
 بجایست شمشیر و چنگال شیر
 ۱۱ مکن آنچ نه اندر خورد با کلاه
 ۱۲ سیاهوش ز پیمان نگردد ز بن
 ۱۶ بر آشوبد این نامور پیشگاه
 برآشفست زان کار و بگشاد چشم
 ۱۷ که ایدون نماند سخن ۱۸ در نهان
 چنین بیخ کین از دلش کنده ۱۹
 نه افروزش تاج و تخت و نگین
 بـندد برین کار بر پیل کوس
 یکی نامه با سخنهای تلخ ۲۱
 بپـچـد نیاید بفرمان من ۲۳
 خود و ویژگان ۲۴ باز گردد برآه ۲۵
 گر ۲۶ اورا چنین داوری در سرست
 که گردون سر من ببارد نهفت ۲۷

75

940 بصد ترك بیچاره¹ و بدنژاد
 كنون از³ گروگان کی⁴ اندیشد او⁵
 شما گر⁷ خرد را بسیچید⁸ کار
 بنزد سپاوش فرستم كنون
 بفرمایمش كآتشی كن بلند¹¹
 بر آتش. بنه خواسته هرچ هست
 945 پس آن بستگان را بر من فرست
 تو با لشكر خویش سر پر ز جنگ¹⁴
 همه دست¹⁵ بگشای تا یکسره
 چو تو ساز گیری¹⁷ بد آموختن
 بیاید بچنگ تو افراسیاب
 950 تهمتن بدو گفت کای شهریار
 سخن بشنو از من تو ای شه¹⁹ نخست
 تو گفستی که بر²¹ جنگ افراسیاب
 بمانی²² تا او بیاید بچنگ
 بمودیم يك چند در جنگ مست²³
 955 کسی کاشتی جوید و سور و بزم
 و دیگر که پیمان شکستین ز شاه²⁷

۱ IV, VI و T بیچاره— ۲ IV, VI ندارند— ۳ IV همان— ۴ IV چه— ۵ VI اوی—
 ۶ VI آبروی— ۷ VI چون— ۸ IV نه بستید— ۹ VI نه از—
 و گردش روزگار: и доб. б.:
 سیاهوش ز دست گوا فراسیاب * بگردد بر او ناخوش آرام و خواب
 که سرشان ز تنها بخواهم— ۱۳ VI خیره— ۱۲ VI کاشتی را به بند— ۱۱ VI با دانش— ۱۰ IV
 در فتنه— ۱۵ IV همه دشت— ۱۴ IV 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604

پیر از درد گشتم سوی چاره باز
بدان تا نیمینم نشیب و فراز^۱

بگنج و درم چاره آراستم
کنون شد برانسان که من^۲ خواستم

و زان روی چون رستم شیر مرد
 بپیشی اندر آمد بکشی کرده دست
 بپرسید و بگرفتشی اندر کنار
 ز گردان و از رزم و کار^۵ سپاه
 نخست از سپاوش زبان بر گشاد
 چو نامه برو^۸ خواند فرخ دبیر
 بر رستم چنیبن گفت گیرم که اوی
 چو تو نیست اندر جهان سر بسر
 ندیدی بدیهای^{۱۱} افراسیاب
 مرا رفت بایست^{۱۲} کردم درنگ
 ز رفتم که گفته‌اند ز ایدر مرو
 چو بادافره ایزدی خواست بود
 شمارا بدان مردری خواسته
 کجا بستد از هر کسی^{۱۶} بی گناه

¹ IV و T - گذاز - ننماند تن اندر گذاز - VI; Б - перевод б. отсутствует. ² IV - برآمد - ³ IV - بدان سان که من - T; بدان سان که می - VI; زیر ایشان که من - IV. ⁴ VI - ب. 926 стоит после б. 928 текста. ⁵ IV - و از - ⁶ VI - بپامد سپهرا بدانجا - VI; سپهید بجای - ⁷ VI - برآه - ⁸ IV - و زو گشت شاد - ⁹ VI - و ازرم و کار - VI; رزمگاه و - ¹⁰ IV - تو بدهای - ¹¹ IV - گردان - ¹² IV - доб. ¹³ IV و T - رخ شاه کاؤمی شد همچو قیبر - ¹⁴ VI - доб. б.: ¹⁵ VI - سر -

شود او بدین کار بسته کمر * ابا پهلوانان بسپار مر
 937 и 66-VI؛ بدین گونه‌تان شد دل آراسته-VI؛ بران گونه بر دل شد آراسته-IV¹⁵
 که او بستد از هر-VI؛ بهالی که او بستد از-IV¹⁶ и T. 938 стоят после б. 939 текста.
 بدین سان پیچید سرقان ز راه-VI؛ بدین در پیچید سرقان ز راه-IV¹⁷ کسی

- رسیدم ببلخ و بخرم¹ بهار
 ز من چون خبر یافت افراسیاب
 بدانست کش⁴ کار دشوار گشت
 پیامد برادرش با خواسته 910
 که زنهار خواهد ز شاه جهان
 بسنده کند زین جهان مرز خویش
 از ایران زمین بسپرد تیره خاک
 ز خویشان فرستاد صد نزد من
 گر اورا ببخشید ز مهرش سزاست⁷ 915
 چو بنوشست نامه یل جنگجوی
 و زان روی گرسبوز نیکخواه¹¹
 همه داستان¹³ سپاوشی بگفت
 ز خوبی دیدار و کردار¹⁴ او
 دلیر و سخنگوی و گرد و سوار 920
 بخندید و با او چنین گفت شاه
 و دیگر کزان خوابم آمد نهیب¹⁹
- همه شادمان بودم از روزگار
 سیه شد بچشم² اندرش آفتاب³
 جهان تیره شد بخت او خوار گشت
 بسی خنوب رویان آراسته
 سپارد بدو تاج و تخت مهران⁵
 بداند همی پایه و ارز⁶ خویش
 بشوید دل از کینه و جنگ پاک
 بدین خواهش آمد گو پیلتن
 که بر⁸ مهر او چهر او بر⁹ گواست
 سوی شاه کاوس بنهاد روی¹⁰
 پیامد بر شاه توران سپاه¹²
 که اورا ز شاهان کسی نیست جفت
 ز هوش و¹⁵ دل و شرم و گفتار¹⁶ او
 تو گویی خرد دارد اندر¹⁷ کنار
 که چاره به از جنگ ای نیکخواه¹⁸
 ز بالا بدیدم نشان نشیب

Б — روشن آب — VI, K и T³ فی اناؤه — Б; بجام — K, T; بجوی — VI² بخورم — Л¹
 مایه و ارز — IV; پایه‌ی ارز — Л; VI; Так в VI⁶ کیهان — IV⁵ کان — VI⁴ صفو الزلال
 — IV, VI и T¹⁰ چهره او — VI и T⁷ چهر او خود — IV⁹ از — IV⁸ رواست — IV, VI⁷
 تهمتن پیامد بنزدیک شاه * چنانچون بود با درفش و سپاه [VI и T — کلاه]
 VI — второе мисра; رسیدش بنزدیک افراسیاب — IV¹² کینهخواه — VI; واند رشتاب — IV¹¹
 6. 917 заменено вторым мисра 6. 921 текста. 13 — T رازهای — IV¹⁴ ز خوبی و دیدار و گفتار — IV¹⁵ و оп. — IV¹⁶ ز خوبی و گفتار و دیدار — VI
 رای هشیار — VI; شرم و کردار — IV, T¹⁸ و — IV¹⁵ داردش در — T; دارد ایدر — VI¹⁷
 دلم گشت ازان خواب بد — IV¹⁹ و از نیکخواه — VI¹⁸ دلم گشت ازان خواب اندر نهیب — VI¹⁹ نهیب

بی‌باویخته بر سر عاج تاج¹
 کسی کو سخمر را دهد رنگ و بوی⁴
 که با او بسازد دم شهریار
 کزین در که یارد گشادن سخن⁶
 ز تندی⁷ نکاهد نخواهد فزود
 کنم آشکارا برو بر نهان
 ز رفتن نپیمم همی جز بهی
 حدیث فرستادگان باد⁹ شد⁸
 سخن راند¹⁰ هر گونه از¹¹ پیش و کم
 نوشتن¹² یکی نامه بر حریر¹³
 کزو دید نیروی و فر و هنر¹⁵
 خرد پروراند همی با روان¹⁷
 کسی کو بگردد¹⁸ ز پیمان¹⁹ او
 بدو باشد²² افزونی و راستی²³
 جهاندار وز²⁴ نامداران گزین
 ستون خرد گشته²⁵ بالای او

سیاوش نشست از بر تخت عاج
 همی رای زد با² یکی چرب‌گوی³
 ز لشکر همی جست گردی⁵ سوار
 چنین گفت با او گو پیلتن
 همانست کاومی کن پیش بود
 مگر من شوم نزد شاه جهان
 بهرم زمین گر تو فرمان دهی
 سیاوش ز گفتار او شاد شد⁸
 سپه‌دار بنشست و رستم بهم
 بفرمود تا رفت پیشش بدیر
 نخست آفرین کرد بر دادگر¹⁴
 خداوند هوش و زمان و مکان¹⁸
 گذر نیست کسی را ز فرمان او
 ز²⁰ گیتی نپیند مگر²¹ کاستی
 ازو باد بر شهریار آفرین
 رسیده بهر نیک و بد رای او

895

900

905

IV - 3 تا VI - 2 بر آویختند از بر عاج ساج - VI - 1 بی‌باویخته از بر عاج ساج - IV - 1
 VI - 8 تیزی - IV, VI - 7 دهن - IV, VI - 6 گرد - IV, VI - 5 ب. VI - 4 خوب روی
 نوشتن - IV و T - 12 بسیار بر - VI - 11 رفت - VI - 10 گفت - IV - 10 یاد - VI - 9 گشت
 پیروزی و روزگار - VI - 15 کردگار - VI - 14 ز اندیشه با می در آویخت سپر - VI - 13
 IV - 10 ب. :

خداوند رای و خداوند داد * ز دانش خردمند پیروز و شاد
 کمان - VI - 19 خود نگردد - IV - 18 خرد بر روانش همی ناتوان - VI - 17 توان - IV, VI - 16
 : ب. : IV, VI, T - 20 از راستی - VI - 23 شاد - IV - 22 بجز - VI - 11 بجز از - IV - 21 به - VI - 20
 همان آفریننده هور و ماه * فرازنده بخت [فراينده تاج - VI] و تخت و کلاه
 باد - VI - 25 و بر - VI - 1 (takl); و وز - IV - 24

- 875 همی¹ گفت صد² تن ز خویشان من
شکست اندر آید بدین بارگاه⁴
وگر گویم از من گروگان مجوی⁷
فرستاد¹⁰ باید بر او نوا
بران¹² سان که رستم همی نام برد
880 بر شاه ایران فرستاد شان¹⁴
بفرمود تا کوس با کره‌نای
بخارا و سغد و سمرقند و چاچ
تهی کرد و شد با سپه سوی گنگ
چو از رفتنش رستم آگاه شد
885 بنزد سیاوش پیامد²⁰ چو گرد
بدو گفت چون کارها گشت راست
بفرمود تا خلعت آراستند
یکی اسپ تازی بزین²² ستام
چو گرسیوز آن خلعت شاه دید
890 بشد با زبانی پر از آفرین

بران رزم‌گاه — IV, VI 4 گزیده فرستم بدان — IV 3 چند — IV 2 بدل — VI 1 بدو — IV 1
گفت شاه — VI 9 آمدش — VI 8 مغواه — VI 7 کینه‌خواه — IV, VI 6 نباشد — IV 5
и доб. б.: 10 IV, VI فرستاده — IV 11 12 IV, VI
مگر کین بلاها ز من بگذرد * خردمند باشم به از بی‌خرد
که این راستی راست بد — VI 15 فرستاد و گفت — VI 14 13 б. оп. VI 13 و زان — IV 12
и доб. б.: در نهفت
فرستادم اینک به پیشی نوا * بدانسان که در خواستی شه روا
— VI 20 19 б. оп. — VI 18 و آن کشور تخت و تاج — VI 17 سپنجاب — IV 16
بسپه‌مین — VI 23 یکی اسپ زین بتازی — VI 22 21 б. оп. VI 21 بنزد سیاوش آمد
— VI 24
بدادش بگرسیوز آن خواسته * بشد سوی کر کنک (!) آراسته
همه بر — VI 25 همی در — IV 25

که از کینه دل را² بخواهیم شست
 که از کین اگر شد سرت پر³ شتاب⁴
 ز کردار بد باز گشتن سزد
 یکی گنج گردد پر از⁵ خواسته
 دلت را ز رنج و زیان⁶ بهر نیست
 که آزار و کینه نخواهیم جست¹⁰
 کجا¹¹ نامشان¹² بر تو خواند همی
 که باشد بگفتار تو بر¹³ گوا
 که آن شهرهارا تو¹⁵ داری بدست
 زمانی ز جنگ و ز کین¹⁶ بغنوی¹⁷
 بکینه نیندم¹⁸ کمر بر میان¹⁹
 مگر باآشتی²⁰ باز خواند سپاه
 فرستاده²¹ چون هر²² دمان
 برو تازیان نزد افراسیاب
 همی هرچ²⁵ جستیم²⁶ همه یافتیم
 چو²⁸ خواهی که بر گردد از کارزار
 ز شاه و ز گرسپوز²⁹ نیک نام³⁰
 فراوان بپیچید و گم کرد راه³⁰

کنون رای یکسر¹ بران شد درست
 تو پاسخ فرستی بافراسیاب
 کسی کو بپیند سرانجام بد
 دلی⁵ کز خرد گردد آراسته
 اگر زیر نوش⁷ اندرون زهر نیست
 چو پیمان همی کرد خواهی درست⁹
 ز گردان که رستم بداند همی
 بر من فرستی برسم نوا
 و دیگر ز ایران¹⁴ زمین هرچ هست
 بپردازی و خود بتوران شوی
 نباشد جز از راستی در میان
 فرستم یکی نامه نزدیک شاه
 بر افگند گرسپوز اندر زمان²¹
 بدو گفت خیره²³ منم سر بخواب
 بگویش که من تیز بشتافتم²⁴
 گروگان همی خواهد از²⁷ شهریار
 فرستاده آمد بدادش پیام
 چو گفت فرستاده بشنید شاه

860

865

870

تهی کن سر ایدر- IV³ از کین همی دل- T؛ از کینه دلها- IV² هر دو- IV, VI¹
 چو گنجی بود پر زر و- T؛ یکی گنج باشد پر از- VI⁶ کسی- VI⁵ VI⁴- б. оп.
 کسانى که پیوسته خون تست- IV¹⁰ نخست- IV, VI⁹ ز رنج زمان- VI⁸ پوش- IV⁷
 کنون- IV¹¹ VI¹¹- б. стоит после б. 863 текста IV و VI¹¹؛ قنى صد که پیوسته خون تست- VI¹¹
 و زین- VI¹⁵ کز ایران- IV¹⁴ برین خوب گفتار باشد گوا- VI¹³ نام او- IV¹²
 بپندد- VI¹⁸ نغنوی- IV؛ نغنوی- VI, LI¹⁷ ز جنگ و ز کین آوران- T¹⁶ شهریاری که
 IV-²² (описки) دمان- LI²¹ بداند مگر- IV²⁰ نماید بدن چون پلنگ زیان- T و IV¹⁹
 VI²⁴- خیز و- VI²³ سواری بکردار باد دمان- T و VI²²؛ فرستاد اورا چو شیر زیان
 VI²⁸- خواهدت- VI²⁷ جستی- IV, VI²⁶ کنون هر چه- T و VI, IV²⁵ نیز بساختم
 VI³⁰- б. оп.³⁰ (так!). ز شاه و وزان رستم- IV²⁹ چه

همی باش¹ تا پاسخ آریم یاد²
 همان نیز پرسیدن از هر کسی³
 زمینرا بموسید و کرد آفرین⁴
 بدیما و خوالیگران خواستند
 سگالش گرفتند بر بیش و کم
 کز انگونه گرسیوز آمد دمان
 چنانچه چون بمایست بر ساختند
 که این راز بیرون کنید⁵ از نهفت
 نگه کن که تریاک این زهر چیست¹⁰
 بنمین تا کدامند صد¹¹ نامجوی¹²
 کند روشن این رای تاریک ما
 همی طبل سازد¹⁴ بزیر گلیم
 فرستاده باید یکی¹⁵ نیک خواه
 مگر مغز گرداند¹⁷ از کین تهی
 جزین روی پیمان نیاید¹⁹ بجای

تہمتن بدو گفت یک هفته شاد
 [بدین خواهش اندیشه باید بسی
 چو بشنید گرسیوز پیشین
 یکی خانه اورا⁵ بیماراستند
 نشستند بیدار هر دو⁶ بهم
 ازان کار شد⁷ پیلتن بدگمان
 طلایه ز هر⁸ سو برون ساختند
 سیاوش ز رستم پرسید و گفت
 که این آشتی جستن از بهر چیست
 ز پیوسته خون بنزدیک اوی
 گروگان فرستد بنزدیک ما
 نیاید¹³ که از ما غمی شد ز بیم
 چو این کرده باشیم نزدیک شاه
 برد زین سخن نزد¹⁶ او آگهی
 چنین گفت رستم که اینست¹⁸ رای

چنانچه چون بود با کلاه و کمر
 بموسید و بر شاه کرد آفرین²⁰
 پر اندیشه بودم ز گفتار²³ تو

بشیرگیر گرسیوز آمد بدر
 پیامد پیش سیاوش زمین
 سیاوش بدو²¹ گفت کز کار²² تو

¹ IV, VI — بمباشیم — ² VI — یاد — ; Л — бб. 839 и 840 стоят после б. 841 текста.

³ VI — б. оп. ⁴ Л — б. 841 стоит после б. 838 текста; VI — б. оп., но доб. б.:

چو آگه شد از آن همه گفت و گوی * بمالید بر تخت او روی و موی
 Б — کشیم — VI; کنیم — IV ⁹ بهر — IV ⁸ بد — VI ⁷ با او — VI ⁶ خانه نو — VI ⁵
 б. отсутствует. ¹¹ IV — چند ¹² VI — бб. 848 и 849 оп.; Б — перевод этих бб. после б. 850.

مغز او گردد — IV ¹⁷ نیز نزدیک — VI ¹⁶ بر — VI ¹⁵ کوید — IV ¹⁴ نمینی — IV ¹³
 Т — доб. б. IV и Т — ²⁰ جز آن نیز فرمان نیارد — VI ¹⁹ که این نیست — VI ¹⁸ مغز او آید — Т

سیاوش بدو گفت چون بود دوش * ز لشکرگه گشن و چندین خروش
 ز کردار — VI — ازان جای — IV ²³ رای — IV ²² و زان پس چنین — Т — IV ²¹

- بدان تا رساند بشاه آگهی
بکشتی بیکروز بگذاشت² آب
فرستاده آمد بدرگاه⁴ شاه.
سیاوش گو⁷ پیلتن را بخواند
چو گرسیوز آمد بدرگاه⁸ شاه
سیاوش را دید بر⁹ پای خاست
بموسید گرسیوز از دور¹¹ خاك
سیاوش بنشاندش¹² زیر تخت¹³
چو بنشست¹⁴ گرسیوز از گاه¹⁵ نو
برستم چنین گفت کافراسیاب¹⁷
یکی یادگاری بنزدیک شاه
بفرمود تا پرده²⁰ بر داشتند
ز دروازه شهر تا بارگاه²³
کسی اندازه نشناخت آنرا²⁵ که چند
غلامان همه با کلاه و کمر
پسند آمدش سخت²⁸ بگشاد روی
- که گرسیوز آمد بدان فرهی¹
بپامد سوی بلخ دل پر³ شتاب
بگفتند⁵ گرسیوز آمد براه⁶
و زین داستان چند گونه براند
بفرمود تا برگشادند راه
بخندید و بسیار پوزش¹⁰ بخواست
رخش پر ز شرم و دلش پر ز باك
از افراسیابش بپرسید سخت
دید آن سر و افسر شاه¹⁶ نو
چو از تو خبر¹⁸ یافت اندر شتاب
فرستاد با من کنون در براه¹⁹
بچشم²¹ سیاوش بگذاشتند²²
درم بود و اسب و غلام و کلاه²⁴
ز دینار وز تاج و تخت²⁶ بلند
پرستنده با یاره و طوق زر²⁷
نگه کرد و بشنید پیغام اوی²⁹

IV, VI — 4 هم در — IV 3 ز کشتی فرستاده بگذشت — VI 2 ابا فرهی — IV, VI 1
VI — 8 مر — VI 7 بدادش خبر زان گو نیکخواه — IV 6 بگفتش که — VI 5 بنزدیک
آن روی — VI 11 بخندید بسیار و عذرش — VI 10 چو دیدش ابر — VI 9 بنزدیک
بشنید — VI 14 عند تخته — Б 13 نشاندش سیاوش ابر — VI 12
VI — 18 افراسیاب — VI 17 و گاه — VI 16 و شاه — VI 15 گاه — IV 15
فرستاده بودست با من براه — VI 19 فرستاد با من هم اکنون براه — IV 19 چنانچون ترا
پیشگاه — VI 23 بگماشتند — IV 22 بپیش — IV 21 هدیه — Л, IV и T — 20 درده — VI 20
IV — 27 تخت و تاج — VI 26 تخت تاج — IV 26 اورا — VI 25 سپاه — VI 24
یکی یادگاری ز نزدیک شاه * ز بهر تو ای پهلوان سپاه
IV, VI — 28 доб. و VI 29 Л — за этим б. следует б. 841 текста.

بسغديم² و اين پادشاهی جداست³
 زير شد جهان آن کجا بود زير⁴
 ز مغز بزرگان⁵ خرد گشته شد
 که با کيمن و جنگ آشنایی نبود
 که آيد درود و خرام و⁸ نويد
 که بر مهر ديد از⁹ دليران ترا
 شود جنگ و ناخوبي اندر¹¹ نهان
 بمار آيد آن رای تاريك¹³ تو¹⁴
 که گيتی بمخشش بگردان سپرد¹⁴
 ز جنگ و ز کيمن پای¹⁵ باز آوريم
 مگر نرم گردد سر جنگجوی
 بچربی¹⁶ بسی داستانهـا بزن
 پرستنده و اسب و زرین ستام¹⁸
 بمر تا شود کار پيراسته¹⁹
 تن پهلوان از در گاه نيست

زمين¹ تا لب رود جيعون مراست
 همانست کز تور و سلم دلير
 از ايرج که بر بيگنه کشته شد
 ز توران بايران⁸ جدایی نبود
 ز يزدان⁷ بران گونه دارم اميد
 بر انگيخت از شهر ايران ترا
 بمخت¹⁰ تو آرام گيرد جهان
 چو گرسپوز آيد¹² بنزديك تو
 چنانچون بگاه فريدون گرد
 بمخشيم و آن رای باز آوريم
 تو شاهي و با شاه ايران بگوي
 سخنها همی گوي با پيلتن
 برين هم نشان نزد رستم پيام¹⁷
 بنزديك او هم چنين خواسته
 جز از تخت زرین که او شاه نيست

٦

که روی زمين زو شد آراسته²⁰
 ز گردان²² فرستاده بر گزید

بياورد گرسپوز آن خواسته
 دمان²¹ تا لب رود جيعون رسيد

و انما صرنا الى: Б — передает б. так: VI — 3 پسنديم — VI — 2 ز چين — T — 1
 Б — перевод; مرا شد جهان آنچه بودم بزير — VI — 4. السغد و هي من ممالكنا القديمة
 از — IV — 7 از ايران و توران — IV, VI و T — 6 دليران — IV, VI — 5. 807—812 отсутствует.
 IV و T — 9 که آورد روز خرام و — VI; که آورد ازو روز خرم — IV — 8 از يزد — VI; ايران
 باريک — IV — 13 آمد — Л — 12 ايدر — IV — 11 بتخت — VI; ديمخت — Л — 10 کند مهربان بر
 T — б. оп. 18 غلام — IV, VI — 17 بخوبي — IV — 16 سران زير سرزند — VI — 15. 6. оп. VI — 14
 VI — б. оп. 20. (сп. б. 801 текста). ز هر چيز گنجی بماراسته — VI; زکارت آراسته — IV — 19
 ز لشکر — IV — 22 دوان — VI — 21

نشود آب در چشمه خویش¹ قیر
 نگیرد² بنافه درون بوی مشک
 پدید آید از هر سوی کاستی³
 بجای غم و رنج داد⁴ آوریم
 نباید که مرگ آید از⁵ ناگهان
 به⁶ ایران و توران سرای منست
 بپارند هر سال باز گران
 فرستم فرستم یکی داستان
 بجویم⁷ فرستم بی اندازه⁸ چیر
 همی⁹ خوبی و راستی¹⁰ خواستند
 بران دل نهاده که فرمان دهی¹¹
 نیامد کسی را غم و رنج¹² یاد
 که بپسینج¹³ کار و پپیمای راه
 ز لشکر گزین کن سواری دویست
 ز هر چیر گنجی بیاراسته¹⁴
 ز شمشیر هندی بزین نیمام¹⁵
 ز گسترده صد شتروار بار
 بگویش که با تو مرا جنگ نیست¹⁶
 که ما سوی ایران نکرديم روی

نپزد ز پستان نخچیر شیر
 شود در جهان چشمه آب خشک
 ز کژی گریزان شود راستی
 کنون دانش و داد یاد¹⁷ آوریم
 بر آساید از ما زمانی جهان
 دو بهر از¹⁸ جهان زیر پای منست
 نگه کن که چندین ز کند آوران
 گر ایدونک باشید همدانستان
 در آشتی با سیاوش نیز
 سران یک یک پاسخ آراستند
 که تو شهریاری و ما چون رهی
 همه باز گشتند سر پر ز داد¹⁹
 بگرسیموز آنگه چنین گفت شاه
 بزودی بساز و سخن را²⁰ مه ایست
 بنزد سیاوش بر خواسته
 از اسپان تازی بزین ستام
 یکی تاج پر گوهر شاهوار
 غلام و کنیزک بمر هم دویست
 بپرسش فراوان و اورا²¹ بگوی

790

795

800

805

1 VI — در چشمها همچو — VI 2 ندارد — IV 3 نباشد — VI 4 IV, VI — доб. б.:

مرا سیر شد دل ز جنگ و بدی * همی جست خواهم ره ایزدی
 هم — VI 8 دو بهر — VI 7 آیدت — VI 6 باز — VI 5 ناز — IV 4 پیش — VI 3 باز — IV 2
 — Б 13 آشتی — IV, VI 12 همه — IV, VI 11 ز هر گونه — IV, VI 10 و T 9 بگویم — VI 8
 — VI 16 کسی را نیامد ز غم هیچ — VI 15 باد — VI 14 797 و 798 отсутствует. перевод бб.
 برو تا — VI 18 برون رو بزودی و ایدر — VI 17 بزودی بساز و بره بر — IV 17 مکن هیچ
 (ср. б. 888). 20 Л — доб. здесь (ср. б. 819 текста). 19 VI — نیمام — VI 18 شود کار آراسته
 (сверху приписка переписчика: (مکرر). 21 VI — آنگه — VI 21

- 770 که گر من بچنگ سپاوش سپاه
نه او کشته آید² بچنگ و نه من
نه کاوش خواهد ز من نیز کین
بجای جهان جستن و کارزار
فرستم بنزدیک او سپیم و زر
مگر کین بلاها ز من بگذرد
775 چو چشم زمانه بدوزم بگنج⁹
نخواهم زمانه جز آن کو نوشت
چو بگذشت نیمی ز گردان سپهر
بزرگان بدرگاه شاه آمدند
780 یکی انجمن ساخت با¹⁴ بخردان
بدیشان چنین گفت کز روزگار
بسا نامداران که بر دست من
بسی شارسرستان گشت بیهارستان
بسا باغ¹⁹ کان رزمگاه منست
785 ز بیدادی شهریار جهان
نزاید²² بهنگام در دشت گور
- نرانم¹ نیاید کسی کینه خواه
بر آساید از گفت و گوی³ انجمن
نه آشوب گیرد سراسر⁴ زمین
مبادم بجز آشتی⁵ هیچ کار
همان⁶ تاج و تخت و فراوان گهر⁷
که ترسم روانم⁸ فرو پژمرد
سزد گر سپهرم نخواهد¹⁰ برنج
چنان زیست¹¹ باید که یزدان سرشت¹²
درخشنده خورشید بنمود چهر¹³
پرستنده و با کلاه آمدند
هشیار و کارآزموده ران¹⁵
نبینم همی بهره جز¹⁶ کارزار
تبه شد بچنگ اندرین¹⁷ انجمن
بسی بوستان¹⁸ نیز شد خارستان
بهر سو نشان سپاه منست²⁰
همه نیکوی باشد اندر²¹ نهان
شود²³ بچه باز را دیده²⁴ کور

نه آشوب گردد سراسر - IV 4 از شر و شور - T 3 گردد - VI 2 برانم - VI 1
مبادا جز از راستی - VI 5 نه گردد پر آشوب یکسر - T نه آشوب خیزد بروی - VI
هم از - IV 7 هم از - IV 6

منوچهر گیتی بهخشید راست * هو بهر خویشتن کم بخواست
ازان نیز کوه کنم دست خویش * زمینی که بخشیده بودم ز پیش
و آفرج له عن بعض البلاد - B - доб. те же бб. с незначительными разночтениями; VI, T - доб.
IV, VI و T 10 ز گنج - VI 9 ز آبی دو آتش - VI (метр нарушен) که ترسم روان - L 8
انجمن - VI 14 VI - б. оп. 13 VI - б. оп. 12 VI - б. оп. 11 IV و T - رست
نه بینم همی من جز از - VI 15 سران - VI 15 کرد با
B - перевод 20 بسی راغ - T 19 گلستان - T 18 بدان نامدار - VI 17
IV - 24 مشو - VI 23 بر آید - IV 22 نیکوییها شود در - IV, VI و T 21
بچه باز با فر

که این خواب را کی توان گفت راست
 زبانرا¹ بپاسخ گروگان کند
 گشاییم بر شاه و یابیم² داد
 بزان بد³ از بهشتان نمینند گناه
 کجا⁴ برگشادی سخندهای نغز
 به بیداری آمد سپاهی گران⁵
 جهان دیده با وی بسی رهنمون⁷
 که این بوم گردد⁹ بما بر تپاه¹⁰
 چو دیبه¹¹ شود روی گیتی¹² برونک
 غمی گردد¹⁴ از جنگ او پادشاه¹⁵
 بتوران نماید سر و¹⁶ تاج و گاه¹⁷
 ز بهر سیاوش بجنگ و بکین
 که ویران شود کشور از¹⁸ کاستی
 برین¹⁹ چرخ گردان نیابد گذر
 گهی پر ز خشم و گهی پر ز مهر
 نکرد²¹ ایچ بر جنگ جستن شتاب
 نهفته سخنها بسی²⁴ کرد یاد

بترسید وز شاه زنهار خواست
 مگر شاه با بنده پیمان کند
 755 کزین در سخن هرچ داریم یاد
 بزندهار دادن زبان داد شاه
 زبان آوری بود بسیار مغز
 چنین گفت کز خواب شاه⁵ جهان
 [یکی شاه زاده بپیش اندرون
 760 [پران طالع اورا کسی کرد⁸ شاه
 اگر با سیاوش کند شاه جنگ
 ز ترکان نماید کسی پارسا¹³
 وگر او شود کشته بر دست شاه
 سراسر پر آشوب گردد زمین
 765 بداندگاه یاد آیدت راستی
 جهاندار گر مرغ گردد بپر
 برین سان گذر کرد خواهد²⁰ سپهر
 غمی شد چو بشنید افراسیاب
 بگرسیموز آن رازها²² بر گشاد²³

IV, VI - 4 کز انسان - VI 3 گشایم باو شاه با مهر و - VI 2 روان را - J 1
 کند آشکارا برو بر نهان - VI 6 وکنم آشکارا بتو بر نهان - IV 6 کای پادشاه - IV 5 که او
 و فقال إن خارب الملك سیاوش اغبرت الآفاق و اختبط العالم Б - 66. 758-761 переданы так:
 IV - доб. б.:

به بیداری اکنون سپاهی گران * از این نران بپاید دلور سـران
 کند بوم و پورا - IV 9 که بر طالعش بر کسی نیست - IV 8 و VI 7
 نماید کسی پادشا - IV 13 کشور - VI 12 دیبا - VI 11 دوده - IV 11 و VI 10 سپاه - IV 10
 پادشاه - T پارسا - VI 15 ماند - VI 14 نماید کسی را بگاه - T نماید یکی پادشا - VI
 که پیدا شود کژی و - IV 18 و VI 66. 763-765 оп. و سر و تخت و گاه - IV 17 و VI 16
 - IV, VI 24 در گشاد - VI 23 کارها - IV 22 نیست - IV 21 بر ما - VI 20 ازین - VI 19

همی

چو دیدی مرا بسته در پیش¹ خویش²
 میانم بدو نیم کردی⁴ بخیغ
 مرا ناله و درد بیدار کرد
 نباشد جز از⁷ کامه نیکخواه
 نگون گشته بر بدسگال تو⁸ بخت
 که از دانش اندازه دارد بسی¹⁰
 از اخترشناسان و از بخردان¹²

دو هفته نبودی ورا سال پیش
 دمیدی³ بکردار غرنده میخ
 خروشیدمی من فراوان ز درد⁵
 بدو گفت گرسیوز این خواب شاه⁶
 همه کام دل باشد و تاج و تخت
 گزارنده خواب باید⁹ کسی
 بخوانیم بیدار دل موبدان¹¹

740

پراگنده گر¹⁵ بر در شه بود¹⁶
 بدان تا چرا کردشان خواستار
 سخن راند با هر يك¹⁷ از کم و بیش
 که ای پاکدل نیک پی¹⁸ بخردان
 ز کس بشنوم²¹ آشکار و نهان
 اگر زین سخن بر لب آرند دم²²
 بدان تا نباشد کسی زو بیمیم²⁴
 چو موبد ز شاه آن سخنها شنید

هر آنکس¹³ کزین دانش آگه بود¹⁴
 شدند انجمن بر در شهریار
 بخواند و سزاوار بنشانند پیش
 چنین گفت با نامور موبدان
 گر این¹⁹ خواب و²⁰ گفتار من در جهان
 یکی را نمانم سر و تن بهم
 بهخشیدشان بیکران²³ زَر و سیم
 ازان پس بگفت آنچه در خواب دید

745

750

جوانی دو رخساره مانند ماه * نشسته بدی نزد کاوسی شاه
 VI — доб. б.:

جوانی ستاده به پیشش درون * میان بسته بر چهره مانند خون
 و کان سنه غیر زائد عن: Б—переводит б. 738, опуская второе мисра: خون—VI¹
 ای پادشاه—IV⁶ بدرد—VI⁵ بدو نیمه کرده—IV⁴ دویدی—VI³ اُسبوعین
 VI— کزین دانش اندیشه آرد بسی—IV¹⁰ باشد—VI⁹ بدسگالانت—VI⁸ بجز—IV⁷ و T—
 کسانی—IV¹³, T—IV¹⁸ موبدان—IV¹² نخواهیم پند از دل بخردان—IV¹¹ کزین دانش آگاه دارد بسی
 T— هر کس—IV¹⁷ 66. 745—748 оп. VI— بوند—IV¹⁶ یا—IV¹⁵ بوند—IV¹⁴
 یقین—VI²¹ ز کس نشنوم—IV²¹ و—II²⁰ کزین—IV¹⁹, VI¹⁹ باختترشناسان و هم
 VI— هم بسی—VI²³ اگر این سخن نشنرم پیش و کم—VI²² نشنوم
 کسی بر نباشد ز بیم

همی بود² لـرزان بـسان³ درخت
 که بگشای لب زین⁴ شکفتی بگوی
 که هرگز کسی این⁵ نمیـند بـخواب
 ز پیر و جوان نیز نشنیده‌ام
 جهان⁶ پیر ز گرد آسمان پیر¹⁰ عقاب
 بدو تا جهان¹³ بود نمود چهر
 بگـردش سپاهی ز کندآوران
 درفش مرا سر نگوـنـسار کرد
 سراپرده و خیمه¹⁵ گشتی نگون
 بریده سران و تن افکنده خوار¹⁷
 چه نیزه بدست و چه تیر و کمان
 وزان هر سواری سری در کنار¹⁹
 سپه‌پوش و نیزه‌وران صد هزار
 مرا تاختندی همی²⁰ بسته دست
 ز پیوسته پیشم نبود کسی
 یکی بادسر نامور پهلوان
 نشسته برو پور²² کاوس شاه²³

نهادند شمع و برآمد¹ بتخت
 پیرسید گرسپوز نامجوی
 چنین گفت پرمایه⁵ افراسیاب
 کجا⁷ چون شب تیره من دیده‌ام
 بیابان پیر از مار⁸ دیدم بـخواب
 زمین خشک¹¹ شغی¹² که گشتی سپهر
 سراپرده¹ من زده بر کران
 یکی باد برخاستی پیر ز گرد
 برفتی ز هر سو یکی جوی¹⁴ خون
 وزان لشکر من فزون از¹⁶ هزار
 سپاهی ز ایران¹⁸ چو باد دمان
 همه نیزه‌اشان سر آورده بار
 بر تخت من تاختندی سوار
 بر انگیزتندی ز جای نشست
 نگه کردمی نیک هر سو بسی
 مرا پیشش کاوس بر دی دوان
 یکی تخت بودی چو تابنده²¹ ماه

725

730

735

IV — 5 وین — IV — 4 این — I, VI — 4 چو شاخ — I و T — 3 تنش — VI — 2 پیامد — I, VI — 1
 گرد — I, IV — 8 چنان — I, IV, VI — 7 کس این را — VI — 6 بپاسخ چنین گفت
 رود — I, IV — 14 تا روان — VI — 13 بوده — VI — 12 و — I, IV — 11 با — VI — 10 زمین — T — 9
 LI — б. оп.; Б — б. передан 17 چو سیمد — VI, I, IV و T — 16 سراغ و سر خیمه — VI — 15
 Б — то же; 19 ازان پس — VI — 18 و رأیت ألقا أو أكثر من أصحابی قد ضربت رقابهم: так;
 LI — объединяет первые мисра бб. 732 и 733 в один б. (оп. вторые мисра обонх бб.):

بر تخت من تاختندی سوار * همه نیزه‌اشان سر آورده بار
 VI —

ازان نیزه‌های سر آورده بار * بهر سو سواری سر بیکنار
 بران گرد — T — 22 و پرو گرد — IV, VI — 22 سرش نزد — IV — 21 همه — IV, VI — 20 I — начало лакуны.

23 IV — доб. б.:

- 705 برآشفت چون آتش افراسیاب
 بگرسبوز اندر³ چنان بنگرید
 یکی بانگ برزد براندش⁴ ز پیش
 بفرمود کز نامبداران هزار
 سراسر همه دشت پرچین⁷ نهید⁸
 بدین سان¹⁰ بشادی گذر کرد روز
 بخواب و بآرامش¹² آمد شتاب
- 710 که چندین چه گویی¹ ز آرام و خواب²
 که گفستی میانش بخواهد برید
 کجا خواست راندن برو خشم⁵ خویش
 بخوانند وز بزم سازید⁶ کار
 بسعد اندر آرایش چین نهید⁹
 چو از چشم شد دور گیتی فروز¹¹
 بخلتید بر جامه افراسیاب¹³

۵

- چو یک پاس¹⁴ بگذشت از تیره شب
 خروشی برآمد ز افراسیاب
 پرستندگان تیز¹⁸ بر خاستند
 چو آمد بگرسبوز آن آگهی
 بتیزی پیامد بنزدیک شاه²²
 بمر در گرفتش پرسید زوی
 چنین داد پاسخ که پرسش مکن
 بمان²⁵ تا خرد باز یابم یکی
 زمانی برآمد چو آمد بهوش
- 715 چنانچون کسی راز گوید¹⁵ بتب¹⁶
 بلرزید بر جای آرام و خواب¹⁷
 خروشدن و غلغل¹⁹ آراستند
 کم شد تیره دیهیم²⁰ شاهنشاهی²¹
 ورا دید بر خاک خفته براه²³
 که این داستان با برادر بگوی
 مگو این زمان ایچ²⁴ با من سخن
 بمر گیر و²⁶ سختم بدار اندکی
 جهان دیده²⁷ با ناله و با خروش
- 720

I-⁵ برآمد-VI⁴ آنکه-VI؛ ایذر-IV³ I-² б. оп. I-¹ I و T-جای از جاییچید
 بخوانند و از بزم-I, IV, VI⁶ توانا نبود اندر آن کار-VI؛ توانا نبود او بر آن خشم
 سازند I, IV و T-آذین⁷ VI-⁸ نهند-IV⁹ VI-¹⁰ ب. оп.; Б-перевод б. отсутствует.
 بر-I, IV¹³ بآسایش-I, IV, VI¹² VI-¹¹ б. оп. VI-¹⁰ بریشان-IV؛ بدیشان-I¹⁰
 کسی باز گوید-VI¹⁵ بهره-I, IV, T¹⁴ و تفرق من کان عنده: Б-دوب؛ جای آرام و خواب
 I و T-¹⁹ نیز-IV, VI¹⁸ VI-¹⁷ б. оп. I, IV, VI-¹⁶ بلب کسی کان بلرزد-T
 که تیره شد-VI²¹ آیین-I, IV²⁰ (так!). بر شاه با خواهش-VI؛ بهره سو یکی غلغل
 ورا دید خفته-I, IV²³ بر شهریار-VI؛ بدرگاه شاه-IV²² آن تخت و آن فرهی
 مگوی اندرین وقت-I, IV²⁴ ورا دید خفته ابر خاک خوار-VI؛ بران خاک راه
 دید-I, VI²⁷ و-IV²⁶ VI؛ II, I, IV-بدان

مکن هیچ بر^۱ جنگ جستن شتاب
گر ایدونك زین روی جیـحون كشد
نهاد از بر نامه بر مهر خویش
بدو داد و فرمود تا گشت باز
فرستاده نزد سیاوش^۲ رسید
زمین را ببوسید و دل شاد کرد
ازان نامه شاه چون گشت شاد
نگه داشت بیدار^۳ فرمان اوی
وزان سو^۴ چو گرسیموز شوخ مرد^۵
بگفت آن سخـنهای ناپاك و^۶ تلخ
سپهـكشی چو رستم سپاهی گران^۷
ز هر^۸ يك ز ما بود پنـجاه بـیش
پـیـاده بـكـردار آتش بدند
نپـرد بـكـردار ایشان عـقاب
سه روز و سه شب بود هم زین^۹ نشان
ازیشان کسی را كه خواب آمدی
بـخـفتی^{۱۰} و آسوده بر خاستی

⁶ IV — یاد کشید; VI — б. оп. ⁷ I — (ср. прим. 6 по IV):

ثنا گفت بسیار و دل کرد شاد * پیوسید و نامه پس پر نهاد

VI—₉ оп. ¹⁵ I, IV, VI и T—سده دیکم ان ¹⁶ Л и I—₉ оп. ¹⁷ VI—کندآوران ¹⁸ I, IV—

23 I, IV, VI, T- غمی شد دل من د و T- غمی شد بپر و اسب VI- غمی شد من اسب IV-

٦- بنو باز جنگی بیماراستی - VI

- 670 سه روز اندرین جنگ شد روزگار
سپهرم² بترمذ شد و بارمان
کنون تا بجیحون سپاه منست
بسغد است با لشکر افراسیاب
گر ایدونك فرمان دهد شهریار
675 چو نامه بر شاه ایران رسید
بیزدان پناهید و زو جست بخت⁷
بشادی یکی نامه پاسخ نوشت
که از آفریننده هور و ماه
ترا جاودان شادمان باد دل
680 همیشه پیروزی و فرهی
سپه بردی و جنگ را¹³ خواستی
همی¹⁵ از لبث شیر بوید هنوز
همیشه هنرمند بادا تنست
ازان پس که پیروز گشتی¹⁷ بچنگ
685 نباید پراگنده کردن سپاه
که آن ترک بدپیشه و ریمنست
همان با کلاهست و با²¹ دستگاه
- چهارم ببخشود پروردگار¹
بکردار ناوک بجست از کمان
جهان زیر فتر³ کلاه منست
سپاه و⁴ سپهبد بدان روی⁵ آب
سپه بگذرانم⁶ کنم کارزار
سر تاج و تختش بکیوان رسید
بدان تا بیمار آید آن نو درخت⁸
چو تازه بهاری در اردیبهشت⁹
جهاندار و بخشنده¹⁰ تاج و گاه
زرد و بلا¹¹ گشته آزاد دل
کلاه بزرگی و تاج مهی¹²
که بخت و هنر داری و راستی¹⁴
که زد بر کمان تو از جنگ توز
رسیده بکام دل روشنست¹⁶
بکار اندرون کرد باید درنگ
بپییمای روز و¹⁸ برآرای¹⁹ گاه
که هم بدنژادست و هم بدشمنست²⁰
همی²² سر برآرد ز تابنده ماه²³

1 VI—б. стоит после б. 671 текста. 2 VI—سپهبد. 3 IV—فتر. 4 I—و. 5 I, IV—

بفر جهاندار—VI 6 شد بخت—VI 7 سپه را گزینم—VI 8 بکردار—VI 9 برین روی
جهاندار—VI 10 چو روشن بهار و چو خرّم بهشت—I, IV, VI 9 با تاج و تخت
I, IV, 13 و تاج شهی—VI 12 زغم—T 11 غمان—VI 11 بخشنده و
VI—б. 681 стоит после б. 682 VI—که بودت هنر بخت و هم راستی—I, IV 14 جنگ خود—VI
رسیده بکام دل—VI 15 هنوز—IV 16 Так в JI; I, IV—روشنست—IV 17 گودی—L 18 از دوشمنست
I, IV, VI 19 زورق—VI 20 رای و—IV 21 راه و—I و T 18 باندژادست و با اهریمنست—I, IV 20 بیمارای
هم او—IV 21 همان—I 22 هم—VI 23 بتابنده ماه—VI 23 بخورشید و ماه—I, IV 23

چو ز ایران¹ سپاه اندر آمد بتنگ
 دو جنگ گران کرده شد در سه³ روز
 پیاده فرستاد بر هر دری
 گریزان سپهرم بدان⁷ روی آب

بدروازه² بلخ بر خاست جنگ²
 پیامد⁴ سیاوش⁵ لشکر فروز⁶
 بلخ اندر آمد گران لشکری
 بشد با سپه نزد افراسیاب

660

سیاوشی در بلخ⁸ شد با سپاه
 نوشتن بهشک و گلاب¹⁰ و عمیر
 نخست آفرین کرد بر کردگار¹²
 خداوند خورشید و گردنده ماه
 کسی را که خواهد برآرد بلند
 چرا نه بفرمانش اندر¹⁷ نه چون
 ازان دادگر کو جهان آفرید
 همی¹⁸ آفرین باد بر شهریار
 بلخ آمد شاد و پیروز بهشت

یکی نامه فرمود نزد يك شاه⁹
 چنان چون سزاوار بد بر حریر¹¹
 کزو گشت¹³ پیروز و به روزگار¹⁴
 فرازنده تاج و تخت و کلاه
 یکی¹⁵ را کند سوگوار¹⁶ و نژند
 خرد کرد باید بدین رهنمون
 ابا آشکارا نهان آفرید
 همه نیکوی باد فرجام کار
 بفر جهاندار با تاج و تخت¹⁹

665

فالتنقوا: ب-б. передан так: I, IV, 2 از ایران-VI؛ چو ایران-I, IV, 1
 IV-؛ شماساس-I⁵ چهارم-T⁴ دو- I, IV, VI, T, K, 3 Так в علی باب مدینه بلخ
 و تناوشوا الحرب يومين متواليين: B-66. 658-660 так: IV, VI, 6 شماساس
 و لما كان اليوم الثالث أهبّ الله تعالى لسياوخش ريح الظفر و النصر فانهزمم الأتراك و
 VI-⁸ بران-IV؛ ازان-I, VI, 7 ولوا مدبرين و أبتدروا الى عبور جيعون فازين
 B-66. 661-674 передает сокращенно так: 9 سیاوشی چو در بلخ-T؛ و سیاوخش بشنید و
 و كتب الى أبيه بما قبض الله له من الغنح و شرح له في كتابه جميع ما جرى و
 اخبره أن كرسيز و أصحابه انهزموا و عبروا الماء و ساروا نحو قرمذ و أن افراسياب
 نوشتند نامه بهشک-I, IV, 10 نازل في السغد و استاذنه في عبور جيعون لقتاله
 نیروو-IV؛ پیروز فر و هنر-I¹⁴ کزو یست-I, IV, 13 دادگر-I, IV, 12 VI-б. оп.¹¹
 چرا نه-I, VI, 17 سرفراز-IV¹⁶ کسی-VI¹⁵ پیروز به روزگار-VI¹⁶؛ فر و هنر
 پیروزه تخت-I¹⁹ همه-I, IV, VI, 18 نه ایدر بفرمانش اندر-IV؛ بفرمان او در
 VI-б. оп.

- ز هر سو که بد نامور لشکری¹ ازیشان فراوان پیاده³ ببرد سوی طالقان آمد و مرورود ازانیس⁷ پیامد بنزدیک بلخ و زان روی⁸ گرسیوز و بارمان سپهرم بد و¹⁰ بارمان پیشرو [که آمد سپاهی و شاه¹² جوان هیوئی¹⁵ بنزدیک افراسیاب که آمد ز ایران سپاهی¹⁷ گران سپهکش چو رستم گو پیلتن تو لشکر بیماری و چندی¹⁹ مپای بر انگیخت برسان آتش هیون سیاوش زین سو بپاسخ²² نهادند چو تنگ اندر آمد ز ایران²⁴ سپاه نگه کرد گرسیوز جنگجوی
- بخواند و پیامد بشهر هری² بنه⁴ زنگه شاوران را سپرد⁵ سپهرش همی داد گفتی درود⁶ نیاززد کسرا بگفتار تلخ کشیدند لشکر چو باد دمان⁹ خبر شد بدیشان ز¹¹ سالار نو از ایران گو پیلتن¹³ پهلوان¹⁴ بر افگند برسان کشتی برآب¹⁶ سپهرم سیاوش و¹⁸ با او سران بیک دست خنجر بدیگر کفن که از باد کشتی²⁰ بچنبد ز جای کزینسان سخن راند²¹ با رهنمون سوی بلخ²³ چون باد لشکر براند نشایست کردن بپاسخ نگاه²⁵ جز از جنگ جستن ندید ایچ روی

1 I, IV и T — مهتری 2 Так в VI; I, IV и T — بدشت هری — Л. 3 I, IV и T — سپاهی — Л. 4 Б — б. передан так: стоит после б. 644 текста. 5 I, IV и T — بره 6 Б — б. 644 текста. 7 I, IV — وزانیس 8 I, IV — وزان سوی 9 Б — б. 646 и первое мисра б. 647 передает так: 10 I, IV — سپه دم 11 VI — ازیشان به 12 IV — شاه جوان 13 I — نامور 14 IV — نویدی 15 VI и T — سپهرم 16 VI — 66. 648 и 649 оп.; T — б. 648 оп. 17 VI — سپاه 18 I, IV — оп. 19 I — چندان 20 I и T — آتش 21 I, IV, VI — داشت 22 IV — اینجا 23 VI — ازان پس بپاسخ 24 VI — و اصطهرم الى القتال 25 Б — перевод бб. 655 и 656 отсутствует.

که بر خاک او نعل را پای نیست
چو ماه درخشانده اندر میان
[یکی تیز بر گشت گرد سپاه²
که ای نامداران فرخنده‌پی
شده تیره دیدار بدخواه‌تان
بپیروز و شاد باز آمدن
بگردان بفرمود و خود برنشست]
همی بود³ یکروز با او برآه
گرفتند⁴ هر دو چو ابر⁵ بهار
بزاری خروشی بر انگیزختند⁶
که دیدار ازان پس نخواهد بدن
گاهی نوش بار آورد گاه زهر
سپاوش ابا⁸ لشکر جنگ‌جوی⁹
ابا پیلتن سوی دستان کشید
بنزدیک دستان فرخنده‌پی
گاهی با زواره گزیدی نشست¹³
گاهی در شکار و شبستان¹⁴ بدی
گو پیلتن رفت و دستان بماند¹⁶
ز زابل هم از¹⁷ کابل و هندوان¹⁸

تو گفستی که اندر زمین جای نیست
سر اندر سپهر¹ اختر کاویان
625 ز پهلو برون رفت کاوسی شاه
[یکی آفرین کرد پرمایه کی
مبادا جز از بغت همراه‌تان
بنمیک اختر و تندرستی شدن
او زان جایگاه کوس بر پیل بست
630 [دو دیده پر از آب کاوسی شاه]
سرانجام مر یکدگر را کنار
ز دیده همی خون فرو ریختند
گواهی همی داد دل در شدن
چنین است کردار گردنده دهر
635 سوی گاه بنهاد کاوس⁷ روی
سپه را¹⁰ سوی زابلستان کشید
همی بود یکچند¹¹ با رود و می
گاهی با تنه‌متن بدی می بدست¹²
گاهی شاد بر تخت دستان بدی
640 چو یکماه بگذشت¹⁵ لشکر براند
سپاهی برفتند با پهلووان

¹ IV — سراسر سپه ² VI — второе мисра б. 625, 66. 626—629 и первое мисра б. 630 оп.;

Б—передает бб. 625—630 так: *ت. ه. فخرج معه کیکاؤس و شیعه مرحلتین* оп. те же строки, которые опущены в рук. VI. ³ IV, VI — رفت ⁴ I — доб. ⁵ Л — доб. ⁶ VI —

ز دیده فرو ریختند خون مهر * ز کردار گردنده گردان سپهر
از ایران — I, IV ¹⁰ نامجوی — VI ⁹ سپاوخشی — VI ⁸ سوی کاخ کاوسی بنهاد — VI ⁷
در شکار — I, IV ¹⁴ Б—бб. 638 и 639 отсутствуют. ¹³ می پرست — Л ¹² شهر — Б; یکماه — VI ¹¹

ثم قاد جافله و — Б—б. передан так: *بنشست* — VI ¹⁵ بانگار و نیستان — VI ¹⁶ نیستان
همه — VI ¹⁷ ساق عساکره ¹⁸ I, IV, VI и Т—обратный порядок мисра; Л—после этого б. стоит
б. 644 текста.

سر ماه با² چرخ در³ زیر تست
 سخن هرچ گویی نپوشنده⁴
 سر⁶ تاج او آسمان منست
 که با جان پاکت خرد باد جفت⁸
 برآمد پیامد سپهدار طوسی⁹
 در گنج¹⁰ دینار بگشاد شاه
 همان¹¹ خود و درع و سنان و سپر
 فرستاد نزد سیاوش کلبند
 قوی ساز کن تا چه¹⁴ آیدت رای
 دلیران جنگی ده و دو هزار
 ز گیلان¹⁹ جنگی و دشت سروچ
 گزین کرد شاه از در کارزار²⁰
 دلیر و خردمند و آزاده²³ بود
 خردمند و بیدار و خامش بدند²⁵
 چو بهرام و چون زنگه شاهاوران
 بر افراختند²⁶ اختر کاویان²⁷
 ز پهلوی سوی دشت و²⁸ هامون شدند²⁹

جهان ایمن از تیر¹ و شمشیر تست
 تهمتن بدو گفت من بنده⁴
 سیاوش پناه و روان⁵ منست
 چو بشنید ازو آفرین کرد و⁷ گفت
 و زان پس خروشیدن نای و کوس
 بدرگاه بر انجمن شد سپاه
 ز شمشیر و گرز و کلاه و کمر
 بگنجی که بد جامه نابرید
 که بر جان¹² و بر خواسته کنخدای¹³
 گزین کرد ازان نامداران سوار
 هم از¹⁵ پهلوی¹⁶ پارس و¹⁷ کوچ و بلوچ¹⁸
 [سپهرور پیاده ده و دو هزار
 از ایران هر آنکس که گوزاده²¹ بود²²
 [بمالا و سال سیاوش بدند²⁴
 ز گردان جنگی و نام آوران
 همان پنج موبد از ایرانیان
 بفرمود تا جمله بیرون شدند

همیشه برایت VI؛ سراینده ام—IV⁴ بر—IV³ بر—I, IV, VI و T² گرز—VI¹
 و L—دوب⁶ سیاوش چو چشم و روان—T؛ سیاوش چشم و روان—I, IV⁵ سر افکنده ام
 و—I⁷ оп. VI—66. 609 и 610 оп. и заменены б.:⁸

بفرمود و لشکر به هامون شدند * سپاه سپهبد به بیرون شدند
 I, IV, VI و T—⁹

برآمد خروشیدن بوق [نای—VI] و کوس * پیامد سپهبد سرافراز طوسی
 آنچه—IV, VI¹⁴ رهنمای—I, IV¹³ خوان—I, VI¹² هم از—VI¹¹ و L, VI—دوب¹⁰
 IV—¹⁹ کوچ باوچ—VI, ср. VI—کوه باوچ—IV¹⁸ و—L, I¹⁷ پهلوی—VI¹⁶ همه—IV¹⁵
 از ایران کسی نیز کازاده بود—I²² آماده—IV؛ زاده—L, VI²¹ و—VI²⁰ پیلان
 زبر افراخته—I, IV و T²⁸ VI—5. оп.؛ ندید—IV²⁵ ندید—IV²⁴ شه زاده—I²³
 VI—55. 622, 623 и 624²⁹ و—L, IV²⁸ оп. L—66. 621—643 на полях.²⁷ بفرورختند—VI
 оп.; L—слово شدند не дописано.

- 590 دگر گزر ازین کار¹ نام آورم
 بشد با کمر پیش⁴ کاوسی شاه
 که با شاه توران بجویم نبرد
 چنین بود رای جهان آفرین
 برای و بانددیشه نابکار
 بدین کار همدستان شد پدر
 ازو⁹ شادمان گشت و بنواختش
 بدو گفت گنج و¹¹ گهر¹² پیش تست
 زگفتار و کردار و از آفرین
 گو پیلتن را بر خویش خواند
 بدو گفت همزور تو¹⁴ پیل نیست
 ز گیتی هنرمند¹⁷ و¹⁸ خامش¹⁹ تو
 چو²⁰ آهن بمندد²¹ بکان در گهر²²
 سیاوش پیامد کمر بر میان
 همی خواهد او جنگ²⁵ افراسیاب
 چو بیدار باشی تو خواب آیدم
- 595
 600
 605
- چنین لشکری را² بدم آورم³
 بدو گفت من دارم این پایگاه⁵
 سر سروران اندر آرم. بگردد
 که او جان سپارد بتوران زمین⁶
 کجا باز گردد⁷ بد⁸ روزگار
 که بندد برین کین سیاوش کمر
 بنوی یکی پایگاه¹⁰ ساختش
 تو گوی سپه سرپر خویش تست
 که خوانند بر تو بایران زمین¹³
 بسی داستانهای نیکو براند
 چو گرد پی رختی تو¹⁵ نیل¹⁶ نیست
 که پروردگار سیاوش تو
 گشاده شود چون تو بستی کمر²³
 سخن گفت با من چو شیر زیان²⁴
 تو با او برو روی ازو برمتاب
 چو آرام یابی²⁶ شتاب آیدم

3 VI—обратный 2 VI—گر و دیگر کزین کام—VI 1 IV, T—کار 4 VI—نزد 5 VI—دستگاه 6 Б—دیوار التبری 7 VI—از ما 8 Л—доб. 9 VI—ازین 10 VI—پیشگاه 11 I, IV—و оп. 12 I—کمر 13 I—از ایران 14 I—با زور تو 15 I, IV—همانند رای 16 IV—پیل (без рифмы). 17 VI—همانند دست تو—T 18 I—و оп. 19 VI—خواهش 20 VI—گر 21 IV—بمبند 22 Так в VI; Л, I, IV—گهر 23 VI—بندی کمر 24 VI—6. оп. 25 I, IV—جنگ 26 I, IV—آرام گیری

بدان ای خردمند رزم آزمای * بنزد سیاوش فرخنده رای
 I, VI—доб. вариант того же б.:

بدان ای سرافراز رزم آزمای * نبرده سیاوشش بزم آزمای
 и оп. б. 603 текста. 24 VI—6. оп. 25 I, IV—جنگ 26 I, IV—آرام گیری

ز باد و ز آتش ز خاک و ز آب¹
 مگر³ خود سپهرش دگرگونه کشت⁴
 زبان را بخوبی⁵ گروگان کند
 بتابد ز پیمان و سوگند⁶ روی
 کنم روز روشن بدو بر⁸ سیاه
 وگر نه چو تیر از کمان ناگهان
 بسی زین بر و بوم ویران کند
 چو خود¹³ رفت بآید باوردگاه
 در گنج چندین چه باید گشاد
 سپردی بتیزی بدخواه خویش
 سزوار جنگ¹⁵ و سزوار کین
 نپیمم کسیرا بدین¹⁶ انجمن
 مرا رفت باید چو کشتی بر آب¹⁷
 به پیچم یکی دل برین¹⁹ رهنمون²⁰
 روانرا از اندیشه چون²¹ پیشه²² کرد
 بخوبی²⁴ بگویم بخوادم ز شاه
 ز سودابه و گفت و گوی پدر

بدیشان چنین گفت کافراسیاب
 همانا که ایزد² نکردش سرشت
 که چندین بسوگند پیمان کند
 چو گرد آورد مردم کینه جوی
 جز از من نشاید ورا⁷ کینه خواه
 مگر گم کنم⁹ نام او در¹⁰ جهان
 سپه سازد و رزم¹¹ ایران کند
 بدو گفت موبد چه باید سپاه¹²
 چرا خواسته داد باید بباد
 دو بار این سر نامور گاه خویش
 کنون پهلوانی نگه کن گزین¹⁴
 چنین داد پاسخ بدیشان که من
 که دارد پی و قاب افراسیاب
 شما باز گردید¹⁸ تا من کنون
 سیاوش ازان دل پر اندیشه کرد
 بدل گفت من سازم²³ این رزمگاه
 مگر کم رهایی دهد دادگر

575

580

585

1 VI—

چنین گفت با انجمن شهریار * که این ترک بدگوهی کینه دار
 IV, VI—⁵ چه گونه بکشت—VI⁴ وگر—IV³ ز یزدان—IV² که یزدان—VI² I, IV,
 نباید شدن—VI⁸؛ نباید کسی—I, IV⁷ و از عهد—VI⁶ بخوبی روانرا
 سپه سازد—I, IV¹¹ روز او در—VI¹⁰ نام او از—IV¹⁰ کند—IV⁹ برو بر—VI
 نکو—I, IV¹⁴ ترا—VI¹³ که با چند شاه—IV¹² سپه خواهد و ساز—VI¹¹ و ساز
 VI—^{VI} نه بینم همی کس بدین—IV^{IV}؛ بینم همی کس درین—I¹⁶ گنج—VI¹⁵ پرگزین
 دلیری—IV¹⁹ ساز گیرید—VI^{VI}؛ باز لرزید—I¹⁸ بآب—VI¹⁷ نه بینم کسی اندرین
 بجای آورم کار با—T²⁰؛ به پیچم همی دامن—VI^{VI}؛ بجای آورم
 بچربی—T²⁴ ساز—VI²³ پیشه—IV²² پر—IV²¹

بدان قـا شود با¹ سیـاوش بد
 زگفتار او شاه⁴ شد در گمان⁵
 [بجایی که کاری چنـین اوفتاد
 [چنان چون بود مردم ترسکار
 بجایی که زهر آگند روزگار¹¹
 تو با آفرینش بسـنده¹³ نه
 چنـینست کردار¹⁵ گردان سپهر
 برین¹⁷ داستان زد یکی¹⁸ رهنمون
 چو فرزند شایسته آمد پدید

3

570 بهر اندرون بود شاه جهان
که افراسیاب آمد و²³ صد هزار
[سوی شهر ایران نهادست روی
دل شاه کاوسی ازان تنگ شد
یکی انچه من کرد از ایرانیان

که اینک درین زودی افراسیاب * بکشتی برآید برین روی آب
 زگردان گزیده شمرده—IV؛ زترکان گزیده شمرده سوار—I²⁴ که افراسیابست یا—VI²³
 —IV²⁷ جایش—I, IV²⁶ I, IV, VI و T—6. оп.²⁵ گزیده ز گردان نبرده سوار—VI؛ سوار
 جهان—IV, VI²⁸ کسی کو بدی

نگردد همی پشت شوخیت کوز
 کزین¹ بد که این² ساخت اندر نهان³
 همه شاه را خواندند⁴ آفرین
 ز بد کردن خویشی پیچان⁵ شود
 ز دار اندر آویز و بر قلاب روی⁶
 شمسستان همه بانگ⁷ بر داشتند
 نهان داشت رنگ⁸ رخس زرد شد⁹
 که دلرا بدین¹⁰ کار رنجه¹¹ مدار
 پذیرد مگر پند و آید بر راه
 گر ایدونکه¹² سودابه گردد تپاه
 ز من بپند او¹³ غم چو¹⁴ پیچان شود
 بدان تا به بخشد گذشته گناه
 ازان پس که خون ریختن دیدمش¹⁵
 و زان تخت¹⁶ بر خاست و¹⁷ آمد بدر
 دویدند و بردند او را¹⁸ نماز
 برو گرمتر شد دل شهریار
 که دیده نه برداشت از چهر اوی
 همی جادوی ساخت اندر نهان

بدو گفت نیرنگ داری هنوز
 به ایرانیان گفت شاه جهان
 چه سازم چه¹ باشد مکافات این
 که پاداش این آنکه² بی جان شود
 بدخیم فرمود کین را بکوی
 چو سودابه را روی بر گاشتند
 دل شاه کاوسی پر درد شد
 سیاوش چنین گفت با شهریار
 بمن بخش سودابه را زین گناه
 همی گفت با دل که بر دست شاه
 بفرجام³ کار او پیشیمان شود
 بهانه همی جست زان کار شاه
 سیاوش را گفت به ششیدمش⁴
 سیاوش به وسپید تخت⁵ پدر
 شمسستان همه پیش⁶ سودابه باز
 برینگونه⁷ بگذشت یک روزگار
 چنان شد دلش باز از⁸ مهر اوی
 دگر باره با⁹ شهریار جهان¹⁰

545

550

555

سپه VI-5 که T-4 VI-6. 3 که او VI و T-6; کجا I, IV-2 که این I, IV-1
 Б-б. передан 8 خود پیشیمان VI-7 نه پاداش این و آنکه II-6 کرد بر شاه بر
 VI-11 доб. б.: 11 گر چه IV-10 نعره I, IV و T-9 ثم امر بالآخرة بصلبها: 9
 همه آنچه من روی برگاشتند * چو سودابه را نیز بگذاشتند
 I, IV-16 سر انجام VI-15 اگر ز آنکه VI-14 غمگین VI-13 ازین I-12
 I, IV-20 که چون ریختن دیدمت VI-19 به ششیدمت VI-18 که VI-17 داند این VI-
 یک یک VI-21 پیشی VI-24 جمله I-24 سوی I-23 و VI-22 جای IV-21 دست
 جوان I-28 بر I-27 پر IV, VI-26 با I-25 برین نیز VI-25

سیاوش به پیش¹ جهاندار پاک
 که از تن آن کوه آتش برست
 بدو گفت شاه ای دلیر جوان
 چنانی که از مادر پارسا
 به ایوان خرامید و بنشست شاد
 می آورد و رامشگران را بخواند
 سه روز اندر آن سور⁶ می در⁷ کشید
 چهارم بتخت کیی⁸ بر نشست
 بر آشفست و سودابه را پیش خواند⁹
 که بی شرمی و بد بسی کرده
 یکی بد¹¹ نمودی بفرجام کار
 بخوردی و در¹³ آتش انداختی
 نباید¹⁴ ترا پوزش اکنون بکار
 نشاید که باشی تو اندر زمین
 بدو¹⁵ گفت سودابه کای شهریار
 مرا گر همی¹⁷ سر بیاید برید
 بفرمای و¹⁹ من دل نهادم برین
 سیاوش سخن راست گوید همی
 همه جادوی زال کرد²² اندرین

سیاوش به پیش¹ جهاندار پاک
 که از تن آن کوه آتش برست
 بدو گفت شاه ای دلیر جوان
 چنانی که از مادر پارسا
 به ایوان خرامید و بنشست شاد
 می آورد و رامشگران را بخواند
 سه روز اندر آن سور⁶ می در⁷ کشید
 چهارم بتخت کیی⁸ بر نشست
 بر آشفست و سودابه را پیش خواند⁹
 که بی شرمی و بد بسی کرده
 یکی بد¹¹ نمودی بفرجام کار
 بخوردی و در¹³ آتش انداختی
 نباید¹⁴ ترا پوزش اکنون بکار
 نشاید که باشی تو اندر زمین
 بدو¹⁵ گفت سودابه کای شهریار
 مرا گر همی¹⁷ سر بیاید برید
 بفرمای و¹⁹ من دل نهادم برین
 سیاوش سخن راست گوید همی
 همه جادوی زال کرد²² اندرین

برآید-IV³ کرد-I, IV, VI² سیاوش پیش-VI¹ نزد-I, IV¹
 VI⁸ می-VI⁶؛ بر-IV⁷ خانه-VI⁶ با سیاوش راند-VI⁵ بر-I, IV, VI⁴
 برو کرد راست-VI⁶؛ بدو باز راند-IV⁴؛ برو باز راند-I¹⁰ خواست-VI⁹ مهی
 I, IV¹⁴؛ بخوردی و بر-VI⁶؛ بخوردی و در-I, IV¹³ چو-VI¹² چه بازی-VI¹¹
 ابا من همی تخم کینه-VI⁶؛ T-¹⁶ I, IV⁶؛ مپار-¹⁶ T-¹⁶ I, IV⁶؛ نماید-VI¹⁵؛ نماید
 به-VI¹⁸ بدو گفت گر-VI¹⁷ I, IV, VI¹⁷ 539 текста. б. здесь оп., доб. после б. и мкар
 نخواهم که باشد دلی-VI⁶ و T-⁶ I, IV²⁰؛ نخواهم که باشی دلی پر ز کین-I, IV²⁰ و I¹⁹ оп.
 همان جادویی-IV²² دل پاک از آتش-VI⁶؛ دل شاه آتش-I²¹ [دلت-T] پر ز کین
 نمود آتش تییز با او بکین-I, IV, VI²³ (ср. б. 538). پاک بود

نشد¹ تنگدل جنگ آتش² بساخت³
 کسی خود و اسپ سیاوش ندید⁴
 که تا او کی آید ز آتش برون⁵
 که آمد ز آتش برون شاه نو⁶
 ز تری همه⁷ جامه بی بر شدی
 که⁸ گفستی سمن داشت⁹ اندر کنار
 دم آتش و آب¹⁰ یکسان بود
 خروشیدن آمد¹¹ ز شهر¹² و ز دشت
 همه دشت پیشش درم ریختند
 میان کههان و میان مهران
 که بخشود بر پی گنه دادگر
 همی ریخت آب و همی خست روی
 نه دود و نه آتش نه گرد¹⁶ و نه خاک
 پیاده سپهرید پیاده سپاه
 ز کردار بد¹⁷ پوشش اندر گرفت¹⁸

سیاوش سیه را بتندی بتاخت
 ز هر سو زبانه همی بر کشید
 یکی دشت با دیدگان پر ز خون
 چو او را بدیدند برخاست غو
 اگر آب بودی مگر تر شدی
 چنان آمد اسپ و قهای سوار
 چو بغشایش پاک یزدان بود
 چو از کوه آتش بهامون گذشت
 سواران لشکر بر انگیختند
 یکی شادمانی بد اندر جهان
 همی داد¹³ مژده یکی را دگر¹⁴
 همی کند سودابه از خشم موی
 چو پیش¹⁵ پدر شد سیاوش پاک
 فرود آمد از اسپ کاوش شاه
 سیاوش را تنگ در بر گرفت

510

515

520

سیاوش بران کوه آتش بتاخت * تو گفستی که با اسپش آتش نشاخت
 [بساخت - VI]

VI - доб. бб.: نشاخت - IV³ کار آتش - VI; پیش آتش - I, IV² بشد - IV¹

چو آمد سیاوش با آتش فراز * چنین گفت کای داور بی نیاز
 مرا ده برین کوه آتش گذر * رها کن تنم را ز بنند پدر
 بدین گونه بسپار زاری نمود * سیه را بر انگیخت چون باد زود
 کسی اسپ و خود و - VI; کسی خود سیاوش و اسپش ندید - I; б. на полях, не читается; Б - перевод б. отсутствует. 5 VI - вместо б. 509 доб. бб.:
 ازان سوی دیگر برون رفت شاه * که مویی نشد بر تن او قماه
 زمانی برآمد سیاوخش شاه * پیامد شتابان بکردار ماه

I, 10 گویی سمن دارد - VI⁹ تو - I⁸ همی بر تنش - T⁷ سپهدار نو - I, IV⁶
 همه مژده دادند - VI¹⁴ داده - JI¹³ ز کوه - IV, VI¹² خروشی بر آمد - VI¹¹ باد - IV, VI¹⁴
 ز گرد اندرون - VI¹⁷ باد - I, IV¹⁶ نزد - VI¹⁵ بر یکدیگر
 T - б. стоит после б. 18

525 текста.

- 490 زبانه² برآمد پس از دود زود³ زمین گشت روشنتر⁴ از آسمان سراسر همه دشت بریان⁵ شدند سیاوش پیامد پیمیش⁷ پدر هشیوار و با جامهای سپید یکی تازی¹⁰ بر نشسته سیاه پراکنده کافور بر خویشتن بدانگه که شد پیمیش کاوس باز رخ شاه کاوس پدر شرم دید¹⁴ سیاوش بدو گفت انده مدار¹⁵ 500 سر¹⁶ پر ز شرم و بهایی¹⁷ مراست ور ایدونک زین کار هستم گناه بنیروی یزدان نیکی دهش¹⁸ خروشی برآمد ز دشت و ز شهر چو از²³ دشت سودابه آوا شنید همی خواست کورا بد آید بروی 505 جهانی نهاده بکاوس²⁶ چشم

Б — перевод б. отсутствует. 1 I, IV — چو دود — 2 Л — زمانه (описка). 3 I, IV, VI и T — زود 4 VI — جنبان تر 5 I, IV — گریان 6 I, IV — بریان 7 VI — پیمیش 8 B — بیضة 9 IV — زخی 10 I, IV — بارگی 11 I — می گرد 12 VI — доб. 13 I — ساز مرگ کفن 14 IV — 15 B — لا بآس علیک 16 I, IV, VI — سری 17 VI — 18 I, IV, VI — 19 Так в T; Л — 20 IV — آهن 21 VI — 22 I — порядок бб.: 503, 507, 504, 505, 508, 506, 509; IV — 503, 507, 504, 505, 506, 507 (вторично, вариант), 508; бб. 509 и 510 оп.; ср. прим. 29 к б. 506. 23 Л — 24 VI — 25 VI — 26 I — бб. 506 и 507 здесь оп., см. прим. 22; B — перевод б. отсутствует; I, IV, VI — доб. здесь вариант б. 507:

- 475 پیر اندیشه¹ شد جان کاوس. کی² کزین دو یکی گسر شود نابکار
چو فرزندی و زن باشدیم خون و مغز⁵
همان به کزین زشت کردار⁶ دل
چه گفت آن سپهدار نیکو سخن
بدستور فرمود تا ساروان
480 هیونان بهیمزم کشیدن شدند
بصد کاروان اشتهر سرخ موی
نهادند هییمزم دو کوه بلند
ز دور¹¹ از دو فرسنگ هرکش¹² بدید¹³
همی خواست دیدن در¹⁶ راستی
چو این داستان سر بر سر بشنووی
485 نهادند بر دشت هییمزم دو کوه
گذر بود چندانکه گویی²² سوار
بدانگاه²⁴ سوگند پرمایه شاه
و زان پس بموید بفرمود شاه²⁶
بیآمد دو صد²⁸ مرد آتش فروز

Б — و شوم پی — VI — نیک خواه — IV 4 که فرزندی — LI 3 شاه — IV 2 بد اندیش — I, LI 1
باشد و خون مغز — I باشد و هوش مغز — LI 5 Так в T; перевод бб. 473—477 отсутствует.
پادشاهی — VI 7 اندیشه — T; گفتار — VI 6 باشدیم پایک مغز — VI 8 باشد از هوش و مغز — IV
IV, 12 بدور — I, VI 11 همه — VI 10 چند — IV 9 VI 8 здесь доб. бб. 487 и 489 текста.
قرارش نماید و تنش بر دمید — VI 15 جست باید — I, IV 14 که دید — VI 13 کسی — VI
آمد همه — VI 16; آمد — IV 17 همه — VI 16 Б — перевод бб. 482 и 483 отсутствует.
VI — بزنی بگروی — I, IV 20 بر — VI 19 بد — IV 19 بکار اندرون کزی و کاستی — T 18
نظاره — LI 21 Б — перевод бб. 485 и 486 оп., а б. 487 стоит после б. 477 текста.
VI 25 دران کوه — VI 24 میانش بتنگی بکردی گذار — T 23 جنگی — T 22 هم آنجا
IV 28 القطر المذاب — B 27 بفرمود موید بشاه — VI 26 چنین بود و آیین بد آیین
VI 29 میان دو صف

همه روی گیتی سیه شد ز دود * زبانه بر آمد بچرخ کبود

- چنین گفت موید بـشاه¹ جهان
 چو خواهی³ که پیدا کنی² گفت وگوی
 460 که هرچند فرزند هست ارجمند
 و زین دختر شاه هاماوران
 ز هر در⁵ سخن چون بدین گونه گشت
 چنین است⁶ سوگند⁷ چرخ بلند
 جهاندار سودابه را⁹ پیش خواند
 465 سرانجام گفت ایمن از هر دوان¹¹
 مگر کاشش¹³ تیز پیدا کند
 چنین پناسخ آورد سودابه پیش
 فگنده دو کودک نمودم بشاه
 سیاوش را کرد باید درست
 470 به‌پور جوان¹⁷ گفت شاه زمین
 سیاوش چنین گفت کای¹⁹ شهریار
 اگر کوه آتش بود بسپرم²¹
- که درد² سپهرم نماید نهان
 بماید زدن سنگرا بر سبوی
 دل شاه از اندیشه یابد گزند⁴
 پر اندیشه گشتی بدیگر کران
 بر آتش⁶ یکیرا بماید گذشت
 که بر بی‌گناهان نماید گزند⁸
 همی با سیاوش بگفتن نشاند¹⁰
 نگردد مرا دل نه روشن روان¹²
 گنه کرده را¹⁴ زود رسوا کند
 که من راست گویم بگفتار خویش
 ازین پیشتر کس نمیند¹⁵ گناه
 که این بد نکرد و تپاهی بچست¹⁶
 که رایت چه بیند کنون اندرین¹⁸
 که دوزخ مرا زین سخن گشت²⁰ خوار
 ازین تنگ²² خوارست اگر²³ بگذرم²⁴

I, 5. 4 B — перевод бб. 460 и 461 отсутствует. 3 VI — باید 2 I — درد 1 I — که شد
 فأن كان بريئا فليس يصيبه 8 B — б. передан так: فرمان — 7 T 6 VI — بآتش 6 VI — زهر دو — IV, VI
 12 IV — (без рифмы) 11 I — روان 10 VI — текст искажен. 9 Л — оп. (описка). 8 Л — оп. (описка). 7 Л — оп. (описка). 6 Л — оп. (описка). 5 Л — оп. (описка). 4 Л — оп. (описка). 3 Л — оп. (описка). 2 Л — оп. (описка). 1 Л — оп. (описка).
 15 I — گنه کار را — 14 Л — оп. 13 IV, VI — آتش 12 IV, VI — زهر روشن روان — 11 VI — دل روشن روان
 فعلی سیاوخش الدلالة على — 10 B — که این بد نکرد و تپاهی بچست — 9 Л, VI — 8 Л, VI — کس بیند
 فرضی سیاوخش: 470—472 переданы фразой: 18 B — 17 VI — سیاوخش را — 16 VI — براعة ساخته
 23 IV — تنگ — 22 VI — بگنزم — 21 VI — گشته — 20 VI — با — 19 I, IV, VI — 18 I, IV, VI — 17 I, IV, VI — 16 I, IV, VI — 15 I, IV, VI — 14 I, IV, VI — 13 I, IV, VI — 12 I, IV, VI — 11 I, IV, VI — 10 I, IV, VI — 9 I, IV, VI — 8 I, IV, VI — 7 I, IV, VI — 6 I, IV, VI — 5 I, IV, VI — 4 I, IV, VI — 3 I, IV, VI — 2 I, IV, VI — 1 I, IV, VI
 24 VI — بگذرم — 23 T — 22 VI — بگنزم — 21 VI — گشته — 20 VI — با — 19 I, IV, VI — 18 I, IV, VI — 17 I, IV, VI — 16 I, IV, VI — 15 I, IV, VI — 14 I, IV, VI — 13 I, IV, VI — 12 I, IV, VI — 11 I, IV, VI — 10 I, IV, VI — 9 I, IV, VI — 8 I, IV, VI — 7 I, IV, VI — 6 I, IV, VI — 5 I, IV, VI — 4 I, IV, VI — 3 I, IV, VI — 2 I, IV, VI — 1 I, IV, VI
 اگر تنگ خوارست ازین

جهان آفرین داند اندر نهفت
ستاره شمر گفت² گفتار خویش
پدیدند کز پشت اهریمنند³
که نزدیک ایشان جز اینست راز⁴
ز بهر⁵ سیاهوش نیارند⁷ گفت
بلرزد همی⁸ شیر در⁹ انجمن
به بندد چو خواهد ره آب¹² نیل
گریزند ازو در صف کارزار¹³
مگر دیده همواره پر خون بود
چه¹⁷ گوید سخن وز که دارد¹⁸ سپاس¹⁹
مرا هم فزون از تو پیوند نیست²⁰
بدان گیتی افکندم این دوری
که بر دارد²³ از رود نیل²⁴ آفتاب
همی زار بگریست با او بهم
بران کار بنهاد²⁷ پیوسته دل²⁸
پژوهیم تا خود³⁰ چه آید بمن³¹
ز سودابه چندی³² سخنها براند³¹

بگفتند با شاه کین زن چه گفت
بسودابه فرمود¹ تا رفت پیش
که این هر دو کودک ز جادو زنند
چنین پاسخ آورد سودابه باز
445 فزونستشان زین سخن در⁵ نهفت
ز بیم سپهبد گو پیلتن
کجا زور دارد به¹⁰ هشتاد¹¹ پیل
همان لشکر نامور صد هزار
مرا نیز پایاب¹⁴ او چون بود
450 جزان¹⁵ کو بفرماید¹⁶ اخترشناس
ترا غم خرد فرزند نیست
سخن گر گزفتی چنین²¹ سرسری
ز دیده فزون زان²² بیاید آب
سپهبد ز گفتار او شد دژم
455 کسی²⁵ کرد سودابه را²⁶ خسته دل
چنین گفت کاندز نهان²⁹ این سخن
ز پهلو همه موبدانرا بخواند

پدیدار و از پشت اهریمنند — I, IV и T³ خواند — IV² دگر باره فرمود — I¹
جز این — VI⁴؛ مرا نیست راز — IV⁵؛ چرا نیست راز — LI⁴ بدیدار زشتند و اهریمنند — VI⁴
فروپشتشان — T⁵؛ فزونستشان در سخن زین — IV⁶؛ فزونست زیشان سخن در — LI, VI⁵ نیست راز
بر — I, LI⁹ همه — VI⁸ نیارید — VI⁸؛ نیارست — IV⁷ ز بیم — I, IV, VI⁶ زین سخن در
B — перевод бб. 447 и 448 отсутствует¹³ رود — I, IV, VI¹² هفتاد — IV¹¹ چو — VI¹⁰
VI²⁰ هراسی — VI¹⁹ داند — IV¹⁸ به — VI¹⁷ فرمان — IV¹⁶ چنان — VI¹⁵ نایاب — IV¹⁴
ترا غم خورد زانکه فرزند نیست * مرا غم فزون از تو پیوند نیست
B — перевод бб. 451 и 452 дан после перевода б. 453. VI²¹ سخن چون گزفتی — VI²¹
سودابه — VI²⁶ بسی — LI²⁵ نیک — VI²⁴ بر داشت — VI²³ فراوان — VI²² برین
VI³¹ — б. оп. VI³⁰ بر — VI³⁰ جهان — I, VI и T²⁹ B — перевод б. отсутствует²⁸ بنهاده — I²⁷
چندین — IV³²

همی داشت پوشیده اندر² نهفت
 ز جادو جهانرا بر آمد قفیز³
 ز شاه جهاندار فریاد خواست
 بزخم و بافگندن⁵ از تخت و گاه⁶
 زمان تا زمان سر⁸ ز تن بگسلیم
 چه گویی سخنهاى نادل پذیر¹⁰
 بفرمود تا برگرفتند راه
 زن بدکنش را بجای آوردند
 جهان دیدگان نیز¹³ بشتافتند
 بخواری ببردند نزدیک شاه
 بسی روزرا¹⁶ داد نیزش نوید¹⁷
 بپردخت از او شهریار بلند
 نبذ²¹ شاه پرمایه²² همداستان
 بسی چاره جویند²⁵ و افسون²⁶ برند²⁷
 بمرید و این دانم آیین³⁰ و فر
 ز شمشیر گفتند وز دار و چاه
 چه گویم بدین نامور پیشگاه

نهان داشت کاوسی و با کسی¹ نگفت
 برین کار بگذشت یک هفته نیز
 بنالید سودابه و داد خواست
 همی گفت همداستانم ز⁴ شاه
 ز فرزند کشته⁷ بپیچید دلم
 بدو گفت ای زن تو⁹ آرام گیر
 همه روزبانان درگاه¹¹ شاه
 همه شهر و برزن پهای آوردند
 بنزدیکی¹² اندر نشان یافتند
 کشیدند بدبخت زن را ز راه¹⁴
 بخوبی¹⁵ بپرسید و کردش امید
 و زان پس بخواری و زخم و بمند¹⁸
 نبذ¹⁹ هیچ خست و بدان داستان²⁰
 بفرمود کز پیش پیرون²³ برند²⁴
 چو خست و نیاید²⁸ میانش به ار²⁹
 ببردند ز نرا ز درگاه شاه³¹
 چنین گفت جادو که من بی گناه

425

430

435

440

¹ I, IV — здесь б. оп., доб. после б. 417 текста. این رازها در — I, IV ² با شه — VI ³ به — VI ⁴ I, IV — кشتن ⁵ I — этот б. и след. оп. فتادن هم — IV ⁶ به — VI ⁷ همه منگر — VI ⁸ همه کارها را تو فرجام گیر — IV ⁹ بدو گفت شاه ای زن — IV, VI ¹⁰ I, IV ¹¹ I, IV ¹² I, IV ¹³ I, IV ¹⁴ I, IV ¹⁵ I, IV ¹⁶ I, IV ¹⁷ I, IV ¹⁸ I, IV ¹⁹ I, IV ²⁰ I, IV ²¹ I, IV ²² I, IV ²³ I, IV ²⁴ I, IV ²⁵ I, IV ²⁶ I, IV ²⁷ I, IV ²⁸ I, IV ²⁹ I, IV ³⁰ I, IV ³¹ I, IV

- غمی گشت آن شب نزد¹ همیچ دم
 بر انگونه سودابه را خفته دید
 دو کودک بران گونه بر² طشت زر
 ببارید سودابه از دیده آب
 همی گفت بنگر³ چه کرد از بدی 410
 دل شاه کاوس شد بدگمان
 همی گفت کاینرا چه درمان کنم⁴
 ازان پس نگه کرد کاوس شاه
 بجست و ز ایشان¹⁰ بر خویش خواند
 ز سودابه و رزم هاماوران 415
 بدان تا شوند¹² آگه از کار اوی
 وزان کودکان نیز بسپار گفت
 همه زیچ و صرلاب¹⁵ بر داشتند
 برانجام گفتند کین کی بود
 دو کودک ز پشت²⁰ کسی دیگرند 420
 گر²² از گوهر شهریاران بدی
 نه پیداست رازش درین²⁵ آسمان
 نشان²⁶ بداندیش ناپاک زن
- بشمگیر بر خاست و آمد دژم
 سراسر شبستان برآشفته دید
 فگنده³ بخواری و خسته جگر
 بدو⁴ گفت روشن بمین آفتاب⁵
 بگفتار او خیره ایمن شدی
 برفت و در⁷ اندیشه شد⁸ یکزمان
 نشاید که این بر دل آسان کنم⁹
 کسی را که کردی به اختر نگاه
 بپرسید و بر قنط زین نشاند
 سخن گفت هر گونه با مهتران¹¹
 بدانش بداند کردار¹³ اوی
 همی داشت پوشیده اندر نهفت¹⁴
 بران کار¹⁶ يك هفته بگذاشتند¹⁷
 بجامی¹⁸ که زهر افگنی¹⁹ می بود
 نه از پشت شاه و نه زین²¹ مادرند
 ازین²³ زیچها جستن آسان بدی²⁴
 نه اندر زمین این شگفتی بدان
 بگفتند با شاه در²⁷ انجمن

روشن‌تر از آفتاب—VI-⁵ همی—I-⁴ نهاده—IV, I-³ با—Л-² و نگشاد شب—I-¹
 همی گفتمت او—I-⁶ Л— 66. 409 и 410 на полях; VI— 66. 409 и 410 стоят после б. 411 текста.
 VI— 6. оп. I-⁹ بد—VI-⁸ پر—VI-⁷ همی گفت کورا—VI-⁶ همی گفتمت کو—IV-
 I, IV—¹² هر گونه اندر آن—VI-¹¹ بگفت و ردانرا—VI-¹⁰ بجست و از ایران—IV, I-¹⁰
 نهفته برون آوردند—IV, VI-¹⁴ بداند همه کار—VI-¹³ بر آرند بر کار—I-¹³ شود
 صرلاب—I, IV, VI-¹⁵ I, IV, VI— 425 текста. б. здесь вариант I, IV—¹⁴ [آورید—VI] از نهفت
 بجایی—VI-¹⁸ I— 6. повтoрен дважды. I-¹⁷ بدانگونه—VI-¹⁶ اصطـرلابات—Б
 که—Л-²² شاه اند نه زین—VI-²¹ شاه و ازین—IV-²¹ بند—VI-²⁰ آگنی—I, IV, VI-¹⁹
 رویش بر—VI-²⁵ رازش برین—I-²⁵ B— перевод б. отсутствует. I— 6. оп.; I-²⁴ درین—VI-²³
 و با—I, IV, VI-²⁷ نشاید—VI-²⁶

تہی مانی¹ و راز من نشکنی
 بدین³ بچگان تو باشد⁴ فروغ⁵
 چنین کشته بر دست اهریمنند⁸
 کنون چاره این بمایدت جست⁹
 شود تیره و دور مانم ز گاه
 بفرمان و رایت سر افکنده ام
 کہ بفتاد زو بچہ اهرمن¹²
 چه گونه بود بچہ¹³ جادونژاد
 فغانش بر آمد ز کاخ¹⁴ نہفت¹⁵
 بنزدیک¹⁷ سودابه رفتند زود
 بگفت آن¹⁹ سخن با پرستار خویش
 خروشید و بگند²¹ بر جامہ²² تن²³
 از ایوان بکیوان فغان بر گذشت²⁴
 بلرزید در خواب و بگشاد²⁵ گوش
 کہ چون گشت²⁸ بر ماہرخ²⁷ روزگار

یکی داروی ساز کین بگنی
 مگر کین ہمہ بند و² چندین دروغ
 بکاووس گویم⁶ کہ این از منند⁷
 مگر کین شود بر سیاوش درست
 گرین نشنوی¹⁰ آب من نزد شاه
 بدو گفت زن من ترا بنده ام
 چو شب تیره شد داروی خورد¹¹ زن
 دو بچہ چنانچون بود دیوزاد
 نہان کرد زن را و او خود بغفت
 در ایوان پرستار چندانک¹⁶ بود
 یکی طشت زرین بیارید¹⁸ پیش
 نہاد اذرن²⁰ بچہ اهرمن
 دو کودک بدیدند مرده بطشت
 چو بشنید کاوس از ایوان خروش
 بپرسید و گفتند با شہریار

VI — 3 چنین بود — VI؛ چنین بند و — I, IV 2 بهی یابی — VI؛ بمن سازی — IV 1
 فافترحت: 395-391. 66-B 5 بچہ کارم بگیرد — IV؛ بچگان تو بگیرد — I, VI 4 ازین
 گویند — VI 6 علیہا چینند آن تسقط مافی بطنہا لتجعلہ ذریعہ الی إثبات صدقہا عند الملک
 زگر این نشنود — I 10 بماید بجست — VI 9. мисра искажено — VI 8. منست — VI 7
 IV — 12 доб. здесь б. 402 текста, но порядок мисра обратный. VI — 11 اگر نشنوی —
 I, IV — 14 چه دیو کہ دارد ز — VI؛ چه باشد خود از دیو و — I 13
 I — 17 هر چند — I 16. 399-400 стоят после б. 402 текста. I, IV, VI и T — 15
 نہاد — T؛ نہادند دو — I, IV؛ نہادند زو — I, 20. نگفت این — I 19. بیآورد — I, IV, VI и T 18
 جامہ: در متن بمعنی رختخواب، جامہ خواب («بخواب و بارامش» 22 افگند — VI 21. اندرو
 — IV؛ جامہ ز تن — I, VI 23. آمد شتاب * بغلتید بر جامہ افراسیاب) (رداکتور)
 (метр нарушен); I — повторяет тот же б. с вариантом
 و بگشاد — I 25. Б — перевод б. отсутствует. 24 خروشش بر آمد سوی انجمن: второго мисра:
 پر خون رخ — VI؛ بر خوب رخ — I, IV 27. چون رفت — I, IV 26. در خواب

- 375 غمی گشت و سودابه را خوار کرد
 بدل گفت کاینرا بشمشیر تیز
 ز هاماوران زان پس اندیشه³ کرد
 و دیگر بدانگه⁷ که در بند بود⁸
 پرستار سودابه بد روز و شب
 سه دیگر که يك دل پر از مهر داشت
 چهارم کزو کودکان داشت خرد
 سیلوش ازان کار بد بی گناه
 بدو گفت ازین¹⁸ خود میندیش هیچ
 مکن یاد ازین هیچ¹⁸ و با کس مگوی
- 380 دل خویشتن را¹ پر آزار کرد
 بماید کنون کردنش² ریز ریز
 که آشوب خمیزد پر آواز⁴ و⁵ درد⁶
 بر او نه⁹ خویش و نه پیوند بود⁸
 که¹⁰ پیچید ازان درد¹¹ و نگشاد¹² لب
 بمایست زو هر بد اندر¹³ گذاشت
 غم خرد را خوار¹⁴ نتوان شمرد¹⁵
 خردمندی وی بدانست شاه
 هشیواری و رای و دانش¹⁷ بسیج
 نماید که گیرد سخن رنگ و بوی
- 385 چو دانست سودابه کو گشت خوار
 یکی چاره جست اندر²⁰ آن کار زشت²¹
 زنی بود با او سپرده²³ درون
 گران بود و اندر شکم بچه داشت
 بدو راز بگشاد و زو چاره جست
 چو پیمان ستد چیر²⁶ بسیار داد
- 390 همان سرد شد بر¹⁹ دل شهریار
 ز²² کینه درختی بنوی بکشت
 پر از جادوی بود و رنگ و فسون²⁴
 همی از گرانی بسختی گذاشت
 کز آغاز پیمانت خواهی نخست²⁵
 سخن²⁷ گفت ازین در مکن هیچ یاد²⁸

B 4 زن پس پس یاد — VI 3 بمایدش کردن همه — VI 2 دل خویش را زو — VI 1
 که بر خمیزد — T 6 و — I 5 از [ز — VI] آزار — IV, VI, I — آواز — J, I, K (ред.);
 به — I, IV, VI 10 برو بر نه — IV 9 اوی — VI 8 در آنکه — I, IV 7 آشوب و جنگ و زبرد
 بر — I, IV 11 و چنان بر غم خرد — K; J — هر بدی در — VI 13 بگشاد — VI 12 رنج — VI 11
 و کین — I 18 نتوان سپرد — I, IV 15 غم خرد را خرد — T و چاره غم خورد — VI و غم خودش جان
 نیز و — IV 17 و نیز — I 18 هشیوارو با رای و دانش — VI و هشیواری و رای رفتن — I, IV 17 ار — VI
 I, 23 به — VI 22 دست — VI 21 کاند — J 20 بیاویخت اندر — VI و بیاویخت باوی — I, IV 19
 I, IV, VI 28 درست — I, IV, VI 25 بند و فسون — I, IV, VI 24 ببرزن — VI و ببرزن — I, IV
 390 и 391 стоят после б. 392 текста; Б — перевод б. отсут-
 ствует, а дальнейший текст дан в косвенной речи. 27 VI — T 28 بز

360 ز فرزند وز¹ تاج وز خواسته
 بگفتم که چندین برین بر³ نهم
 مرا گفت با خواسته کار نیست
 ترا بایدم زین میان گفت⁵ بس
 مرا خواست کرد بکاری⁷ بچنگ
 نکردمش¹⁰ فرمان همی¹¹ موی من
 یکی کدوکی دارم اندر نهان 365
 ز بس رنج کشتنش¹² نزدیک بود
 چنین گفت با خویشتن شهریار
 برین کار بر نیست جای شتاب
 نگه کرد باید بدین در¹⁵ نخست
 بپیمم کزین دو گنه کار کیست 370
 بدان باز جستن همی چاره جست
 بازو و بازو و بالای او¹⁹
 ز سودابه بوی می و²⁰ مشکناپ
 ندید²³ از سیاوش بدان گونه پوی²⁴

ز دینار وز گنج آراسته²
 همه نیکوینها بدختر دهم⁴
 بدختر مرا راه دیدار نیست
 نه گنجم بکارست بی تو نه کس⁶
 دو دست اندر آویخت⁸ چون سنگ تنگ⁹
 بکنند و خراشیده شد روی من
 ز پشت تو ای شهریار جهان
 جهان پیش من¹³ تنگ و تاریک بود
 که گفتار هر دو نیاید بکار
 که تنگی دل آرد خرد را بخواب¹⁴
 گواهی دهد دل چو گردد درست¹⁶
 ببادافره بد سزاوار کیست¹⁷
 بپویند¹⁸ دست سیاوش نخست¹⁷
 سراسر بپویند¹⁸ هر جای او
 همی یافت²¹ کاوس²² بوی گلاب
 نشان بسودن نبود²⁵ اندروی²⁶

— VI² ز فرزند و وز — I¹

ز فرزند و از گنج آراسته * ز دینار و از تاج و از خواسته
 و لست: Б — передает б. так: نه روی کس — VI⁶ و IV — доб. نهم — VI⁴ سر — I, IV³
 دو دستم — VI⁹ اندر آورد — I, IV⁸ کناری — K — ср. также: بیماری — VI⁷ آرید سواک
 بردنش — IV¹² چنین — VI¹¹ همه — I, IV¹¹ نبردش — IV, VI و T¹⁰ بگردن در آورد تنگ
 آرد خرد را شتاب — I — بخواب: перечеркнуто и сверху надписано: شتاب — I¹⁴ او — VI¹³
 Б — мисра передано: که تنیدی خرد را در آرد بخواب — VI¹⁶ آرد روانرا بخواب — IV¹⁶
 نخست — T¹⁶ بدین بر — IV¹⁶ برین در — I¹⁵ و الجام النفس بشکیمه العقل: так: بازوی و هم — IV¹⁹ بازو و برز بالای او — I¹⁹ بپویند — I¹⁸ ب. оп. — VI¹⁷
 K. так же: یافت — I²¹ بوی خوش — VI²⁰ بر و روی و دست و سراپای او — VI²⁰ سراپای او
 فآخذ یشم ید — B²⁶ ندید — T²⁵ روی — I²⁴ نبود — VI²³ و IV — доб. I: کافور و — K²²
 سیاوش و اعضاده و ثیابه فلم یجدها قد عبقت بأثر الطیب الذی کان علی سودابه و ثیابه

- 340 ز هر کس بپرسید¹ و شد تنگدل
خروشید سودابه در پیش او
چنین⁴ گفت کامد سیاوش بتخت
که جز تو نخواهم کسی را ز بن
[که از تست جان و دلم⁷ پر ز مهر
بینداخت افسر ز مشکین سرم
پر اندیشه شد زان سخن شهریار
بدل گفت از¹⁰ این¹¹ راست گوید همی
سیاوش را سر بیايد بریند
خردمند مردم چه گوید کنون
کسی را¹³ که اندر شبستان بدند¹⁴ 345
گسی کرد و¹⁶ بر گاه تنها بماند
بهوش و خرد¹⁸ با سیاوش گفت¹⁹
نکردی²¹ تو این بد که من کردهام
چرا²² خواندم در²³ شبستان ترا
کنون²⁵ راستی جوی و با من بگوی²⁸ 355
سیاوش گفت²⁸ آن کجا رفته بود
چنین³⁰ گفت سودابه کین نیست راست
بگفتم همه هرچ شاه جهان
- ندانست² کردار آن³ سنگدل
همی ریخت آب و همی کند موی
بر آراست چنگ و بر آویخت سخت
جز اینست همی⁵ راند باید⁶ سخن
چه پرهیزی از من تو ای خوبچهر⁸
چنین چاک شد جامه اندر برم
سخن کرد هر گونه را⁹ خواستار
وزین گونه زشتی نچوید همی
بدینسان بود بند بد را کلید
خوی شرم ازین داستان گشت خون¹²
هشیوار و مهترپرستان بدند¹⁴
سیاوش و¹⁶ سودابه را پیش خواند¹⁷
که این راز بر من نشاید²⁰ نهفت
ز گفتار بیاید²⁴ آزردهام
کنون غم مرا بود²⁴ و داستان ترا
سخن بر چه سانسست بنمای روی²⁷
و زان در که سودابه آشفته بود²⁹
که او از بتان جز تن من نخواست
بدو داد خواست آشکار و نهان

چنینت — I, IV — همی — IV — 4 از کار آن — VI — 3 بدانست — I — 2 بپوشید — IV — 1
کس — VI — 11 оп. — I, IV, VI — 10 Так в IV и T; в Л, I, VI — 9 I, IV и VI — 8 VI — 6. оп.; Б — перевод б. от-
сутствует. 7 I, IV — 6. оп.; Б — перевод б. отсутствует. 5 I, IV — 4 VI — 3 VI — 2 VI — 1
13 I, IV и T — 12 I — 11 I, IV — 10 I, IV — 9 I, IV — 8 I, IV — 7 I, IV — 6 I, IV — 5 I, IV — 4 I, IV — 3 I, IV — 2 I, IV — 1
16 I — 15 I, IV — 14 I, IV — 13 I, IV — 12 I, IV — 11 I, IV — 10 I, IV — 9 I, IV — 8 I, IV — 7 I, IV — 6 I, IV — 5 I, IV — 4 I, IV — 3 I, IV — 2 I, IV — 1
18 I, IV — 17 I, IV — 16 I, IV — 15 I, IV — 14 I, IV — 13 I, IV — 12 I, IV — 11 I, IV — 10 I, IV — 9 I, IV — 8 I, IV — 7 I, IV — 6 I, IV — 5 I, IV — 4 I, IV — 3 I, IV — 2 I, IV — 1
21 I, IV — 20 I, IV — 19 I, IV — 18 I, IV — 17 I, IV — 16 I, IV — 15 I, IV — 14 I, IV — 13 I, IV — 12 I, IV — 11 I, IV — 10 I, IV — 9 I, IV — 8 I, IV — 7 I, IV — 6 I, IV — 5 I, IV — 4 I, IV — 3 I, IV — 2 I, IV — 1
23 I, IV — 22 I, IV — 21 I, IV — 20 I, IV — 19 I, IV — 18 I, IV — 17 I, IV — 16 I, IV — 15 I, IV — 14 I, IV — 13 I, IV — 12 I, IV — 11 I, IV — 10 I, IV — 9 I, IV — 8 I, IV — 7 I, IV — 6 I, IV — 5 I, IV — 4 I, IV — 3 I, IV — 2 I, IV — 1
25 I, VI — 24 I, VI — 23 I, VI — 22 I, VI — 21 I, VI — 20 I, VI — 19 I, VI — 18 I, VI — 17 I, VI — 16 I, VI — 15 I, VI — 14 I, VI — 13 I, VI — 12 I, VI — 11 I, VI — 10 I, VI — 9 I, VI — 8 I, VI — 7 I, VI — 6 I, VI — 5 I, VI — 4 I, VI — 3 I, VI — 2 I, VI — 1
27 I, T — 26 I и T — 25 I, VI — 24 I, VI — 23 I, VI — 22 I, VI — 21 I, VI — 20 I, VI — 19 I, VI — 18 I, VI — 17 I, VI — 16 I, VI — 15 I, VI — 14 I, VI — 13 I, VI — 12 I, VI — 11 I, VI — 10 I, VI — 9 I, VI — 8 I, VI — 7 I, VI — 6 I, VI — 5 I, VI — 4 I, VI — 3 I, VI — 2 I, VI — 1
29 Б — перевод б. отсутствует. 30 VI — 29 I, IV, VI — 28 I, IV, VI — 27 I, T — 26 I и T — 25 I, VI — 24 I, VI — 23 I, VI — 22 I, VI — 21 I, VI — 20 I, VI — 19 I, VI — 18 I, VI — 17 I, VI — 16 I, VI — 15 I, VI — 14 I, VI — 13 I, VI — 12 I, VI — 11 I, VI — 10 I, VI — 9 I, VI — 8 I, VI — 7 I, VI — 6 I, VI — 5 I, VI — 4 I, VI — 3 I, VI — 2 I, VI — 1

- همی روز روشن نیبیمنم ز درد
[کنون هفت سالست تا مهر من
یکی شاد کن در نهانی مرا
فزون زان که داد³ جهاندار شاه
و گر سر بپیچی ز فرمان⁵ من
کنم بر تو بر پادشاهی تباه
سیاوش بدو گفت هرگز مباد
چنین با پدر بی وفایی کنم
تو بانوی شاهی¹⁰ و خورشید گاه¹¹
وزان تخت بر خاست با خشم و جنگ
بدو گفت من راز دل پیش تو
مرا خیره خواهی که رسوا کنی¹⁵
بزد دست و¹⁶ جامه بدرید پاک¹⁷
بر آمد خروشی از شبستان اوی
یکی غلغل از باغ و¹⁸ ایوان بغاست
بگوش سپهبد رسید آگهی
پراندیشه از تخت زرین بر رفت
پیامد چو سودابه را دید روی
- 325
- 330
- 335

تخت و تاج و کلاه — I, IV — ⁴ داده — VI — ³ بـغـشا بـروز — IV — ² 6. оп. — VI — ¹
 66.: 326 на два одинаковых по содержанию бб.: I — ⁶ اگر تو بپیچی ز گفتار من * نیبایی نباشی بدین یار من
 و گر تو بپیچی ز فرمان من * نیاید دلت سوی پیمان من
 چشم تو هور و ماه — I, IV — ⁸ از — VI — ⁷ نیایی نباشی بدین یار من: вариант мисра: VI
 و أنت زوجت الملك — Б; تویی پادشاهی — VI — ¹⁰ من نهم دین — VI — من دهم دین — I, IV و T
 — I, IV, VI — ¹⁴ ازینسان — VI — ¹³ آید — IV — ¹² و شمس العشرة — Б; خورشید و ماه — IV — ¹¹
 کاخ — I — ¹⁹ کند پای — IV — ¹⁸ چای — IV — ¹⁷ оп. و — I — ¹⁶ کنم — T — ¹⁵ نهانی — T; نهان
 و تخت — IV, VI — ²¹ تو — IV و T — ²⁰ کاخ و — IV, VI

بتان سپیدچشم کردم رمه
 که³ گفستی همی بارد از ماه مهر
 ز خوبان کسی ارجمندش نبود
 که ماه آمدش گفستی اندر کنار
 ز دیبای زربفت و زرّین کمر
 همان⁸ طوق و هم تخت⁷ کند آوری
 جهانی سراسر پر از خواسته
 به اندیشه افسون فراوان بخواند
 روا دارم⁹ از بگسلد جان من¹⁰
 کنند¹⁴ آشکارا و اندر نهان
 کنم زو فغان بر سر¹⁷ انجمن

که¹ آمد نگه کرد ایوان همه
 چنان بود ایوان ز بس خوبچهر²
 جز از دختر من پسندش نبود
 چنان شاد شد زان سخن شهریار
 در گنج بگشاد و چندان⁴ گهر
 همان⁵ یاره و تاج و انگشتری
 ز هر چیز گنجی بد آراسته⁸
 نگه کرد سودابه خیره بماند
 که گر او نیاید بفرمان من
 بد و نیک و¹¹ هر چاره¹² کاند¹³ جهان
 بسازم¹⁵ گر او¹⁶ سر بپیچد ز من

305

310

بسر بر نهاد افسری پر نگار¹⁸
 ز هر گونه با او سخنها براند
 کز انسان ندیدست کس تاج و گاه
 اگر بر نهی پیل باید دویست
 نگه کن بروی و سر و²¹ افسرم
 بپیچی²³ ز بالا و از چهر من
 خروشان و جوشان و آزرده ام

نشست از بر تخت با گوشوار
 سیاوخش را در بر خویش¹⁹ خواند
 بدو گفت گنجی بیماراست شاه
 ز هر چیز چندانکه اندازه نیست
 بتو²⁰ داد خواهد همی دخترم
 بهانه چه داری تو²² از مهر من
 که تا من ترا دیده ام پرده ام²⁴

315

320

1 I, IV — چو 2 VI — мисра искажено. 3 IV — تو 4 I, VI — چندی 5 I, IV, VI —
 VI — بیماراسته 8 IV — و IV, VI — доб. و IV, VI — تخت و هم طوق 7 I — هم از I, VI — 6 هم از
 VI — و VI — 11 I, IV و VI — 10 I, IV — 6. 312 стоит после 6. 313 текста. 9 VI — دارد 12 IV — چیز 13 I —
 17 I — و گر VI — 16 I, IV — نسازم 15 I, IV — کنم VI — 14 I, IV — اندر I — 13 چو 12 IV —
 20 I — سیاوخش ردرا بر خویش VI — 19 افسر پرنگار IV — افسر زرنگار I, VI — 18 سر بسر
 مرده ام I — 24 I, IV, VI و T — نه پیچی IV — 23 که I, IV, VI — 22 و VI — 21 ترا

مرا دور داراد گیهران خدیو
نه با اهرمن آشنایی کنم
بجوشد دلش گرم گردد ز خشم²
بدو بگردد شهریار جهان
سغن گویم و دارمش چرب³ و گرم
که اندر جهان خود⁴ ترا کیست⁵ بجفت
نشایی بگیتی⁷ بجز شاه را
نشاید بجز او⁹ که باشد¹⁰ مرا
نگه کن که پاسخ چه یابی ازوی
زبان را بنزدت گروگان کنم¹¹
نیاید¹³ بدیگر کسی رای من¹⁴
بیآمیخت¹⁵ با جان تو مهر من¹⁶
چنان آفریدی ای نگارین ز پیش
مرا¹⁸ جز نهفتن همان¹⁹ نیست روی²⁰
من ایدون گمانم که تو مادری
ز گفتار او بود آسیمه سر²¹
نگه کرد²² سودابه او را بدید
ز کار سیاوش بسی کرد²⁴ یاد

چنین گفت با دل که از کار¹ دیو
نه من با پدر بیوفایی کنم
وگر سرد گویم بدین شوخچشم
یکی جادوی سازد اندر نهان
همان به که با او باآواز نرم
سیاوش ازان پس بسودابه گفت
نمانی مگر نیمه⁶ ماه را
کنون دخترت بس که باشد⁸ مرا
برین باش و با شاه ایران بگوی
بخواهم من او را و پیمان کنم
که تا او نگردد¹² بالای من
و دیگر که پرسیدی از چهر من
مرا آفریننده از فر¹⁷ خویش
تو این راز مگشای و با کس مگوی
سر بانوانی و هم مهتری
بگفت این و غمگین برون شد بدر
چو کاوس کی در شبستان رسید
بر شاه شد زان²³ سغن مژده داد

نمانی مگر - VI 6 نیست - VI 5 مر - T 4 خوب - I 3 بخشم - I 2 راه - IV 1
نماید جز - I, IV و VI 9 شاید - VI 8 کسی را - VI 7 نمانی بخوبی مگر - T زبر فلک
ب. VI 14 - VI 14 نباید - IV 13 بگردد - IV 12 ب. VI 11 - VI 11 نباید - VI 10 او کس
ب - перевод б. отсутствует. 17 IV - 16 VI - 66. 297 и 298 оп. بر آمیخت - IV 15
18 VI - 19 I - 20 B - перевод б. 299 дан после перевода
б. 300 текста. 21 VI -

بگفت این بیرون شد از پیش او * پر از مهر جان بداندیش او
T - доб. вариант того же б.; I, IV - б. оп; B - перевод б. отсутствует. 22 I, VI - 23 IV -
سیاوش می کرد - VI 24 I, IV - 24 آن - VI 24

- که من بر دل پاک¹ شمیم کنم
 شنیدستم از نامور مهتران
 که از⁵ پیشی با شاه ایران چه کرد
 پر از بند سودابه کو دخت⁶ اوست
 بپاسخ سیاوش چو بگشاد لب
 بدو گفت خورشید با¹⁰ ماه نو
 نباشد شگفت ار شود ماه خوار
 [کسی¹² کو چو من¹³ دید بر تخت عاج
 نباشد شگفت ار همه ننگرد
 اگر با من اکنون¹⁵ تو پیمان کنی
 یکی دختری¹⁸ نارسیده بجای
 بسوگند پیمان کن اکنون یکی
 چو بیرون شود زمین جهان شهریار
 نمازی که آید بمن بر²⁰ گزند
 من اینک بپیشی تو استاده ام
 ز من هرچ خواهی همه کام تو
 سرش تنگ بگرفت و یک پوشه چاک²³
 رخان سیاوش چو گل²⁵ شد ز شرم
- 270
 275
 280
 285
- به آید که از² دشمنان زن کنم
 همه³ داستانهای هماماوران⁴
 ز گردان ایران بر آورد گرد
 نخواهد همی⁷ دوده را مغز و پوست⁸
 پری چهره برداشت از رخ قصب⁹
 گر ایدونکه بینند بر گاه نو
 تو خورشید داری خود¹¹ اندر کنار
 ز یاقوت و پیروزه بر سرش تاج¹⁴
 کسی را بخوبی بکس نشمرد
 نپیچی و اندیشه آسان کنی
 کنم چون پرستار¹⁷ پیششت بپای¹⁸
 ز گفتار من سر¹⁹ مپیچ اندکی
 تو خواهی بدن زو مرا یادگار
 بداری مرا همچو او²¹ ارجمند
 تن و جان شیرین ترا داده ام
 بر آرم²² نپیچم سر از دام تو
 بداد و نبود آگه از شرم و پاک²⁴
 بیاراست مژگان بخوناب²⁶ گرم

هم از I-³ از آن به که از VI-² من بر تن پاک VI-¹ I-¹ پاک
 نخواهد T-⁴ نخواهد همی I-⁷ از تخم VI-⁶ گر دخت IV-⁵ او I-⁵ نام آوران VI-⁴
 پری چهره بر داشت I-⁹ بود مغزش ز پوست VI-⁸ دوده از مغز پوست IV-⁸ مریین
 پسی IV-¹² سر VI-¹¹ یا LI-¹⁰ پری چهره را آمد از وی عجب IV-⁹ لب از قصب
 گر ایدون که با من T-¹⁵ I-¹⁵ اگر با من ایدون VI-¹⁴ 66. 275 و 276 оп. چون ترا I-¹³
 B-¹⁸ перевод б. дан после перевода следующего б. текста. چون ستاره به VI-¹⁷ دختر VI-¹⁶
 بر آید VI-²² جان I-²¹ که بر من بر آید IV-²⁰ که تا بر من آید I-²⁰ بر VI-¹⁹
 و قبلت وجهه B-²³ بوسه حاک VI-²³ بوسه داد IV-²³ I-²³ بوسه جاک LI-²³ Конъектура редактора.
 ز خوناب VI-²⁶ خون IV-²⁵ همانگاه [IV-²⁴ доб.] از شرم ناورد یاد I-²⁴ IV-²⁴

بر آورد پوشیده راز از نهفت¹
 بدید آن نشست و سر و³ افسرش
 تو گفתי بهشتست کاخ⁴ و سرای⁵
 بگوهر بیاراسته روی و موی
 ز⁸ پیشش بکش کرده سودابه دست
 که بودند چون گوهر نابسود
 پرستنده چندین بزین کلاه
 که بسرشتهشان ایزد از شرم و ناز¹⁰
 نگه کن بدیدار و بالای اوی¹²
 ازیشان یکی چشم ازو بر نداشت¹⁴
 نیارد بدین شاه کردن نگاه
 ژکان و¹⁸ شمارنده بر¹⁷ بخت خویش
 که چندین چه داری¹⁸ سخن در نهفت
 که بر چهر تو فتر چهر پرریست
 شود بی‌هشی و برگزینند ترا
 نگه کن که با تو که²⁰ اندر خورد
 چنین آمدش بر²² دل پاک یاد

[بشد هیرید با سیاوش گفت
 خرامان بپآمد سیاوش² برش
 به پیشش بتان نوآیین بپای
 فرود آمد از تخت و شد پیش اوی⁶
 سیاوش بر⁷ تخت زرین نشست
 بتانرا بشاه نوآیین نمود
 بدو گفت بنگر بدین تخت و گاه
 همه⁹ نارسیده بتان طراز
 کسی کت خوش آید ازیشان بگوی¹¹
 سیاوش چو چشم اندکی بر گماشت¹³
 همه یک بدیگر بگفتند ماه¹⁵
 برفتند هر یک سوی تخت خویش
 چو ایشان برفتند سودابه گفت
 نگویی مرا تا مراد¹⁹ تو چیست
 هر آن کس که از دور بیند ترا
 ازین خوب‌رویان بچشم خرد
 سیاوش فرو ماند و²¹ پاسخ نداد

255

260

265

¹ I, IV, VI и Б — б. оп. ² VI — آمد سیاوش ³ Л, VI — و. оп. ⁴ IV, VI —
 سیاوش چو بر ⁵ IV, VI — سوی او ⁶ VI — I — здесь б. оп., доб. после б. 248 текста. ⁷ I —
 به بالا و دیدار اوی ⁸ IV, VI — I, IV — همی ⁹ I, IV — VI — б. оп. ¹⁰ T — سرپای او ¹¹ I —
 نداشت ¹² I — бб. 260 и 261 на ¹³ I — I — б. оп. ¹⁴ I — I — б. оп. ¹⁵ I — б. оп. ¹⁶ I — б. оп. ¹⁷ I — б. оп. ¹⁸ I — б. оп. ¹⁹ I — б. оп. ²⁰ I — б. оп. ²¹ I — б. оп. ²² I — б. оп.

همی این بدان آن بدین بنگرید * [غمی] شد هر که رویش بدید
 همی این بدان آن بدین گفت ماه ¹⁵ I, IV — شاه ¹⁶ I, IV — همان آن بدین این بدان گفت ماه ¹⁷ I —
 ز جان بر ¹⁸ I, IV — یکایک ¹⁹ I, IV — نژاد ²⁰ I, IV — چه ²¹ I, IV — ساز ²² I, IV — شمارنده ²³ I, IV —
 و ²⁴ I, IV — دل پاک یاد ²⁵ I, IV —

- 235 بدو گفت من شاه را بنده ام
[هر آن کس که او برگزیند رواست
نماید⁴ که سودابه این بشنود
بسودابه زین گونه گفتار نیست
ز گفت سیاوش بخندیده⁵ شاه
240 گزین تو باید بدو گفت زن
که⁷ گفتار او مهریانی بود
سیاوش ز گفتار او شهاد شد
پشاه جهان بر ستایش گرفت
نهمانی ز سودابه⁸ چاره گر
245 بدانست کان نیز گفتار اوست

۳

- بدین داستان نیز شب¹³ گذشت
نشست از بر تخت سودابه شاد
همه دخترانرا بر خویش خواند
چنین گفت با همیربد ماهروی
250 که باید که رنجه²⁰ کنی پای خویش
- سپهر از بر کو¹⁴ تیره بگشت¹⁵
ز یاقوت و زر¹⁶ افسری بر نهاد
بیآراست و¹⁷ بر تخت زرین نشاند¹⁸
کز ایدر برو با سیاوش بگوی¹⁹
نمایی مرا²¹ سروبالای²² خویش

تصحیح قیاسی (Л بیساو-) بگشای- IV, VI; بیسای- I² دگر- T; درون- VI¹
پساویدن = پساویدن بمعنی دست بهم سویدن رک: لغت فرس، انجمن آراء، برهان قاطع-رداکتور)
ز- T⁷ در- T و VI⁶ سیاوش خندید- VI⁵ مبادا- T; بیاید- VI⁴ VI³ - б. оп.
فخر ج: Б- бб. 242 и 243 не переводит и передает так: 10 روانش- I, VI⁹ بجای تو در- VI⁸
I¹⁴ در- I, IV و VI¹³ 244 стоит после б. 245. VI¹² - б. بیمار- VI¹¹ سیاوش
оп. و VI¹⁷ ز یاقوت زرد- I¹⁶ Б- перевод б. отсутствует. کوی- IV; خای- T و
بمن- VI²¹ رنجی- VI²⁰ با سیاوش گوی- VI¹⁹ 253 текста. I, IV- доб. 18
چهر و بالای- IV²²

- پسند تو آمد خردمند هست
بدو گفت سودابه همتای شاه
چو فرزندی تو کیست اندر جهان
بدو گفت شاه ار⁴ بمردی رسد
220 بدو⁵ گفت سودابه گر گفت من
هم⁷ از تخم خویشش یکی زن دهم⁸
که فرزندی آرد⁹ ورا¹⁰ در جهان
مرا دخترانند مانند تو
گر از تخم کی آرشی و کی پیشین¹³
225 بدو گفت این¹⁶ خود بکام منست
سیاوش بشمگیر شد نزد شاه
پدر با پسر راز گفتن گرفت
همی¹⁹ گفت کز کردگار جهان
که مانند ز تو نام من²⁰ یادگار
230 چنان کز تو من گشته ام تازه روی
چنین یافته ام اختر ترا نشان²⁴
که از پشت تو شهریاری بود
کنون از بزرگان یکی²⁷ برگزین
- از آواز به گر ز دیدن¹ بهست
ندیدست² بر گاه³ خورشید و ماه
چرا گفت باید سخن در نهان
نباید که بیند ورا چشم بد
پذیرد شود رای را⁶ گفت من
نه از نامداران برزن دهم⁸
بدیدار او در¹¹ میان مهران¹²
ز تخم تو و پاک پیوند تو
بخواهد¹⁴ بشادی¹⁵ کند آفرین
بزرگی بفرجام نام¹⁷ منست
همی آفرین خواند¹⁸ بر تاج و گاه
ز بیگانه مردم نهفتن گرفت
یکی آرزو دارم اندر نهان
ز تخم²¹ تو²² آید یکی شهریار
تو دل برگشایی بدیدار او²³
ز گفت ستاره شمر موبدان²⁵
که اندر جهان یادگاری²⁶ بود
نگه کن پس پرده²⁸ کی پیشین²⁷

(так!). (I) I - از آواز به گر ز دیدن - IV; از آواز به گر ز دیدن - I¹.

پذیری شود - I⁶ چنین - VI⁵ تا - VI⁴ یک شاه - VI³ ندیدند - I, IV و VI² دهی - I⁸ که - I, IV⁷ پذیرد شود رای او - VI; پذیره شود رای را - IV; رای تو
پذیرد آورد در - I¹¹ از - I¹⁰ باشد - VI; دارد - I, IV⁹ (так!). زیم - VI; دهد - IV
بدیدار اندر - VI¹² IV - второе мисра б. 222 и бб. 223-227 и первое мисра б. 228 оп.

I - ز شادی - I¹⁵ بخواهی - VI¹⁴ کی نشین - I, IV, VI, I¹³ В наших рукописях: Л, I, IV, VI
تو - I, IV و VI²⁰ بدو - I¹⁹ کرد - VI¹⁸ (без рифмы). بزرگی و فرجام کام - VI¹⁷ کین

چنین - VI²⁴ Б - перевод б. отсутствует. وی - IV²² ز پشت - I, IV, VI و T²¹ زن - I, IV²⁷ شهریاری - IV²⁶ بخردان - VI²⁵ آمد از گفته موبدان
Так в T; 28

کی نشین - I, IV, VI, I¹³.

- همی چشم و رویش به وسپید دیر
همی گفت صد ره ز یزدان سپاسی 200
- که کس را بسان تو فرزندی نیست
سیاوش بدانست³ کان مهر⁴ چیست
بنزدیک خواهر خراممید⁵ زود
برو خواهران آفرین خواندند
بر¹⁰ خواهران بد زمانی دراز¹¹ 205
- شبستان همه شد پر از گفت و گوی
تو گویی¹⁶ بمردم نمازد همی
سیاوش پیش پدر شد بگفت
همه نیکویی در جهان بهر تست
ز جم و فریدون¹⁸ و هوشنگ شاه 210
- ز گفتار او شاد شد شهریار
می²¹ و بربط و نای²² بر ساختند
چو شب گشت پید²³ و شد روز تار
پژوهنده سودابه را²⁸ شاه گفت
ز فرهنگ و رای سیاوش بگویی 215

200 и 201 пере- Б - 66. 2 روز و هر شب - VI روز و شب هر - IV روز و شب - I
IV - 5 بهر - II سیاوش دانست - VI³ و جعلت تدعو له و ثغنی علیه: даны так:
بنزدیکی - VI⁶ و آنها علی غیر طریقه السداد - B نه از در مردیست - VI نه ره ایزدیست
برو بر همی گوهر افشاندند - VI⁹ بی ساز - VI⁸ جایکی - II⁷ و خواهران رفت
چو با خواهران از مادر بد زمانی دراز: VI¹¹ - misra искажено: I, IV - 10 چو با
خرامان بیامد بر - VI خراممید آمد سوی - IV خراممید و آمد بر - I¹² با خواهران بد
B - перевод 66. 206 دیهیم جوی - VI فرهنگ بوی - I¹⁵ و I¹⁴ - доб. که آمد - IV¹³
دیدیم پرده سرای و - T دیدیم پیروده سرای از - VI¹⁷ گفتی - I, IV - 16
بگنج و بتخت و کلاه - VI بزمشیر و گنج و سپاه - I, IV¹⁹ تو از افریدون - VI¹⁸
چو سرمست - VI²³ ساز - IV²² دی - VI²¹ (ср. 6. 213). شد اندر شبستان کی نامدار - I²⁰
پژوهید - IV²⁶ بیماراست ایوان چو خرم بهار - I²⁵ کی - IV²⁴ و لم ثمل - B گشتند
این راز بر من - VI²⁷ سودابه با

روان² شادمان و تپهی دل ز غم
سیاوش همی بود ترسان ز بد³
پیر از شادی و⁴ بزم⁵ ساز آمدند
پیر از مشک و دینار⁷ و پیر زعفران⁸
عقیق و زبرجد⁹ بر آمیختند
پیر از درّ خوشاب روی زمین¹⁰
همه بر سران افسران گران¹²
پیر از خوب رویان و پیر خواسته¹⁴
یکی تخت¹⁶ زرّین درفشنده¹⁷ دید
بدیما بیآراسته شاهوار¹⁸
بسان بهشتی پیر از رنگ و بوی
سر¹⁹ جعد زلفش سراسر²⁰ شکن
فرو هشته تا پای²² مشکین کمند
بپای ایستاده سر افگنده پست
فرود آمد از تخت سودابه تفت
ببر در گرفتیش زمانی دراز

برفتند هر دو بیکجا¹ بهم
چو برداشت پرده ز در هیرید
شبهستان همه پیشباز آمدند
همه جام بود⁶ از کران تا کران
درم زیر پایشی همی ریختند
زمین بود در زیر دیبای چین
[می و رود و آوای¹¹ رامششگران
شبهستان بهشتی شد¹³ آراسته
سیاوش چو نزدیک ایوان¹⁵ رسید
برو بر ز پیروزه کرده نگار
بران تخت سودابه ماهروی
نشسته چو تابان سهیل یمن
یکی تاج بر سر نهاده بلند²¹
پروستار نعلین زرّین بدست
سیاوش چو از پیش²³ پرده بررفت
بیآمد خرامان و بردش نماز

1 I, IV — دو — یکجای هر دو — 2 I, IV — ازو — 3 VI — ز بد — 4 I, IV — ازو — 5 VI — ز بد — 6 I, IV — ازو — 7 I, IV — ازو — 8 I, IV — ازو — 9 I, IV — ازو — 10 I, IV — ازو — 11 I, IV — ازو — 12 I, IV — ازو — 13 I, IV — ازو — 14 I, IV — ازو — 15 I, IV — ازو — 16 I, IV — ازو — 17 I, IV — ازو — 18 I, IV — ازو — 19 I, IV — ازو — 20 I, IV — ازو — 21 I, IV — ازو — 22 I, IV — ازو — 23 I, IV — ازو —

برو آفرین کرد و بردش نماز * سخن گفت با وی سپهبد دراز
نجامه بود — VI — جامه بد — IV — 6 پیر ز — VI — 5 بدیدار او — T — 4 (مکررست справа).
چو با زرّ و گوهر — I — 9 Б — перевод б. отсутствует. 8 دیما — I, IV — 7 خانه بود — T
— VI — 10 چو با زرّ گوهر — IV

زمین بود در زیر دیبای چین * زیر درّ خوش آب و دیما زمین
— VI — 14 بد — I, IV — 13 Б — оп. VI — 12 افسر از گوهران — I, IV — 11 می و بوی و آواز — I, IV —
لما توسط الایوان — Б — سیاوش چو اندر شبهستان — T — سیاوش نزدیک خانه — VI — 15 Б. оп.
— Л — 19 چو بهار — VI — شهریار — IV — 18 درخشنده — T — زرخشنده — I, IV, VI — 17 کاخ — VI — 16
سر زلفکاشی — VI — سر زلف و جعدش سراسر — IV — سر زلف جعدش سراسر — I — 20 و — доб.
سیاوش تا پیش — VI — 23 تابان — IV — 22 نکند — Л — 21 شکن بر

- بدو¹ گفت شاه ای پسر شاد باش
سخن کم شنیدم بدین نیکوی
مدار ایچ اندیشه بد بدل
[ببین کودکانرا⁶ یکی 170
پس پرده اندر ترا خواهرست
سیاوش چنین¹¹ گفت کز بامداد
یکی مرد بد نام او هیربد¹³
که بتخانه را هیچ نگذاشتی
سپهدار ایران بفروزانه گفت
به¹⁷ پیش سیاوش همی رو بهوش¹⁸ 175
بسودابه فرمود²¹ تا پیش او
پرستندگان نیز با خواهران
چو خورشید برزد سر از کوهسار
برو آفرین کرد و بردش نماز 180
چو پرخته شد هیربدر با بخواند
سیاوش را گفت با او برو
- همیشه خرد را تو بنیاد² باش
فزاید همی³ مغز کین بشنوی
همه⁴ شادی آرای و غم⁵ برگسل
مگر شادمانه شوند⁷ اندکی⁸
پس از مهر و⁹ سودابه چون مادرست¹⁰
بیایم کنم هرچه او¹² کرد یاد
زوده دل و مغز و رایش¹⁴ ز بد¹⁵
کلیید در پرده او داشتی
که چون برگشتد تیغ هور از¹⁶ نهفت
نگر¹⁹ تا چه فرماید آن دار گوش²⁰
نثار آورد²² گوهر و مشک و بوی²³
زبرجد فشاند بر²⁴ زعفران
سیاوش بر آمد²⁵ بر شهریار
سخن گفت با او سپهبد بر²⁶ از
سخنهای شایسته²⁷ چندی براند
بیآرای دل را²⁸ بدیدار نو

همی — I, IV и T⁴ همه — VI; همین — IV³ خردمند و آزاد — VI² ورا — IV¹
T —; ببین کودکانرا همی تو — IV; ببینی مر آن کودکانرا — I⁶ می — I, IV и VI⁵
— VI¹¹ Срав. б. 149. ¹⁰ و — I, IV⁹ б. оп. ⁸ VI⁸ شوی — I⁷ ببین تو همی کودکانرا
— IV¹⁴ I¹⁴ هرزبد — Б; هیربد — Л¹³ (описка вместо Б. 2). ¹² VI¹² بدو
تیغ هور آن — IV¹⁶ I¹⁶ از — I¹⁶ (так!). ¹⁵ Л¹⁵ زید — I¹⁵ رای مغزش — VI¹⁵ مغز و جانش
— I²⁰ I²⁰ به بین — VI¹⁹ I¹⁹ نگو — I¹⁹ پیش سیاوش رو زود و هوش — VI¹⁸ I¹⁸ تو — I, IV¹⁷
— VI²¹ I²¹ چه فرمایدت دار گوش — VI²¹ I²¹ چه فرماید آنرا بکوش — IV²¹ چه گوید همان را بکوش
با — I, IV и VI²⁴ I²⁴ گوهر و مشکبوی — IV²⁴ I²⁴ گوهر مشکبوی — Л²³ I²³ آرد و — VI²² I²² فرمای
بسته — VI²⁷ I²⁷ پایسته — I, IV²⁷ I²⁷ دراز — VI²⁶ I²⁶ سیاوش — VI²⁶ I²⁶ بیامد — I, IV²⁵ I²⁵
دلها — I, IV²⁸ I²⁸ (так!).

پس پردۀ من ترا خواهرست
 150 ترا پاک یزدان چنان آفرید
 بویژه که پیوستۀ خون بود
 پس پرده پوشیدگان را⁴ بزمین
 سیاوش چو⁵ بشنید گفتار شاه
 زمانی همی با دل⁷ اندیشه کرد
 155 گمانی چنان برد کورا پدر
 که بسپاردان است¹⁰ و چیره زبان
 بپیچید و بر¹² خویشتن راز کرد
 که گر من¹⁴ شوم در شهبستان اوی
 سیاوش چنین داد پاسخ که شاه
 160 کنز آنجایگه¹⁶ کافتاب¹⁷ بلند
 چو تو¹⁹ شاه ننهاده بر سر کلاه
 مرا موبدان ساز با بخردان
 دگر²² نیمزه و گرز و تیر و کمان²³
 دگر گاه شاهان²⁵ و آیین²⁶ بار
 165 چه آموزم اندر شهبستان شاه
 گر ایدونك فرمان شاه این بود

چو سودابه خود مهربان مادرست¹
 که مهر آورد بر تو حرکت² بدید
 چو از نور بیند ترا چون بود³
 زمانی بمان تا کنند آفرین
 همی کرد خیره بدو تر⁶ نگاه
 بکوشید تا دل بشوید ز گرد⁸
 پژوهد همی تا چه دارد بسر⁹
 هشیوار و بینادل و بدگمان¹¹
 از انجام آهنگ آغاز کرد¹³
 ز سودابه یابم بسی گفت و گوی
 مرا داد فرمان و¹⁵ تخت و کلاه
 بر آید کند خاک را ارجمند¹⁸
 بخوبی و دانش به²⁰ آیین و راه
 بزرگان و کار آزموده ردان²¹
 که چون پیچم²⁴ اندر صف بدگمان
 دگر²² بزم و رزم و می و²⁸ میگسار
 بدانش زنان کی²⁹ نمایند راه
 ورا پیشی من رفتن³⁰ آیین بود

¹ I, IV — 6. стоит после 6. 151 текста; VI — 6. оп. ² VI — آن کت ³ I, IV — см. прим.
⁴ I, VI — پوشیده رویان ⁵ VI — سیواوخشی ⁶ I, IV — همی کرد بر خیره روی ⁷ VI — هست ⁸ I, VI — ز درد ⁹ I — سازد پسر ¹⁰ VI — دارد هنر ¹¹ VI — بود ¹² IV — بپیچید با ¹³ VI —
چو بنشاند اندیشه را با روان * چنین گفت بیدار شاه جهان
¹⁴ IV — انجمن ¹⁵ VI — آفتاب ¹⁶ VI — از اینجا بگه ¹⁷ I — و ¹⁸ I, IV — اگر من ¹⁹ I —
²⁰ VI — رسم و بمری و ²¹ T — سران ²² I — وگر ²³ VI — میسر ²⁴ I —
²⁵ I, IV — شاهی ²⁶ IV, VI — به پیچیده ²⁷ I, IV — رود ²⁸ I, IV — و ²⁹ VI — کم ³⁰ VI —

- 135 [چنین خواندندش همی پیشتر
بر آمد برین نیز یک روزگار
ز ناگاه⁴ روی سیاوش بدید
چنان شد که گفتی⁶ طراز نغ است
کسی را فرستاد نزدیک اوی
که اندر¹⁰ شبستان شاه جهان
[فرستاده رفت و بدادش پیام
بدو گفت مرد شبستان نیم
دگر روز شبگیر سودابه رفت¹²
بدو گفت کای شهریار سپاه¹⁴
نه اندر زمین کس چو فرزند تو
فرستش بسوی شبستان خویش
همه روی پوشیدگان را ز مهر¹⁹
نمازش برند²² و نثار آورند²³
بدو گفت شاه این سخن در خورست
سپهبد سیاوش را خواند و گفت
- 140
145
- که خوانی و را¹ ماوراءالنهر بر²
چنان بد که سودابه پرنگار³
پر اندیشه گشت و دلش بر دمید⁵
و گر⁷ پیش آتش نهاده یخ است⁸
که پنهان سیاوش را این⁹ بگوی
نباشد شگفت از شوی ناگهان
برآشفت زان کار او نیکنام¹¹
مجویم که با بند و دستان نیم
بر شاه ایران خرامید تفت¹³
که چون تو ندیدست خورشید و ماه¹⁵
جهان شاد بادا به پیوند تو
بر خواهران و¹⁶ فغانستان¹⁷ خویش¹⁸
پر از خون دلست²⁰ و پر از آب چهر²¹
درخت پرستش بیمار آورند²³
برو بر ترا مهر صد²⁴ مادرست²⁵
که خون و رگ و مهر²⁶ نتوان نهفت²⁷

1 I, IV و T — کنون 2 VI, B — б. оп.; T — доб. главу مادر سیاوش (см. прил. I).

3 I, IV — سوداوه پرنگار 4 I, IV — پناهگاه VI и T — سودابه VI — б. оп. 5 I, IV — یکی روز

6 VI — доб. б.: и نارمید VI —

7 I, IV — б. оп.; B — перевод б. отсутствует. 8 VI и T — رو 9 IV — که از (так!).

10 VI — جهان 11 I, IV — б. оп.; B — перевод б. отсутствует. 12 I — تفت 13 I — رفت 14 VI —

15 VI — فغانستان; IV — فغانستان (вместо Fغانستان). 16 I, IV, VI — доб. б.: 17 VI — که راز از تو گردد ندارد نهان

18 I, IV, VI — доб. б.: 19 I, IV, VI — 20 VI — دلزد 21 VI — روی پوشیده از مهر اوی VI — نیمهر I —

22 I, IV, VI — بریم 23 I, IV, VI — 24 VI — که اورا چو تو مهربان VI — آوریم

25 I — б. стоит повторно после б. 150 текста (искажен); 26 VI — خون رگ و مهر

27 VI — خون نهفت 28 VI — خون رگ و مهر

29 I, IV, VI — 30 I, IV, VI — 31 I, IV, VI — 32 I, IV, VI — 33 I, IV, VI —

34 I, IV, VI — 35 I, IV, VI — 36 I, IV, VI — 37 I, IV, VI — 38 I, IV, VI —

39 I, IV, VI — 40 I, IV, VI — 41 I, IV, VI — 42 I, IV, VI — 43 I, IV, VI —

44 I, IV, VI — 45 I, IV, VI — 46 I, IV, VI — 47 I, IV, VI — 48 I, IV, VI —

49 I, IV, VI — 50 I, IV, VI — 51 I, IV, VI — 52 I, IV, VI — 53 I, IV, VI —

54 I, IV, VI — 55 I, IV, VI — 56 I, IV, VI — 57 I, IV, VI — 58 I, IV, VI —

- ز رستم¹ بپرسید و بنواختش² بززرگان ایران همه با نثار⁴ ز فر سپاوش فرو ماندند بفرمود تا پیشش⁵ ایرانیان بکاخ و بباغ و بهمیدان اوی 120 بهر جای جشنی بپاراستند یکی سوار فرمود کاندلر جهان بیک¹¹ هفته زن گونه بودند شاد ز هر چیز گنجی¹² بفرمود شاه از اسپان تازی بزین پلنگ 125 ز دینار و از بدرهای درم جز افسر که هنگام افسر نبود سپاوش را داد و کردش نوید¹⁸ چنین هفت سالش همی آزمود بهشتیم بفرمود تا²³ تاج زر 130 نبشتند منشور بر پرنیان زمین کهستان ورا داد شاه
- بران تخت پیروزه بنشاختش³ برفتند شادان بر شهریار بدادار بر آفرین خواندند بمستند گردان لشکر⁶ میان جهانی بشادی⁷ نهادند روی⁸ می و رود و⁹ رامشگران خواستند کسی پیش از وی¹⁰ نکرد از مهران بهشتیم در گنجها برگشاد ز مهر¹³ و ز تیغ و ز تخت¹⁴ و کلاه ز برگستوان و ز¹⁵ خفتان جنگ¹⁶ ز دیبای و از گوهر¹⁷ بیش و کم بدان کودکی تاج درخور نبود ز خوبی¹⁹ بدادش فراوان امید²⁰ بهر²¹ کار جز پاک زاده نبود²² ز گوهر در افشان کلاه و²⁴ کمر²⁵ بر رسم بزرگان و فر²⁶ کبان که بود او سزای بزرگی و گاه²⁷

1 I — برستم 2 بنواختشان — I 3 بنشاختشان — I, IV, VI и T — б. 110 стоит после б. 110

текста (см.); Б — перевод б. идет после перевода б. 110, так же как в I, IV, VI, и б. передается так:

I, VI — после этого б. доб. б.: I, VI — после этого б. доб. б.:

بدان برز و بالا و آن فرهی * ز خوبی آن چهره خسروی 6 VI — پیش — I, IV 5 تبار — I 4 IV — доб. вариант того же б., текст которого искажен.

10 I, IV и 9 оп. — 8 Б — перевод б. отсутствует. 7 VI — زرامش — 7 VI — ایران

14 VI — خود — I 13 رنجی — VI 12 یکی — T 11 پیشتر زو — VI 6 پیش ازان خود — T

18 I, 17 IV — доб. و 16 VI — پلنگ — 15 I, IV, VI — برگستوانهای — 15 I, IV, VI — ز پیروزه تخت و ز مهر

23 I — 22 VI — б. оп. 21 I, IV, VI — نوید — 20 I, IV, VI — بخوبی — 19 IV, VI — امید — IV, VI

25 I, 24 I, IV — همایان طوق زرین و زرین — 24 I, IV — بفرمود و تا

VI — سزوار تخت و کلاه — I, IV 27 I, IV — 26 I — فرزانگان — VI — رسم کبان — VI — و 27 I, IV — 26 I —

زمین ارسان بدید و داد شاه * که بردار سر او بزرگی و ماه (!)

- 100 چو آمد بکاوسی شاه¹ آگهی
بفرمود تا با سپه گپیو و طوسی
همه نامداران شدند انجمن
پذیره برفتند یکسر ز جای
چو دیدند گردان گو پور شاه⁵
پرستار با مچمر و بوی خوش
بهر گنج در⁶ سیصد استاده⁷ بود
بسی¹⁰ زر و گوهر بر افشانند
چو کاوسی را دید بر تخت عاج
نخست آفرین کرد و بردش نماز
وزان پس بیامد¹² بر شهریار
شگفتی ز دیدار او خیره ماند
بدان اندکی سال و چندان خرد
بسی¹⁷ آفرین بر جهان آفرین
همی گفت کای کردگار سپهر
همه نیکوویها بگیتی¹⁸ ز تست
- 105
110
115

بیک I, IV, 3 و بستند بر پیل VI؛ با شادی و پیل و I, IV, 2 کی VI -
Б-перевод б. отсутствует. بیک دست طوسی و دگر انجمن VI؛ دست طوسی و دگر پیلتن
I, IV, VI -

خرامان بر شهریار آمدند * که با نو درختی بهار آمدند
VI - 7 بهر گوشه VI؛ بهر گنج بر I, IV, 6 چو آمد بر کاوس شاه I, IV, VI و T -
Б-перевод 9 میانش همه سرو آزاده IV؛ میان همه سرو آزاده I - 8 چند شهزاده
б. отсутствует. 10 VI - همی 11 I - بدو IV؛ برآمد VI - 12 I, IV, VI و T - 13 доб.
здесь б. 116 текста (см. прим. 3, стр. 13). I, IV - 14

چنان از شگفتی برو بر ماند * بسی آفرین بزرگان بخواند
VI - как I и IV, но с вариантом второго мисра: и доб. б.: که یزدان جان آفرین را بخواند

دران فتر و بالا و آن برز اوی * بسی بودنی بود و بس گفت و گوی
IV - 18 شد آن I - 17 Б-перевод б. отсутствует. 16 IV - 66. 112, 113 и 114 оп.; 15 I -
نیکوویهای گیتی

ز داد و ز بیداد و¹ قحط و کلاه
 هنرها بیاموختش³ سر بسر
 سیاوش چنان شد⁵ که اندر جهان
 چو یکچند بگذشت و او شد بلند
 چنین گفت با رستم سرفراز
 بسی رنج بردی و دل⁷ سوختی
 پدر باید اکنون که بیند ز من
 گو شیردل کار او را بساخت
 ز اسب و پرستنده و سیم و زر
 ز پوشیدنی هم ز گسترده¹²
 ازین¹⁴ هر چه در گنج رستم نبود
 گسی کرد ازان گونه او را¹⁷ برآه
 همی رفت با او تهمتن بهم
 جهانی بآیین بیمارآراستند
 همه زر و عنبر²¹ بر آمیختند
 جهان گشته²³ پر²⁴ شادی و خواسته
 بزیر پی تازی اسپان درم
 همه یال اسب از کران تا کران

سخن گفتن رزم² و راندن سپاه
 بسی رنج برداشت⁴ و آمد بسر
 همانند⁶ او کسی نبود از جهان
 سوی گردن شیر شد با کنند
 که آمد بدیدار شاهم نیاز
 هنرهای⁸ شاهانم آموختی
 هنرهای⁸ آموزش پیلتن
 فرستادگازرا ز هر⁹ سو بتاخت¹⁰
 ز مهر¹¹ و ز قحط و کلاه و کمر
 ز هر سو بیاورد¹³ آوردنی
 ز گیتی¹⁵ فرستاد و آورد زود¹⁶
 که شد بر سیاوش نظاره سپاه¹⁸
 بدان تا نباشد سپهبد¹⁹ درم
 چو خشنودی²⁰ نامور خواستند
 ز گنبد²² بسر بر همی ریختند
 در و بام هر²⁵ برزن²⁶ آراسته²⁷
 بایران نبودند یکتی²⁸ درم²⁹
 بر اندوده³⁰ مشک و می و زعفران³¹

VI-³ نرم VI-² همان داد و بیداد و- VI¹ از بیداد و داد وز- I, IV-¹ оп.; I-¹
 VI-⁷ همانند I, IV-⁶ گشت VI-⁵ بسی رنجهها برد- VI-⁴ بیاموختش جملگی
 IV-¹¹ سوی تاخت IV-¹⁰ بهر I, IV-⁹ هنرها و- I, IV, VI-⁸ رنج دیدی و تن
 VI-¹⁴ جزان فرستاد- I¹³ الهفارش B-¹³ آگندنی- IV-¹² آفگندنی- I¹² ز خود
 آنرا از آنسو- IV-¹⁷ او را ازان سو- I¹⁷ B-¹⁶ перевод б. отсутствует. هر سو- VI-¹⁵
 دل او- VI-¹⁹ که شد بر نظاره سیاوش(خ) شاه- IV-¹⁸ (против метра), но ср. IV-¹⁸ شاه- I¹⁸
 همه در و گوهر- VI-²¹ همی زر و عنبر- IV-²¹ همه زر و عنبر- I²¹ و- VI-²⁰ доб.
 جهان گشت پر- VI-²⁴ جهان شد پر از- I, IV-²⁴ گشت VI-²³ و زان پس- I, IV-²²
 ندیدند گیتی- VI-²⁸ بیمارآراسته- VI-²⁷ روزن- IV-²⁶ در و بام و- VI, IV-²⁵ در بام و- I²⁵
 از کران تا کران- VI-³¹ بسودند- IV-³⁰ I-²⁹ б. оп.

جدا گشت زو کودکی چون پری
 بگفتند با شاه کاوسی کی
 یکی بچّه فرخ آمد پدید
 جهان گشت ازان خوب⁴ پر گفت و گوی
 جهاندار⁵ نامش سیاوخش⁶ کرد
 ازان کو شمارد⁸ سپهر بلند
 ستاره بران بچّه¹⁰ آشفته دید
 بدید از بد و نیک آزار¹² او
 چنین تا بر آمد برین روزگار
 چنین¹⁴ گفت کاین¹⁵ کودک شیرفش
 چو دارندگان ترا مایه¹⁶ نیست
 بسی بهتر اندیشه کرد اندر آن¹⁷
 برستم سپردش¹⁹ دل و دیده را
 همتن بمرشدی بزابلستان
 سواری و تییر²² و کمان و کماند
 نشستن گه²³ مجلس و میگسار

70
 75
 80

جهانجوی - VI - 5 خرد - I, IV و T - 4 VI - 6. оп. کزو - I - 2 جهاندار - IV - 1
 6 В тексте имя Сийāvūsh по предложению редактора дается всюду в написании рук. Л; VI (кроме бб. 1-320) чередует, как правило, سیاوخش и سیاوش (согласно метру); I - سیاوش و I - 9 شمار - I, IV, L - 3 ازان چرخ گردیده را رخس کرد - VI - 7 سیاوش - IV
 بد و نیک بازار - IV; بد نیک بازار - I - 12 کار - L - 11 بران کودکی - IV; بدان کودکی - I, VI - 10
 چو پروردگار ترا دایه - VI - 16 оп. کاین - I; این - L - 15 بشه - VI - 14 در - IV; زان - I - 13
 سپرد او - VI - 19 Б - перевод б. отсутствует. رایگان - VI - 18 بهتر اندیشه کردند زان - VI - 17
 تییر - IV - 22 نشستنگهی - I, IV, VI - 21 جهانجوی پور - T; جهانجوی و گرد - L - 20
 یوز و - IV, VI - 1; یوز - I - 24 و VI - 25 نشستنگه - VI; остальные рук. - L; 10

میانجی بر آمد² یکی سرفراز
بدان³ کو دهد⁴ هر دو فرمان برید
بر شاه⁸ ایران نهادند روی
بخندید و لب را بدندان گزید
که کوتاه شد بر شما رنج راه
که خورشید گیرند گردان¹⁰ پیوز¹¹
شکاری چنین از در مهترست
که چهرت همانند¹³ چهر پریست
ز سوی پدر بر¹⁵ فریدونیم
بران مرز خرگاه او مرکزست¹⁷
همی خواستی داد هر سه¹⁸ بهاد
سر ماه رویان کنم پایدت¹⁹
ز گردنکشان برگزیدم ترا
بفرمود تا برنشینند بگاه
بیاقوت و پیروزه²¹ و لاجورد
یکی سرخ یاقوت بد ناپسود

میان‌شان چو آن^۱ داوری شد دراز
 50 که این را بر شاه ایران برید
 نگشتند^۵ هر دو ز گفتار^۶ او^۷
 چو کاوس روی کنیزك دیدید
 بهر دو سپهبد چنین گفت شاه
 برین داستان بگذرانیم^۹ روز
 55 گوزنست اگر آهوی دلبرست
 بدو گفت خسرو نژاد تو چیست^{۱۲}
 ورا گفت از مام خااونیم^{۱۴}
 نیایم سپه‌دار گرسیوزست^{۱۶}
 بدو گفت کین روی و موی و نژاد
 60 به مشکوی زرین کنم شایدت
 چنین دادم پاسخی که دیدم ترا
 بت اندر شمس‌ستان فرستاد^{۲۰} شاه
 بی‌آراستندش بدی‌مای زرد
 دگر ایزدی هرچه بایست بود

2

65 بسی بر نی‌آمد برین روزگار که رنگ اندر آمد بخرم بهار²²

چو آن — VI؛ پیران — I, IV و T — ³ بیامد — I, IV, VI — ² چنان — I, IV — ¹ چنین — I —
 پرفتند هر دو دوان پیش اوی — VI — ⁷ فرمان — I, IV — ⁶ بگشتند — I — ⁵ نهد — I, IV, VI — ⁴
 — I, IV — ⁹ سوی شاه — VI؛ سوی شهر — I, IV — ⁸ فتراضیا بذلک: Б — мисра передано так:
 و إن مثل هذا الصيد لا یلیق إلا: Б — 66. 54 — 61 сокращены: ¹¹ شیران — VI — ¹⁰ برگذاریم
 خاقانیم — I — ¹⁴ بمانند — I, IV, VI — ¹³ کیست — I, IV, VI — ¹² بالملک فاخذ الجارية و استأثر بها
 سپهدار تور — IV — ¹⁶ از — VI؛ در — IV — ¹⁵ هم — I — ¹⁵ بگفتا که از مام خاقونیم — I, IV, VI, T —
 همی خواست داری تو هر سر — VI — ¹⁸ искажен. VI — ¹⁷ پروزست — I — ¹⁷ (так). آوزست
 پیروزه — I — ²¹ فرستاده — I — ²⁰ (без рифмы). شاید — I — ¹⁹ 65, 68, — I, IV — ²²
 66, 67, 69 и доб. б.:

چو نه ماه بگذشت بر خوب چهر * یکی کودک آمد چو تابنده مهر
VI — доб. тот же б. вместо б. 68 текста, см. прим. 3 к нему.

- 30 بدو گفت گیو¹ ای فریبنده ماه
چنین داد پاسخ که مارا پدر
شب تیره مست آمد از دشت سور
یکی خنجر آهگون⁶ برکشید
پرسید زو⁸ پهلوان از نژاد
35 بدو گفت من خویش گرسبوزم
پیاده بدو گفت چون آمدی
چنین داد پاسخ که اسپم بهاند⁹
بی اندازه زر¹¹ و گهر داشتیم
بران روی بالا¹² ز من بستند
40 چو هشیار گردد پدر بی گمان
پیاوید همی تازیان مادرم
دل پهلوانان بدو¹⁶ نرم¹⁷ گشت¹⁸
شه نوذری گفت من یافتم
بدو گفت گیو ای سپهبدار شاه
45 همان طوسی نوذر بدان²² بسته‌هید²³
بدو گیو گفت این سخن خود مگوی
ز بهر پرستنده²⁵ گرمگوی²⁶
سخن شان بتندی²⁷ بجایی رسید
- تـرا سـوی ایـن بـیـشـه چـون بـود² راه
بـزد دوش³ بـگـذاشـتم بـوم و بـر
هـمـان چـون⁴ مـرا دـید جـوشـان⁵ ز دور
هـمـان⁷ خواست از قن سرم را برید
بـرو سـرو بـن یـک بـیـک کـرد یـاد
بـشـاه آفـریدون کـشـد پـروزم
کـه بی بـاره و رهنـمون آمـدی
ز سـستی¹⁰ مـرا بر زمـین بر نشـاند
بـسر بر یـکی تـاج زر داشـتم
نـیـام یـکی قـیـغ بر مـن زدند
سـواری¹³ فرستد پس مـن دمان¹⁴
نـخواهد¹⁵ کـزین بوم و بر بگذرم
سـر طوسـی نوذر بی¹⁹ آرم گشت¹⁸
از ایرا چنین تـیـز بـشتافـتم
نـه با مـن بـرابـر بدی²⁰ بی سپاه²¹
کـجا پـیش اسـپ مـن اینـجا رسیـد
کـه مـن تـاخـتم پـیش نـخچیرجـوی²⁴
نـگردد جـوانـمرد پـرخـاشـجـوی²⁶
کـه ایـن مـاه را سـر بـیـاید بـرید

سوی این همیشه بنمود — VI؛ سوی همیشه کی بنمود — I, IV, VI¹ طوسی — I, IV, VI² و I, IV, VI — доб.³ خون — VI⁴ رخشان — VI⁵ یکی تیغ زهرآگون — I, IV, VI⁶ ازو — VI⁹ پس — I, IV, VI⁸ همی — I, IV, VI⁷ خنجر آهگون
مستی — VI¹⁰ نماند — IV⁹ پی من دوان — VI¹⁴ سواران — I, IV, VI¹³ برزو بالا — VI¹² در — VI¹¹ پیاده — VI¹⁵ شدی — VI²⁰ پر — I, IV, VI¹⁹ شد — VI¹⁸ گرم — I, IV, VI¹⁷ برو — IV, VI¹⁶
طوسی گفت این نخواهم شنید — IV؛ طوسی گفتا نخواهم شنید — I²³ بران — VI²² با سپاه
Л — б. на²¹ و پرخاشجوی — VI²⁶ کژ مگوی — K و T²⁵ Б — перевод б. отсутствует.²⁴ полях; I, IV —

ز بهر گزیده همی خود مگوی * بگردد جوان مرد پرخاشجوی
ز قندی — I, IV²⁷

بسر بر فراوان شکفتی گذشت¹
همی روز جوید² بتقویم³ و فال
که هرگز نگردد کهن گشته نو
خردمند باش و جهانجوی باش
اگر نیک باشدت جای⁷ ار بدست⁸
سخن هرچه گویی همان بشنوی
بجز نیکویی در زمانه مجوی¹⁰
نگر تا چه گوید سراینده مرد¹³

1

بدانگه که بر خاست بانگ خروسی¹⁴
 برفتند شاداد از در شهـریار
 ایا¹⁹ باز و یوزان نخچیرجوی
 علوفه²¹ چهل روزه را ساختند²²
 زمیـنش ز خرگاه قاریك بود
 بنزدیک مرز سواران تور²³
 پس اندر پرستنده چـند نیـو
 بگشتند بر²⁴ گرد آن مرغزار
 پر از خنده لب هر دو بشتافتند
 برو بر ز خوبی²⁵ بهانه نبود²⁶

⁵ I — چو گفت اندرین ⁴ I, IV و T — ز تقویم — ³ IV جویم — ² VI — I — ب. оп. ¹
 I — обратный порядок ⁸ I — کار — ⁷ I, IV و T — رفته — ⁶ I — که باشی — T — که یابی — IV — زمانی
 سخن تا توانی — IV و T — سخن هرچه گویی بازارم گوی — I — ¹⁰ I — نرم خوی — ⁹ VI —
 تو برخوان و برگوی از — ¹³ I, IV — داستان — ¹² I, IV — ز گفتار — ¹¹ I, IV — بازارم گوی
 (так!). ¹⁵ I — بخود — ¹⁴ I, IV, VI — که خیزد خروش خروسی — ¹⁶ I, IV, VI — доб. و
 که نخچیر جویند ز دشت — IV — که نخچیر جوید ز دشت — ¹⁷ I, VI —
 — ²² I — علفها — ²¹ I — فگندند — ²⁰ VI — هم از — ¹⁹ I, IV — رغوی — ¹⁸ K —
 ز خوبی — ²⁵ I, IV — در — ²⁴ I — گور — ²³ I, IV — زمین را ز جنبنده پرداختند — VI —
 — ²⁶ B — перевод б. отсутствует. — ²⁸ B — ز خونی بر او — VI — زیر و بر

داستان سیاوش

۱ کنون ای سخن گوی بیدار مغز
 ۲ سخن چون برابر شود با خرد
 ۳ کسی را که اندیشه ناخوش بود
 ۴ همی خویشتن را چلیپا کند
 ۵ ولیکن نپسندد کسی آهوی خویش
 ۶ اگر داد بایند که مانند^۹ بجای
 ۷ چو دانا پسندد^{۱۰} پسندیده گشت
 ۸ ز گفتار دهقان کنون^{۱۲} داستان
 ۹ کهن گشته این داستان ها ز من^{۱۴}
 ۱۰ اگر زندگانی بود دیر یاز^{۱۶}
 ۱۱ یکی میوه داری همانند ز من

یکی داستانی بی آرای مغز
 روان سـراینده رامشش^۲ بر د
 ۳ بدان^۸ ناخوشی رای او گش^۴ بود
 ۴ پنبش^۵ خردمند رسوا^۶ کند
 ۵ ترا^۷ روشن آید همه^۸ خوی خویش
 ۶ بی آرای ازین پس بدانا نمای
 ۷ بجوی تو در آب چون^{۱۱} دیده گشت
 ۸ تو بر خوان و برگوی با راستان^{۱۳}
 ۹ همی نو شود بر سر انجمن^{۱۵}
 ۱۰ برین وین^{۱۷} خرم بمانم دراز
 ۱۱ که نازد^{۱۸} همی بار او بر چمن^{۱۹}

زبان نیز آینده نامش — ² IV — отсутствует. ¹ IV — بسیار مغز — B — перевод бб. 1—19 отсутствует. ³ I — بدل — (так!). ⁴ (ردآکتور) — ⁵ I — به پیشش — ⁶ I, IV — رعنا — ⁷ VI — همی — ⁸ I, IV — همی — ⁹ VI — پیبوندنم از — ¹⁰ VI — پسند و — ¹¹ I, VI — چون آب در — ¹² VI — یکی — ¹³ T — ¹⁴ I, IV — б. заменен следующим (ср. б. 19):

بگفتار دانایا کنون باز گرد * نگر تا چه گوید سراینده مرد
 I, IV — вторые мисра бб. 9 и 10 и первое мисра
 داستان‌ها از قن — داستان کهن — I¹⁴
 б. II оп. ¹⁶ Так в К и I; Л, IV, VI — دیر باز ¹⁷ Предложено редактором (см. примечание, стр. ۲۶۱).
 Та в Л; I, IV, VI и Т — بدین دیر; К — بدین دین (описка вместо دین و دین?) (К — здесь и ниже
 Каирская рукопись XIV в., см. т. IV, предисловие). ¹⁸ IV — یارد; VI — یازد ¹⁹ VI — با چمن
 که یارد پیاد از همه انچمن — I

شاهنامه فردوسی

فهرست

داستان سیاوش	۶
ملحقات	۲۵۱

انستیتوی ملل آسیا

شاهنامه فردوسی

متن انتقادی

. جلد سوم

تصحیح متن باهتمام

او. اسمیرنوا

تحت نظر ع. نوشین

مسکو ۱۹۶۵

آکادمی علوم اتحاد شوروی

سلسلہ آثار ادبی

ملل خاور

متون

سری بزرگ

۲

ادارہ انتشارات «دانش»

شعبہ ادبیات خاور

شاهنامه فردوسی